Euroopa Liidu
Teataja

ET
L-seeria

2025/2370

16.12.2025

KOMISJONI OTSUS (EL) 2025/2370,

21. veebruar 2025,

riigiabi SA.106107 (2024/N) kohta, mida Belgia kavatseb rakendada kahe tuumareaktori (Doel 4 ja Tihange 3) kasutusea pikendamiseks

(teatavaks tehtud numbri C(2025) 1070 all)

(Ainult ingliskeelne tekst on autentne)

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 108 lõike 2 esimest lõiku,

võttes arvesse Euroopa Majanduspiirkonna lepingut, eriti selle artikli 62 lõike 1 punkti a,

olles kutsunud huvitatud isikuid üles esitama märkusi vastavalt nendele sätetele ([1]) ja võttes nende märkusi arvesse

ning arvestades järgmist:

1. MENETLUS

(1) Belgia teatas 21. juuni 2024. aasta kirjas komisjonile meetmest, millega toetatakse Belgias kahe tuumareaktori (Doel 4 (edaspidi ka „D4“) ja Tihange 3 (edaspidi ka „T3“)) kasutusea pikendamist (mõlemad reaktorid edaspidi „pikendatud kasutuseaga reaktorid“). Pärast komisjoni 4. juuli 2024. aasta teabenõuet esitas Belgia komisjonile 9. ja 10. juuli 2024. aasta kirjadega lisateavet.

(2) Komisjon teavitas Belgiat 22. juuli 2024. aasta kirjaga oma otsusest algatada kõnealuse meetme suhtes Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 lõikega 2 ette nähtud menetlus (edaspidi „menetluse algatamise otsus“).

(3) Belgia esitas oma märkused menetluse algatamise otsuse kohta 22. augustil 2024.

(4) Komisjoni otsus algatada menetlus avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* ([2]). Komisjon kutsus huvitatud isikuid üles märkusi esitama.

(5) Komisjon sai huvitatud isikutelt märkusi. Ta edastas märkused Belgiale, kellele anti võimalus vastata. Belgia saatis oma märkused 30. oktoobri 2024. aasta kirjaga.

(6) Belgia esitas lisateavet 2. septembril 2024, 23., 27. ja 30. oktoobril 2024, 8., 14., 18., 22., 25., 27. ja 30. novembril 2024, 2., 4., 5., 12., 13., 17. ja 20. detsembril 2024, 7., 9., 17., 18., 20., 27., 29., 30. ja 31. jaanuaril 2025 ning 1. veebruaril 2025 ([3]).

(7) Oma 24. oktoobri 2024. aasta kirjaga loobus Belgia erandkorras õigustest, mis tulenevad ELi toimimise lepingu artiklist 342 koostoimes määruse nr 1/1958 ([4]) artikliga 3, ning nõustus käesoleva otsuse vastuvõtmise ja teatavaks-tegemisega inglise keeles.

([1]) Riigiabi – Belgia — Riigiabi SA.106107 (2024/N) – Kahe tuumareaktori kasutusea pikendamine (Doel 4 ja Tihange 3) — Kutse märkuste esitamiseks vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 lõikele 2 (ELT C, C/2024/4921, 8.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4921/oj).
([2]) Vt joonealune märkus 1.
([3]) Teatavad tehnilised, finantsalased, majanduslikud ja tegevusalased andmed koostati Electrabeli esitatud teabe põhjal.
([4]) Määrus nr 1, millega määratakse kindlaks Euroopa Majandusühenduses kasutatavad keeled (EÜT 17, 6.10.1958, lk 385/58, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1958/1(1)/oj).

2. KONTEKSTI ÜKSIKASJALIK KIRJELDUS

2.1. Belgia tuumareaktorid

(8) Kuni 2022. aastani oli Belgial seitse tuumareaktorit, millest neli asusid Flandrias (Doel) ja kolm Valloonias (Tihange). Kõik reaktorid võeti kasutusele aastatel 1975–1985 ([5]) ja nende rajajateks olid kommunaalettevõtted (Ebes, Intercom ja Unerg), mis 1990. aastal ühinesid äriühinguks Electrabel SA (milles enamusosalus kuulus Tractebelile) (edaspidi „Electrabel“). 1996. aastal sai äriühingust Société Générale de Belgique (edaspidi „SGB“) Tractebeli enamusaktsionär; 1999. aastal omandas Suez peaaegu 100 % SGBst. Pärast Suezi ja Gaz de France'i (edaspidi „GDF“) ühinemist 2008. aastal on Electrabeli lõppomanikuks olnud Engie S.A. (edaspidi „Engie“).

(9) Engie täisomandis olev tütarettevõtja Electrabel on olnud Belgia seitsme tuumareaktori käitaja ja enamusomanik alates nende käitamise algusest. Praegu jaguneb Belgia tuumareaktorite omand järgmiselt:

— Electrabeli omandis on 100 % reaktoritest Doel 1 ja Doel 2, 89,807 % reaktoritest Doel 3, Doel 4, Tihange 2 ja Tihange 3 ning 50 % reaktorist Tihange 1;

— EDF Belgiumi tütarettevõtja Luminuse omandis on 10,193 % reaktoritest Tihange 2, Tihange 3, Doel 3 ja Doel 4;

— EDF Belgiumi ([6]) omandis on ülejäänud 50 % reaktorist Tihange 1.

(10) Pikendatud kasutuseaga reaktorite võimsus (vt Tabel 2):

— Doel 4 nimivõimsus oli 2022. aastal 1 038 MW (2023. aastal 1 026 MW) ja reaktor tootis 2022. aastal 8,940 TWh elektrienergiat, ([7]) mis moodustas 2022. aastal ligikaudu 11 % Belgia elektrienergia kogunõudlusest (82,9 TWh ([8]));

— Tihange 3 nimivõimsus oli 2022. aastal 1 038 MW (2023. aastal 1 030 MW) ja reaktor tootis 2022. aastal 7,366 TWh elektrienergiat, ([9]) mis moodustas 2022. aastal ligikaudu 9 % Belgia elektrienergia kogunõudlusest (82,9 TWh ([10])).

(11) Belgia selgitab, et kõik Belgia tuumareaktorid, sealhulgas pikendatud kasutuseaga reaktorid, on projekteeritud ja neid käitatakse survevesireaktori tehnoloogial põhinevate baaskoormusreaktoritena. Projekt pärineb 1970. aastatest ja tegemist on baaskoormusreaktorite (vanemad tuumareaktorid kõikjal maailmas) tüüpprojektiga. Kui need reaktorid on võrgus, käitatakse neid tavaliselt maksimaalsel nimivõimsusel, erinevalt uuemal tehnoloogial põhinevatest (III põlvkonna) reaktoritest, mida saab käitada paindlikult, sh mille toodangut saab aja jooksul muuta (suurendada ja vähendada, st vastavalt nõudlusele reguleerida) ning mis võimaldavad sageduse reguleerimist ja talitlusreservide loomist ([11]). Baaskoormusel käitamise korral toimub tootmise vähendamine või seiskamine tavaliselt ainult siis, kui see on vajalik plaaniliseks tuumkütusega varustamiseks ja/või perioodiliseks hoolduseks, samuti plaaniväliseks erakorraliseks hoolduseks, et lahendada rajatise seadmetega seotud probleeme, või ootamatute konstruktsiooniga seotud ja/või ohutuspiirangute korral. Seega sõltub tootmise vähendamine pigem tuumarajatise käitaja või põhivõrguettevõtja vajadustest kui turusignaalidest.

([5]) Doel 1, Doel 2 ja Tihange 1 võeti kasutusele 1975. aastal; Doel 3 ja Tihange 2 võeti kasutusele vastavalt 1982. ja 1983. aastal; Doel 4 ja Tihange 3 võeti kasutusele 1985. aastal.
([6]) EDF Belgium ja Luminus on eraldiseisvad juriidilised isikud. Mõlemad kuuluvad EDFi kontserni. EDF Belgiumile kuulub Luminuses 68,6 % osalus. Luminuse teised aktsionärid on Ethias, Publilec, Socofe ja Nethys.
([7]) Allikas: Maailma Tuumaenergia Assotsiatsioon (https://www.world-nuclear.org/country/default.aspx/Belgium).
([8]) Allikas: piisavuse ja paindlikkuse uuring Belgia kohta (2024–2034), mille koostas Elia Group (Issuu, lk 42).
([9]) Allikas: Maailma Tuumaenergia Assotsiatsioon (https://www.world-nuclear.org/country/default.aspx/Belgium).
([10]) Allikas: piisavuse ja paindlikkuse uuring Belgia kohta (2024–2034), mille koostas Elia Group (Issuu, lk 42).
([11]) Allikas: J. D. Jenkins, Z. Zhou, R. Ponciroli, R.B. Vilim, F. Ganda, F. de Sisternes, A. Botterud, „The benefits of nuclear flexibility in power system operations with renewable energy“, *Applied Energy*, kd 222, 2018, lk 872–884.

(12) Belgia selgitab, et Belgia tuumareaktoritele seab tehnilisi piiranguid nende konstruktsioon, mis kahandab oluliselt võimalusi võimsuse vähendamiseks, mis oli pikka aega piiratud võrgu reguleerimisega. Selle põhjuseks on asjaolu, et Belgia tuumareaktorid on varustatud üksnes mustade juhtvarrastega, mis erinevalt hallidest juhtvarrastest piiravad oluliselt võimsuse vähendamise võimalusi ([12]). Seevastu mõned uuemad Prantsusmaa tuumareaktorid on varustatud nii mustade kui ka hallide juhtvarrastega ning on seega projekteeritud ja ehitatud nii, et võimaldada võimsuse vähendamist ja nõudlusele vastavat reguleerimist. Kuna Belgia tuumareaktorite konstruktsioon hõlmab musti juhtvardaid, keelas Belgia tuumaohutusamet (AFCN/FANC ([13])) kuni viimase ajani võimsuse majanduslikel põhjustel vähendamise. Võimsuse vähendamine oli lubatud ainult tehnilistel põhjustel või Belgia põhivõrguettevõtja (Elia) taotlusel, et vältida elektrikatkestusi ([14]).

(13) Belgia on ka teatanud, et seoses elektriturgude üldise arenguga ja vajadusega muuta nende toimimine paindlikumaks, viidi läbi uuringud, milles käsitleti mõningate majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise juhtude lubamist. Engie, Electrabel ja Belgia reguleerivad asutused alustasid 2015. aastal ohutusuuringuid, ([15]) et analüüsida, millised tingimused peaksid olema täidetud, et lubada mõnel juhul võimsuse vähendamist majanduslikel põhjustel, uurides muu hulgas võimsuse sellise vähendamise mõju tuumkütusele. Uuringutes jõuti järeldusele, et Tihange 3 ja Doel 4 puhul võib vastuvõetav olla maksimaalselt 30 majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise juhtu tuumkütusetsükli kohta, kui on täidetud mitu tehnilist tingimust, mis on peamiselt seotud kütuseelemendi kuumutamise ja jahutamisega:

— võimsuse vähendamise ja suurendamise kiirus on kuni 1 %/min;

— minimaalne võimsus on 50 % nimivõimsusest ([16]);

— võimsuse vähendamine kestab vähemalt 2 tundi (3 tundi, kui võimsuse vähendamine käivitatakse päevasiseselt) ja kuni 72 tundi; ning

— stabiliseerimise eesmärgil peab sama reaktori võimsuse vähendamise kordade vahele jääma vähemalt 72 tundi.

(14) Lisaks ei oleks võimsuse vähendamine võimalik teatavatel perioodidel, ([17]) näiteks:

a) tuumkütusetsükli lõpus viimase kahe kuu jooksul, kui boorisisaldus esmaahelas on väike (boorhappe sisaldus alla 200 ppm); ning

b) kui reaktori käitaja soovib loobuda võimsuse vähendamisest, et vältida siirdeolekut konkreetses olukorras (nt igakuine neutronvookatse, võimalik ventiili leke, reaktorihoone visuaalne kontroll jne) või tehniliste probleemide tõttu.

([12]) Reaktori „mustad“ juhtvardad (mis on valmistatud boorkarbiidist) absorbeerivad kõik tekkivad neutronid. Nad on kavandatud reaktori seiskamiseks ning võivad võimsuse vähendamise ajal tekitada kütuseelementides tugeva temperatuurigradiendi ja pinge. „Hallid“ juhtvardad (mis on valmistatud hõbe-indium-kaadmiumist) absorbeerivad ainult osa tekkivatest neutronitest ja on kavandatud tagama paindlikku tootmist, kuna põhjustavad varraste läheduses märksa väiksemaid neutronivoo ja energiajaotuse langusi ega tekita seetõttu samasuguseid kütuse ülekuumenemise probleeme.

([13]) Agence Fédérale de Contrôle Nucléaire (AFCN) / Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle (FANC).

([14]) Elia esitatavad võimsuse vähendamise taotlused võib sõltuvalt olukorra kriitilisusest jagada kahte kategooriasse: hoiatused, millega Elia taotleb võimsuse vähendamist ühenädalase etteteatamisega, kuna eeldab võrgus kriitilise olukorra tekkimist, ja hädaolukorrataotlused, millega Elia taotleb võimsuse vähendamist vahetult tuumarajatise juhtimisruumist, et võrgus kohe koormust vähendada.

([15]) Allikas: Femke Flachet, Jinzhao Zhang, Ruben Van Parys, Daniel Vantroyen, Christophe Schneidesch, „Core and fuel feasibility study for improved flexibility on the Belgian Nuclear Power Plants“, *Proceedings of WRFPM*, 2014, artikkel nr 100136, Sendai, Jaapan, 14.–17. september.

([16]) Praktikas pakutakse rajatise käitajate taotlusel majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise korral kuni 400 MW võimsust, mitte 500 MW (50 % nimivõimsusest), mis nõuab rohkem käsitsi tehtavaid toiminguid ja suurendab seega automaatse seiskumise riski.

([17]) Vt *Operational procedure, Fleet procedure nuclear modulation*, ZST.10010883175.000_06, lisa Q1, jaod 3.1 ja 3.2, lk 4–6.

(15) Pärast neid uuringuid andis AFNC/FANC käitajale loa vähendada võimsust ühe tsükli jooksul kuni 30 korral, ([18]) mis vastab kehtiva tegevusloa kohaselt võimsuse vähendamise lubatavate juhtude maksimaalsele arvule. Neid piiranguid arvesse võttes juhtis Engie tähelepanu sellele, et käitaja hindab igakordset võimsuse vähendamise otsust põhjalikult, kuna võimsuse vähendamisega kaasnevad mitmesugused riskid (nt heitvee teke, seadmete kiirem vananemine, automaatse seiskumise risk, võimalikud kahjustused, mis muudavad reaktori taaskäivitamise võimatuks jne), mis on teaduskirjanduses ulatuslikult dokumenteeritud ([19]).

(16) Belgia sõnul (Electrabeli esitatud teabe põhjal) puuduvad praeguste teadmiste kohaselt tehnoloogilised lahendused paindlikkuse suurendamiseks mõistlike kuludega ja mõistliku aja jooksul. Tehniline uuendamine, et muuta baaskoormusreaktor vastavalt nõudlusele reguleeritavaks reaktoriks ja võimaldada suuremat paindlikkust, nõuaks kogu konstruktsiooni muutmist ja eelkõige reaktori surveanuma kaane asendamist, mis on väga pikk ja keeruline toiming. Lisaks nõuaks see uusi ohutusanalüüsi aruande jaoks vajalikke uuringuid ja olulisi muudatusi tegevusloas, mille peaksid väljastama Belgia tuumaohutusasutused.

(17) Peale selle selgitab Belgia (Electrabeli esitatud teabe põhjal), et reaktorite paindlikkust piiravad ka kasutatava kütuse eripära ja seisakute haldamine.

a) Kütus on kohandatud konkreetsele tsükli kestusele ja teatud arvule võimalikele võimsuse vähendamise kordadele. Reaktorite paindlikkuse suurendamine nõuaks kütuse rikastamise muutmist, mis ei ole võimalik, sest kütus on juba kogu projekti ajaks tellitud. Kui uuendada pikendatud kasutuseaga reaktoreid, et suurendada lubatavate võimsuse vähendamise kordade arvu, tuleks kütus uuesti tellida, mis oleks ebamõistlikult kulukas.

b) AFNC/FANC seatud tehniliste ja õiguslike piirangute ([20]) tõttu on tuumarajatise käitajal hooldus- ja muude tööde ning kütusega varustamise jaoks seisakute kavandamisel väga väike manööverdamisruum. Plaanilisi seisakuid on väga keeruline rakendada ja neid tuleb kuid või isegi aastaid ette valmistada. Energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse määruse ([21]) kohaselt peab turuosaline seisakute kuupäevad õigeaegselt teatavaks tegema, näiteks NordPooli kiirete turuteadete platvormi ([22]) kaudu; praktikas tehakse seda üldjuhul kolm aastat ette. Lisaks on seisakute kuupäevi pärast nende teatavakstegemist väga raske muuta (võttes arvesse tegevusalaseid piiranguid, nagu osade ja töövõtjate kättesaadavus), ning põhivõrguettevõtja ei pruugi muudatustega nõustuda ja kui ta leiab, et muutmine põhjustab võrgus häireid, võib ta nõuda tuumarajatise käitajalt hüvitist. Igal juhul ei saa seisakute kuupäevi pärast eelmise aasta juuli keskpaika muuta ilma põhivõrguettevõtja eelneva nõusolekuta.

c) Mis puudutab käitamist, siis pikendatud kasutuseaga reaktoreid hakatakse käitama 12-kuuliste tuumkütusetsüklite kaupa (praeguste 18-kuuliste tsüklite asemel). Selle otsuse aluseks on majandusliku tasakaalu kaalutlused:

— Esiteks on eesmärk maksimeerida pikendatud kasutuseaga reaktorite tootmisperioodi eelseisvatel talvedel, mil elektrienergia nõudlus on suurim (ja ka hinnad on kõrgeimad), samal ajal kui taastuvelektri tootmine on väiksem. Seetõttu lepiti kokku, et pikendatud kasutuseaga reaktorite puhul võetakse kasutusele 12-kuuline tuumkütusetsükkel, et kütusega täitmisest tulenevaid perioodilisi seisakuid saaks sünkroniseerida ja need saaks planeerida iga aasta suveks.

([18]) AFNC/FANC allasutuse BelV peadirektori luba majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamiseks kuni 30 korral tsükli kohta: Doel 4 puhul vt BelV, 3078/2739/POI.851, „Kerncentrale Doel - Eenheid Doel 4 - Gedeeltelijke keuring voor ontvangst van wijziging aan de vergunde installaties“, 26. juuli 2017.
Tihange 3 puhul vt BelV, 2018–0330, „Approbation MNI O3/14/03, Modulations de puissance étendues“, 28. august 2018.

([19]) Vt näiteks i) SFEN/RGN, „9. Parc nucléaire: la manoeuvrabilité au détriment de la performance?“, 25. juuli 2023; ii) C. Cany, C. Mansilla, G. Mathonnière, P. da Costa, „Nuclear power supply: Going against the misconceptions. Evidence of nuclear flexibility from the French experience“, *Energy*, kd 151, 2018, lk 289–296; iii) Alexey Lokhov, „Suivi de charge dans les centrales nucléaires“, *AEN Infos*, 2011, nr °29.2.

([20]) Vt joonealune märkus 18.

([21]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta määrus (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (ELT L 326, 8.12.2011, lk 1), artikli 2 punkti 1 alapunkt b.

([22]) Järgmise lingi kaudu leiab kõik Tihange 3 ja Doel 4 kiired turuteated tulevaste perioodide kohta: https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages?publicationDate=all&eventDate=custom&eventDateStart=2024-01-01&eventDateStop=2124-08-01&units=22WTIHANG000242R&units=22WDOELX40000793.

— Teiseks on selleks, et võtta arvesse keskmise ja pika perioodi turusignaale, tuumatööstuses tavaks planeerida seisakud madalamate hindadega kuudele. Seetõttu on reaktorite Doel 4 ja Tihange 3 seisakute üldist planeerimist algusest peale optimeeritud nii, et seisak avaldaks võimalikult vähe mõju turuhinnale, asendades 18-kuulise tuumkütusetsükli 12-kuulise tsükliga (nagu on selgitatud eespool).

2.2. Tuumarajatiste järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine Belgias

(18) Nagu on kirjeldatud menetluse algatamise otsuse jaos 2.1, võttis Belgia föderaalparlament 2003. aastal vastu seaduse, millega keelati Belgias uute tuumareaktorite ehitamine elektrienergia tööstuslikuks tootmiseks tuuma lõhustumise teel ja piirati olemasolevate reaktorite käitamist 40 aastaga, nähes seega ette tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise aastatel 2015–2025 (edaspidi „2003. aasta seadus“ või „tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadus“) ([23]). Vastavalt tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seaduses algselt ettenähtule ühendati reaktorid Doel 3 ja Tihange 2 võrgust lõplikult lahti vastavalt 23. septembril 2022 ja 31. jaanuaril 2023. Tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadust muudeti 18. detsembri 2013. aasta ja 28. juuni 2015. aasta seadusega ([24]) ning kolme vanima reaktori, st Tihange 1, Doel 1 ja Doel 2 kasutusiga pikendati 10 aasta võrra, vastavalt 30. septembrini 2025, 14. veebruarini 2025 ja 30. novembrini 2025 (kasutusea pikendamine 10 aasta võrra) ([25]).

(19) Vastavalt tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadusele tuli Doel 4 ja Tihange 3 sulgeda 2025. aastaks. Seetõttu olid Engie tuumaenergiaalase tegevuse strateegilised eesmärgid alates 2020. aastast järgmised: i) väljuda Belgias tuumaenergia tootmise sektorist, et vältida Engie kui tuumarajatiste käitaja riske, mis on seotud turuhindade kõikumisega, ning ii) mitte käsitada tuumaenergia tootmist enam Engie põhitegevuse osana. Alates 2020. aastast peatati sektorist väljumise otsuse tagajärjel kõik uuringud, mis olid seotud Engie tuumaelektrijaamade (kõik asuvad Belgias) laiendamisega. Engie finantsalane kommunikatsioon on alates 2020. aastast olnud sektorist väljumise strateegilise eesmärgiga kooskõlas ning seda eesmärki on arvesse võetud konsolideeritud finantsaruannete koostamisel kasutatud raamatupidamislikes eeldustes, eelkõige väärtuse languse testides ([26]).

(20) Alljärgnevalt (Tabel 1) on esitatud ülevaade Belgia seitsmest tuumareaktorist, sealhulgas nende omandist, netovõimsusest ja algsetest seiskamiskuupäevadest vastavalt tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadusele ja selle edaspidistele muudatustele.

Tabel 1

Ülevaade Belgia tuumaelektrijaamadest

Tuumareaktor	Omand	Netovõimsus (MWe) 2023. aastal	Seiskamiskuupäev (tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadus)	Seiskamiskuupäev (muudetud)
Doel 1	Electrabel (100 %)	445	15. veebruar 2015	14. veebruar 2025
Doel 2	Electrabel (100 %)	433	1. detsember 2015	30. november 2025

([23]) Wet houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie/Loi sur la sortie progressive de l'énergie nucléaire à des fins de production industrielle d'électricité, 31. jaanuar 2003. Tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seaduse kohaselt pidanuks Belgia tuumaelektrijaamade sulgemise kuupäevad olema järgmised: 15. veebruar 2015 (Doel 1), 1. detsember 2015 (Doel 2), 1. oktoober 2022 (Doel 3), 1. juuli 2025 (Doel 4), 1. oktoober 2015 (Tihange 1), 1. veebruar 2023 (Tihange 2) ja 1. september 2025 (Tihange 3).

([24]) 5. märtsil 2020, pärast Euroopa Liidu Kohtu eelotsuse (kohtuasi C-411/17) saamist, tühistas konstitutsioonikohus 28. juuni 2015. aasta seaduse keskkonnamõju hindamisega seotud kohustuste täitmata jätmise tõttu (kohtuasi 34/2020), kuid jättis seaduse tagajärjed kehtima kuni 31. detsembrini 2022. Pärast keskkonnamõju hindamist võeti 11. oktoobril 2022 vastu „parandusseadus“, millega muudeti seiskamiskuupäevi. Parandusseadusega lükati Doel 1, Doel 2 ja Tihange 1 seiskamine edasi 2025. aastasse.

([25]) Vt komisjoni 17. märtsi 2017. aasta otsus, SA.39487 (2016/NN), Belgia, tuumaelektrijaamade Tihange 1, Doel 1 ja Doel 2 kasutusea pikendamine (ELT C 142, 5.5.2017, lk 1).

([26]) Vt tõendid menetluse algatamise otsuse joonealustes märkustes 7 ja 8.

Tuumareaktor	Omand	Netovõimsus (MWe) 2023. aastal	Seiskamiskuupäev (tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadus)	Seiskamiskuupäev (muudetud)
Doel 3	Electrabel (89,807 %) Luminus (10,193 %)	1 006	1. oktoober 2022	*Seiskamine 23. septembril 2022*
Doel 4	Electrabel (89,807 %) Luminus (10,193 %)	1 026	1. juuli 2025	31. oktoober 2035 (*)
Tihange 1	Electrabel (50 %) EDF Belgium (50 %)	962	1. oktoober 2015	30. september 2025
Tihange 2	Electrabel (89,807 %) Luminus (10,193 %)	1 008	1. veebruar 2023	*Seiskamine 31. jaanuaril 2023*
Tihange 3	Electrabel (89,807 %) Luminus (10,193 %)	1 030	1. september 2025	31. oktoober 2035 (*)

Allikas: Belgia ametiasutused – föderaalse majandusministeeriumi veebileht tuumaenergia tootmise kohta Belgias, viimati vaadatud 18. juunil 2024: Parc de production de centrales nucléaires en Belgique | SPF Economie. Nagu eespool märgitud, on Doel 3 ja Tihange 2 seisatud. Andmed nende varasema netovõimsuse kohta on esitatud Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri aruandes „Operating Experience with Nuclear Power Stations in Member States", IAEA, Viin (2022) (kättesaadav föderaalse majandusministeeriumi veebisaidi kaudu).

(*) Muudetud seiskamiskuupäev, kui tuumareaktorid töötavad 1. novembril 2025; viimane võimalik seiskamiskuupäev on 31. detsember 2037.

2.3. **Belgia otsus jätkata tuumaenergia kasutamist**

(21) 18. märtsil 2022 otsustas Belgia föderaalvalitsus (edaspidi ka „Belgia valitsus") tuumaenergia kasutamise järkjärgulise lõpetamise ümber hinnata, lubades pikendada kahe kõige noorema tuumareaktori Doel 4 ja Tihange 3 kasutusiga 10 aasta võrra (edaspidi „pikendamisprojekt"). Belgia tegi selle otsuse seoses Euroopa reageerimisega Venemaa Ukraina-vastasele sõjale ja sellest tulenenud gaasikriisile (sealhulgas vajadusega, et ELi liikmesriigid vähendaksid oma gaasitarbimist ja gaasisõltuvust), samuti seoses kartustega Belgia elektrivarustuskindluse pärast (vt ka jagu 2.4 allpool), võttes arvesse suurenenud elektrifitseerimisvajadusi (et võimaldada energiasüsteemi ümberkujundamist) ja Prantsusmaa tuumareaktorite seisakuid aastatel 2021–2022 (mis olid tingitud ettenägematutest korrosiooniprobleemidest ja ulatuslikust hooldusest reaktorite kasutusea pikendamiseks) ([27]).

(22) Seejärel alustas Belgia valitsus 2022. aastal Belgia tuumarajatiste käitaja Electrabeliga läbirääkimisi kasutusea pikendamise üle. Belgia esitatud põhjused hankemenetluse korraldamata jätmiseks, mille kohta komisjon algatamisotsuses kahtlusi ei väljendanud, on toodud välja menetluse algatamise otsuse põhjenduses 38 ja hõlmavad järgmist.

a) Vajalike lubade ja oskusteabe omamine: juurdepääs tuumaenergia tootmisvõimsusele eeldab erilist, sh riigipõhist oskusteavet, mis ei ole kõigile turuosalistele kättesaadav; komisjon on seda varem tunnistanud nii seoses Electrabeliga (vt menetluse algatamise otsuse joonealune märkus 30) kui ka tuumarajatiste käitajatega üldiselt (vt menetluse algatamise otsuse joonealune märkus 31); Belgias asuvate tuumarajatistega seotud oskusteave, intellektuaalomand ja asjakohased load on ainulaadsed ja need on praegu olemas ainult Electrabelil.

([27]) Vt komisjoni 29. septembri 2023. aasta otsus, SA.104336 (2023/N), Belgia, reservvõimsuse mehhanismi muutmine (ELT C, C/2023/265, 18.10.2023, ELI : http://data.europa.eu/eli/C/2023/265/oj).

b) Ajakava: Belgia valitsuse poolt pikendamisprojekti kohta otsuse tegemise ja pikendatud kasutuseaga reaktorite kavandatud taaskäivitamise vahele jääv aeg on väga lühike ning 2025. aasta septembriks (Tihange 3 puhul) ja novembriks (Doel 4 puhul) taaskäivitamine eeldab teatavaid ettevalmistusi ja teostatavusuuringud (edaspidi „arendustegevus“; vt menetluse algatamise otsuse joonealune märkus 32), mis tuleb teha enne tööde tegelikku algust. Üksnes Electrabel kui Belgia ainus tuumarajatiste käitaja omab ainulaadseid teadmisi, ressursse ja vahendeid selle tegevuse kiireks ja tõhusaks elluviimiseks. Seetõttu ei oleks hankemenetluse teel saanud välja valida ühtegi muud käitajat peale Electrabeli ning pikendamisprojekti eripära ja piiranguid arvestades ei oleks hankemenetluse algatamine pikendatud kasutuseaga reaktorite käitaja valimiseks andnud mõttekat tulemust.

(23) Electrabeli emaettevõtja Engie oli Belgia valitsusega pikendamisprojekti üle läbirääkimiste pidamise suhtes esialgu kõhkleval seisukohal, väites, et tuumatehnoloogia on muutunud liiga kalliks ja riskantseks, ning viidates oma kavatsusele lõpetada Belgias tuumaenergiaalane tegevus pärast 2025. aastat (vt põhjendus 19). Seetõttu leppis Belgia riik Engiega kokku mehhanismi loomises, mis võimaldaks kahe reaktori kasutusea pikendamisega seotud riske ja hüvesid tasakaalustatult ja läbipaistvalt jagada. Belgia sõnul tegi Engie algusest peale selgeks, et ilma riskijagamismehhanismi ja kokkuleppeta Belgia seitsme tuumaelektrijaama käitamisel tekkivate tuumajäätmete kohta ei kaalu ta kahe tuumareaktori kasutusea pikendamist, mis sunniks teda oma äriühingu strateegiat ja riskipositsiooni oluliselt muutma ([28]).

(24) Läbirääkimiste protsessi on üksikasjalikult kirjeldatud menetluse algatamise otsuse jaotises 3.1 ja nende tulemusel sõlmiti 13. detsembril 2023 rakendamisleping pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamiseks enne 2025./2026. aasta talve. Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 36, koosneb rakendamisleping kolmest peamisest komponendist, mis kõik teenivad sama eesmärki toetada pikendamisprojekti elluviimist:

a) 1. komponent: osameetmed, mis on seotud tasustamis- ja finantskorraga, mis võimaldavad kõnealuse kahe tuumareaktoriga teenida stabiilset tulu, ning aktsionäride struktuuri muutmisega BE-NUC loomise kaudu (vt jaotis 3.3.1);

b) 2. komponent: osameetmed, mis on seotud tuumaelektrijaamade dekomissioneerimisega ning üleantud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse pikaajalise ladustamise ja lõppladustamisega (sh tagatismeetmete paketi muutmine tuumarajatiste käitaja finantsseisundi jälgimiseks, pidades silmas kokkulepitud ülempiiri tõttu muutunud riskiprofiili) (vt jaotis 3.3.2);

c) 3. komponent: kokkulepped teatavate seadusemuudatuste korral riskide jagamise ja kahju hüvitamise kohta (vt jaotis 3.3.3).

(25) Rakendamislepingut muudeti 2024. aasta jooksul kahel korral ([29]). Selle sisu on üksikasjalikumalt kirjeldatud 3. jaos.

(26) Mõned pikendamisprojekti olulised vahe-eesmärgid on järgmised:

a) Pärast lepingu sõlmimist tehakse täiendavaid ettevalmistusi tootmise taaskäivitamiseks hiljemalt 1. septembril (Tihange 3) ja 1. novembril (Doel 4) 2025.

b) Ajavahemikku reaktorite algse seiskamiskuupäeva (mis sätestati tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise 2003. aasta seaduses, st Doel 4 puhul 1. juuli 2025 ja Tihange 3 puhul 1. september 2025 – vt Tabel 1) ja tootmise taaskäivitamise kuupäeva vahel kasutatakse selleks, et valmistada pikendatud kasutuseaga reaktorid ette taaskäivitamiseks, ning seda nimetatakse „seiskamisperioodiks“.

([28]) Vt tõendid menetluse algatamise otsuse joonealuses märkuses 10.

([29]) 10. mail 2024 sõlmitud esimene muutmiskokkulepe hõlmab järgmist: hindamiseksperdi pakkumiskutse teatavate tingimuste muutmine, planeeritud sõlmimiskuupäeva edasilükkamine, teatavad kinnitused, tehnilised muudatused, II aktsiate ostulepingus vea parandamine, ajapikenduse andmine haldusteenuste lepingu ja energiahaldusteenuste lepingu sõlmimiseks. 15. juulil 2024 sõlmitud teine muutmiskokkulepe hõlmab järgmist: tehingu eeltingimuste täitmise kuupäeva edasilükkamine 21. veebruarile 2025, energiahaldusteenuste lepingu sõlmimiseks hankemenetluse tingimuste kokkuleppimine, teatavad kinnitused, I aktsiate ostulepingu tehnilised muudatused.

c) Kolmeaastane ajavahemik 2025. aasta septembrist kuni 31. detsembrini 2028 (edaspidi „kulude kooskõlastamise kuupäev“ ([30])) on „taaskäivitamisetapp“ ja seda kasutatakse selleks, et viia pikendatud kasutuseaga reaktorid vastavusse Belgia tuumaohutusameti nõuetega.

d) Alates 1. jaanuarist 2029 peaksid pikendatud kasutuseaga reaktorid eeldatavasti täisvõimsusel töötama kuni 1. novembrini 2035 (edaspidi „käitamisetapp“).

(27) Kuna taaskäivitamisetapiks planeeritakse kõnealuse kahe reaktori puhul tavapärasest rohkem seisakuid (edaspidi „pikendatud kasutuseaga reaktorite plaanilised seisakud“ ([31])), on elektritootmine aastatel 2026–2028 suhteliselt vähene. Esimese kolme aasta jooksul pärast pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise kuupäeva ei ole neid reaktoreid plaaniliste seisakute tõttu võimalik kasutada eeldatavalt 24 nädalal aastal.

(28) Lisaks pikendatud kasutuseaga reaktorite plaanilistele seisakutele eeldatakse tuumaelektrijaamade iga-aastaseid tavapäraseid seisakud (edaspidi „plaanilised üldised seisakud“ ([32])) kogu pikendatud kasutusea perioodil (st taaskäivitamisetapis ja käitamisetapis) kuni Doel 4 eelviimase käitamisaastani ja Tihange 3 viimase käitamisaastani. Iga plaaniline üldine seisak kestab eeldatavasti kuus nädalat. Seega eeldatakse, et esimese kolme aasta jooksul pärast pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamist seisatakse kõnealused kaks tuumareaktorit 30 nädalaks aastas.

(29) Peale plaaniliste seisakute (pikendatud kasutuseaga reaktorite plaanilised seisakud ja plaanilised üldised seisakud) võib tekkida ettenägemata probleeme, mis samuti nõuavad pikendatud kasutuseaga reaktorite seiskamist. Tasustamislepingu aluseks olevas kokkulepitud finantsmudelis on eeldatud, et sundseisakute määr on 10 % ([33]). See tähendab, et nii Doel 4 kui ka Tihange 3 puhul on käitatavuse sihtmäär 10 aasta jooksul 90 %, arvestamata pikendatud kasutuseaga reaktorite plaanilisi seisakuid ja plaanilisi üldisi seisakuid.

(30) Kui võtta arvesse kõiki plaanilisi ja plaaniväliseid seisakuid, on Doel 4 ja Tihange 3 käitatavuse sihtmäär vastavalt ligikaudu 68,4 % ja 67,4 %.

(31) Alljärgnevalt (Tabel 2) on kokkuvõtlikult esitatud Doel 4 ja Tihange 3 nominaalne elektritootmisvõimsus, aastane elektritoodang ja osakaal Belgia kogu elektrinõudluses enne ja pärast kasutusea pikendamist. Tabel 2 osutab selgelt, et pärast taaskäivitamisetappi eeldatakse pikendatud kasutuseaga reaktorite hinnangulise aastase elektritoodangu kahekordistumist.

Tabel 2

Doel 4 ja Tihange 3 põhinäitajad (enne ja pärast kasutusea pikendamist)

	Doel 4	Tihange 3
Enne kasutusea pikendamist		
Nimivõimsus (*2022. aasta andmed*)	1 038 MWe	1 038 MWe
Aastane elektritoodang (*2022. aasta andmed*)	8 940 GWh	7 366 GWh
Osakaal Belgia kogu elektrinõudluses (*2022. aasta andmed*)	11 %	9 %

([30]) Kulude kooskõlastamise protsessi käigus veendutakse, et kõik raamatupidamiskontod ja -kirjed on täpsed ja tasakaalustatud. See hõlmab hinnanguliste või esialgsete näitajate võrdlemist tegelike lõplike näitajatega ning vajalike kohanduste tegemist.

([31]) „Pikendatud kasutuseaga reaktorite plaanilised seisakud“ on plaanilised seisakud, mis on vajalikud selleks, et viia need reaktorid ohutusameti nõuetega vastavusse.

([32]) „Plaanilised üldised seisakud“ on iga-aastased tavapärased seisakud (peamiselt kütusega täitmise eesmärgil), mida kavandatakse Doel 4 ja Tihange 3 puhul juba 1., 2. ja 3. aastal pärast taaskäivitamise kuupäeva kuni Doel 4 eelviimase käitamisaastani ja Tihange 3 viimase käitamisaastani.

([33]) Kokkulepitud finantsmudel on 13. detsembril 2023 sõlmitud tasustamislepingu aluseks olev finantsmudel.

	Doel 4	Tihange 3
Pärast kasutusea pikendamist		
Nimivõimsus (*2023. aasta andmed*)	1 026 MWe	1 030 MWe
Aastane elektritoodang (*prognoosid*)	2026–2028: 3 435 GWh pärast 2029. aastat 7 158 GWh	2026–2028: 3 435 GWh pärast 2029. aastat 7 186 GWh
Osakaal Belgia kogu elektrinõudluses (*prognoosid*)	2026–2028: 3 %–4 % pärast 2029. aastat 6 %–8 %	2026–2028: 3 %–4 % pärast 2029. aastat 6 %–8 %

Allikas: IAEA PRIS, Maailma Tuumaenergia Assotsiatsioon; Elia piisavuse ja paindlikkuse uuring Belgia kohta (2024–2034).

2.4. Ressursside piisavusega seotud probleemid Belgias

(32) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 17, on Belgia põhivõrguettevõtja Elia alates 2019. aastast viinud läbi kolm riigi ressursside piisavuse uuringut (edaspidi „2019. aasta piisavusuuring“, „2021. aasta piisavusuuring“ ja „2023. aasta piisavusuuring“), milles tehti kindlaks 2025./2026. aasta talveks uue võimsuse tagamise vajadus, mis on tingitud Belgia tuumarajatiste (osalisest) kasutuselt kõrvaldamisest, mis algas Doel 3 ja Tihange 2 dekomissioneerimisega 2022. ja 2023. aastal (vt Tabel 1) ning millele lisandusid soojusenergia tootmisvõimsuste dekomissioneerimine naaberriikides ja probleemid Prantsusmaa tuumaelektrijaamadega.

(33) Ressursside piisavusega seotud probleemide lahendamiseks kehtestas Belgia reservvõimsuse mehhanismi, mille komisjon kiitis heaks 2021. aastal ja mida on vahepeal kaks korda muudetud ([34]). Reservvõimsuse mehhanism on kogu turgu hõlmav meede, millega kompenseeritakse jaamade valmisolekut tarnida elektrienergiat eelnevalt kindlaksmääratud perioodidel, olenemata sellest, kas nad toodavad või mitte. Reservvõimsuse mehhanismi eesmärk on lahendada ressursside piisavuse probleemid elektrisektoris, toetades samal ajal energiasüsteemi ümberkujundamist, ning see võetakse kasutusele alates 2025. aasta talvest, samal ajal, kui eeldatavasti taaskäivitatakse ka kaks pikendatud kasutuseaga reaktorit (vt põhjendus 26).

2.5. Belgia elektriturg

(34) Belgia energiaallikate jaotuses domineerib praegu gaasil ja tuumaenergial põhinev elektritootmine, ehkki taastuvate energiaallikate osakaal on viimastel aastatel pidevalt kasvanud. 2023. aastal oli tuumaenergia, gaasi ja taastuvate energiaallikate osakaal tootmises vastavalt 39,9 %, 21,4 % ja 32,7 % ([35]).

(35) Belgia teatel on ülekandevõrku ühendatud ülesseatud võimsuse poolest elektritootmisturu peamised osalised Electrabel (2023. aastal 9,3 GW ehk 65 %), Luminus (2023. aastal 2,2 GW ehk 15 %), RWE (2023. aastal 0,7 GW ehk 5 %), Eneco (2023. aastal 0,7 GW ehk 5 %) ja TotalEnergies (2023. aastal 0,6 GW ehk 4 %). Belgia väidab, et turu kontsentratsiooni kirjeldav HHI ([36]) näitaja vähenes 2016. aasta 5 510-lt 2023. aastaks 4 431-le, mis on osaliselt seletatav taastuvate energiaallikate (päikese- ja tuuleenergia) hoogsama arendamisega turuosaliste poolt, kes ei ole turgu valitsevad äriühingud ([37]).

([34]) Vt komisjoni 27. augusti 2021. aasta otsus, SA.54915 (2020/C) (ex 2019/N), Belgia, reservvõimsuse mehhanism (ELT L 117, 19.4.2022, lk 40). Esimene muutmisotsus: komisjoni 29. septembri 2023. aasta otsus, SA.104336 (2023/N), Belgia, reservvõimsuse mehhanismi muutmine (ELT C, C/2023/265, 18.10.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/265/oj). Teine muutmisotsus: komisjoni 17. septembri 2024. aasta otsus, SA.114003 (2024/N), Belgia, reservvõimsuse mehhanismi teistkordne muutmine (ELT C, C/2024/6138, 14.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6138/oj).

([35]) Belgia energiaandmete ülevaade (Belgia majandusministeerium, 2024). Üksikasjalikum teave Belgia elektrienergia hulgi- ja jaemüügituru ning peamiste turuosaliste turupositsiooni kohta (2022. aasta andmete põhjal) on esitatud menetluse algatamise otsuse jaotistes 2.2.1 ja 2.2.2.

([36]) Herfindahl-Hirschmani indeks on turu kontsentratsiooni näitaja, mis on kõigi turul konkureerivate äriühingute turuosade ruutude summa. Turge, mille HHI on üle 2 500, peetakse üldiselt väga kontsentreeritud turgudeks. HHI väärtused võetakse elektri- ja gaasituru reguleerimise komisjoni (CREG) aastaaruannetest ning nende aluseks on ülekandevõrku ühendatud käitiste ülesseatud võimsus ja toodang.

([37]) Elektri- ja gaasituru reguleerimise komisjoni aastaaruanne (2024).

(36) Belgia teatel on ülekandevõrku ühendatud käitistes elektrienergia tootmise poolest peamised turuosalised Belgias Electrabel (2023. aastal 39,1 TWh ehk 70 %), Luminus (2023. aastal 6,8 TWh ehk 12 %), Eneco (2023. aastal 2,5 TWh ehk 4 %), TotalEnergies (2023. aastal 2,4 TWh ehk 4 %) ja RWE (2023. aastal 2 TWh ehk 4 %). Belgia väidab, et tänu suurenenud elektritootmisele taastuvatest energiaallikatest vähenes turu kontsentratsiooni kirjeldav HHI näitaja 2016. aasta 6 372-lt 2023. aastaks 5 143-le ([38]).

(37) Belgia teatel tegutses 2023. aastal jaetasandil Belgias kokku 16 elektritarnijat. Tarnitud elektrienergia koguse poolest olid peamisteks tarnijateks Electrabel (2023. aastal 47 %), Luminus (2023. aastal 18,2 %), TotalEnergies (2023. aastal 5,5 %) ja Eneco (2023. aastal 5,3 %), samas kui paljud turuosalised on väga väikesed ([39]).

3. MEETME ÜKSIKASJALIK KIRJELDUS

3.1. Meetme eesmärgid ja turutõrked

(38) Kahe kõnealuse reaktori kasutusea pikendamine hõlbustab majandustegevuse arengut ja aitab lahendada ressursside piisavusega seotud probleeme Belgias (vt jagu 2.4). Peale selle väidab Belgia, et tuumareaktorite kasutusea pikendamise eesmärk on ka vähendada üldist sõltuvust impordist ja eelkõige imporditud fossiilkütustest (kooskõlas REPowerEU eesmärkidega), mis aitab ühtlasi kaasa Belgia elektrisüsteemi süsinikuheite vähendamisele, ning tagada baaskoormusvõimsus Belgias lähitulevikus kasvavate elektrifitseerimisvajaduste kontekstis.

(39) Belgia teatel on abimeetme eesmärk kõrvaldada mitu turutõrget, mis takistavad Electrabelil Belgias tuumareaktorite käitamise jätkamist, kui Belgia valitsuselt ei saada täiendavat panust ([40]).

a) Esiteks osutab Belgia mitmele hästi dokumenteeritud turutõrkele, mille tõttu elektriturud üldiselt ei paku piisavaid stiimuleid ressursside piisavuse standarditele vastamiseks vajalikku tootmisvõimsusesse investeerimiseks, nagu on üksikasjalikumalt kirjeldatud komisjoni otsustes Belgia reservvõimsuse mehhanismi kohta (vt joonealune märkus 34).

b) Teiseks väidab Belgia, et elektri- ja süsinikuturgudel esineb täiendavaid turutõrkeid, mis mõjutavad eelkõige vähese CO_2 heitega tehnoloogiasse investeerimise stiimuleid, nagu pikaajalise riskimaandamise võimaluse puudumine (see mõjutab eelkõige puhast tehnoloogiat, mis on kõikuvate tuluvoogude tõttu kapitalimahukas), kasvuhoonegaasidest tulenevate negatiivsete välismõjude ebapiisav katmine (nt ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) kohane süsinikuhind, mis on CO_2 heite sotsiaalsest kulust madalam, ja pikaajalise prognoositava CO_2 hinnasignaali puudumine ELi HKSi struktuurse volatiilsuse tõttu) ning mitmekesisesse energiatootmisse investeerimisse stiimulite puudumine, arvestades fossiilkütustel (gaasil) töötavate elektrijaamade hinnakujundusrolli elektriturgudel, mis pakub loomulikku riskimaandamise võimalust.

c) Kolmandaks väidab Belgia, et tuumaenergiasse investeerimisega kaasnevad mitmesugused spetsiifilised riskid, mida turuoludele vastava tasuga projektide puhul on investoritel väga keeruline maandada või juhtida, näiteks i) tehnilised ja projektijuhtimise riskid, ii) jäätmekäitluse ja dekomissioneerimisega seotud riskid ning iii) regulatiivsed ja poliitilised riskid.

(40) Belgia väidab, et võttes arvesse neid elektriturgude üldisi turutõrkeid, mis on seotud investeerimisega vähese CO_2 heitega tehnoloogiasse, ning tuumarajatiste käitaja lisariske, on vaja, et Belgia valitsus võtaks kohustuse toetada kõnealuste reaktorite kasutusea pikendamist. Belgia sõnul on teatatud meetme eesmärk seega kõrvaldada kõnealused turutõrked.

([38]) Elektri- ja gaasituru reguleerimise komisjoni aastaaruanne (2024).
([39]) Rapport Commun sur l'évolution des marchés de l'électricité et du gaz naturel en Belgique (CREG, CWaPE, Brugel, VREG 2024).
([40]) Turutõrgete üksikasjalikum kirjeldus on esitatud menetluse algatamise otsuse põhjendustes 23 ja 24.

3.2. Pärast menetluse algatamise otsust Belgia poolt meetmes tehtud muudatused

(41) Seoses kahtlustega, mida komisjon oma menetluse algatamise otsuses väljendas (vt jagu 3.8), muutis Belgia meetme teatavaid osi.

(42) Muudatused puudutavad eelkõige järgmist:

a) majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuste tegemise õiguse üleandmine Belgia riigi ja Electrabeli ühisettevõttelt BE-NUC (üksus, millele hakkab kuuluma 89,807 % pikendatud kasutuseaga reaktoritest ja millele algselt pandi lepinguline kohustus vähendada võimsust iga kord, kui lepingutes sätestatud tingimused on täidetud) energiahaldusteenuste lepingu partnerile (kes müüb tuumaelektrit turul) ning rahaliste stiimulite kehtestamine energiahaldusteenuste lepingu partneri tasustamisel, et tagada võimsuse vähendamise võimaluste tõhus kasutamine (vt jaotis 3.3.1.5). Selle tulemusena on kaotatud võimsuse vähendamisel kohaldatav fikseeritud künnis (–20 EUR/MWh), kuna energiahaldusteenuste lepingu partneril on asjakohased stiimulid otsustamaks, millal tuumareaktori võimsuse vähendamine on kõige tõhusam. Muudetud tasustamisstruktuuri on arvesse võetud ka läbivaadatud pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegias;

b) kulu/tulu jagamise mehhanismi tõhustamine (turuhinnariskiga korrigeerimine), et rahaline toetus oleks paremas vastavuses turuhindade muutustega (projekti tegeliku tulumäära korrigeerimise kaudu) (vt jaotis 3.3.1.3.2);

c) minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse summa ülempiir, et minimaalsete tegevuskulude katmine ja kapitalimaksed ei muutuks Belgia riigi jaoks ülemäära kulukaks (vt jaotis 3.3.1.3.3).

(43) Eespool nimetatud muudatusi kirjeldatakse üksikasjalikult käesoleva otsuse jaos 3.3.

3.3. Meetme komponentide üksikasjalik kirjeldus

(44) Käesolevas jaotises kirjeldatakse pikendamisprojekti toetuspaketi eri komponente, sealhulgas muudatusi, mille Belgia tegi seoses komisjoni menetluse algatamise otsuses väljendatud kahtlustega (vt jaotised 3.3.1, 3.3.2 ja 3.3.3), samuti Belgia kaalutud alternatiivseid rahastamisvõimalusi (vt jaotis 3.3.4).

3.3.1. *1. komponent: rahalised ja struktuurimeetmed*

(45) Kahe tuumareaktori kasutusea õigeaegse ja ohutu pikendamise rahastamiseks on ette nähtud mitu rahalise toetuse mehhanismi. Kõiki 1. komponendi osameetmeid kirjeldatakse üksikasjalikult käesoleva jaotise ülejäänud osas.

(46) Ametliku uurimise käigus esitas Belgia põhjendused rahalise toetuse kõigi osade kohta.

a) Belgia tuletab meelde, et tuumaenergiasse tehtavad investeeringud on mahukad taristuinvesteeringud, millel on sajanditepikkune mõju, mida iseloomustavad märkimisväärsed algsed kapitalikulud ja ehitusperioodid ning millega kaasnevad märkimisväärsed riskid ja ebakindlus ning pikad tasuvusajad ([41]). Kuna turuoludele vastava tasuga investeeringud tuumaenergiavaradesse on avatud kontrollimatutele ja potentsiaalselt suure mõjuga riskidele, mis on seotud poliitika, reguleerimise ja tehnoloogiaga, ning neil on valdavalt fikseeritud kulustruktuur, on nende tasuvus eriti tundlik tegeliku käitatavuse ja võimalike ülekulude suhtes. Seetõttu on tuumareaktoreid ajalooliselt rahastatud riigiomandi ja/või toetava õigusraamistiku kaudu, et vähendada riske ja tagada valitsuse pikaajaline pühendumus.

([41]) Vt Maailma Tuumaenergia Assotsiatsioon, „Financing Nuclear Energy“, 2. mai 2024, https://world-nuclear.org/information-library/economic-aspects/financing-nuclear-energy.

b) Enamikul hiljutistest tuumaenergiavaradesse investeerimise juhtudest toetati rahastamist tururiskide võimaliku mõju leevendamisele suunatud regulatiivsete meetmetega ning tuumaenergiasektorile omastele tehnoloogia-, poliitika- ja regulatsiooniriskidele avatust vähendavate sihtotstarbeliste mehhanismidega. Näiteks on mõned projektid ellu viidud reguleeritud varabaasi mudeli ([42]) alusel, mida Belgia peab väga kaitsvaks. Belgia otsustas kahesuunalise hinnavahelepingu kasuks. Pikendamisprojekti majandusliku elujõulisuse tagamiseks on projekti meetmepaketti kohandatud vastavalt kõnealuse tuumainvesteeringu vajadustele.

c) Belgia selgitab, et kavatseb tasustamislepingus kavandatud meetmete kaudu pakkuda eraldiseisva hinnavahelepinguga võrreldes täiendavat kaitset võimaliku maksejõuetuse või pankroti vastu. Seejuures täpsustab Belgia järgmist:

— tasustamislepinguga ei tagata ühisettevõtte finantstulemusi, sealhulgas pikaajaliste käitatavusega seotud probleemide või märkimisväärsete ülekulude korral, mis on tingitud näiteks teatavatest regulatsiooniriskidest; ning

— aktsionärid jäävad avatuks märkimisväärsetele riskidele ja finantsstiimulitele, mis soodustavad tulemuslikkust ja turutingimustele vastavat käitumist; see erineb tavapärastest reguleeritud varabaasi mudelitest, mis lisaks piisavale rahastamisele ja likviidsusele pakuvad tavaliselt tugevaid kulude katmise ja investeeringutasuvuse tagatisi.

d) Lisaks märgib Belgia, et finantseerimisasutused kontrollivad tuumainvesteeringuid põhjalikult, näevad ette ulatuslikud hoolsuskohustuse nõuded eri liiki riskide ja ebakindluse võimaliku mõju hindamiseks ning pööravad suurt tähelepanu projekti üldisele struktureerimisele. Euroopa kogemused viitavad sellele, et piisavate kaitsemehhanismide puudumisel on tuumainvesteeringuteks eriti keeruline rahastust saada ([43]).

3.3.1.1. Ühise arendustegevuse leping

(47) Pidades silmas pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise ranget ajakava, tegi tuumarajatiste käitaja Electrabel kindlaks ja leppis Belgia valitsusega kokku teatava arendustegevuse, mis tuleb enne lõpliku tehingu tegemist ellu viia pikendatud kasutuseaga reaktorite õigeaegse taaskäivitamise tagamiseks ning ohutusameti nõuete ja ootuste täitmiseks, nagu on mainitud põhjenduses 22. See arendustegevus on sätestatud ühise arendustegevuse lepingus, mida viimati muudeti 18. juulil 2024 (edaspidi „muudetud ühise arendustegevuse leping“) ([44]).

(48) Muudetud ühise arendustegevuse lepingus on sätestatud tingimused, mille alusel Belgia eelrahastab arendustegevusega seotud Electrabeli kulusid ja väljaminekuid ([45]) seni, kuni kõik vajalikud seadusandlikud muudatused on vastu võetud ja jõustunud (edaspidi „seadusandlusega seotud tingimus“). Varsti pärast seadusandlusega seotud tingimuse täitmist (15. juulil 2024) hakkas Electrabel arendustegevuse kulusid ise rahastama ja ta teeb seda seni, kuni Electrabeli rahastatud summa on võrdne Belgia riigi eelrahastuse summaga (eeldatavasti 2025. aasta alguseks); seejärel rahastavad Electrabel ja Belgia riik arendustegevuse kulusid 50/50 põhimõttel.

([42]) Reguleeritud varabaasi mudeleid on kirjanduses põhjalikult kirjeldatud. Vt näiteks Meshkat, Mustafa, „Building and Upgrading of Nuclear Power Plant Projects: Evaluation of Engineering, Procurement, Construction (EPC) and Regulated Asset Base (RAB) Models“, *Comparative Law Review*, 14.2 (2023): lk 1001–1022; Thomas, Steve jt, „The proposed RAB financing method“, *Nuclear Consult* (2019).

([43]) Belgia väidab, et isegi kui riigiga on sõlmitud riskijagamise kokkulepped, ei ole kommertspangadebakindla poliitika ja reguleerimise ning tehnoloogiliste riskide kontekstis valmis võtma ja investorid sageli pelgavad võtta tuumaenergiavaradega seotud riske, st riske, mis on seotud suurte investeeringutega tuumaenergiasektorisse.

([44]) Muudetud ühise arendustegevuse lepingu 1. lisas kirjeldatud arendustegevus hõlmab peamiselt käitiste kontseptsiooni ja vananemist käsitlevaid tehnilisi uuringuid, konstruktsiooni täiustamist, haldamis-, katse- ja kontrolliprogramme, keskkonnamõju hindamist (sealhulgas vajalike loadokumentide ettevalmistamist) ning pikendatud kasutuseaga reaktorite korrapäraseid ohutusülevaatusi.

([45]) See vastab 89,807 %-le (pikendatud kasutuseaga reaktorite omandiprotsent) kogukuludest ja ülejäänud 10,193 % kannab Luminus.

(49) Belgia sõnul piirdub arendustegevuse kulude eelrahastamine Belgia riigi poolt Electrabeli tegelike kulude ja väljaminekutega, mis moodustavad 89,807 % arendustegevuse kogukuludest. Luuakse kontrollimehhanism ja lepinguperioodi lõpus toimub kulude kooskõlastamine. Belgia väidab ka, et muudetud ühise arendustegevuse lepingus sätestatud rahastamiskorra aluseks on reaalturuväärtuse ja kulutõhususe põhimõtted.

3.3.1.2. Ühisettevõte ja rahastamine aktsionäride poolt

(50) Belgia riik investeerib koos tuumarajatiste käitaja Electrabeliga ühisettevõttesse BE-NUC, millele hakkab kuuluma 89,807 % pikendatud kasutuseaga reaktoritest (Electrabeli praegune omandiprotsent). Ülejäänud 10,193 % pikendatud kasutuseaga reaktoritest jääb Luminuse omandisse. Electrabel ja Belgia riik omavad kumbki 50 % BE-NUCist ning tegutsevad võrdsete aktsionäridena nii rahalise osaluse (omakapitali ja aktsionärilaenude andmine) kui ka elektrienergia müügist saadava tulu osas. BE-NUC kannab kaasomanikuna 89,807 % käitamise pikendamiseks vajalike investeeringute kuludest ja seega jääb kaudselt Belgia riigi kanda 44,9035 % pikendamisprojektiga seotud investeeringukuludest. Ülejäänud 10,193 % kannab Luminus.

(51) Electrabel on käitamis- ja hooldusleping alusel (vt jaotis 3.3.1.4) nüüd ja edaspidi kõnealuse kahe tuumareaktori ainukäitaja. BE-NUCist ei saa tuumarajatiste käitajat, kuid tal on käitamis- ja hooldusleping kaudu õigus kontrollida tegevuskulusid.

(52) Belgia sõnul ei näe ta võimalust pikendamisprojekti rahastamiseks välistest allikatest võetavate laenudega. Pikendamisprojekti rahastavad omakapitali ja aktsionärilaenude kaudu täielikult aktsionärid (vt jaotis 3.3.1.2.2 allpool).

3.3.1.2.1. Ühisettevõte

(53) Belgia riik ei osta pikendatud kasutuseaga reaktorites osalust; selle asemel toimub asjaomaste varade üleandmine Electrabelilt ühisettevõttele menetluse algatamise otsuse põhjenduses 49 kirjeldatud korras (osaline jagamine).

(54) Electrabel annab BE-NUCile üle oma 89,807 % osaluse pikendatud kasutuseaga reaktorites (samuti nendega seotud load ja muud vajalikud varad) vastutasuks BE-NUCi aktsiate jaotamise eest Engiele (sel ajal Electrabeli ainuaktsionär). Electrabeli poolt BE-NUCi tehtava sissemakse väärtuse hindamisel võetakse arvesse hoonete utiiliväärtust, maa väärtust ja püsipaigaldiste väärtust, nagu on kirjeldatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 51.

(55) Electrabeli sissemakse väärtus kajastub 24,7 miljoni euro suuruses ostuhinnas (mida võidakse kohandada), mille Belgia riik maksab uute aktsiate omandamiseks ja BE-NUCis 50 % osaluse säilitamiseks. BE-NUCi juhatus laseb (vannutatud) audiitoril või atesteeritud raamatupidajal koostada selle mitterahalise sissemakse kohta aruande ning hinnata eelkõige kohaldatud väärtust ja selle hindamiseks kasutatud meetodeid.

(56) Belgia väidab, et varade hindamine ei mõjuta vastupidise stsenaariumi analüüsi, ning ta on esitanud tõendid selle kohta, et varade (hooned ja maa) üleandmine pikendamisprojekti raames on neutraalne. Belgia sõnul tagab varade hindamiseks konservatiivsete meetodite kasutamine (võttes aluseks utiiliväärtuse või õiglase väärtuse) selle, et Engie ei saa varade üleandmise tulemusel mingit eelist.

(57) Peale selle vastavad püsipaigaldised kasutusea pikendamise teenuste, käitamis- ja hooldusteenuste ning ühise arendustegevuse lepingu kohaste teenuste raames ostetud seadmetele, mis paigaldati pikendatud kasutuseaga reaktoritesse enne osalist jagamist. Belgia asjaõigusega seotud põhjustel ja topeltarvestuse vältimiseks ei maksta nende konkreetsete pikendamisprojekti seadmete eest eraldi, vaid neid võetakse osalisel jagamisel arvesse koos maa ja hoonetega. Lisaks kinnitab Belgia, et nende pikendamisprojekti seadmetega seotud rahavood kajastuvad juba kokkulepitud finantsmudelis.

(58) Electrabeli, Belgia valitsuse ja BE-NUCi vahel sõlmiti aktsionäride leping, milles on määratud kindlaks BE-NUCi üldjuhtimine ja aktsionäride õigused. Selle lepingu kohaselt on BE-NUCi juhatuses neli liiget, kellest kaks nimetatakse ametisse Belgia valitsuse ettepanekul ja kaks Electrabeli ettepanekul. BE-NUCi juhatuse esimehe ja finantsjuhina tegutsevad alati Belgia valitsuse nimetatud juhatuse liikmed. Juhatuse kvoorumi aluseks on lihthäälteenamus ja juhatus võtab otsuseid vastu lihthäälteenamusega. Kehtestatud on huvide konflikti käsitlevad sätted.

(59) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 55, antakse praegu Electrabeli valduses olevad Euroopa-välised varad üle Engiele. Engie kui Electrabeli emaettevõtja tagab, et tehingu sõlmimise ajal on Electrabelil vähemalt 4 miljardi euro väärtuses varasid (30. juuni 2023. aasta seisuga arvutatud omakapitali väärtuse alusel). Peale selle kohaldatakse pärast tehingu sõlmimist muid kaitsemeetmeid, nagu tuumarajatiste käitaja finantsseisundi jätkuv ja tõhustatud jälgimine CPN/CNV poolt ning Engie kui emaettevõtja poolt tuumarajatiste käitaja teatavate kohustuste täitmiseks antav piiramatu ja tühistamatu garantii.

(60) Belgia väidab, et ühisettevõte kujutab endast *pari passu* investeeringut, kuna kaks aktsionäri loovad ühisettevõtte võrdsetel tingimustel ning neile kui aktsionäridele kaasnevad sellega samal tasemel riskid ja hüved.

3.3.1.2.2. Aktsionäride poolt rahastamine: kapitalisüst ja aktsionärilaenud

(61) Belgia riigi roll aktsionärina eeldab muu hulgas BE-NUCi investeeringu- ja tegevuskulude rahastamist, aktsiate haldamist ja aktsionäriõiguste (nt hääleõiguste) teostamist ning BE-NUCi juhatusse Belgia riigi ettepanekul nimetatud kahe liikme (vt põhjendus 58) toetamist.

(62) Aktsiakapitali tehtav sissemakse koosneb järgmistest osadest:

a) omakapitalisüst: BE-NUCi aktsionäridena annavad Belgia valitsus ja Electrabel BE-NUCile aktsiakapitali suurendamise kaudu omakapitali, et rahastada aktsionäride lepingus ette nähtud kulusid; ning

b) aktsionärilaenud: nii Electrabel kui ka Belgia valitsus annavad BE-NUCile aktsionärilaenu (edaspidi vastavalt „Electrabeli aktsionärilaen“ ja „Belgia valitsuse aktsionärilaen“), et rahastada aktsionäride lepingus ette nähtud kulusid.

(63) Belgia selgituse kohaselt on Electrabeli aktsionärilaenu ja Belgia valitsuse aktsionärilaenu tingimused identsed. Mõlemad aktsionärilaenud antakse turutingimustel intressimääradega, mida ei ole veel kindlaks määratud, kuid mille määrab vastavalt aktsionäride lepingule ja laenulepingutele kindlaks BE-NUCi juhatus, võttes aluseks kehtivad turuintressimäärad ja võrreldavad laenud, mida kolmandad isikud asjaomasel ajal võivad anda. Engie on Belgia valitsusega kokku lepitud korras koostanud põhitingimuste dokumendi, mis sisaldab mõlema aktsionärilaenu tingimusi. Põhitingimuste dokumendis kirjeldatakse intressimäära kindlaksmääramise metoodikat. Belgia sõnul on see metoodika kooskõlas Engie siirdehindadega seotud laenupoliitikaga ning OECD põhimõttega maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise kohta, ([46]) tagades, et kehtestatav intressimäär vastab reaalturuväärtusele. Põhitingimuste dokumendi kohaselt eeldatakse, et intressimäär on ujuv intressimäär, milleks on kuue kuu EURIBOR (alammääraga 0 %) ja sellele lisanduv eeldatav marginaal ligikaudu [0–3] %.

(64) Belgia sõnul tuleneb omakapitalisüsti kõrval aktsionärilaenu kasutamine rahalistest ja tehinguga seotud kaalutlustest. Ühest küljest võimaldab aktsionärilaenu andmine krediidi kasutusse võtmise ja tagasimaksegraafikute kavandamisel suuremat paindlikkust. Nimelt saab laenu tagasimaksmise tingimustes kokkuleppimisel arvestada vähemate regulatiivsete piirangutega kui dividendimaksete või omakapitali tagasimaksete puhul. Teisest küljest võib laen optimeerida finantsstruktuuri maksustatava tulu osas (intressikulud saab maha arvata kuni 30 %st intressi-, maksu- ja amortisatsioonieelsest kasumist).

([46]) Maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise all mõeldakse maksubaasi õõnestamist (maksustatava tulu (või maksubaasi) vähendamist riigis) ja kasumi ümberpaigutamist (kasumi suunamist riikidesse, kus maksud on oluliselt madalamad või olematud). OECD põhimõtetes maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise kohta viidatakse rahvusvahelistele suunistele, mille eesmärk on tõkestada maksustamise vältimist hargmaiste ettevõtjate poolt. Nendega tagatakse, et äriühingud maksavad makse seal, kus nad tegelikult kasumit teenivad ja tegelikku äritegevust ellu viivad, ega paiguta kasumit ümber madala maksumääraga riikidesse.

(65) Kokkulepitud finantsmudeli esialgsete arvutuste kohaselt moodustab sissemakse aktsiakapitali (omakapitalisüst ja aktsionärilaenud) [2 000–2 500] miljonit eurot ([47]) ning Belgia valitsus ja Electrabel teevad selle sissemakse *pari passu* tingimustel 89,807 % ulatuses […] osamaksena alates […] kuni […], et rahastada muu hulgas pikendamisprojekti investeeringukulusid (ülejäänud 10,193 % rahastab Luminus). Aktsiakapitali tehtud sissemakse makstakse BE-NUCi aktsionäridele tagasi aktsiakapitali vähenduste ja aktsionärilaenude tagasimaksmise kaudu dividendimaksete ja aktsionärilaenudelt makstavate intresside näol. Aktsiakapitali tehtava sissemakse ([2 000–2 500] miljonit eurot) omakapitalisüstiks ja aktsionärilaenudeks jagunemise kohta ei ole veel otsust tehtud.

(66) Belgia väidab, et aktsionäride rahastamiskohustusi ja aktsionärilaenu võib pidada *pari passu* rahastamiseks ning et aktsionärilaen antakse turutingimustel, mistõttu aktsionäri poolt rahastamine ei anna abisaajatele valikulist eelist.

3.3.1.3. Tasustamisleping

(67) Tasustamisleping on sõlmitud BE-NUCi, Luminuse ja tasustamislepingu vastaspoole vahel; viimane on Belgia riigi sõltumatu raamatupidamisega autonoomne talitus (edaspidi „BE-WATT“). Tasustamisleping on sõlmitud seoses turuhindade ebakindlusega ja selle eesmärk on kõrvaldada pikendatud kasutuseaga reaktorite omanike BE-NUCi ja Luminuse riskid, mis on seotud pikendamisprojekti tuludega. Lepingu kaudu peaksid BE-NUC ja Luminus teenima pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisest piisavalt tulu, et tagada reaktorite ohutu ja usaldusväärne toimimine ning majanduslik elujõulisus, ning ühtlasi peaks leping võimaldama aktsionäridel oodata ka vajalikku turutingimustele vastavat finantstulu.

(68) Belgia selgituse kohaselt on tehingu rahastamise põhimõtted järgmised.

a) Pikendamisprojekti investeeringukulusid rahastavad peamiselt BE-NUCi aktsionärid *pari passu* põhimõttel (ja Luminus proportsionaalselt tema omandiprotsendiga) kas omakapitali või aktsionärilaenude kaudu (vt jaotis 3.3.1.2).

b) Pikendamisprojekti tegevus- ja hoolduskulusid rahastatakse peamiselt projekti tegevustuludest, kusjuures tegevustulude voog tagatakse hinnavahelepingu kaudu (niivõrd, kuivõrd asjaomased reaktorid on käitatavad) (vt jaotis 3.3.1.3.2). Hinnavahelepingu täitmishind on kindlaks määratud tasemel, mis võimaldab pikendamisprojekti rahavoogudega saavutada taotletava sisemise tulumäära 7 % (nominaalne ja maksujärgne), mis jääb vahemikku 6 %–8 % (vt jaotis 3.3.1.3.1).

c) Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenud täiendavad pikendamisprojekti tulusid ja hõlmavad kaitsemeetmeid tagamaks, et BE-NUCil on igal ajal piisav likviidsus oma tegevus-, hooldus- ja kütusekulude tasumiseks, et võimaldada pikendatud kasutuseaga reaktorite ohutut ja usaldusväärset käitamist.

— Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud on ette nähtud selleks, et rahastada kulusid enne pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamist ja tagada piisav raha kolmeaastase käivitusperioodi jooksul (kuni 31. detsembrini 2028), mil on veel vaja teha mahukaid töid ja pikendatud kasutuseaga reaktoreid ei saa täisvõimsusel käitada.

— Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid tehakse ainult pikendatud kasutuseaga reaktorite käitatavuse (märkimisväärse) vähenemise korral, seeläbi tagades pikaajalise finantsstabiilsuse kogu pikendatud kasutusea perioodil. Enne iga-aastast minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makset saab vajaduse korral kasutada käibekapitalikrediiti.

(69) Rahalise toetuse mehhanisme (hinnavaheleping, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenud) selgitatakse üksikasjalikumalt allpool jaotistes 3.3.1.3.2, 3.3.1.3.3 ja 3.3.1.3.4.

([47]) Käibemaksuta. Kokkulepitud finantsmudeli arvnäitajad ei sisalda käibemaksu.

3.3.1.3.1. Pikendamisprojekti tulumäär

(70) Üldiselt loetakse (taotletavaks) sisemiseks tulumääraks minimaalset tulumäära, mida investorid aktsepteerivad kompensatsioonina investeerimisprojekti teatava riskitaseme eest. Taotletavat sisemist tulumäära nimetatakse sageli „tasuvusläveks“ ehk künniseks, milleni projekti sisemine tulumäär peab jõudma või mida see peab ületama, et projekt üldse ette võetaks. Teoreetiliselt võrdub tasuvuslävi kapitali hinna (nt kapitali kaalutud keskmise hinna) ja riskipreemia summaga. Teisisõnu on tegemist kombinatsiooniga võrreldavate projektide/varade tulumääradest ja konkreetse riskiprofiili kajastamiseks tehtavatest kohandustest, sealhulgas projektispetsiifilistest lisamääradest täiendavate mittehajutatavate riskide katmiseks.

(71) Käesoleval juhul vastavad energiatootmise tasandatud kogukulud minimaalsele keskmisele elektrihinnale (või hinnavahelepingu kohasele täitmishinnale), mis on vajalik, et pikendamisprojekt saavutaks taotletava sisemise tulumäära. Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 72, määrati kokkulepitud finantsmudelis esialgseks täitmishinnaks [80–90] eurot MWh kohta (2022. aasta väärtuste põhjal), lähtudes eeldusest, et pikendatud kasutuseaga reaktorite moderniseerimise maksumus on ligikaudu [2–2,5] miljardit eurot. Belgia on teatanud, et kui võtta arvesse et kulu/tulu jagamise (tõhustatud) mehhanismi (turuhinnariskiga korrigeerimise) kohaldamist, võib kokkulepitud finantsmudelil põhinev täitmishind olla vahemikus [80–90] eurot MWh kohta kuni [80–90] eurot MWh kohta (2022. aasta väärtuste põhjal).

(72) Belgia väidab, et pikendamisprojekti riske arvestades on taotletav sisemine tulumäär konservatiivne, tuginedes i) mujal maailmas tehtud tuumaenergiainvesteeringute ja Belgia muude elektrisektori varade tulumäärade võrdlusanalüüsile (vt jaotis 3.3.1.3.1.1), ii) BE-NUCi kapitali hinna (nii kapitali kaalutud keskmise hinna kui ka omakapitali hinna) arvutusele, mis põhineb finantsvara hindamise mudelil (vt jaotis 3.3.1.3.1.2), ning iii) turuhinnariskiga korrigeeritud eeldatava sisemise tulumäära simulatsioonile, milles on arvesse võetud ajakohastatud turutingimusi ja mis osutab, et pikendamisprojekti eeldatav sisemine tulumäär on rakendamislepingu läbirääkimiste ajaga võrreldes vähenenud (vt jaotis 3.3.1.3.1.3).

3.3.1.3.1.1. Võrdlusanalüüs

(73) Belgia esitas rahvusvahelise võrdlusaluse taotletavate tulumäärade ja kapitali hinna määrade kohta eri geograafilistes piirkondades tuumaelektrijaamu käitavate äriühingute puhul, samuti Belgias reservvõimsuse mehhanismi alusel tasustatavate gaasijaamade ning muud liiki energia ülekande- ja salvestustaristut käitavate äriühingute puhul. Belgia täpsustas võrdlusanalüüsi pärast menetluse algatamise otsuse vastuvõtmist, esitades täiendava kirjelduse asjaomaste äriühingute ja projektide riskide jaotamist mõjutavate reguleerivate raamistike ja võimalike täiendavate kavade laadi kohta. Tabel 3 annab ülevaate võrdlusanalüüsis kasutatud projektide ja äriühingute avalikest taotletavatest tulumääradest ja kapitali kaalutud keskmise hinna määradest.

Tabel 3

Võrdlusanalüüsis kasutatud projektide/äriühingute avalikud kapitali kaalutud keskmised hinnad

Vaadeldud äriühing/projekt ja omand	Reguleeriv raamistik ja asjakohane ajavahemik	Taotletav maksujärgne tulumäär/kapitali kaalutud keskmine hind ja otsuse tegemise aasta ([1])	Riskivabale määrale lisanduv riskipreemia ([2])
Vertikaalselt integreeritud Ameerika kommunaalettevõtjad (Georgia Power ja Duke Energy), mis on peamiselt eraomandis	Reguleeritud varabaasi mudel 3-aastane periood 2023–2025 Georgia Poweri puhul, alates 2023. aastast Duke Energy puhul Lõuna-Carolinas, alates 2024. aastast Duke Energy puhul Põhja-Carolinas (viimane aasta võib muutuda))	6,36 %– 7,06 % (2022 ja 2023)	2,8 %– 4,2 %

Vaadeldud äriühing/projekt ja omand	Reguleeriv raamistik ja asjakohane ajavahemik	Taotletav maksujärgne tulumäär/kapitali kaalutud keskmine hind ja otsuse tegemise aasta (1)	Riskivabale määrale lisanduv riskipreemia (2)
Kanada riigile kuuluv kommunaalettevõtja OPG (elektritootmisportfell, sealhulgas tuuma- ja hüdroelektrijaamad)	Reguleeritud varabaasi mudel (5-aastane periood 2022–2026)	5,6 % (2021)	3,5 %– 4,3 %
Renoveeritud Kanada tuumaelektrijaam Bruce A, eraomandis	Kahesuunaline hinnavaheleping, mille täitmishind põhineb taotletaval sisemisel tulumääral (25-aastane leping alates tegevuse taasalustamisest)	10,6 %– 13,8 % (2007)	6,0 %– 9,7 %
Uus tuumaelektrijaam Hinkley Point C (Ühendkuningriik), riigil osalus puudub	Kahesuunaline hinnavaheleping, mille täitmishind põhineb taotletaval sisemisel tulumääral (35-aastane leping alates kasutuselevõtust)	9,25 %– 9,75 % (2014)	5,8 %– 7,5 %
Ungari uus tuumaelektrijaam Paks II, ehitus 100 % rahastatud riigi poolt	Turupõhine tasu, riigiabi 100 % investeeringukulude rahastamiseks	7,38 %– 8,4 % (2017)	3,9 %– 5,2 %
EDFi olemasolevad tuumaenergiavarad Prantsusmaal, 100 % riigi omandis	Hindade osaline reguleerimine (ARENH – uuendamisel); peamiselt turu suhtes avatud kuni 2026. aastani, pärast seda teadmata	7,6 % (2022)	4,9 %– 6,2 %
Belgia tuumareaktori Tihange 1 laiendamine, Belgia riigi osalus puudub	Turupõhine tasu, juhusliku kasumi maksustamine (kuni 2025. aastani)	9,3 % (2013)	5,9 %– 6,9 %
Belgia reservvõimsuse mehhanism (gaasijaamad)	Võimsusleping (uute võimsuste puhul kuni 15 aastat)	7,6 %– 8,6 % (2023) (3)	5,5 %– 6,5 %

Allikas: Compass Lexeconi 29. novembri 2024. aasta memorandum „SA.106107 BE – Prolongation of two nuclear reactors – Assessment of Aid Proportionality: Analysis of risk allocation and return on investment".

(1) Mõnel juhul viidatakse asjaomase äriühingu/projekti kohta tehtud regulatiivses otsuses taotletavale tulumäärale (nt hinnavahelepingu kohase täitmishinna kindlaksmääramiseks) või kapitali kaalutud keskmisele hinnale (mida võetakse reguleeritud varabaasi mudelis arvesse lubatud tulu kindlaksmääramiseks). Iga vaadeldud äriühingu/projekti puhul on esitatud vastava regulatiivse korra kohane tulumäär või kapitali kaalutud keskmine hind. Sulgudes olev aasta on aasta, mil tehti hindamine/otsus taotletava tulumäära/kapitali kaalutud keskmise hinna kohta.

(2) Tulemuste võrreldavuse huvides vaadeldakse riskivabale määrale lisanduvat riskipreemiat, st hinnatud maksujärgse tulumäära/kapitali kaalutud keskmise hinna ja vastaval ajahetkel kehtinud riskivaba määra vahet (vaadeldava vara/äriühinguga seotud hindamise/reguleeriva asutuse otsuse tegemise ajal kehtinud riskivabale määrale lisanduvat riskipreemiat).

(3) Maksujärgne kapitali kaalutud keskmine hind arvutati tehnoloogiaspetsiifilise tegeliku maksueelse kapitali kaalutud keskmise hinna alusel (mille kinnitab energiaminister elektri- ja gaasituru reguleerimise komisjoni ja Elia ettepaneku alusel), mida kasutatakse reservvõimsuse mehhanismi enampakkumise parameetrite kindlaksmääramiseks.

(74) Tabel 4 annab ülevaate võrdlusanalüüsis kasutatud projektide või äriühingute riske vähendavatest elementidest.

Tabel 4

Võrdlusanalüüsis kasutatud projektide/äriühingute riske vähendavad elemendid

	Bruce A	Tihange 1	Hinkley Point C	Belgia reservvõimsuse mehhanism	EDFi olemasolevad tuumaenergiavarad Prantsusmaal	Paks II	Pikendatud kasutuseaga reaktorid	(*) OPG	(*) Georgia Power, Duke Energy, Lõuna- ja Põhja-Carolina
Portfell/ riskid	4renoveeritud reaktorit	1renoveeritud reaktor	1 uus tuumajaam (2 reaktorit)	/	Tuumareaktorid (57 reaktorit)	1 uus tuumajaam (2reaktorit)	2renoveeritud reaktorit	Renoveeritud reaktorid ja hüdroelektrijaam	Vertikaalselt integreeritud, sealhulgas võrgud, tuumaenergia ja muu tehnoloogia
Ehitus	Täitmishinna kohandamine	–	–	–	–	100 % riigi rahastatud + kindlasummaline inseneriteenuste, hanke- ja ehitusleping	Täitmishinna kohandamine	Reguleeritud varabaasi mudel	Reguleeritud varabaasi mudel
Turg	Kahesuunaline hinnavaheleping	–	Kahesuunaline hinnavaheleping	Võimsusleping	ARENH (osaline hinnareguleerimine)	–	Kahesuunaline hinnavaheleping	Reguleeritud varabaasi mudel	Reguleeritud varabaasi mudel
Tegevus	Täitmishinna indekseerimine/ kohandamine; kütusekulu ülekandmine	–	Täitmishinna indekseerimine/ kohandamine	–	–	–	Täitmishinna indekseerimine/ kohandamine + minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed	Reguleeritud varabaasi mudel	Reguleeritud varabaasi mudel
Rahastamine	–	–	Laenu tagatis	Võimsusleping	Riigi omandis	100 % riigi rahastatud	Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed/ seiskamisperioodi kuludega seotud laen	Reguleeritud varabaasi mudel	Reguleeritud varabaasi mudel
Poliitika	–	Õiguskaitse	Õiguskaitse	–	Riigi omandis	100 % riigi rahastatud	Õiguskaitse	Reguleeritud varabaasi mudel	Reguleeritud varabaasi mudel

Allikas: Compass Lexeconi 29. novembri 2024. aasta memorandum „SA.106107 BE – Prolongation of two nuclear reactors – Assessment of Aid Proportionality: Analysis of risk allocation and return on investment“

(*) Compass Lexecon märgib, et ei saa reguleeriva raamistiku alusel hinnata USA ja Kanada kommunaalettevõtjate täpset riskiprofiili, sest üksikasjalik teave ei ole kättesaadav.

(75) Belgia sõnul toob see võrdlusanalüüs esile kolm elementi.

a) Võrdlusanalüüsis kasutatud reguleeritud äriühingud ja projektid ei ole BE-NUCiga otseselt võrreldavad, kuna erinevad BE-NUCist reguleeriva raamistiku/rahastamisskeemi ja sellest tuleneva riskijaotuse poolest ja/või seetõttu, et nad hõlmavad ka muud liiki varasid (mis mitmekesistab ja hajutab tuumaenergiaga seotud riske). Otseselt võrreldavat äriühingut küll ei ole, kuid võrdlusalus hõlmab valitud äriühinguid ja projekte, millel on asjakohased individuaalsed omadused, nagu geograafia, tehnoloogia, olemasolevad/uued varad, turg ja reguleeriv/toetav raamistik. Need võrreldavad äriühingud ja projektid ei sarnane siiski igas aspektis BE-NUCiga. Vaatamata nendele puudustele annab võrdlusalus sellegipoolest asjakohast teavet tasustamisparameetrite (taotletav tulumäär/kapitali kaalutud keskmine hind) hindamiseks, pidades seejuures silmas iga äriühingu või projekti eripära ja sellega seotud riskiprofiili. Seega tuleks esitatud võrdlusalust pidada tasustamisparameetrite mõistlike turupõhiste vahemike hindamisel ja konteksti asetamisel asjakohaseks.

b) Võrdlusalus toob esile, et riskivabale määrale lisanduvad riskipreemiad on väiksemad, kui portfell on hajutatud ja riskidele (ehitus-, turu-, tegevus-, rahastamis- ja poliitikariskidele) avatus on väiksem; samuti võib riskipreemiat mõjutada omaniku/käitaja olemus: turgu valitsevate, riigi omandis või riigi rahastatavate kommunaalettevõtjate rahastamiskulud võivad olla väiksemad (vt Tabel 3ja Tabel 4).

— Skaala madalamas otsas on suhteliselt väikeste riskivabale määrale lisanduvate riskipreemiatega (ligikaudu 2,8 %– 4,3 %) Põhja-Ameerika kommunaalettevõtjad (OPG, Georgia Power ja Duke Energy), kellel on mitmekesised varaportfellid ja kelle suhtes kohaldatakse ulatuslikku riskimaandamist võimaldavat reguleeritud varabaasi mudelit.

— Paks II tuumaenergiaprojekti ja EDFi olemasolevate tuumareaktorite puhul on riskipreemiad suuremad (ligikaudu 3,9 %– 6,2 %). Nende puhul on tasu vähemalt osaliselt seotud turuoludega ja vaadeldud varade näol on tegemist ainult tuumaelektrijaamadega. Riigi omandis olemine/riigi poolt rahastamine võib rahastamiskulusid siiski teataval määral vähendada.

— Belgia reservvõimsuse mehhanismi raames tasustatavate uute gaasijaamade puhul on riskipreemiad suhteliselt suured (5,5 %– 6,5 %). Need uued soojuselektrijaamad on avatud ehitus-, tegevus- ja poliitikariskidele, samas kui tururiskid on mitmeaastaste võimsuslepingute ja maksete tõttu väiksemad.

— Skaala ülemises otsas on ainus tuumareaktor Tihange 1, mille puhul riskipreemia on suur (5,9 %– 6,9 %), sest omanikud kannavad investeerimis- ja tegevusriske, samas kui turult saadavad tulud on ebakindlad ja väärtuse kasvu potentsiaal on piiratud. Hinkley Point C puhul on riskipreemia samuti suhteliselt suur (5,8 %– 7,5 %), mis on seletatav varade olemusega (uus ainus tuumaelektrijaam) ning märkimisväärsete ehitus- ja tegevusriskidega, mida aktsionärid kannavad vaatamata hinnavahelepingule ja muudele kaitsemeetmetele. Riskipreemia on suhteliselt suur (6,0 %– 9,7 %) ka tuumarajatiste käitaja Bruce Poweri puhul, kes eraettevõtjana saab kasu hinnavahelepingust (sealhulgas muudest riskijagamiskavadest). Samas määrati selle elektrijaama puhul tasustamine kindlaks 2007. aastal, mil rahastamis- ja turukontekst oli teistsugune.

c) Belgia toob välja, et BE-NUCi avatus eri liiki riskidele jääb reguleeritud varabaasi mudeli kohaselt tasustatavate rajatiste ja kommunaalettevõtjate riskipositsiooni ning hinnavahelepingu alusel tasustatavate ja/või muud liiki turupõhist tasu saavate rajatiste ja kommunaalettevõtjate riskipositsiooni vahele. BE-NUCi taotletava maksujärgse nominaalse sisemise tulumäära (edaspidi „projekti sisemine tulumäär“) 7 % (ja selle künnisvahemiku 6 %–8 %) puhul on riskipreemia 3 %–5 %, arvestades, et keskmine riskivaba määr on ligikaudu 3 %. Empiiriliste tõendite põhjal asub tasustamislepingu kohases projekti sisemises tulumääras sisalduv hinnanguline riskipreemia võrdlusanalüüsis kasutatud projektide/äriühingute puhul investorite nõutud määrade skaala alumises otsas ja see on lähedal riskipreemiatele, mis tehti kindlaks hajutatud tegevusega ja reguleeritud varabaasi mudeli kohaselt tasustatavate kommunaalettevõtjate puhul, kes on vähem avatud tuumaenergiaga seotud riskidele ning kelle risk kaotada oma investeeringud ja tulu on eeldatavasti väiksem.

(76) Seetõttu leiab Belgia, et projekti sisemine tulumäär 6 %–8 % jääb tõenäolisse turupõhise tulu vahemikku, mis ei too kaasa ülemäärast hüvitamist.

3.3.1.3.1.2. Taotletava sisemise tulumäära võrdlus BE-NUCi kapitali hinnaga

(77) Selleks et kinnitada, kas taotletav sisemine tulumäär 7 % jääb turutingimustele vastava tulu tõenäolisse vahemikku, esitas Belgia lisaks võrdlusanalüüsile kapitali hinna arvutuse, kasutades kahte näitajat – kapitali kaalutud keskmist hinda ja finantsvõimenduseta omakapitali hinda, arvestades, et BE-NUCi ei rahastata väliste laenudega.

(78) Belgia arvutuste kohaselt jäävad kapitali kaalutud keskmise hind ja finantsvõimenduseta omakapitali hind vahemikku 6,2 %– 7,4 % (mis tähendab, et riskivabale määrale lisanduv projekti riskipreemia on vahemikus 3,1 %–4,3 %). Belgia sõnul näitab ja kinnitab see, et sisemine tulumäär 7 % on proportsionaalne ega too kaasa ülemäärast hüvitamist. Järgmistes jaotistes selgitatakse kapitali kaalutud keskmise hinna ja omakapitali hinna vahemiku arvutamist üksikasjalikumalt.

3.3.1.3.1.2.1. Pikendamisprojekti kapitali kaalutud keskmise hinna arvutamine

(79) Kapitali hinna arvutamisel on esimeseks näitajaks kapitali kaalutud keskmine hind, mis kujutab endast minimaalset tulumäära, mida projekt peab kapitali ligimeelitamiseks pakkuma. See miinimumtulu kajastab tulu, mida potentsiaalsed investorid võiksid teenida, kui nad otsustaksid investeerida mõnda teise projekti, millel on rahavoo, ajastuse ja riski poolest samaväärsed omadused. Maksujärgne kapitali kaalutud keskmine hind arvutatakse järgmise valemi abil:

Kapitali kaalutud keskmine hind = w_E * (riskivaba määr + β_E * aktsiariski preemia) + (1– w_E) * maksujärgne võla hind

w_E: omakapitali kaudu rahastamise osakaal

B_E: finantsvõimendusega omakapitali beeta, st äriühingu avatus tururiskidele

(80) Kapitali kaalutud keskmise hinna arvutamiseks liidetakse seega i) omakapitali hind, mida on kaalutud kogukapitali osaks oleva omakapitali turuväärtuse osakaaluga (w_E), ja ii) (maksujärgne) võla hind, mida on kaalutud kogukapitali osaks oleva võla turuväärtuse osakaaluga (1-w_E). Omakapitali hind arvutatakse finantsvara hindamise mudeli (CAPM) alusel, mis on standardmudel sellise tulu mõõtmiseks, mida investor nõuab raha väärtuse alternatiivkulu katmiseks kindlaksmääratud investeerimisperioodil (riskivaba intressimäär) ja seoses avatusega tururiskile ([48]). Avatust tururiskile kajastab finantsvõimendusega omakapitali beeta väärtus (β_E). Parameetrite volatiilsuse tõttu arvutati finantsvara hindamise mudeli sisendid vahemikena.

(81) Finantsvõimendusega omakapitali beeta arvutamise kohta väidab Belgia, et kuna ühisettevõte on uus eraomandis olev äriühing, millel on kaks olemasolevat pikendatud kasutuseaga tuumareaktorit, mida eeldatavalt kasutatakse elektritootmiseks 10 aastat, ei saa tema beetat arvutada turuandmete ega varasemate perioodide andmete põhjal, vaid see tuleb arvutada võrreldavate börsil noteeritud äriühingute rühma andmete kaudu. Kuna aga ainult tuumaenergial põhineva elektritootmisega tegelevad võrreldavad kommunaalettevõtjad puuduvad, analüüsis Belgia viit börsil noteeritud Euroopa kommunaalettevõtjat, kelle puhul tuumaenergiaalase tegevuse osakaal on suurim, st võrreldavaid projekte, mille raames tuumaelektrijaamades elektritootmine moodustab hajutatud portfellis 15 %–65 % (vt Tabel 5).

([48]) Finantsvara hindamise mudelit tunnustatakse ja aktsepteeritakse laialdaselt akadeemilises kirjanduses ning valdkonna praktikute poolt usaldusväärse meetodina omakapitali hinna arvutamiseks.

Tabel 5

Erinevate tuumaenergiaalase tegevuse osakaaludega võrreldavate kommunaalettevõtjate varade beeta väärtused

Äriühing	Tuumaenergiaalase tegevuse osakaal 2022/2023	Varade beeta väärtused (finantsvõimenduseta)
ČEZi kontsern	[60–70] %	[0,40–1,00]
Fortum Oyj	[50–60] %	[0,40–1,00]
UPM-Kymmene Oyj	[40–50] %	[0,40–1,00]
Endesa, S.A.	[40–50] %	[0,40–1,00]
Iberdrola, S.A.	[10–20] %	[0,40–1,00]
Aritmeetiline keskmine	–	[0,40–1,00]
Mediaan	–	[0,40–1,00]

Allikas: „Assessment of Aid Proportionality: Updated analysis of risk allocation and return on investment“, Compass Lexecon, 29. november 2024.

(82) Belgia selgitas, et kõik need äriühingud on börsil noteeritud ja mitmekesistatud tegevusega kommunaalettevõtjad, kelle tegevuses on reguleeritud varabaasi mudeli kohaselt reguleeritavatel võrguvaradel ja/või toetatavatel taastuvenergiavaradel oluline osa, samas kui ühisettevõte on 100 % tuumaenergiaalase tegevusega eraõiguslik üksus, mille suhtes kohaldatakse tasustamislepingut. Kui lähtuda nende võrreldavate äriühingute tururiskidest, oleks seetõttu tõenäoliselt tulemuseks BE-NUCi tururiski alahindamine.

(83) Belgia kasutas kaalutud keskmise hinna valemis sisendina allpool (Tabel 6) esitatud parameetreid ning arvutas nende ja täiendavate 2023. aasta jooksul jälgitud sisendite põhjal kapitali teoreetilise kaalutud keskmise hinna, mis on vahemikus 6,2 %– 7,4 %, sh riskivabale määrale lisanduv riskipreemia vahemikus 3,1 %– 4,3 %.

Tabel 6

BE-NUCi hinnanguline kapitali kaalutud keskmine hind ja selle arvutamise aluseks olevad peamised parameetrid

Parameeter	Eeldus/meetod	Hinnang (*)
Riskivaba määr	Belgia 10-aastaste riigivõlakirjade (OLO) tootluste vahemik 2023. aastal	2,5 %– 3,6 %
Aktsiariski (tururiski) preemia	Eksperdihinnangud väljakujunenud turgude puhul	4,6 %– 6,0 %
Beeta koefitsient (ilma finantsvõimenduseta)	Võrreldavate näitajate mediaan ja keskmine	[0,40-1,00] – [0,40-1,00]
Taotletav finantsvõimendus	Võrreldavate näitajate mediaan ja keskmine	53,0 %– 54,4 %
Beeta koefitsient (finantsvõimendusega)	Hamada valem taotletava finantsvõimendusega	[0,40-1,00] – [1,00-1,60]
Omakapitali hind (finantsvõimendusega)	Finantsvara hindamise mudel	7,4 %– 9,3 %
Maksueelne võla hind	Riskivaba määr + energiasektori äriühingu tulusid mõjutava riski preemia	5,3 %– 5,5 %
Võla osa kogukapitalis	Tuletatatakse taotletavast finantsvõimendusest	34,6 %– 35,2 %

Parameeter	Eeldus/meetod	Hinnang (*)
Maksumäär	Äriühingu tulumaksu määr Belgias	25 %
Maksueelne kapitali kaalutud keskmine hind	Arvutamisel kasutatakse finantsvõimendusega omakapitali hinda ja maksueelset võla hinda	6,7 %– 7,9 %
Maksujärgne kapitali kaalutud keskmine hind	Arvutamisel kasutatakse finantsvõimendusega omakapitali hinda ja maksujärgset võla hinda	**6,2 %– 7,4 %**

Allikas: „Assessment of Aid Proportionality: Updated analysis of risk allocation and return on investment“, Compass Lexecon, 29. november 2024.

(*) Vahemik vastab ajaloolisele arengule 2023. aasta algusest lõpuni.

3.3.1.3.1.2.2. Pikendamisprojekti omakapitali hinna arvutamine

(84) Teine meetod põhineb omakapitali hinnal, millega mõõdetakse projekti nõutavat tulusust aktsionäride jaoks, lähtudes eeldusest, et projekti ei rahastata laenuvahendite abil, nagu see on ka pikendamisprojekti puhul. Kuigi ka omakapitali hinna meetodi rakendamisel kasutatakse finantsvara hindamise mudelit, on selle aluseks finantsvõimenduseta omakapitali hind ([49]). Finantsvõimenduseta omakapitali hind arvutatakse järgmiselt:

Omakapitali hind (finantsvõimenduseta) = riskivaba määr + β_A × aktsiariski preemia

β_A: finantsvõimenduseta beeta ehk varade beeta

(85) Omakapitali hinna võrrandi parameetrite (vt Tabel 7) arvutamisel kasutati järgmist lähenemisviisi.

a) Riskivaba määra puhul võeti aluseks Belgia 10-aastaste riigivõlakirjade (OLO ([50])) tootlus, mis kõikus 2023. aastal vahemikus 2,5 %– 3,6 %. Aktsiariski (tururiski) preemia hindamisel võeti arvesse mitmesuguseid väliseid allikaid, mille põhjal tehti kindlaks vahemik 4,6 %–6 %:

— Damodarani hinnangud: 2023. aasta jaanuari seisuga 5,9 % ja 2024. aasta jaanuari seisuga 4,6 %.

— Krolli hinnangud 2023. aasta kohta on vahemikus 5,5 %–6 %.

b) (Finantsvõimenduseta) varade beeta puhul lähtuti samadest eeldustest nagu kapitali kaalutud keskmise hinna arvutamisel, saades viie börsil noteeritud ja mõningal määral tuumaenergiaga seotud riskidele avatud kommunaalettevõtja puhul mediaaniks ja keskmiseks väärtuseks [0,40–1,00] ja [0,40–1,00] (vt Tabel 5).

(86) Omakapitali hinna võrrandis ülaltoodud hinnangute kasutamine annab finantsvõimenduseta omakapitali hinna väärtuseks 6,2 %– 7,5 % (vt Tabel 7), sh riskivabale määrale lisanduv riskipreemia 3,1 %– 4,3 %, mis on kooskõlas kapitali kaalutud keskmise hinna kohta saadud tulemustega.

([49]) Erinevalt finantsvõimendusega beetast (mida nimetatakse ka lihtsalt „beetaks“), millega võrreldakse äriühingu võla ja omakapitali tootluse volatiilsust laiema turu vastava näitajaga (näiteks kui äriühingu beeta on 1,4, moodustab tema tootluse volatiilsus 140 % võrdluses kasutatava turu tootluse volatiilsuse näitajast), mõõdetakse „finantsvõimenduseta beetaga“ (mida nimetatakse ka „varade beetaks“) äriühingu tururiski ilma võla mõjuta, et eristada üksnes äriühingu varadest tulenevat riski.
Finantsvõimenduseta omakapitali hinda kasutatakse tavaliselt selliste projektide või investeeringute hindamiseks, mida rahastatakse üksnes omakapitaliga. Kapitali kaalutud keskmise hinna ja finantsvõimenduseta kapitali hinna võrdlemine annab seega teavet võla mõju kohta äriühingu kapitali hinnale.

([50]) OLO tähendab „Obligation Linéaire/Lineaire Obligatie“.

Tabel 7

BE-NUCi finantsvõimenduseta omakapitali hind ja selle aluseks olevad parameetrid (kogu vahemik)

Parameeter	Eeldus/meetod	Hinnang
Riskivaba määr	10-aastaste riigivõlakirjade (OLO) tootluste vahemik 2023. aastal	2,5 %– 3,6 %
Aktsiariski (tururiski) preemia	Eksperdihinnangud väljakujunenud turgude puhul	4,6 %– 6,0 %
Beeta koefitsient (ilma finantsvõimenduseta)	Võrreldavate näitajate mediaan ja keskmine	[0,40-1,00] – [0,40-1,00]
Omakapitali hind (ilma finantsvõimenduseta)	Finantsvara hindamise mudel	6,2 %– 7,5 %

Allikas: „Assessment of Aid Proportionality: Updated analysis of risk allocation and return on investment“, Compass Lexecon, 29. november 2024.

(87) Võttes arvesse ülaltoodud hinnangulisi parameetreid (võimalikud vahemikud kogu 2023. aasta jooksul), on Belgia määranud kindlaks kolm tõenäolist stsenaariumi finantsvõimenduseta omakapitali hinna kohta lepinguosaliste vahel 2023. aastal lepingu sõlmimise seisuga, mis on vahemikus 6,8 %– 7,3 % (vt Tabel 8).

Tabel 8

BE-NUCi finantsvõimenduseta omakapitali hinna kolm stsenaariumi (vähendatud vahemik)

	Alumine piir	Põhistsenaarium	Ülemine piir
Riskivaba määr (2023. aasta keskmine)	3,11 %		
Aktsiariski preemia (2023. aasta keskmine)	5,27 % (Damodarani 2023. aasta hinnangute keskmine)	5,51 % (Damodarani ja Krolli hinnangute keskmine)	5,75 % (Krolli 2023. aasta hinnangute keskmine)
Finantsvõimenduseta beeta (võrreldav keskmine)	[0,40–1,00] (aritmeetiline keskmine, v.a Iberdrola)	[0,40–1,00] (5 äriühingu mediaan)	[0,40–1,00] (Fortumi ja CEZi aritmeetiline keskmine)
Finantsvõimendus	0 %		
Omakapitali hind (ilma finantsvõimenduseta)	**6,8 %**	**7,1 %**	**7,3 %**

Allikas: „SA.106107. Supplementary note. Additional explanations on the range of cost of capital estimates“, Compass Lexecon, 5. detsember 2024.

3.3.1.3.1.2.3. Finantsvara hindamise mudelil põhinevate BE-NUCi kapitali hinna näitajate puudused

(88) Belgia tunnistab, et BE-NUCi kapitali hinna kindlaksmääramiseks finantsvara hindamise mudeli meetodi kasutamisel on puudusi, arvestades otseselt võrreldavate börsil noteeritud äriühingute puudumist ning projekti riskiprofiili ja rahastamisviisi eripärasid ([51]). Eelkõige toob Belgia esile tuumaenergiasektori eripära ja vähese võrreldavuse teiste vararühmadega.

([51]) Alati ei ole ühe parameetri piires võimalik väljendada kõiki võimalikke tururiske, eriti erainvesteeringute puhul, mille beetat saab üksnes hinnata piiratud võrreldavusega varade võrdlusrühma põhjal.

(89) Lisaks käsitleb Belgia erinevaid riskipreemiaid, mida investorid võrreldavatesse pikaajalistesse investeerimisprojektidesse investeerimiseks praktikas tavaliselt nõuavad ja mis lisatakse finantsvara hindamise mudeli kohaselt arvutatud kapitali kaalutud keskmisele hinnale. Belgia põhjendab vajadust võtta arvesse seda kapitali kaalutud keskmisele hinnale lisanduvat riskipreemiat, viidates pikaajaliste investeerimisprojektidega kaasnevale kapitali seotuse riskile, mida ei saa hajutada ja mida finantsvara hindamise mudeli kohaselt ei hüvitata ([52]). Veel üks argument, millega põhjendatakse riskipreemia arvestamise vajadust, on seotud Euroopa energiapoliitika eesmärkide saavutamiseks vajaliku kapitali vähesusega; nimelt valitseb olemasolevate projektide jaoks investeeringute hankimisel terav konkurents, mis suurendab kapitali ligimeelitamiseks vajalikku tulumäära. Belgia väidab, et kommunaalettevõtjatel on tavaks lisada riskipreemia vahemikus 1,5 %–4 %, ja toob selle tõendamiseks mõned näited ([53]). Lisaks väidab Belgia, et kapitali kaalutud keskmisele hinnale lisanduva rahastamispreemia arvestamine on põhjendatud ka seetõttu, et kõnealuse investeeringu olemust arvesse võttes on tegemist mittelikviidsuse preemiaga, ([54]) mida toetavad nii akadeemilised uurimused (mis osutavad vahemikule 0,7 %–7,3 %) ([55]) kui ka valdkonna praktikud ([56]). Need preemiad võib lisada kapitali kaalutud keskmise hinnale või omakapitali hinnale, mis on arvutatud finantsvara hindamise mudeli meetodi kohaselt, nagu on selgitatud eelmistes jaotistes, ja need võivad põhjendada Belgia väidet, et projekti riske arvesse võttes on taotletav sisemine tulumäär konservatiivne.

3.3.1.3.1.3. Eeldatav turuhinnariskiga korrigeeritud sisemine tulumäär praeguste turuhinna ootuste põhjal

(90) Belgia selgituse kohaselt kõigub turuhinnariskiga korrigeerimise mõjul sisemine tulumäär dünaamiliselt vahemikus 6 %–8 %. Belgia väidab, et isegi kui enne turuhinnariskiga korrigeerimist on taotletav sisemine tulumäär 7 %, võib praegustes turutingimustes (oodatavad turuhinnad on madalamad kui finantsmudelis kokkuleppimise ajal) eeldada madalamat sisemist tulumäära kui see, mida prognoositi tasustamislepingu üle peetud läbirääkimiste ajal.

(91) Selle tõendamiseks esitas Belgia analüüsi turuootuste muutumise kohta aastatel 2025–2035 alates tasustamislepingu üle peetud läbirääkimistest, mille aluseks on erinevad allikad, ning muudetud prognooside mõju kohta pikendamisprojekti eeldatavale sisemisele tulumäärale (mis avaldub turuhinnariskiga korrigeerimise kaudu).

(92) Joonis 1 näitab esialgseid hinnakõveraid 2023. aasta lõpu seisuga (st lepingute sõlmimise ajal). Eri hinnaprognoosides algavad turuhinnad (keskse stsenaariumi puhul tähistatud pidevjoontega) 2025. aastal 120 eurost MWh kohta ja langevad 2033. aastaks keskmiselt 87 eurole MWh kohta.

([52]) Belgia sõnul ei korva võrdlusandmete kogumi põhjal finantsvara hindamise mudelil põhinevas analüüsis leitud hinnanguline tulu i) riske, mis on seotud ühisettevõttesse tehtava investeeringu eraõigusliku olemusega, ii) tuumaenergial põhinevale elektritootmisele spetsiifilisi riske ega iii) tasustamislepingus määratletud riskiprofiili.

([53]) Vt nt CEER, 2017, lk 115–119: *„Elektrivõrkude kapitali hinnale lisanduvad riskipreemiad jäid vahemikku 0,6 %– 3,5 % sõltuvalt investeeringu vanusest (nt uus investeering) ja elektrivarustuse kvaliteedist*". Elia piisavuse ja paindlikkuse uuring Belgia kohta (2024–2034), lk 382: „Piisavuse ja paindlikkuse uuringus modelleeriti investorite käitumist riskikartliku lähenemisviisi alusel, lisades täiendavate riskide korvamiseks kapitali kaalutud keskmisele hinnale 3,0 %– 8,0 % riskipreemia. Tuumaenergiaprojektide puhul hindas Oxera täiendava riskipreemia suuruseks 2,0 %– 4,0 %, millest pool võib olla seostatav mis tahes tootja omakapitali hinnaga liberaliseeritud elektriturgudel ning teine pool tehnoloogiliste ja ehitusriskidega (Oxera, 2005:4). Engie nõudmise kohaselt peab kapitali kaalutud keskmisele hinnale lisanduv keskmine finantsvõimenduseta realiseeritud sisemine tulumäär olema [0–5] %. Fortumi taotletav riskipreemia on sõltuvalt tehnoloogiast [0–5]–[0–5] %. Iberdrola taotletav kapitali kaalutud keskmisele hinnale lisanduv riskimarginaal on [0–5] %.

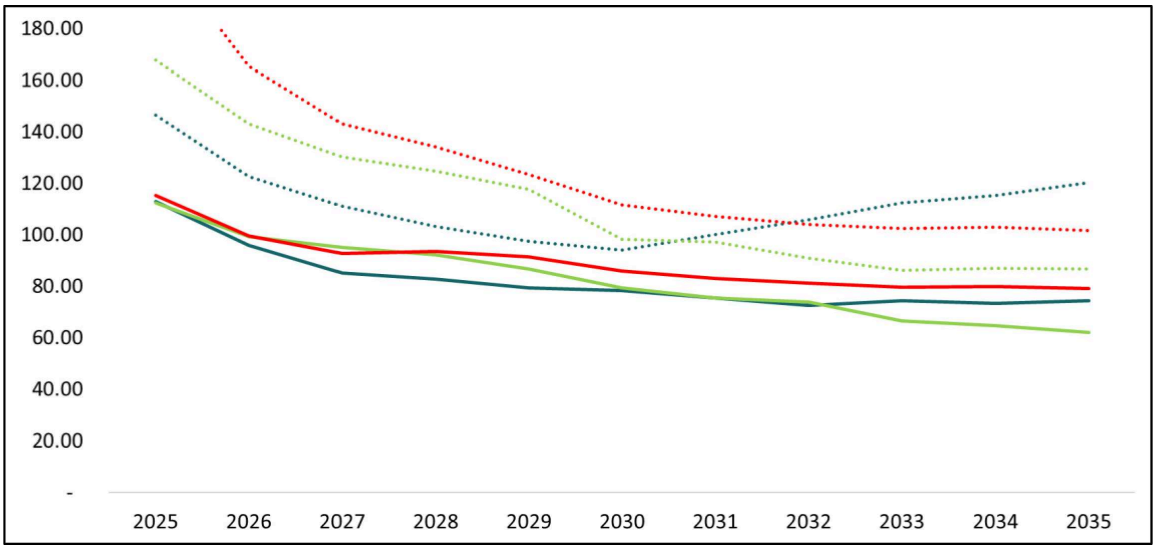
([54]) Vara turustatavus või likviidsus viitab sellele, mil määral saab vara kiiresti rahaks konverteerida, ilma et sellega kaasneks suuri tehingukulusid või hinnaalandusi. Belgia sõnul on mittelikviidsus investorite jaoks oluline küsimus ja nad nõuavad väiksema likviidsusega varade puhul kõrgemat tulumäära kui muude sarnaste, ent likviidsemate varade puhul. Teisisõnu on kõrgemat tulumäära vaja selleks, et korvata kaubeldavasse varasse investeerimata jätmise alternatiivkulu ja mittelikviidse investeeringuga seotud kahjumirisk.

([55]) Akadeemilistest uurimustest saadud tõendid näitavad, et investorid taotlevad investeeringu mittelikviidsuse tasemele vastavat tulumäära. Belgia riik esitas selles küsimuses hulgaliselt akadeemilisi viiteid, sealhulgas Nair ja Radcliffe (1998), Damodaran (2005), Ibbotson (2013), Pemberton (2017), Torchio ja Surata (2014), Ilmanen, Chandra ja McQuinn (2020), BNP Paribas (2023).

([56]) Belgia reguleerivad asutused on reguleeritud gaasivarade tulususe määramisel lisanud mittelikviidsuse preemia. Hiljuti kohaldas elektri- ja gaasituru reguleerimise komisjon reguleerimisperioodi 2020–2023 puhul riskivaba määra ja riskipreemia suhtes tegurit 1,2, kuna tegemist oli mittelikviidse investeeringuga ja LNG rajatise käitaja ei ole börsil noteeritud.

Joonis 1

Esialgsed baaskoormuse hinnakõverad kokkulepitud finantsmudelis (EUR/MWh) (2022. aasta väärtused)

Allikas: „Assessment of Aid Proportionality: Supplementary Note – Updated market price projections and IRR impact through the MPRA“, Compass Lexecon, 11. detsember 2024

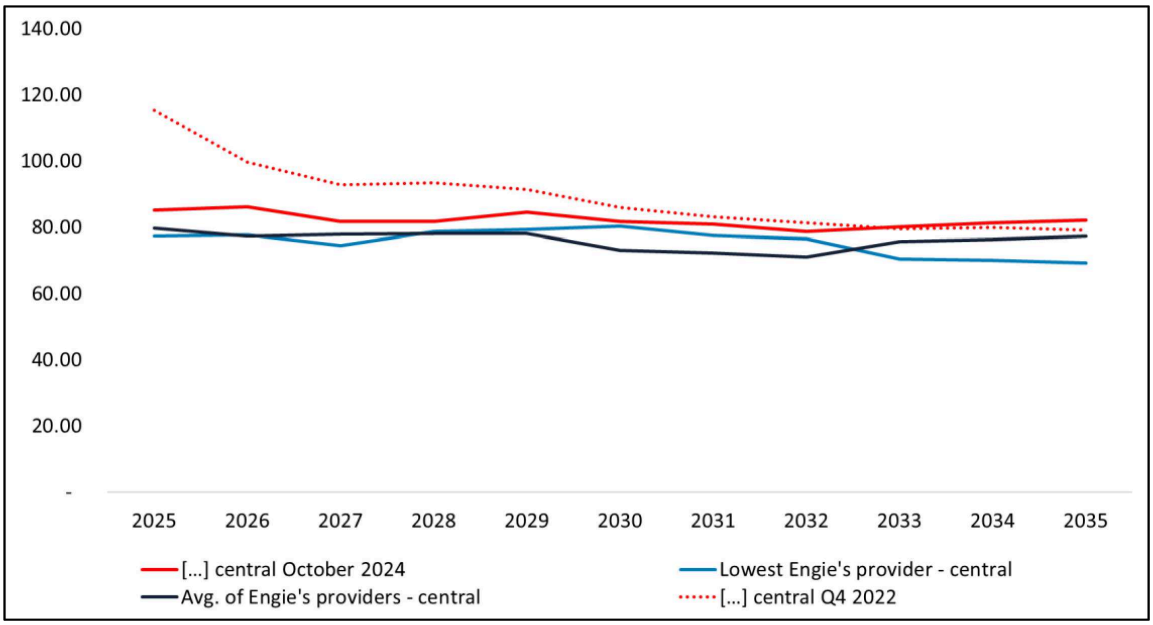
Märkus. Konfidentsiaalsuse kaalutlustel ei saa iga teenuseosutaja nime esitada. Pidevjooned kajastavad eri teenuseosutajate hinnaprognoose keskse stsenaariumi korral ja punktiirjooned kajastavad tõusustsenaariumi. Hall ala [konfidentsiaalsuse kaalutlustel eemaldatud] tähistab hinnakoridori, mida kasutatakse täitmishinna korrigeerimiseks turuhinnariskiga, st turuhindade vahemikku, mille piires täitmishinda vastavalt tasustamislepingus algselt ette nähtule korrigeeritakse, võtmata arvesse jaotises 3.3.1.3.2 nimetatud ajakohastamist. Sellest vahemikust ülalpool (allpool) korrigeeritakse täitmishinda ülemise (alumise) piirini.

(93) Joonis 2 näitab, et praegused keskse stsenaariumi kohaselt prognoositavad elektrihinnad, ([57]) mis on tähistatud pidevjoontega, on finantsmudelis kokkuleppimise ajal prognoositud hindadest madalamad. Näiteks keskse stsenaariumi kohane […] hinnaprognoos, mis esitati 2022. aasta neljandas kvartalis ja mida muu hulgas kasutati kokkulepitud finantsmudeli võrdluskõverana, on sellel joonisel esitatud punase punktiirjoonega. Kui 2022. aasta lõpus prognoositi 2025. aastaks hinnaks 120 eurot MWh kohta, siis praeguste prognooside kohaselt on hind 2025. aastal 85 eurot MWh kohta või isegi madalam. Alates 2022. aastast ilmnenud turusuundumused on järgmiseks kümneks aastaks prognoositavaid elektri hulgimüügihindu vähendanud, muu hulgas eelkõige gaasi ja CO_2 hindade prognoositava languse tõttu. Joonis 2 näitab ka seda, et praeguste keskse stsenaariumi kohaste prognooside kohaselt on hinnad aastatel 2025–2035 suhteliselt stabiilsed, jäädes vahemikku 69 eurost MWh kohta 86 euroni MWh kohta.

([57]) Prognoosid pärinevad sõltuvalt teenuseosutajast 2022. aasta III või IV kvartalist.

Joonis 2

2024. aasta sügisel ajakohastatud hinnakõverad baaskoormuse korral (EUR/MWh) (2022. aasta väärtused)

Allikas: „Assessment of Aid Proportionality: Supplementary Note – Updated market price projections and IRR impact through the MPRA“, Compass Lexecon, 11. detsember 2024.

Märkus. Pidevjooned tähistavad keskse stsenaariumi kohaseid hinnaprognoose 2024. aasta sügise seisuga. Võrdluseks esitatud punktiirjoon tähistab kokkulepitud finantsmudelis kasutatud […] hinnaprognoosi 2022. aasta neljanda kvartali seisuga. Hall ala [konfidentsiaalsuse kaalutlustel eemaldatud] tähistab hinnakoridori, mida kasutatakse täitmishinna korrigeerimiseks turuhinnariskiga, st turuhindade vahemikku, mille piires täitmishinda vastavalt tasustamislepingus algselt ette nähtule korrigeeritakse, võtmata arvesse jaotises 3.3.1.3.2 nimetatud ajakohastamist. Sellest vahemikust ülalpool (allpool) korrigeeritakse täitmishinda ülemise (alumise) piirini.

(94) Belgia järeldab ülaltoodud näitajate põhjal, et turuhinnaootused on vähenenud.

(95) Belgia väidab, et ülaltoodud joonistel esitatud hall ala kujutab endast hinnakoridori (nagu see tasustamislepingus algselt ette nähti), millest lähtutakse taotletava sisemise tulumäära korrigeerimisel turuhinnariskiga, st turuhindade vahemikku, mille piires taotletavat sisemist tulumäära korrigeeritakse ([58]). Madalamate turuhindade ootused viitavad seega turuhinnariskiga korrigeeritud eeldatava sisemise tulumäära langusele. Lepingus algselt ette nähtud turuhinnariskiga korrigeerimise parameetrite kohaselt oleks pikendamisprojekti eeldatav sisemine tulumäär 2024. aasta kolmandas kvartalis 6,7 % (kui kõik kokkulepitud finantsmudeli eeldused täituvad). Turuhinnariskiga korrigeerimise ajakohastatud parameetrite kasutamisel (vt jaotis 3.3.1.3.2), mis muudavad BE-NUCi tulud ja sisemise tulumäära turuhinnatingimuste suhtes tundlikumaks, väheneks eeldatav sisemine tulumäär samade hinnaprognooside juures 6,5 %ni (kui kõik kokkulepitud finantsmudeli eeldused täituvad) (vt Tabel 9).

([58]) Koridorist väljapoole jäävate hindade puhul tehakse samasugune korrektsioon nagu koridori lähimal välispiiril. See korrigeerimine on kooskõlas taotletava sisemise tulumääraga: koridori ülemine piir on 8 % ja alumine piir on 6 %.

Tabel 9

Eeldatav sisemine tulumäär (turuhinnariskiga korrigeerimise algsete ja ajakohastatud parameetrite korral) *vs.* taotletav sisemine tulumäär (2024. aasta III kvartal)

Taotletav sisemine tulumäär enne turuhinnariskiga korrigeerimist	Prognoos	Keskmine turuhind (EUR/MWh) (2022. aasta väärtused)	Esialgne täitmishind (EUR/MWh) (2022. aasta väärtused)	Eeldatav sisemine tulumäär turuhinnariskiga korrigeerimise algsete parameetrite korral (± 30 %)	Eeldatav sisemine tulumäär turuhinnariskiga korrigeerimise ajakohastatudparameetrite korral (± 20 %)
7 %	Teenuseosutajate keskmine; keskne stsenaarium; 2024. aasta III kvartal	[70–80]	[80–90]	6,7 %	6,5 %

Allikas: „Assessment of Aid Proportionality: Supplementary Note – Updated market price projections and IRR impact through the MPRA", Compass Lexecon, 11. detsember 2024.

3.3.1.3.2. Kahesuunaline hinnavaheleping

(96) Hinnavahelepingut kohaldatakse Belgia riigi ja BE-NUCi ning Belgia riigi ja kahe tuumareaktori teise kaasomaniku Luminuse vahel. See tähendab, et Belgia riik tagab pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergia mõõdetud kogutoodangule eelnevalt kindlaks määratud sihthinna („täitmishind"), mida indekseeritakse tasustamislepingu kogu kehtivusaja jooksul. Kui turu võrdlushind on kõrgem kui täitmishind, maksavad BE-NUC ja Luminus Belgia riigile tegeliku mõõdetud toodanguga korrutatud positiivse vahe. Kui turu võrdlushind on madalam, maksab Belgia riik BE-NUCile ja Luminusele tegeliku mõõdetud toodanguga korrutatud negatiivse vahe. Hinnavahemaksed kuuluvad tasumisele alates esimesest elektrienergia edastamiskuupäevast (kuupäev, mil asjaomasest pikendatud kasutuseaga reaktorist edastatakse esimest korda elektrienergiat kõrgepingevõrku pärast reaktori algset seadusjärgset sulgemiskuupäeva) ning neid tehakse proportsionaalselt BE-NUC ja Luminuse osakaaluga pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergias.

(97) Hinnavahelepingu peamised parameetrid on järgmised:

a) turu võrdlushind, mis on järgmise päeva turu hetkehind Belgia pakkumispiirkonnas;

b) täitmishind, mille BE-NUC määrab kindlaks tasustamislepingu vastaspoole heakskiidetava finantsmudeli alusel ning mis kajastab BE-NUCi poolt seoses reaktorite kasutusea pikendamisega tegelikult kantavaid tegevus-, investeeringu- ja rahastamiskulusid alates 21. juulist 2022 (mis on seega käsitatav energiatootmise tasandatud kogukuluna). Täitmishind määratakse esialgu kindlaks tasemel, mis võimaldab saavutada keskmise taotletava sisemise tulumäära 7 % (nominaalne ja maksujärgne tulumäär) (vt jaotis 3.3.1.3.1).

(98) Belgia väidab, et Compass Lexeconi sõltumatu analüüsi ([59]) põhjal on hinnavahelepingus turu võrdlushinnaks esialgu järgmise päeva turu hinna valik pikendamisprojekti kontekstis sobiv, eriti pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde perioodil (taaskäivitamisetapis, mis kestab kuni 31. detsembrini 2028). Lisaks väidab Belgia, et tasustamislepingus ette nähtud paindlikkus võimaldab olenevalt Belgia turuolukorra ja -vajaduste arengust lepingu kehtivusajal valida alternatiivseid turu võrdlushindu, säilitades samas hinnavahelepingu algse ülesehituse kohase riski/tulu tasakaalu. Belgia põhjendab järgmise päeva turu hinna kasutamist ka järgmiste kaalutlustega.

a) Järgmise päeva turu hind on Belgias sobiv võrdlushind, kuna see on läbipaistev ja kindel ning kuna järgmise päeva turg on teiste Belgia turgudega võrreldes suhteliselt likviidne. Lisaks märgib Belgia, et järgmise päeva turg ei anna ostjate valimisel kaalutlusõigust, sest mahtu pakutakse anonüümsel enampakkumisel. Peale selle koondatakse järgmise päeva turu enampakkumisel pakkumine ja nõudlus ühele perioodile, mis maksimeerib turu sügavust.

([59]) Compass Lexecon, 28. mai 2024. aasta memorandum „*Analysis of the market reference price and balancing cost allocation, and comment on CREG's advice*".

b) Valitud turu võrdlushind ning hinnavahelepingu teatavad tingimused, nagu turuhinnariskiga korrigeerimine ja võimsuse vähendamisega seotud stiimulid, säilitavad motivatsiooni tegutseda ja osaleda elektriturul tõhusalt, soodustades tootmist kõrgete turuhindade ajal ja võimsuse vähendamist madalate hindade ajal (võimaluste piires).

c) Turu võrdlushinnana esialgu järgmise päeva turu hinna kasutamine, millele lisandub pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegias ette nähtud turustamiskord (vt jaotis 3.3.1.5), võimaldab BE-NUCi tururiski asjakohaselt juhtida, kuna see on detailne ja võimaldab viia turu võrdlushinna vastavusse arvutuslike järgmise päeva turul teenitavate hindadega. Järgmise päeva turu hind on turu võrdlushinnaks iseäranis sobiv algsel pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde perioodil, eriti võrreldes pikaajaliste toodetega. Belgia sõnul vähendab järgmise päeva turul müümine BE-NUCi tururiski võrreldes futuuride kasutamisega, kuna võimaldab algsel pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde perioodil võtta paremini arvesse spetsiifilist käitatavuse mustrit. Futuuride kasutamine võib BE-NUCi jaoks kaasa tuua täiendavaid tururiske, mis tulenevad plaaniväliste seisakute suuremast riskist algsel pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde perioodil (st kui ette müüdud elektrit ei ole võimalik tarnida ja see tuleb tagasi osta, näiteks järgmise päeva turul ja potentsiaalselt kõrgema turuhinnaga).

(99) Föderaalne majandusministeerium on tellinud uuringu BE-WATTi (hinnavahelepingu vastaspool) tururiski juhtimise strateegia kohta. Käimasoleva uuringu eesmärk on teha ettevalmistusi BE-WATTi käivitamiseks, eelkõige seoses selle üksuse riskijuhtimisülesandega. Täpsemalt:

a) Uuringus määratletakse peamised tururiskid, millega BE-WATT oma tulevaste tuuma- ja avamere tuuleenergia hinnavahelepingute kontekstis silmitsi seisab, ning analüüsitakse neid, keskendudes mahu- ja hinnariskidele.

b) Uuringus määratletakse BE-WATTi võimalikud riskijuhtimisstrateegiad (riskimaandusinstrumentide/-toodete portfell, osakaal, kestus, riskimaandamise ajastus, ülesehituse valikud) ja analüüsitakse neid, pidades eelkõige silmas i) nende potentsiaalset rolli hinnavahelepingutest tulenevast BE-WATTi avatud positsioonist tingitud tururiskide juhtimisel ning ii) nende potentsiaalset panust turu likviidsusesse ja arengusse. Uuringus käsitletakse peamiselt kahte liiki riskimaandustooteid: i) elektrienergia ostulepinguid ja ii) forvardlepinguid, kusjuures viimased on peamiselt standardinstrumendid, millega kaubeldakse organiseeritud kauplemiskohtades ja mida tavaliselt nimetatakse futuurideks. Mõlemal juhul võetakse arvesse finantslepinguid.

c) Futuuridel põhinevad riskimaandusstrateegiad aitavad kaasa Belgia forvardturu likviidsusele erinevate lepinguliste tähtaegade (nädalad, kuud, aastad) lõikes, võttes arvesse pakutavate mahtude suurust (mitu GW tuuma- ja avamere tuuleenergia võimsust hinnavahelepingute alusel). Täpne mõju forvardturu likviidsusele sõltub BE-WATTi poolt erinevate tähtaegadega müüdavate lepinguliste mahtude suurusest.

(100) Pärast pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde algse perioodi lõppu võib Belgia valitsus tasustamislepingu vastaspoolena turu võrdlushinna esialgset valikut lepingu kehtivusaja jooksul kuni kolm korda muuta, näiteks vastavalt Belgia turuolukorra ja -vajaduste arengule, tingimusel et BE-NUC and Luminus on sellega nõus ning et hinnavahelepingu algse ülesehituse kohane riski/tulu tasakaal säilib.

(101) Täitmishinda indekseeritakse igal aastal kaalutud indekseerimise alusel ja seda saab teatavatel aegadel muuta:

a) „Esialgne täitmishind“: Belgia eeldab põhistsenaariumis, et pikendatud kasutuseaga reaktorite moderniseerimise kulud moodustavad ligikaudu [2–2,5] miljardit eurot, mis koos muude pikendamisprojekti kuludega (nt käitamis- ja hoolduskulud pikendamisprojekti perioodil) annavad esialgseks täitmishinnaks [80–90] eurot MWh kohta.

b) „Esimene täitmishind“: BE-NUC määrab täitmishinna tegeliku väärtuse kindlaks finantsmudeli alusel, mille tasustamislepingu vastaspool kiidab heaks 2025. aasta jooksul enne pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise kuupäeva, võttes aluseks kulud, mida kantakse käitamise pikendamisel vastavalt tuumaohutusnõuetele (viimaste ulatuse määrab kindlaks Belgia tuumaohutusamet), ning ohutusega mitteseotud kulud; mõlemat liiki kulude hindamisel lähtutakse töövõtjate esitatud hinnapakkumistest või tuumarajatiste käitaja tehniliste meeskondade arvutustest.

c) „Muudetud täitmishind“: pärast 31. detsembrit 2028 („kulude kooskõlastamise kuupäev“) arvutatakse esimene täitmishind BE-NUCi ja tasustamislepingu vastaspoole kirjaliku kokkuleppe alusel võimalikult kiiresti ümber, et see kajastaks käitamise taasalustamise tegelikku ajastust, pikendatud kasutuseaga reaktorite seisakuid, kuni kõnealuse kuupäevani kantud tegevus-, investeeringu- ja rahastamiskulusid (tegelike arvete põhjal) ning nende kulude muudetud prognoose 10-aastase pikendusperioodi ülejäänud osa kohta.

d) „Muutmist tingivad sündmused“: pärast kulude kooskõlastamise kuupäeva on täitmishind põhimõtteliselt fikseeritud ja seda ei arvutata enam ümber, välja arvatud konkreetsete kvalifitseerivate sündmuste, st muutmist tingivate sündmuste korral.

(102) Täitmishinna arvutamisel lähtutakse üksikasjaliku finantsmudeli teabest, mille koostab ja mida ajakohastab BE-NUC, võttes arvesse Belgia teatatud parameetreid. Finantsmudeli (ja selle ajakohastamise) peab heaks kiitma tasustamislepingu vastaspool. Kui heakskiitu ei anta, võivad BE-NUC ja tasustamislepingu vastaspool vastavalt eksperdi kindlaksmääramise korrale suunata finantsmudeliga seotud küsimuse lahendamiseks sõltumatule eksperdile.

(103) Belgia väidab, et hinnavaheleping vähendab BE-NUCi avatust tururiskile ja turuhinna kõikumistele.

a) Tasustamislepingu vastaspool teeb BE-NUCile makseid siis, kui turu võrdlushind on täitmishinnast madalam, ja BE-NUC peab tegema makseid tasustamislepingu vastaspoolele siis, kui turu võrdlushind on täitmishinnast kõrgem.

b) Tasustamislepingu kohane mudel näeb ette pikendamisprojekti mõistliku taotletava tulumäära: täitmishinna suurus kavandatakse nii, et saavutada taotletav sisemine tulumäär vahemikus 6 %–8 %, mis on kooskõlas sektori võrdlusalustega (vt Tabel 3) ning pikendamisprojekti kapitali kaalutud keskmise hinna (vt Tabel 6) ja omakapitali hinna (vt Tabel 7) arvutustega.

(104) Belgia väidab, et kuigi hinnavaheleping vähendab BE-NUCi avatust tururiskile ja turuhinna kõikumistele, sisaldab see riskijagamismehhanisme, mis peaksid tagama, et BE-NUC on sellegipoolest teatavatele tururiskidele ja -stiimulitele. Nimelt hõlmab tasustamisleping kulu/tulu jagamise mehhanismi (turuhinnariskiga korrigeerimist) juhuks, kui turuhinnad osutuvad täitmishinnast madalamaks või kõrgemaks.

a) Kui turu võrdlushind jääb täitmishinna ja kindlaksmääratud alammäära vahele, väheneb taotletav tulu (madalama täitmishinna näol) 7 % sisemiselt tulumääralt 6 % minimaalsele sisemisele tulumäärale.

b) Kui turu võrdlushind jääb täitmishinna ja kindlaksmääratud ülemmäära vahele, kasvab taotletav tulu (kõrgema täitmishinna näol) maksimaalselt 8 % minimaalse sisemise tulumäärani.

(105) Turuhinnariskiga korrigeerimise eesmärk on motiveerida BE-NUCi optimeerima oma kulustruktuuri enne täitmishinna kehtestamist ja muutmist (2025/2029), maksimeerima reaktorite toodangut, kui on oodata kõrgeid hindu ja elektrisüsteemis lähenetakse elektrinappusele, ning vähendama juhuslikku kasumit.

(106) Turuhinnariskiga korrigeerimise summa tuletatakse ja arvutatakse järgmiselt.

a) Esiteks arvutatakse täitmishind, mille korral taotletav nominaalne maksujärgne sisemine tulumäär on 7 %, hüpoteetiline madalam täitmishind, mille korral taotletav sisemine tulumäär on 6 % (alampiir), ja hüpoteetiline kõrgem täitmishind, mille korral taotletav sisemine tulumäär on 8 % (ülempiir).

b) Seejärel jagatakse täitmishinna ja ülempiiri (alampiiri) vahele jääv vahemik 20 positiivseks (negatiivseks) väärtuseks (edaspidi „turuhinnariskiga korrigeerimise väärtused“). Neid väärtusi kasutatakse täitmishinna korrigeerimiseks, et teha hinnavahemakse hinnavahelepingu alusel.

c) Täitmishinna korrigeerimine sõltub turu võrdlushinna ja täitmishinna suhtest (turu võrdlushinna suhtarvust):

— kui suhtarv on 1,20 või suurem, tõstetakse turuhinnariskiga korrigeeritavat täitmishinda ülempiirini, lisades täitmishinnale 20 positiivset turuhinnariskiga korrigeerimise väärtust;

— kui suhtarv on 0,80 või väiksem, vähendatakse täitmishinda alampiirini;

— nende piiride vahele jäävas vahemikus muudetakse turuhinnariskiga korrigeeritavat täitmishinda arvutatud vahemikus. Näiteks kui suhtarv on 1,19, tõstetakse täitmishinda 19 turuhinnariskiga korrigeerimise väärtuse võrra, ja kui suhtarv on 1,10, muudetakse täitmishinda 10 turuhinnariskiga korrigeerimise väärtuse võrra.

d) Seega, kui turu võrdlushind on täitmishinnast kõrgem, kasvatab turuhinnariskiga korrigeeritud täitmishind samade põhistsenaariumi eelduste korral projekti sisemist tulumäära kuni 8 %ni.

e) Seevastu juhul, kui turu võrdlushind on täitmishinnast madalam, langetab turuhinnariskiga korrigeeritud täitmishind projekti sisemist tulumäära kuni 6 %ni.

(107) Turuhinnariskiga korrigeerimise algse ülesehituse kohaselt tuli täitmishinna ja ülempiiri (alampiiri) vahele jääv vahemik jagada 30 positiivseks (negatiivseks) turuhinnariskiga korrigeerimise väärtuseks. Võrreldes turuhinnariskiga korrigeerimise algse ülesehitusega käivitub turuhinnariskiga korrigeerimise ajakohastatud mehhanism kiiremini, st kulu/tulu jagamise mehhanism vastab turuhinnakoridorile ± 20 %, mitte ± 30 %.

(108) Belgia väidab, et seeläbi loob turuhinnariskiga korrigeerimise (ajakohastatud) mehhanism BE-NUCile tugevamad stiimulid:

a) optimeerida oma kulustruktuuri enne täitmishinna kehtestamist ja muutmist. Täitmishinda muudetakse enne pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise kuupäeva (2025. aastal) ja pärast kulude kooskõlastamise kuupäeva (2028. aastal). Belgia väidab, et kui kulud on väiksemad, on täitmishind madalam ja tõenäosus, et turuhind ületab täitmishinda, on suurem; seega on sisemine tulumäär kõrgem (ja summad, mida Belgia riigil tuleks hinnavahemaksetena maksta, on väiksemad);

b) planeerida hooldus madalaimate eeldatavate hindade perioodidele;

c) vähendada võimalikku juhuslikku kasumit. Belgia selgituse kohaselt kavandatakse turuhinnariskiga korrigeerimist kindlaksmääratud vahemikus (turu võrdlushinna suhtarv 0,80–1,20). Sellest vahemikust välja jäävad turu võrdlushinnad ei too kaasa täitmishinna täiendavat kohandamist ja on seega hinnavahemaksetega täielikult hõlmatud. Seega ei ole kõrgetest turuhindadest võimalik saada juhuslikku kasumit.

(109) Peale selle väidab Belgia, et muudetud hinnavahelepingu kohaselt antakse majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuste tegemise õigus energiahaldusteenuste lepingu partnerile (vt jaotis 3.3.1.5). Energiahaldusteenuste lepingu kohase tasu algsele fikseeritud komponendile lisatakse muutuvkomponent ning seeläbi luuakse stiimul kasutada võimsuse vähendamise piiratud võimalusi (30 korda tuumkütusetsükli kohta, vt põhjendus 13) parimal viisil ära. Võrreldes hinnavahelepingu algsete tingimustega, mille kohaselt tuli võimsuse vähendamise otsuste tegemisel lähtuda fikseeritud künnisest, ei põhine muudetud hinnavaheleping enam kindlal võimsuse vähendamise künnisel, vaid stimuleerib võimsuse vähendamist ajal, mil see on kõige tasuvam (st siis, kui hinnad on eelduste kohaselt piisavalt pika aja jooksul väga negatiivsed). Energiahaldusteenuste lepingu kohast tasu kirjeldatakse üksikasjalikult jaotises 3.3.1.5.2.

(110) Lõpuks väidab Belgia, et menetluse algatamise otsuse põhjenduses 80 esitatud põhjustel on hinnavaheleping asjakohane ja proportsionaalne vahend tuvastatud turutõrgete ja spetsiifiliste tuumaenergiaga seotud riskide kõrvaldamiseks, võimaldades saavutada meetme eesmärgid ja säilitades samal ajal tõhusad turusignaalid. Belgia selgitab, et hinnavahelepingust saadav tulu kantakse riigieelarvesse, kuid selle üle peetakse eraldi arvestust. Seda tulu kasutatakse peamiselt selleks, et rahastada tasustamislepingu vastaspoole makseid hinnavahelepingu alusel. Kui hinnavahelepingust saadav tulu ületab summasid, mis on vajalikud kõnealuse hinnavahelepingu kulude rahastamiseks, võib seda kasutada mõne teise hinnavahelepingu kulude rahastamiseks. Belgia kohustub jaotama kogu üle jääva hinnavahelepingust saadud tulu ettevõtjatele. Samuti kohustub Belgia komisjoni teavitama hinnavahelepingust saadud tulu jaotamisest ettevõtjatele ja vajaduse korral teatama vastavast meetmest. Belgia kinnitab ka, et on hinnavahelepingu põhjendamatu ühepoolse ennetähtaegse lõpetamise puhuks lisanud leppetrahviklauslid.

3.3.1.3.3. Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning käibekapitalikrediit

(111) Kui BE-NUCi tulud ei ole piisavad, et katta käitamis- ja hooldusleping alusel mis tahes kuus tasutavaid kulusid ning muid pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamiseks vajalikke tegevus-, kütuse- ja senisel tasemel käitamise jätkamiseks vajalikke investeeringukulusid, peab tasustamislepingu vastaspool tegema BE-NUCile puudujäägi ulatuses makse, et kindlustada nende kulude katmiseks piisav rahavoog ja tagada ühisettevõtte pikaajaline majanduslik elujõulisus ([60]).

([60]) BE-NUC peab sellega seoses esitama iga-aastase kooskõlastava võrdlemise aruande. Kui selles aruandes esitatud summa on väiksem kui minimaalsete tegevuskulude kogusumma, maksab tasustamislepingu vastaspool BE-NUCile summa, mis võrdub puudujäägi absoluutväärtusega. Luminusele tehakse samaväärne makse.

(112) Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse koosneb kahest komponendist: i) minimaalsed tegevuskulud – tulude puudujäägi ulatuses tehtav makse, et kindlustada piisavad rahavood pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamiseks vajalike kulude katmiseks ja tagada ühisettevõtte pikaajaline majanduslik elujõulisus, ning ii) investeeritud kapitali 50 % kulukaitse, võttes aluseks reaktorite kasutusea pikendamise amortiseeritud investeeringukulud (iga kolme aasta tagant).

(113) Belgia väidab, et iga üksik sündmus, mis vähendab pikendatud kasutuseaga reaktorite käitatavust aasta jooksul märkimisväärse pikkusega ajal, ja/või korduvad seisakud mitme aasta jooksul võivad põhjustada BE-NUCile suuri kahjusid.

(114) Belgia palus Electrabelil varasemate perioodide andmete põhjal hinnata ulatuslike ootamatute sündmuste riski pikendatud kasutuseaga reaktorite kogu kasutusea jooksul. Electrabel väidab, et kõnealuste reaktorite 10-aastase pikendatud kasutusea jooksul on ulatusliku plaanivälise sündmuse ([61]) toimumise tõenäosus suur. Selle tõendamiseks loetles Electrabel varasemad 11-aastasel ajavahemikul (2012–2022) esinenud juhtumid, kus asjaomaseid seitset tuumareaktorit ei olnud võimalik käitada (vt Tabel 10). Electrabeli sõnul annab varasemate perioodide andmetele tuginemine kasulikku teavet järgmistel põhjustel:

a) puudub ühtne määratlus/metoodika plaaniväliste seisakute tõenäosuse hindamiseks või arvutamiseks ja nende kestuse hindamiseks;

b) homogeensed andmed on kättesaadavad ainult aastate 2012–2022 kohta; Belgia tuumareaktorite puhul on aga alates käitamise algusest alati esinenud ulatuslikke seisakusündmusi ja -perioode;

c) Belgia õigusnormide kohaselt tuleb ohutuse hindamine läbi viia iga kümne aasta järel alates hetkest, mil tuumajaamale antakse täisvõimsusel käitamise luba. Seda hindamist nimetatakse „korrapäraseks ohutusülevaatuseks“ või „kümne aasta ülevaatuseks“ ([62]). Tihange 3 ja Doel 4 viimane korrapärane ohutusülevaatus tehti 2015. aastal, riskianalüüsis vaadeldud perioodil (2012–2022). Kuna 11-aastane periood 2012–2022, mille jooksul tehti iga reaktori perioodiline ohutusülevaatus, vastab enam-vähem kõnealuste reaktorite kasutusea pikendamise kestusele, peetakse seda perioodi võrdlemise seisukohast sobivaks.

Tabel 10

Belgia seitsme tuumareaktori plaanivälised seisakud (2012–2022)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
D1	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[10–15] %	[0–5] %	[60–70] %	[0–5] %	[5–10] %	[0–5] %	[0–5] %
D2	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[10–15] %	[0–5] %	[0–5] %
D3	[40–50] %	[40–50] %	[60–70] %	[90–100] %	[0–5] %	[10–20] %	[50–60] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %
D4	[0–5] %	[5–10] %	[30–40] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[30–40] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %
T1	[10–20] %	[0–5] %	[0–5] %	[5–10] %	[40–50] %	[50–60] %	[0–5] %	[0–5] %	[40–50] %	[0–5] %	[30–40] %
T2	[20–30] %	[40–50] %	[60–70] %	[90–100] %	[0–5] %	[5–10] %	[10–20] %	[60–70] %	[0–5] %	[10–20] %	[0–5] %
T3	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[60–70] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %	[0–5] %

Allikas: SA.106107 – Tehniline kohtumine Euroopa Komisjoniga seiskamisperioodi kuludega seotud laenu vajalikkuse, asjakohasuse ja proportsionaalsuse teemal, 8. oktoober 2024

([61]) „Ulatuslik plaaniväline seisak“ on mis tahes planeerimata sündmus, mille tagajärjel ei saa jaama käitada enam kui 30 % ulatuses aastast, mis vastab 3,6 kuule.

([62]) Üksikasjalik teave iga 10 aasta järel tehtavate põhjalike korrapäraste ohutusülevaatuste kohta on kättesaadav FANC/AFCNi veebisaidil aadressil https://afcn.be/fr/dossiers/centrales-nucleaires-en-belgique/surete/revisions-decennales.

(115) Eespool (Tabel 10) esitatud andmed näitavad, et aastatel 2012–2022 esines kõigi seitsme tuumareaktori puhul ulatuslikke plaanivälised seisakuid, mis ei olnud tuumarajatiste käitaja kontrolli all ja mille tulemuseks oli keskmiselt 59 % käitamise võimatus reaktori kohta (lisaks plaanilistele seisakutele), st keskmiselt ei olnud iga sellise sündmuse korral reaktorit võimalik käitada 7 kuu jooksul. Seitsme Belgia tuumareaktori kohta kokku esines 2012–2022. aastal 11 ulatuslikku plaanivälist seisakut. Ootamatute seisakute põhjusteks olid vesinikuhelbed reaktori surveanumas, betooni lagunemine (mis nõudis ulatuslikke parandustöid), seadmete tõrked, lekked ja sabotaaž. Seega esines Belgia sõnul kümne aasta jooksul keskmiselt ligikaudu 1,6 (11/7) ulatuslikku plaanivälist seisakut reaktori kohta.

(116) Belgia selgituse kohaselt saab mitme tuumareaktori käitamise korral ühe või mitme reaktori rikkeperioodil saamata jäänud tulu osaliselt kompenseerida teiste reaktorite teenitud tuluga. Pikendamisprojekti puhul eeldatakse aga, et need süsteemsed riskid (mis on seotud samaaegselt enamikku reaktoreid mõjutavate seisakutega) kasvavad seoses Belgia tuumareaktorite arvu vähenemisega ja nende väiksema mitmekesisusega alates 2025. aastast, seda enam, et kaks pikendatud kasutuseaga reaktorit põhinevad samal tehnoloogial. Ulatuslikku sündmust, mis mõjutab mõlemat pikendatud kasutuseaga reaktorit olulisel osal aastast, ei saa seega pidada ebatõenäoliseks.

(117) Reaktori käitamise võimatuse 59 % tõenäosus, mis on ligikaudu samaväärne seitsme kuuga, vastab ühe ulatusliku plaanivälise seisaku keskmisele kestusele. Electrabel peab seda kestust realistlikuks hinnanguks, mis põhineb tema enda kogemustel pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisel Belgias, kuna ulatuslikud sündmused nõuavad enne tuumareaktorite taaskäivitamist mahukaid inseneritöid, varuosade hankimist, ohutusele avalduva mõju analüüsimist ja pikaajalisi arutelusid tuumaohutusametiga.

(118) Lisaks selgitab Belgia, et korrapärased ohutusülevaatused, mis põhinevad Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) suunisel SSG-25 ([63]) ja mida on alates käitamise algusest tehtud iga 10 aasta järel, on toonud kaasa märkimisväärseid konstruktsiooniuuendusi ja investeeringuid, mille eesmärk on tulla toime tuumareaktorite vananemise ja iganemisega ning aidata säilitada nende ohutust ja töökindlust. Vaatamata nendele korrapärastele ülevaatustele ei saa tuumarajatiste käitaja siiski välistada võimalust, et tekivad uued probleemid, mis põhjustavad reaktorite pikaajalisi seisakuperioode.

(119) Selleks et hinnata kõnealuste reaktorite pikendatud kasutusea jooksul ilmneva ulatusliku plaanivälise seisaku mõju BE-NUCile, aga ka minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete mõju, analüüsis Belgia eespool (Tabel 10) esitatud andmete põhjal ulatuslike seisakute tõenäolisi stsenaariume (vt Tabel 11). Nagu muudegi hindamiste puhul, tugines Belgia näitlike arvutuste tegemisel kokkulepitud finantsmudelile 13. detsembrist 2023.

a) 1. stsenaariumis eeldatakse, et eri aastatel (2030 ja 2033) ei ole Doel 4 ja Tihange 3 käitatavad 59 % ulatuses aastast (lisaks plaanilistele seisakutele). Sellisel juhul minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makset ei tehtaks. Pikendamisprojektiga teenitaks endiselt aastatulu, mis ületab kulusid Doel 4 puhul [0–200] miljoni euro võrra ja Tihange 3 puhul [0–200] miljoni euro võrra, kuid projekti sisemine tulumäär ei ületaks [0–5] %.

b) 2. stsenaarium hõlmab olukorda, kus mõlemad pikendatud kasutuseaga reaktorid on ajavahemikul 2029–2035 (s.t täismahus elektritootmine pärast reaktoritega seotud tööde lõppemist) terve aasta jooksul samaaegselt rivist väljas. Sellisel juhul tehtaks BE-NUCile minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid, mis ulatuvad [700–1 000] miljonist eurost [1 000–1 300] miljoni euroni aastas, sõltuvalt sellest, millisel aastal reaktorid ei ole käitatavad. Pikendamisprojektile avalduva mõju simuleerimiseks esitas Belgia kaks konkreetset näidet (enam või vähem negatiivse stsenaariumi kohta):

— 2029. aastal (negatiivsem stsenaarium) oleks pikendamisprojekti negatiivne nüüdispuhasväärtus [0–200] miljonit eurot ja selle tulemusel oleks sisemine tulumäär [0–5] %;

— 2034. aastal (vähem negatiivne stsenaarium) oleks ulatusliku plaanivälise seisaku mõju ühisettevõtte aktsionäridele ja BE-NUCile suhteliselt väiksem, kuna pikendamisprojekt on jõudnud 10-aastase perioodi lõppu. Pikendamisprojekti negatiivne nüüdispuhasväärtus oleks [0–200] miljonit eurot ja selle tulemusel oleks sisemine tulumäär [5–10] %.

([63]) IAEA ohutusstandardid „*Periodic Safety Review for Nuclear Power Plants*“, STI/PUB/1588.

c) 3. stsenaarium hõlmab olukorda, kus mõlemad pikendatud kasutuseaga reaktorid on terve aasta jooksul samaaegselt rivist väljas ajavahemikul 2026–2028 ehk taaskäivitamisetapis, mida iseloomustab väikesemahuline elektritootmine reaktoritega seotud tööde ajal. Sellel ajavahemikul on pikendatud kasutuseaga reaktorid kavandatud töötama vähem kui 50 % ulatuses oma võimsusest ning (käitamisetapiga võrreldes) on tõenäolisem, et võimaliku täiendava plaanivälise seisaku tõttu ei ole reaktoreid võimalik käitada terve aasta jooksul, kusjuures kahjud kaetakse esmalt seiskamisperioodi kuludega seotud laenuga. Sellisel juhul tehakse minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse, kuid eelduste kohaselt ei teeni BE-NUC ega Luminus taaskäivitamisetapis kasumit; võimalikud plaanivälised sündmused ei avaldaks nende kasumlikkusele täiendavat mõju.

Tabel 11

Ulatusliku plaanivälise seisaku kolme tõenäolise stsenaariumi illustreeriv mõju BE-NUCile ja tasustamislepingu vastaspoolele vastavalt kokkulepitud finantsmudelile

	Mõju BE-NUCile		Mõju tasustamislepingu vastaspoole kohustusele teha minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid
	Pikendamisprojekti tulemuslikkus	Sisemine tulumäär	
1. stsenaarium 59 % käitamise võimatus T3 puhul 2030. aastal ja D4 puhul 2033. aastal	2030: Tulud ületavad kulusid [0–200] miljoni euro võrra 2033: Tulud ületavad kulusid [0–200] miljoni euro võrra (negatiivne nüüdispuhasväärtus [100–300] miljonit eurot)	[0–5] %	Kohustust ei teki
2. stsenaarium Ülekanduva mõjuga sündmus, mis mõjutab samaaegselt mõlemat reaktorit käitamisetapis terve aasta jooksul	**2029**		
	2029. aastal turutulu ei teenita (negatiivne nüüdispuhasväärtus [0–200] miljonit eurot)	[0–5] %	Kohustus tekib: [700 – 1 000] miljonit eurot Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse puudumisel: BE-NUCi pankrot
	2034		
	2034. aastal turutulu ei teenita (negatiivne nüüdispuhasväärtus [0–200] miljonit eurot)	[5–10] %	Kohustus tekib: [1 000 – 1 300] miljonit eurot Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse puudumisel: BE-NUCi pankrot
3. stsenaarium Ülekanduva mõjuga sündmus, mis mõjutab samaaegselt mõlemat reaktorit taaskäivitamisetapis terve aasta (2028) jooksul	2028. aastal teenitakse turutulu (nüüdispuhasväärtus 0 miljonit eurot)	[5–10] %	Kohustus tekib: [600–800] miljonit eurot Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse puudumisel: BE-NUCi pankrot

Allikas: SA.106107 – Tehniline kohtumine Euroopa Komisjoniga seiskamisperioodi kuludega seotud laenu vajalikkuse, asjakohasuse ja proportsionaalsuse teemal, 8. oktoober 2024; SA.106107 – Belgia 1. novembri 2024. aasta vastus 1. oktoobri 2024. aasta teabenõudele (ajakohastatud versioon).

(120) Belgia väitel näitab ülaltoodud analüüs, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete eesmärk on korvata võimalike ühisettevõtte majanduslikku elujõulisust ohustavate ulatuslike sündmuste mõju, kuid seejuures jäävad ühisettevõtte kanda mitmed käitamise võimatusest tulenevad riskid: 1. stsenaariumi puhul ei teki keskmise ulatusliku sündmuse toimumisel minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete tegemise kohustust, aktsionäridele ei ole tulu garanteeritud ja aktsionäridele jääb risk, et nad ei teeni oma investeeringuid tagasi.

(121) Mõne stsenaariumi korral võivad minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetest tuleneda Belgia riigile suhteliselt suured kulud, kuna nende maksete tegemise kohustus tekib suure mõjuga seisakute korral, nagu eespool kirjeldatud. Selle probleemi lahendamiseks kehtestas Belgia minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetele ülempiiri. Sellest tulenevalt kasutab tasustamislepingu vastaspool (Belgia riik) lepingust tulenevat lõpetamisõigust ([64]) juhul, kui minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed jõuavad 2 miljardi euro suuruse väljamakstud summani (edaspidi „lõpetamist tingiv sündmus"), tingimusel et see näib olevat asjakohane, võttes muu hulgas arvesse järgmist:

— lõpetamist tingiva sündmuse põhjused;

— lõpetamise võimalik mõju lühi- ja pikaajalises perspektiivis;

— tasustamislepingu kohaste minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete väljavaade (kui lepingut ei lõpetata);

— tasumisele kuuluvate lõpetamismaksete (eeldatav) summa ning

— mõju varustuskindlusele.

(122) Belgia väitel esineb olukordi, kus lõpetamine ei ole asjakohane:

— kui lõpetamismakse (kui see kuulub tasumisele) ületab eeldatavaid tulevasi minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid (sõltuvalt sellest, milline lõpetamisõigus on kohaldatav);

— kui asendusvõimsusega seotud koormus ja kulud, sealhulgas Belgia riigi jaoks, on eeldatavatest minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetest suuremad ning

— kui asendusvõimsust ei ole.

(123) Kui tasustamislepingu vastaspool otsustab oma lõpetamisõigust (-õigusi) mitte kasutada, esitab Belgia oma põhjendused komisjonile hindamiseks.

(124) Lõpetamist tingiva sündmusena käsitatav summa vastab minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiirile stsenaariumi korral, kus samaaegselt ei ole kumbagi pikendatud kasutuseaga reaktorit võimalik kahel järjestikusel aastal käitada. Kaheaastaste seisakute korral tehtavad eeldatavad minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed sõltuvad aastatest, mil need seisakud aset leiavad. Belgia esitas arvutused minimaalsete tegevuskulude ja kapitali aastamaksete ja kahe järjestikuse aasta eest tehtavate maksete kogusummade kohta (vt Tabel 12), mis põhinevad 13. detsembril 2023 kokkulepitud finantsmudeli kohastel esialgsetel prognoosidel.

Tabel 12

Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete simulatsioon

Käitamise 100 % võimatuse periood	Maksete kulud 1. aastal (mln eurot)	Maksete kulud 2. aastal (mln eurot)	Maksete kulud kokku (mln eurot)
2026–2027	[600–800]	[600–800]	[1 100–1 300]
2027–2028	[600–800]	[600–800]	[1 200–1 400]
2028–2029	[600–800]	[800–1 000]	[1 400–1 600]
2029–2030	[800–1 000]	[800-1 000]	[1 600–1 800]
2030–2031	[800–1 000]	[1 000–1 100]	[1 800–2 000]
2031–2032	[900–1 100]	[800–1 000]	[1 800–2 000]
2032–2033	[800–1 000]	[800–1 000]	[1 800–2 000]
2033–2034	[800–1 000]	[1 000–1 200]	[1 900–2 100]
2034–2035	[1 000–1 200]	[600–800]	[1 700–1 900]

Allikas: Belgia ametiasutused.

([64]) Belgia esitas tasustamislepingust tulenevate lõpetamisõiguste kohta üksikasjaliku ülevaate ja märkis, et tasustamisleping hõlmab lisaks lõpetamisõigustele ka „ühe pikendatud kasutuseaga reaktori protokolli", mis kajastab mitmel moel lõpetamisõiguste korda, kuid mida kohaldatakse üksnes juhul, kui ainult üks pikendatud kasutuseaga reaktor eemaldatakse tasustamislepingu kohaldamisalast enne reaktori taaskäivitamise kuupäeva.

(125) Seoses minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetele kavandatud 2 miljardi euro suuruse ülempiiri arvutamiseks kasutatava kaheaastase alusperioodiga esitas Belgia mõned näited tuumareaktorite kohta, mis on tehnilistel põhjustel lõplikult suletud Ameerika Ühendriikides (kuna Euroopas ei ole seda seni veel kunagi juhtunud) ([65]). Belgia sõnul osutavad need näited, et kaheaastane alusperiood on kooskõlas tootmisharu reaalsusega, kuna kahe aasta möödumist mõlema pikendatud kasutuseaga reaktori seiskamist nõudva probleemi avastamisest võib üldjuhul pidada mõistlikuks hetkeks, mil tuleb kaaluda, kas jätkata remonditöid või reaktorid lõplikult sulgeda.

(126) Seoses minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetega hangib BE-NUC hiljemalt esimese pikendatud kasutuseaga reaktori taaskäivitamise kuupäeval kas oma aktsionäridelt või väliselt isikult käibekapitalikrediidi. Käibekapitalikrediidi eesmärk on rahastada pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisest tulenevaid käibekapitalivajadusi. BE-NUC võib käibekapitalikrediidi kasutusse võtta, kui tema rahalaekumiste ja väljamaksete vahe on väiksem kui tasustamislepingus sätestatud eelseisva kuluperioodi hinnangulised tegevuskulud. Käibekapitalikrediidi summa peab olema vähemalt võrdne kolme kuu hinnanguliste keskmiste tegevuskulude kogusummaga. Käibekapitalikrediit toimib aastasisese vaherahastamisena enne iga-aastast minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makset ning vaba tagasimaksega krediidina, mis kasutusse võtmise korral makstakse igal aastal tagasi Belgia tehtava minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse arvelt.

(127) Hiljemalt esimese pikendatud kasutuseaga reaktori taaskäivitamise kuupäeval turutingimustel hangitava käibekapitalikrediidi tingimused ei ole veel teada. Belgia on siiski selgitanud, et käibekapitalikrediidi intressimäär määratakse kindlaks sama metoodika kohaselt, milles lepiti kokku aktsionärilaenude puhul (vt põhjendus 63).

3.3.1.3.4. Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud

(128) Lisaks minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetele, millega tagatakse finantsstabiilsus kogu 10-aastase pikendatud kasutusea jooksul, annab Belgia valitsus pikendamisprojekti esimese kolme aasta jooksul (taaskäivitamisetapis) BE-NUCile ja Luminusele samadel tingimustel laenu. Laenusummad määratakse kindlaks vastavalt BE-NUCi ja Luminuse osalusele pikendatud kasutuseaga reaktorites ning sellest tulenevale seiskamis- ja tegevuskulude proportsionaalsele osale alates 1. juulist 2025. Nagu Belgia on märkinud, antakse seiskamisperioodi kuludega seotud laene likviidsuse tagamiseks kuni 2028. aasta lõpuni, kuna pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde tõttu ei saa tegevuskulusid rahastada rahavoogudest.

(129) Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud, mille intressimäärale seatakse ülempiir ja mis makstakse tagasi vastavalt kindlaksmääratud tagasimaksegraafikule, koosnevad kahest krediidilimiidist (üks kummagi pikendatud kasutuseaga reaktori jaoks), millest kumbki koosneb omakorda kahest osast:

a) osa, mis on seotud asjaomase reaktori seiskamiskuludega, mida BE-NUC ja Luminus kannavad alates seadusjärgsest seiskamiskuupäevast kuni asjaomase reaktori taaskäivitamise kuupäevani: selle osaga rahastatakse ja tasutakse need kulud, mis on vajalikud pikendatud kasutuseaga reaktorite hooldamiseks kuni taaskäivitamise kuupäevani. Kui seiskamisperioodi kulud on oodatust suuremad, peab tasustamislepingu vastaspool tagama laenuosa suuruse muutmise;

b) osa, mis on seotud tegevuskuludega ja osaga investeeringukuludest, mida kantakse seoses asjaomase reaktoriga kuni kulude kooskõlastamise kuupäevani (31. detsember 2028): seda osa kasutatakse enne 31. detsembrit 2028 tekkinud põhitegevuse rahavoo puudujääkide katmiseks. Võimalikud plaanivälistest seisakutest tingitud täiendavad kahjud tuleb siiski katta minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetega.

(130) Seiskamisperioodi kuludega seotud laenude tingimused on esitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 96 ja neid ei ole muudetud. Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud makstakse tagasi kuni 6 % intressiga ja *pari passu* aktsionäride tuluga. Intressimäära kindlaksmääramiseks kasutatud metoodika kohta selgitab Belgia, et see on tasustamislepingu osaliste vaheliste läbirääkimiste tulemus ja et maksimaalne intressimäär 6 % vastab taotletava sisemise tulumäära vahemiku 6 %–8 % alumisele piirile (võttes arvesse turuhinnariskiga korrigeerimist).

([65]) Näiteks Crystal River 3 suleti lõplikult 2013. aastal, 3,5 aastat pärast tõsise probleemi avastamist. San Onofre 2 ja 3 suleti samuti lõplikult 2013. aastal, 1,5 aastat pärast tõsise probleemi avastamist.

(131) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 97, võetakse seiskamisperioodi kuludega seotud laenud eeldatavasti kasutusse […] osamaksena ja kokku [500–700] miljoni euro ulatuses alates […] kuni […] ning makstakse tagasi kolme osamaksena alates […] kuni […] koos kapitaliseeritud intressidega. Neid arvutusi ja summasid ajakohastatakse finantsmudelis, mille tasustamislepingu vastaspool kiidab heaks 2025. aasta jooksul enne pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise kuupäeva, võttes aluseks kulud, mida kantakse käitamise pikendamisel vastavalt tuumaohutusnõuetele (mille määrab kindlaks Belgia tuumaohutusamet), lähtudes töövõtjate esitatud hinnapakkumistest.

(132) Belgia väitel ei saa aktsionärid seiskamisperioodi kuludega seotud laenudest ebaproportsionaalset kasu: oodatava tulu saamata jäämise risk jaguneb proportsionaalselt ühisettevõtte aktsionäride ja tasustamislepingu vastaspoole vahel, kuna väiksema kasumi korral vähenevad nii pikendamisprojekti sisemine tulumäär kui ka seiskamisperioodi kuludega seotud laenud. Tegelikult ei maksta seiskamisperioodi kuludega seotud laene (üldse) tagasi üksnes juhul, kui pikendamisprojektiga ei teenita piisavat kasumit aktsionäride investeeringult tulu maksmiseks ([66]). Sellest tulenevalt väidab Belgia, et seiskamisperioodi kuludega seotud laenudega ei kaasne tasustamislepingu vastaspoolele täiendavaid riske peale pikendamisprojekti tulemuslikkuse ja kasumlikkuse riskide, sest neid laene ei kasutata investeeringukulude rahastamiseks (ainult reaktorite kasutusea pikendamise amortiseeritud kapitalikulude rahastamiseks taaskäivitamisetapis).

3.3.1.4. Käitamis- ja hooldusleping

(133) Käitamis- ja hooldusleping kohaselt peab Electrabel BE-NUCile osutama:

a) „kasutusea pikendamise teenuseid“, st alates tehingu sõlmimise kuupäevast tegema töid ja osutama teenuseid, mis on vajalikud selleks, et pikendada kummagi asjaomase reaktori kasutusiga 10 aasta võrra; ning

b) „käitamis- ja hooldusteenuseid“, st alates kummagi reaktori algse seadusjärgse kasutusea lõpust osutama teenuseid pikendatud kasutuseaga reaktorite ning ühiste süsteemide ja ühiste varade (pikendatud kasutuseaga reaktoritega seoses kasutatavas ulatuses) käitamiseks ja hooldamiseks (sealhulgas jäätmekäitlusteenuseid).

(134) Teatavad teenused on käitamis- ja hooldusleping ust sõnaselgelt välja jäetud, sealhulgas teenused, tööd ja toimingud, mis on seotud pikendatud kasutuseaga reaktorite dekomissioneerimise ja demonteerimisega ning mis jäävad Electrabeli ülesandeks (vt jaotis 3.3.2.4).

(135) Käitamis- ja hooldusleping u artikli 12.1 kohaselt ning kui teatavatest kohandustest ja eranditest ei tulene teisiti, tasub BE-NUC Electrabelile 89,807 % (mis kajastab Luminuse 10,193 % osalust pikendatud kasutuseaga reaktorites) kõigist kasutusea pikendamise teenuste ning käitamis- ja hooldusteenuste osutamisel kantud kuludest, millele lisandub asjakohane marginaal, milleks on:

— [0–5] % kindlustuskulude ja maksude eest;

— [0–5] % Engie kontserni liikmete tarnitud kaupade ja osutatud teenuste eest ning

— [10–20] % kõigi muude kulude eest.

(136) Belgia väidab, et need marginaalid on kooskõlas Luminusega sõlmitud pikendamisprojekti partnerluslepingu (mis ise hõlmab mitmesuguseid teenuseid, sealhulgas, kuid mitte ainult, käitamis- ja hooldusteenuseid) alusel kohaldatavate marginaalidega. Sarnaseid kolmandale isikule (Luminusele) osutatavaid teenuseid hõlmanud algne leping, mis sõlmiti 26. juunil 2003 ja mida pikendati 13. detsembril 2023, on asjakohane alus, mis toetab seisukohta, et käitamis- ja hooldusleping kajastab tuumaenergiaalase tegevuse kulusid, mis vastavad reaalturuväärtusele. Lisaks väidab Belgia, et Electrabeli kantavad finantsriskid on suuremad kui Luminusega sõlmitud partnerluslepingu puhul, sest käitamis- ja hooldusleping u kohaselt vähendatakse Electrabeli marginaali (õigustamatute) ülekulude korral (st kulude korral, mis ei sisaldu Electrabeli kavandatud ja lepinguosaliste kinnitatud eelarves) ja juhul, kui tuumaelektrijaama seisakud ületavad teatavat sihtmäära.

(137) Peale selle selgitab Belgia, et käitamis- ja hooldusleping sisaldab teatavaid kulukontrollimehhanisme, sealhulgas BE-NUCi õigust auditeerida Electrabeli arvutusi teenuste osutamise ja tasude kohta ning nõuda Electrabeli poolt tehniliste sidusettevõtjate teenuste eest kohaldatavate hindade võrdlusanalüüsi.

([66]) See juhtuks vaid siis, kui reaktorid oleksid ajavahemikul 2029–2035 mitmel aastal olulisel määral rivist väljas (nt alla 60 % käitatavuse korral).

(138) Lisaks on Electrabel kui pikendatud kasutuseaga reaktorite (ainus) käitaja ning käitamis- ja hoolduslepingu alusel BE-NUCile teenuste osutaja motiveeritud saavutama pikendatud kasutuseaga reaktorite tehnilise ja majandusliku tulemuslikkuse. Nimelt näeb käitamis- ja hooldusleping ette järgmist:

a) Electrabel peab maksma leppetrahvi, kui pikendatud kasutuseaga reaktorite käitatavus jääb lepinguaasta jooksul alla [90–100] % (v.a pikendatud kasutuseaga reaktorite plaanilised seisakud, üldised seisakud ja õigustatavad sündmused). Nende leppetrahvide maksmise tulemusel väheneb Electrabeli poolt kõnealusel lepinguaastal saadav marginaal libiseval skaalal [10–20] %-lt [0–5] %-le;

b) ülekulude korral kaotab Electrabel õiguse asjakohasele marginaalile ülekulude ulatuses, välja arvatud juhul, kui tegemist on õigustatavate ülekuludega; ning

c) taaskäivitamisetapis tekkivate ülekulude korral kohaldatakse Electrabeli marginaali suhtes leppetrahve (kuni [50–60] % käitamis- ja hooldusteenuste marginaalist ja kuni [70–80] % kasutusea pikendamise teenuste marginaalist).

(139) Sellest tulenevalt järeldab Belgia, et käitamis- ja hooldusleping piirdub kantud kulude katmisega ning et lepingu finantstingimused on kavandatud nii, et need kajastavad turutingimusi.

3.3.1.5. Energiahaldusteenuste leping

(140) Tehniliselt kuulub 89,807 % pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetavast elektrienergiast BE-NUCile (ülejäänud 10,193 % kuulub Luminusele), kuid ta annab selle elektrienergia omandiõiguse üle energiahaldurile, kes selle elektrienergia müüb ([67]). Selleks sõlmib BE-NUC energiahaldusteenuste lepingu partneriga, kes hakkab BE-NUCilt elektrienergiat ostma ja edasi müüma.

(141) Energiahaldusteenuste lepingus määratakse kindlaks põhitingimused ja riskide jaotamise põhimõtted ning kirjeldatakse üksikasjalikult pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegiat ja energiahalduri (energiahaldusteenuste lepingu partneri) rolli selle rakendamisel kehtestatud parameetrite piires. Energiahaldusteenuste lepingu alusel määratud partner ostab ja omab BE-NUCi osa pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetavast elektrienergiast ning peab järgima eelnevalt kindlaks määratud pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegiat. Pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegiat võidakse tasustamislepingus üksikasjalikult kirjeldatud korras aeg-ajalt muuta. Belgia valitsus (BE-WATT) võib tasustamislepingu vastaspoolena kehtestada pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegia, mis vastab tasustamislepingus sätestatud tingimustele. Energiahaldusteenuste lepingu partneril on selles küsimuses nõuandev roll.

(142) Selleks tuua toodetud elektrienergia konkurentsipõhiselt ja läbipaistvalt elektri hulgimüügiturule, on Electrabel ja Belgia riik leppinud kokku vastavate teenuste osutamiseks riigihanke korraldamises, tagades läbipaistvuse ja konkurentsi (vt jaotis 3.3.1.5.1). Hankemenetluse suhtes kohaldatakse riigihankealaseid õigusnorme ja kõiki vajalikke kaitsemeetmeid.

3.3.1.5.1. Hankemenetlus

(143) Belgia teatel viiakse hankemenetlus läbi vabatahtlikult, järgides Belgia 17. juuni 2016. aasta riigihankeseadust ja 18. juuni 2017. aasta kuninglikku dekreeti kommunaalteenuste sektori riigihangete kohta ([68]).

([67]) Luminusele kuuluv osa pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetavast elektrienergiast vastab tema 10,193 % osalusele. Luminus haldab elektrienergia müüki sõltumatult ja ta ei ole seotud energiahaldusteenuste lepinguga, mille eesmärk on müüa BE-NUCi osa pikendatud kasutuseaga reaktorite toodangust.

([68]) Loi relative aux marches publics. Kättesaadav aadressil https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-17-juin-2016_n2016021053.html. 17. juuni 2016. aasta riigihankeseadusega on võetud üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ.

(144) Energiahaldusteenuste leping sõlmitakse väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse teel, ([69]) mis on kommunaalteenuste sektoris standardmenetlus. Hange on välja kuulutatud asjaomastel Belgia ([70]) ja ELi ([71]) platvormidel, mis võimaldab kõigil potentsiaalsetel taotlejatel hankemenetluses osaleda.

(145) Võttes arvesse hanke esemeks olevate teenuste olulisust ja tundlikkust konkurentsi seisukohast, rakendas Belgia täiendavaid tingimusi ja kaitsemeetmeid, et tagada energiahaldusteenuste lepingu eesmärkide saavutamine ja hangitavate teenuste nõuetekohane osutamine.

a) Enne hankedokumentide koostamist algatati 3. septembril 2024 energiahaldusteenuste lepingu teemal konsulteerimine (mis kestis kuni 2. oktoobrini 2024), et koguda turult arvamusi mitmel energiahaldusteenuste lepinguga seotud teemal ([72]). Konsulteerimine teenis kahte peamist eesmärki: i) teavitada turgu eelseisvast hankemenetlusest, andes seeläbi huvitatud taotlejatele piisavalt aega osalemiseks ettevalmistuste tegemiseks ([73]) ja tagades täiendava läbipaistvuse; ii) võtta konsulteerimise tulemusi vajaduse korral arvesse hankedokumentide koostamisel, seeläbi aidates BE-NUCil korraldada täpsem, turul testitud hange, suurendada kriteeriumide selgust ja tagada, et kehtestatavad tingimused või kriteeriumid on mittediskrimineerivad. Konsulteerimisel ilmnes näiteks, et mõlema pikendatud kasutuseaga reaktori jaoks ei ole vaja korraldada eraldi hanget, vaid need võib hõlmata sama hankega.

b) 11. detsembril 2024 avaldati osalemistaotluste esitamise kutse, milles kutsuti huvitatud isikuid üles teatama 13. jaanuariks 2025 oma huvist hankemenetluses osaleda. Mitme isiku soovil lükati osalemistaotluste esitamise tähtaeg edasi 3. veebruarile 2025, et tagada hankemenetluses piisav konkurents. Seejärel kutsutakse huvitatud isikuid üles esitama oma pakkumused, mis põhinevad tulevastel lepingudokumentidel (sealhulgas muudetud tasustamisstruktuuril, mida selgitatakse allpool (Joonis 3)). Belgia sõnul võimaldab hanke esemeks olevate teenuste üksikasjalik kirjeldus tal kasutada ühte hinnapõhist pakkumuste hindamise kriteeriumi. Kuna leping sõlmitakse läbirääkimistega menetluse teel, võib hankija pärast seda, kui taotlejad on esitanud oma pakkumused vastuseks pakkumuste esitamise kutsele (sh energiahaldusteenuste lepingu kavandile ja võimalikele lisadokumentidele), paluda taotlejatel esitada parem pakkumus, mis tagab kõige konkurentsivõimelisema tulemuse.

(146) Lisaks väidab Belgia, et hankemenetluses kasutatakse kvalifitseerimise kriteeriume, millega tagatakse, et kõik taotlejad vastavad energiahaldusteenuste lepingu nõuetekohaseks täitmiseks vajaliku professionaalsuse ja taristu tingimustele. Hankemenetluses maksimaalse konkurentsi tagamiseks piirduvad need kriteeriumid siiski minimaalselt vajalikuga ja iga kriteeriumi puhul viidatakse hangitavate teenuste puhul vajalikule nõudele.

(147) Võrreldes teabega, mis oli komisjoni käsutuses menetluse algatamise otsuse tegemise ajal, on Belgia esitanud kvalifitseerimise kriteeriumide kohta rohkem üksikasju. Pakkuja (kes võib allpool kirjeldatud nelja esimese kriteeriumi puhul tugineda ka mõne teise üksuse suutlikkusele) peab:

a) esitama vähemalt kaks viidet vähemalt üheaastase tegutsemiskogemuse kohta Euroopa Liidu liikmesriikides, Ühendkuningriigis või EFTA riikides asuvate soojus- või tuumaenergiarajatiste portfelli energiahalduse valdkonnas, mis hõlmab vähemalt 1 000 MW (kõikide viidete peale kokku) ([74]);

([69]) Vastavalt Belgia 17. juuni 2016. aasta riigihankeseaduse artiklile 120.
([70]) Bulletin der Aanbestedingen / Bulletin des Adjudications.
([71]) *Euroopa Liidu Teataja* lisa.
([72]) Nendeks teemadeks olid muu hulgas riskiprofiil, vastaspoolega ja vastaspoole riskiga seotud tagatised, hinnamehhanism, maksetingimused, arvete esitamise sagedus ja viivised, pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegia, sisemised portfelli tasakaalustavad reservid, hanke jagamine kaheks osaks (üks kummagi energiarajatise jaoks), krediit ja sellega seotud garantiistruktuur ning tasakaaluhalduri teenuste ühiskasutus.
([73]) Belgia riik tegi aktiivselt kindlaks asjakohased turuosalised, kellega ühendust võtta ja keda julgustada osalema konsulteerimises ja sellele järgnevas hankemenetluses.
([74]) 1 000 MW kriteerium tagab, et kvalifitseeritud/valitud osalejad on rahaliselt võimelised käsitlema jaotatavaid taotlusi, mis jäävad vahemikku 1 000 – 2 000 MW.

b) esitama vähemalt kaks viidet vähemalt üheaastase tegutsemiskogemuse kohta soojus- või tuumaenergiarajatise energiahalduse valdkonnas. Iga viide puudutab ühte vähemalt 350 MW võimsusega rajatist, mis asub Euroopa Liidus, Ühendkuningriigis või EFTA riigis ([75]);

c) esitama vähemalt ühe viite vähemalt üheaastase tegutsemiskogemuse kohta kolmanda isiku jaoks korraldatava Euroopa Liidus, Ühendkuningriigis või EFTA riigis asuva, vähemalt 350 MW võimsusega elektritootmisrajatise energiahalduse valdkonnas ([76]);

d) omama investeerimisjärgu krediidireitingut, st mõne järgmise reitinguagentuuri järgmist krediidireitingut (või samaväärset krediidireitingut): i) Fitch – vähemalt BBB-, ii) S&P – vähemalt BBB-, iii) Moody's – vähemalt Baa3 ([77]); ning

e) olema elektrienergiaga kauplemiseks liitunud vähemalt ühe Belgias tegutseva määratud elektriturukorraldajaga ([78]).

(148) Energiahaldusteenuste lepingu kehtivuse ajal kehtivad energiahaldusteenuste lepingu partneri suhtes muu hulgas järgmised tingimused:

a) tal on Belgias sõlmitud tasakaaluhalduri leping Eliaga;

b) tal on investeerimisjärgu krediidireiting, st mõne järgmise reitinguagentuuri järgmine krediidireiting (või samaväärne krediidireiting): i) Fitch – vähemalt BBB-, ii) S&P – vähemalt BBB-, iii) Moody's – vähemalt Baa3;

c) ta on elektrienergiaga kauplemiseks liitunud vähemalt ühe Belgias tegutseva määratud elektriturukorraldajaga.

(149) Hankemenetluse korraldamise aja kohta selgitab Belgia, et kavatseb hankemenetluse lõpule viia õigeaegselt, hiljemalt 15. maiks 2025, et energiahaldusteenuste lepingu partneril oleks enne pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamist piisavalt aega vajalike ettevalmistuste tegemiseks.

(150) Hanke esemeks olevad teenused hõlmavad energiavarade puhul muu hulgas i) tulevaste ja realiseeritud energiavarade esindamise teenuseid, ii) järgmise päeva ja päevasisese optimeerimise ja operatsioonide tegemise teenuseid, iii) tururegulatsioonidest tulenevate kohustustega seotud teenuseid, iv) Belgia põhivõrguettevõtjaga lepingute sõlmimise teenuseid ning v) kauplemist, turulepääsu ja turuanalüüsi. Arvestades loetletud ülesannete vastastikust sõltuvust ja turul valitsevat tava koondada need teenused tegevuse tõhususe tagamiseks ühte ärilepingusse, integreeritakse need teenused ühtsesse energiahaldusteenuste määratlusse.

3.3.1.5.2. Pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergia müük ja energiahaldusteenuste lepingu partneri tasustamine

(151) Belgia on selgitanud, et energiahaldusteenuste lepingu partner ei kauple agendina ega BE-NUCi nimel, vaid müüb ostetud elektrienergiat, mille omanik ta on. Lisaks saab energiahaldusteenuste lepingu partner muudetud hinnavahelepingu kohaselt õiguse teha otsuseid majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise kohta, millega luuakse stiimul kasutada võimsuse vähendamise piiratud võimalusi tõhusalt ära ja reageerida paremini turusignaalidele (vt põhjendus 153 jj).

([75]) Turu oluliste nõrkade lülide haldamine eeldab spetsiifilist töökorraldust ja personali spetsiaalset koolitust. Kui väiksemate detsentraliseeritud rajatiste puhul rakendatava standardse lähenemisviisi kohaselt peab jaotaja probleemi ilmnemisel lihtsalt võimalikult kiiresti hankima puuduva mahu päevasiseselt turult, siis suuremate rajatiste puhul ei ole selline lähenemisviis sobiv.

([76]) Selle kriteeriumiga tagatakse, et vastaspool on võimeline tegema tehinguid kolmanda isiku jaoks ja tal on olemas tugev lepinguline raamistik.

([77]) Seda kriteeriumi kasutatakse selleks, et tagada energiahaldusteenuste lepingu partneri piisavalt tugev suutlikkus oma rahalisi kohustusi täita.

([78]) Liitumine määratud elektriturukorraldajaga (Belgias Epexspot ja Nord Pool), st organisatsiooniga, mis on volitatud korraldama järgmise päeva ja päevasiseseid integreeritud elektriturge, tagab pääsu elektriturgudele. Selle kriteeriumiga tagatakse, et taotleja pääseb õigeaegselt kauplemisturgudele ning et tal on piisavad ja ajakohased kogemused Euroopa turu toimimisega.

(152) Belgia selgitab, et BE-NUCi baasriski vähendamiseks põhineb energiahaldusteenuste lepingu partneri ja BE-NUCi vaheline arveldamine järgmise päeva turu hinnal, sest kombinatsioonis BE-NUCi hinnavahemaksega, mis tehakse hinnavahelepingu kaudu, milles turu võrdlushinnana käsitatakse järgmise päeva turu hinda, tagatakse seeläbi BE-NUCile täitmishind (vt jaotis 3.3.1.3.2) ([79]). Belgia kinnituse kohaselt võib energiahaldusteenuste lepingu partner vabalt kaubelda enda valitud turul ja ta ei ole kohustatud tegema pakkumisi järgmise päeva turul.

(153) Jaotises 2.1 ja põhjenduses 109 on selgitatud, et kuna pikendatud kasutuseaga reaktorite võimsust võib vähendada kuni 30 korral tuumkütusetsükli kohta ning seega puuduvad tehnilised ja regulatiivsed võimalused toodangu muutmiseks mis tahes ajahetkel, on energiahaldusteenuste lepingu partneri tasustamist muudetud, et luua stiimulid võimsuse vähendamise piiratud võimaluste parimal viisil ärakasutamiseks. Muudetud tasuvalem ei sisalda enam üksnes fikseeritud tasu (mis määratakse kindlaks hankemenetluse kaudu), vaid ka muutuvtasu (mis põhineb eelnevalt kindlaksmääratud valemil ning sõltub võimsuse vähendamisest ja korrigeerimisarvelduse maksest). Sellise tasustamise tulemusel saab energiahaldusteenuste lepingu partner osa potentsiaalsest tulude kasvust, kui võimsust vähendatakse negatiivsete hindade ajal (ja tema kanda jääb osa potentsiaalsest tulude vähenemisest, kui võimsust vähendatakse positiivsete hindade ajal); lisaks tuleb energiahaldusteenuste lepingu partneril kanda tasakaalustamatuse kulusid ja päevasiseseid kulusid, nagu on kirjeldatud allpool. Seetõttu hõlmab muutuvtasu fikseeritud protsentuaalset osa („alfa“) tulude kasvust, mis on seotud järgmise päeva võimsuse vähendamisega, ning diferentseeritud protsentuaalset osa („beeta“) päevasisestest ja tasakaalustamatuse kuludest ja tuludest, st korrigeerimisarvelduste maksetest (mis võivad hõlmata tulude kasvu, mis tuleneb võimsuse päevasisesest vähendamisest), kusjuures:

a) alfa on eelnevalt fikseeritud 20 % tasemel. Alfa määr on piisavalt kõrge selleks, et pakkuda piisavat stiimulit optimaalsete võimsuse vähendamise otsuste tegemiseks, kuid mitte nii kõrge, et peletada eemale riskikartlikke hankes osalejaid;

b) võimsuse vähendamisest tulenev tulude kasv arvutatakse tagantjärele, korrutades võimsuse vähendamiseks järgmise päeva turult tagasiostetud koguse ning nulli ja järgmise päeva turu hinna vahe;

c) beeta on diferentseeritud, ent samuti eelnevalt fikseeritud, ja kajastab energiahaldusteenuste lepingu partneri kui tasakaaluhalduri rahalist vastutust tasakaalustamatuse korral. Sellega seoses väidab Belgia, et reaktorid on suhteliselt vanad ning pikendamisprojekti jaoks vajalikud tööd ja võimsuse vähendamise toimingud võivad suurendada tasakaalustamatust põhjustavate plaaniväliste seiskamiste riski. Peale selle kohaldatakse jaamade suhtes eriti rangeid turvanõudeid, mis suurendavad veelgi seiskamiste riski. Lisaks, kuigi Belgia päevasisesed ja tasakaalustamisturud on naaberturgudega üha enam integreeritud, on nad kahe kõnealuse reaktori suurusega võrreldes suhteliselt väikesed. Seetõttu vähendab iga seiskamine tasakaaluhalduri võimalusi leida vastaspooli seiskamise mõju vähendamiseks ja suurendab ebaproportsionaalselt seiskamisest tuleneva järsu hinnatõusu riski. Seepärast peaksid beetal Belgia sõnul olema erinevad väärtused, mis sõltuvad tasakaalustamatust põhjustava sündmuse laadist ja mõjust, kuid säilitavad energiahaldusteenuste lepingu partneri (kui tasakaaluhalduri) asjakohased stiimulid tasakaalustamatuse leevendamiseks ([80]). Energiahaldusteenuste lepingu partner jääb siiski täielikult rahaliselt vastutavaks igasuguse tasakaalustamatuse eest, mis tuleneb peamiselt toodangu kõrvalekalletest võrreldes prognoositud toodanguga või kauplemisvigadest;

d) korrigeerimisarveldus on päevasiseste maksete ja tasakaalustamatuse maksete summa ning beetat kohaldatakse mõlema suhtes. Konkreetse tunni puhul võib see olla nii positiivne kui ka negatiivne.

([79]) Energiahaldurid kasutavad tehingute registreerimise ja positsioonide haldamise süsteeme, et tõhustada töövooge, mis hõlmavad prognoosimist, optimeerimist, enampakkumistel osalemist, reaalajas jaotamist ja tehingute arveldamist. Neis süsteemides salvestatakse kõik energiahaldusteenuste lepingu partneri ja BE-NUCi vahelised tehingud, samuti turuga seotud müügitehingud ja põhivõrguettevõtjaga tehtavad tehingud. Salvestatud andmeid töödeldakse arveldusmooduli kaudu, mis teisendab tehingumahud rahalisteks arveldusteks, kasutades eelnevalt kindlaks määratud lepingupõhiseid valemeid. Süsteemi loodud aruanded esitatakse elektrooniliselt BE-NUCile läbivaatamiseks. BE-NUC saab neid ristkontrollida ja vajaduse korral nõuda kohandusi.

([80]) Nimelt on beeta baaskoormusel tootmise olukordades 100 %, majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise korral (kuni 30 korda aastas) 20 % ja plaaniväliste seisakute (erakordsed suure mõjuga sündmused, mis tavaliselt toimuvad harvemini kui üks kord aasta ja reaktori kohta) 8 %.

Joonis 3

Energiahaldusteenuste lepingu partneri tasu muudetud valem

Energiahaldusteenuste lepingu partneri tasu = fikseeritud tasu + muutuvtasu

Muutuvtasu = alfa*tulude kasv + beeta*korrigeerimisarveldus
Tulude kasv = tagasiostetud kogus * (0 – järgmise päeva turu hind)
Korrigeerimisarveldus = päevasisesed ja tasakaalustamatuse kulud või tulud

(154) Eespool (Joonis 3) esitatud valemit kohaldatakse võimsuse vähendamise korral kogu mahu suhtes, sealhulgas juhul, kui võimsust vähendatakse siis, kui hinnad on positiivsed (nt suurendamis- ja vähendamisperioodidel), mitte ainult negatiivsete hindadega perioodidel ([81]). BE-NUC maksab muutuvtasu energiahaldusteenuste lepingu alusel, kuid need kulud ja/või tulud kantakse tasustamislepingu kohaselt üle BE-WATTile.

(155) Belgia sõnul motiveerib muudetud tasuvalem energiahaldusteenuste lepingu partnerit muu hulgas kasutama majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise võimalust optimaalsel viisil ning kogu järgmise päeva ja päevasisese ajavahemiku jooksul ning vähendama päevasiseseid ja tasakaalustamatuse kulusid. Belgia väidab, et parameetrite alfa ja beeta valik teenib eesmärki tagada turu tõhus toimimine, vältides samal ajal riskikartlike pakkujate eemale peletamist.

(156) Muudetud tasuvalem mõjutab fikseeritud tasu pakkumusi esitavate hankemenetluses osalejate pakkumiskäitumist. Pakkujad võtavad oma pakkumustes arvesse võimsuse vähendamisest tulenevat eeldatavat kasu (võimaluse väärtust) ning päevasiseste ja tasakaalustamatuse maksetega seotud kulusid ja võimalikke tulusid. Belgia kinnitab, et hankedokumentides selgitatakse tasu (stiimuli) struktuuri nii, et muudetud tasuvalemist tulenev tulude suurenemise/vähenemise potentsiaal on pakkujate jaoks läbipaistev. Belgia hindab energiahaldusteenuste lepingu partneri tasu (muudetud) valemi asjakohasust ning sellega eri turgudel loodavate stiimulite tõhusust ja vastavust turutingimustele. Hindamine toimub hiljemalt kaks aastat pärast tegevuse alustamist, et võimaldada lepingu õigeaegset läbivaatamist või uue hanke korraldamist, mis on võimalik 3,5 aasta pärast ([82]). Energiahaldusteenuste lepingu partneri jaoks asjakohaste stiimulite säilitamiseks on aga võimalik parameetreid alfa ja beeta ainult ülespoole korrigeerida ([83]).

(157) Belgia väidab, et energiahaldusteenuste lepingu kohase tasu kohandamine viib energiahaldusteenuste lepingu partneri (kellel on õigus teha majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuseid, ehkki lõpliku otsuse teeb käitaja, näiteks ohutusalaste või regulatiivsete probleemide korral) stiimulid vastavusse turusignaalidega, kõrvaldades seega kahtlused, mida komisjon sellega seoses väljendas. Samal ajal on energiahaldusteenuste lepingu partner asjakohaselt motiveeritud täitma oma ülesandeid tasakaaluhaldurina, ilma et ta oleks täiel määral avatud riskidele, mis tulenevad tasakaalustamatusest, mis ei ole tema kontrolli all. Lisaks väidab Belgia, et BE-NUCi, tuumarajatiste käitaja ja energiahaldusteenuste lepingu partneri vahel toimub pidev ja täpne teabevahetus (sealhulgas pikendatud kasutuseaga reaktorite käitatavust, tehnilisi võimalusi jms puudutava teabe korrapärane ajakohastamine), et energiahaldusteenuste lepingu partner saaks teha teadlikke otsuseid majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise kohta, olles varustatud tõhusate otsuste tegemiseks vajaliku teabega.

([81]) See on seotud võimsuse vähendamist mõjutavate tehniliste piirangutega (vt põhjendus 13).
([82]) BE-NUC võib energiahaldusteenuste lepingu ühepoolselt lõpetada 3,5 aasta (42 kuu) möödudes esimese reaktori taaskäivitamise kuupäevast. Seejärel saab BE-NUC pärast uut hanget sõlmida uue lepingu teistsugustel tingimustel.
([83]) Parameetrite alfa ja beeta hindamine põhineb järgmisel: i) hinnang hankes osalemisele ja selle tulemustele (näitajateks võivad olla pakkujate arv ja liik, hanke tulemus hinna/kulude seisukohast jne), ii) hinnang võimsuse vähendamise (sellest loobumise) otsustele, sealhulgas nende (rahalistele) tagajärgedele asjaosaliste jaoks, võttes arvesse (eeldatud ja tegelikke) turutingimusi ja tegevusalaseid/võimsuse vähendamise piiranguid, ning iii) hinnang järgmise päeva ja päevasisesel turul kauplemise otsustele ning neist tulenenud tasakaalustamatusele tasakaaluhalduri vastutusalas. Hindamise aluseks olev teave põhineb energiahaldusteenuste lepingu partnerilt lepinguperioodil kogutud andmetel, samuti käitajalt (Electrabel) BE-NUCi saadud andmetel, käitamis- ja hooldusleping kaudu saadud andmetel ning eespool nimetatud küsimustega seotud asjakohasel avalikul/turuteabel.

(158) Belgia kinnitab ka, et hinnavahelepingu vastaspool (BE-WATT) töötab välja oma avatud positsioonist tulenevate riskide juhtimise strateegia, nagu on seadusega ette nähtud, ning et selle rakendamine aitab kaasa elektrienergia forvardturgude likviidsusele (vt põhjendus 99). Strateegia vastuvõtmisel võetakse arvesse reguleeriva asutuse nõuannet, mis hõlmab hinnangut strateegia mõju kohta asjaomastele elektriturgudele.

3.3.1.5.3. Energiahalduriga seotud täiendavad kaitsemeetmed

(159) Energiahaldusteenuste leping partner valitakse põhimõtteliselt välja läbipaistva, avatud ja konkurentsipõhise hankemenetluse teel (vt jaotis 3.3.1.5.1). Hankes võib osaleda ka Engie kontserni kauplemisüksus GEMS (Global Energy Management & Sales), mis on tuumaenergia äriüksusest (Nuclear) juhtimise mõttes sõltumatu. Juhuks, kui GEMS osaleb hankemenetluses, on õiglase menetluse tagamiseks ette nähtud eritingimused ja -meetmed.

(160) Belgia väidab, et võimalike huvide konfliktide tõhusaks tuvastamiseks ja ennetamiseks rakendatakse nüüd ja edaspidi piisavaid meetmeid. Need meetmed võib kokku võtta järgmiselt.

a) Konsulteerimise käigus võimaldati teha turuteste ja kõik huvitatud isikud võisid selles kontekstis esitada ettepanekuid mitmesuguste tingimuste ja meetmete kohta, millega tagati, et hankemenetlusega ei kaasne takistusi, mis seavad mis tahes huvitatud osaleja GEMSiga (või Engie kontserni mõne äriühinguga) võrreldes ebasoodsasse olukorda. Pärast konsulteerimist (selle tulemuste selgumist) ei ole Electrabel (ega Engie kontserni ükski äriühing) osalenud ega osale ka edaspidi hankedokumentide (kõiki olulisi tingimusi sisaldavate hankedokumentide) koostamise protsessis.

b) Kui GEMS osaleb hankemenetluses, isegi kui ta teeb seda alltöövõtjana või mõnes muus rollis, ei osale Electrabel (ega Engie kontserni ükski äriühing) ega selle juhatuse liikmed või esindajad BE-NUCi otsuste tegemisel ega hanke üle peetavates aruteludes (nt eduka pakkuja valimise ja lepingu sõlmimise otsuste tegemisel).

c) Electrabeli organisatsioonis on loodud (ja luuakse edaspidigi) tugevad teabetõkked ja eetilised „müürid“ GEMSis pakkumuste esitamise eest vastutavate isikute ja BE-NUCi juhtimisega seotud isikute vahele. Samad kaitsemeetmed kehtestatakse juhul, kui GEMSi pakkumus tunnistatakse edukaks ja ta valitakse energiahaldusteenuste lepingu partneriks.

d) Kui GEMS valitakse energiahaldusteenuste lepingu partneriks, kehtivad talle samad lepingupartneri ja tasakaaluhalduri kohustused ning samad turustiimulid nagu mis tahes muule taotlejale. Samuti saab ta energiahaldusteenuste lepingu partnerina nii fikseeritud kui ka muutuvtasu, mis stimuleerib võimsuse vähendamise võimaluste ja elektrienergia müügist saadava tulu optimeerimist turutingimustele vastaval viisil. Lisaks tegutseks GEMS täpsete volituste alusel, mis tulenevad pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegiast, millest ta ei tohi kõrvale kalduda. Nende kaitsemeetmetega tagatakse, et kui GEMS võidab energiahaldusteenuste lepingu hanke, tegutseks ta nagu mis tahes teine energiahaldusteenuste lepingu hankes osaleja ning energiahaldusteenuste leping ja muudetud tasuvalem motiveeriksid teda tegutsema vastavalt turusignaalidele.

(161) Kui hankemenetluses ei selgu sobivat taotlejat ja energiahaldusteenuste lepingut ei sõlmita õigeaegselt (hiljemalt 15. maiks 2025), osutab energiahaldusteenuseid ajutiselt viimase varuvariandina GEMS. Neid teenuseid osutatakse poolte vahel kokku lepitavatel tingimustel piiratud aja jooksul, et BE-NUC saaks sõlmida energiahaldusteenuste lepingu uue hankemenetluse teel. Selle hanke õnnestumise korral võtab edukas taotleja energiahaldusteenuste osutamise GEMSilt üle, kui on möödunud ajavahemik, mille jooksul neid teenuseid osutab GEMS. Uute hangete arv ei ole piiratud.

(162) Belgia väidab, et tegevuse selline korraldus on vajalik ja asjakohane avaliku teenuse (st tuumareaktorite toodetud elektrienergia müügi) järjepidevuse tagamiseks, kuid see lahendus on rangelt ajutine ja piirdub minimaalselt vajalikuga.

(163) Belgia kinnituse kohaselt tagab ta, et BE-NUC järgib nõuetekohaselt riigihankealaseid õigusnorme ja põhimõtteid. Ulatuslik konsulteerimine annab täiendavat kindlust, et teenuste ostmine toimub konkurentsipõhise, läbipaistva, mittediskrimineeriva ja tingimusteta hankemenetluse kaudu. Seetõttu leiab Belgia, et turulepääsu piiramise ja Engie muu võimaliku konkurentsivastase tegevuse risk on välistatud ning et on võetud kõik vajalikud kaitse- ja muud meetmed energiahaldusteenuste lepingu sõltumatu partneri määramiseks. GEMS osutaks neid teenuseid ajutiselt üksnes varuvariandina, mis on vajalik ja asjakohane avaliku teenuse järjepidevuse tagamiseks.

3.3.1.6. Muud osameetmed

(164) Veel kaks tehinguga seotud osameedet on Electrabeli ja BE-NUCi vaheline haldusteenuste leping ning leping, millega nähakse ette kulude ja kahju hüvitamise kord juhuks, kui lepingut ei sõlmita. Neid osameetmeid on selgitatud menetluse algatamise otsuse jaotistes 3.3.10 ja 3.3.11.

3.3.2. *2. komponent: tuumarajatiste käitaja poolt tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse pikaajalise ladustamise ja lõppladustamise eest kantava vastutuse ülempiir*

3.3.2.1. Tuumajäätmete käitlemise üldpõhimõtted

(165) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 121, rajaneb radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse suhtes kohaldatav õigusraamistik ELis järgmisel kahel aluspõhimõttel: i) põhimõte „saastaja maksab“ ([84]) ning ii) liikmesriikide lõplik vastutus (sealhulgas rahaline vastutus) kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete vastutustundliku ja ohutu käitlemise (sealhulgas lõppladustamise) eest ([85]).

(166) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse jaotises 3.4.2, kannab Belgias kehtivate eeskirjade kohaselt tuumarajatiste käitaja rahalist (tuumatarneettevõtte Synatom kaudu ning koos EDF Belgiumi ja Luminusega (edaspidi „panustavad äriühingud“)) ja tegevusalast vastutust seitsme tuumareaktori dekomissioneerimise eest, samuti radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse sobivale kujule viimise ja käitlemise eest ning pikaajalise ladustamise eest pärast seda, kui ONDRAF/NIRAS on need vastu võtnud, kuni lõppladustamiseni. Kasutatud tuumkütuse ja dekomissioneerimisjäätmetega seotud eraldisi rahastavad Electrabel ja panustavad äriühingud, neid haldab Synatom ning nende suhtes kohaldatakse avaliku sektori sõltumatu asutuse – tuumakohustustega seotud eraldiste järelevalvekomisjoni (CPN/CNV) – ranget kontrolli. Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjendustes 123–125, väidab Belgia, et Electrabelile kui pikendatud kasutuseaga reaktorite ainukäitajale jääb teatav vastutus, mis tuleneb i) Euroopa ja Belgia õigusaktidest ning ii) rakenduslepingu kohastest kohustustest, ning ta järgib seega põhimõtet „saastaja maksab“.

(167) CPN/CNV ja ONDRAF/NIRAS on Belgia järelevalveasutused:

a) ONDRAF/NIRAS koostab (iga viie aasta järel) Belgia kõigi radioaktiivsete jäätmete tekitajate kohta põhjaliku inventuuriaruande ja hindab nende tuumakohustuste täitmiseks ette nähtud rahalisi vahendeid;

b) CPN/CNV vaatab (iga kolme aasta järel) läbi Synatomi raamatupidamises kajastatud tuumakohustustega seotud eraldiste arvutamiseks kasutatud meetodid ja nende asjakohasuse, samuti tulevaste kohustuste nüüdispuhasväärtuse (auditeerides metoodikat, võrdlusstsenaariumi jne).

([84]) Nõukogu 19. juuli 2011. aasta direktiivi 2011/70/Euratom (millega luuakse ühenduse raamistik kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete vastutustundlikuks ja ohutuks käitlemiseks, ELT L 199, 2.8.2011, lk 48), artikli 4 lõike 3 punktis e on sätestatud, et „*kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise kulud kannab nimetatud ainete tekitaja*“.

([85]) Direktiivi 2011/70/Euratom artikli 4 lõige 1 ja artikkel 9.

(168) Nagu on osutatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 129 ja tabelis 4, on CPN/CNV viimase, 2023. aasta juulis toimunud läbivaatamise põhjal tuumakohustuste jaoks moodustatud eraldiste praegune kogusumma 18 225 miljonit eurot, mis hõlmab demonteerimisega (8 122 miljonit eurot), kasutatud tuumkütuse käitlemisega (9 070 miljonit eurot) ja käitamisjäätmetega (1 033 miljonit eurot) seotud eraldisi ([86]).

3.3.2.2. Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkulepe

(169) Pikendamisprojekti üle peetud läbirääkimiste raames leppisid Engie ja Belgia riik kokku tuumaenergia abil elektri tootmisest tulenevate radioaktiivsete jäätmete tekitaja pikaajalise vastutuse ülempiiris (edaspidi „tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkulepe“), et vähendada selle vastutusega seotud ebakindlust (vt menetluse algatamise otsuse jaotis 3.4.3). Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppega nähakse ette Belgia kõigist seitsmest tuumareaktorist lähtuvate, sobivale kujule viidud radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse tootmise, ladustamise või omamisega seotud rahaliste kohustuste üleandmine tuumarajatiste käitajalt (Electrabel) Belgia riigile kindlasummalise makse eest, tingimusel et on täidetud asjakohased lepingujärgsed üleandmise kriteeriumid ([87]).

(170) Kindlasummalise makse summa on kehtestatud tuumajäätmete kategooriate kaupa. Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 131, võib radioaktiivsed tuumajäätmed vastavalt ONDRAFi/NIRASe ajaloolisele radioloogilisele klassifikatsioonile ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) klassifikatsioonile jagada kolme kategooriasse: A-kategooria jäätmed (väikese või keskmise radioaktiivsusega lühiealised jäätmed); B-kategooria jäätmed (väikese või keskmise radioaktiivsusega pikaealised jäätmed) ning C-kategooria jäätmed (suure raadioaktiivsusega lühi- ja pikaealised jäätmed) ja kasutatud tuumkütus.

(171) Alljärgnevalt (Tabel 13) on esitatud olemasolevate eraldiste 18 225 miljoni euro suuruse kogusumma jagunemine Electrabeli (8 410 miljonit eurot) ja Belgia valitsuse (9 815 miljonit eurot) vahel vastavalt tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppele, sh jaotus jäätmekategooriate kaupa.

Tabel 13

Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe kohane jaotus

Summa (miljonites eurodes)	Belgia riigi vastutus (pärast üleandmist)				Engie vastutus	Eraldised (2022. a)
	A-kat	B-kat	C-kat	Kokku		
Hinnanguline baaskulu *(ilma ettenägematute kuludeta)*	1 465	496	4 797	6 758	7 171	13 929
Ettenägematud kulud	145	179	2 732	3 056	1 240	4 296
Baassumma	**1 611**	**675**	**7 528**	**9 815**	**8 410**	**18 225**
Riskipreemia	1 889	325	2 972	5 185		5 185
Maksimaalne summa	**3 500**	**1 000**	**10 500**	**15 000**	**8 410**	**23 411**

Allikas: Belgia ametiasutuste vastus komisjoni 1. oktoobri 2024. aasta teabenõudele.

([86]) Käitamisjäätme jaoks moodustatud eraldisi auditeerib Engie välisaudiitor (Deloitte) oma iga-aastaste auditite raames.

([87]) Käesolevas otsuses tähendab „tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkulepe“ kokkulepet tuumaenergia abil elektri tootmisest tulenevate radioaktiivsete jäätmete tekitaja pikaajalise vastutuse ülempiiri kohta, samas kui „jäätmekokkulepe“ tähendab kõigi 2. komponendi osameetmete kombinatsiooni, hõlmates ka demonteerimise ja dekomissioneerimise kokkulepet jne.

(172) Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe põhimõtteid on kirjeldatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 133 ja neid ei ole muudetud. Need võib kokku võtta järgmiselt.

a) „Maksimaalsed summad“: kõigi lepingulistele üleandmise kriteeriumidele vastavate radioaktiivsete jäätmete kategooriate puhul on kehtestatud kindlasummalised maksed, mis sisaldavad riskipreemiat ja mida indekseeritakse 3 % aastas alates 31. detsembrist 2022, kogusummas 15 miljardit eurot (3,5 miljardit eurot A-kategooria puhul, 1 miljard eurot B-kategooria puhul ja 10,5 miljardit eurot C-kategooria puhul – vt Tabel 13). Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjendustes 134 ja 135 ning osutatud eespool (Tabel 13), väidab Belgia järgmist:

— maksimaalsete summade aluseks olevad mahud põhinevad jäätmeinventuuril, mida CPN/CNV kasutas tuumakohustustega seotud eraldiste läbivaatamisel 2022. aastal, ning ONDRAF/NIRASe ja tuumarajatiste käitaja tööstuslikul võrdlusstsenaariumil (praegune parim hinnang seitsmes tuumareaktoris tekkinud (ja tekkivate), sobivale kujule viidud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse koguse kohta pikendamisprojekti puudumise stsenaariumi korral), ning

— maksimaalsete summade väärtus tuleneb riskipreemia kohaldamisest olemasolevate tuumakohustustega seotud eraldiste suhtes.

b) „Mahuühikud“: jäätmekategooria suhtes kohaldatav maksimaalne summa (kindlasummaline makse) vastab eelnevalt kindlaksmääratud mahuühikutele, mis motiveerib tuumarajatiste käitajat tuumajäätmete teket minimeerima.

c) „Mahu korrigeerimise tasud“: kui jäätmekategooria mahuühikud on täielikult ära kasutatud, tuleb iga täiendava vajamineva mahuühiku eest maksta lisasumma. See summa määratakse kindlaks i) jäätmekategooria puhul kohaldatava maksimaalse summa ja selle kategooria „mahuühikute“ arvu jagatise ning ii) ühe täiendava mahuühiku piirkulu aritmeetilise keskmisena.

d) „Lepingulised üleandmise kriteeriumid“: iga tuumajäätmepakendi liigi puhul on kindlaks määratud lepingulised üleandmise kriteeriumid, st kriteeriumid, millele jäätmepakend ja kasutatud tuumkütus peavad vastama, et rahaline vastutus läheks üle avalik-õiguslikule üksusele Hedera (vt põhjendus 178). Vastutust radioaktiivsete jäätmete lepingulistele üleandmise kriteeriumidele vastavusse viimise eest (ja sellega seotud kulusid) kannab tuumarajatiste käitaja.

(173) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduse 107 punktis a ja ning üksikasjalikult selgitatud jaotistes 3.4.5.1 ja 3.4.5.2, põhineb maksimaalsete summade 15 miljardi euro suurune ülempiir tuumarajatiste käitaja tuumakohustustega seotud eraldiste praegusel summal (baassummal) ja riskipreemial. Belgia on selgitanud, et baassumma sisaldab juba varu ettenägematute kulude, ebakindluse ja muude riskide katteks, mis võivad tekkida seoses demonteerimisega ning radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemisega. Maksimaalsete summade maksmise korda on selgitatud menetluse algatamise otsuse jaotises 3.4.5.3 ja seda ei ole muudetud.

(174) Belgia on täpsustanud, et Belgia riigile ülekantavad maksimaalsed summad sisaldavad juba kõiki varasemaid ja hinnangulisi tulevasi tuumajäätmetega seotud kohustusi (kuni kõigi Belgia tuumaelektrijaamade algse seadusjärgse sulgemiskuupäevani 2025. aastal). Seega on kõiki Belgia tuumaelektrijaamades nende seadusjärgse kasutusea jooksul tekkinud või tekkivaid tuumajäätmeid ja kasutatud tuumkütust maksimaalsetes summades juba arvesse võetud.

(175) Belgia täpsustab lisaks, et jäätmete tegelik maht selgub alles siis, kui jäätmed on sobivale kujule viidud ja füüsiliselt Belgia riigile üle antud. Seetõttu katab 15 miljardi euro suurune kindlasummaline makse üksnes rakendamislepingus kokku lepitud asjaomaste jäätmete eelnevalt kindlaksmääratud mahte (mahuühikuid). Kui asjaomaste tekkinud jäätmete tegelik maht ületab mahuühikuid, maksab Engie iga täiendava mahuühiku eest mahu korrigeerimise tasu (vt menetluse algatamise otsuse põhjendus 133).

(176) Samamoodi tasuvad BE-NUC ja Luminus iga lisanduva jäätmekoguse eest, mis hõlmab kahe asjaomase tuumareaktori kasutusea pikendamisega seoses tekkivaid käitamisjäätmeid (edaspidi „pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmed“) ja kasutatud tuumkütust (edaspidi „pikendatud kasutuseaga reaktorite kasutatud tuumkütus“). Iga pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete ja kasutatud tuumkütuse lisanduva koguse eest tuleb teha kahte liiki makseid:

a) pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmed – pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisjäätmetega seotud kulud, nagu need on määratletud käitamis- ja hooldusleping, hõlmavad kahte liiki kulusid:

— pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete käitlemise kulud, mis tuleb Electrabelile maksta käitamisjäätmete käitlemise, töötlemise ja sobivale kujule viimise eest (edaspidi „jäätmekäitlus-teenused“), mis on vajalikud pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmepakendi ettevalmistamiseks; ning

— pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete mahu korrigeerimise tasud, millega kaetakse tuumajäätmetega seotud kohustuste Hederale üleandmise järel tekkivad kulud ([88]);

b) pikendatud kasutuseaga reaktorite kasutatud tuumkütuse käitlemise teenused – tuumkütusetsükli lõpu kulud kaetakse indekseeritud tasuga pikendamisprojektist tuleneva täiendava kasutatud tuumkütuse koguse eest ([89]).

(177) Lisaks täpsustab Belgia, et kokkulepitud finantsmudelis võetakse arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete ja pikendatud kasutuseaga reaktorite kasutatud tuumkütuse käitlemise või tuumkütusetsükli lõpu kulusid, mis moodustavad hinnanguliselt ligikaudu 0,9 miljonit eurot koostu kohta (2022. aasta väärtuste põhjal), sh ligikaudu 0,3 miljonit eurot koostu kohta, mis on seotud kohapealse ladustamisega, ja ligikaudu 0,6 miljonit eurot koostu kohta, mis on seotud pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete mahu korrigeerimise tasuga kasutatud tuumkütuse osas.

(178) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse jaotises 3.4.4, on Belgias loodud uus *sui generis* avalik-õiguslik asutus Hedera, millel on kaks rolli:

a) hallata ja tagada varasid, mis on ette nähtud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud Belgia riigi pikaajaliste kohustuste rahastamiseks; ning

b) kontrollida tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud üleantud kohustuste haldamise kulusid sõltumatu ametiasutuse (CPN/CNV) järelevalve all.

(179) Hederale tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe kohaselt laekunud summad tuleb tagada ja investeerida, et saada vajalikku tulu üleantud jäätmete käitlemise kulude katmiseks nende kulude tasumise tähtaja saabumisel. Hedera on eraldiseisev fond, mille üle teostab järelevalvet CPN/CNV, mis on spetsiaalne riiklik organ, millel on keskne roll rahaliste vahendite nõuetekohase haldamise, kontrolli ja kasutamise tagamisel ([90]). See kajastub

([88]) Pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete mahu korrigeerimise indekseeritud tasud tuleb Electrabelile maksta niipea, kui pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmepakend on valmis või selle valmimine on kindel. Nimetatud tasuga kaetakse pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete ladustamise kulud. Eri jäätmekategooriate puhul kohaldatavad pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete mahu korrigeerimise tasud on juba ette nähtud Phoenixi seaduse artiklites 16–18.

([89]) See tasu hõlmab järgmist: i) kõik Electrabeli poolt kuni 2050. aastani kantavad ladustamiskulud enne hoidla üleandmist Belgia riigile ja ii) kõik ONDRAF/NIRASega seotud kulud pärast Hederale ülekande tegemist. Hinnangulised koostu kohta kantavad kohapealse ladustamise kulud on juba kindlaks määratud ning kasutatud tuumkütuse koguse korrigeerimise tasu on sätestatud Phoenixi seaduse artiklites 16–18.

([90]) Vastavalt komisjoni 24. oktoobri 2006. aasta soovitusele 2006/851/Euratom tuumarajatiste sulgemiseks ning kasutatud kütuse ja radioaktiivsete jäätmete kõrvaldamiseks ette nähtud rahaliste vahendite haldamise kohta ning kasutatud tuumkütuse käitlemise ohutust ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise ohutust käsitlevale ühiskonventsioonile.

Hedera kahekordses rollis kindlustada, et i) saadud summad on tagatud ja neilt teenitakse vajalikku tulu ([91]) ning ii) jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemise ning üleantud kohustuste kulusid kontrollitakse piisavalt ([92]). Lisaks peavad rahalised vahendid olema piisavalt eraldatud Belgia riigi üldeelarvest (nagu on sätestatud Hedera seaduses), nii et neid kasutatakse üksnes pikaajalise ladustamise ja lõppladustamise kulude katmiseks ning neid ei saa kasutada muudel eesmärkidel ega võimalike tulevaste eelarvepuudujääkide katmiseks.

(180) Belgia väidab, et tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkulepe sisaldab ja sellega kaasneb ka muid riskide maandamise meetmeid, sealhulgas järgmised:

a) ranged lepingulised üleandmise kriteeriumid: Tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmine sõltub vastavusest lepingulistele üleandmise kriteeriumidele. Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe kohane kindlasummaline makse tehakse enne edaspidiste tuumajäätmepakendite tegelikku üleandmist Belgia riigile, mille tingimuseks on, et tuumarajatiste käitaja täidab lepingulisi üleandmise kriteeriume. See tähendab, et tuumarajatiste käitaja jääb vastutavaks tuumajäätmetega seotud kulude eest, mis on seotud mittevastavusega lepingulistele üleandmise kriteeriumidele;

b) lepingulised üleandmise kriteeriumid on A-, B- ja C-kategooria jäätmete puhul sätestatud jäätmevoo tasandil: kuigi mahuühikud on sätestatud jäätmekategooriate kaupa, on vastavus lepingulistele üleandmise kriteeriumidele ette nähtud jäätmevoo tasandil. See vähendab Belgia riigi riski, et ta peab tulevikus käitlema ettenägematuid jäätmevooge, ja tagab ühtlasi tuumarajatiste käitajale kindluse järgmistel aastakümnetel;

c) X-kategooria jäätmed: nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse joonealuses märkuses 69, on selleks, et täiendavalt kaitsta Belgia riiki tuumareaktorite dekomissioneerimisel tekkida võivate ettenägematute jäätmevoogude eest, nähtud ette ka mehhanism 31. detsembri 2022. aasta seisuga kindlaks tegemata tuumajäätmetega tegelemiseks. Neid jäätmeid nimetatakse X-kategooria jäätmeteks. Mehhanism võimaldab anda X-kategooria jäätmed üle pärast üleandmise rahalistes ja tehnilistes tingimustes kokkuleppimist;

d) riiklike osalejate teadmiste säilitamine ja suutlikkuse suurendamine: tuumarajatiste käitaja teadmiste edasiandmine Belgia tuumajäätmete käitlemise ametile (ONDRAF/NIRAS) on jäätmekokkuleppe oluline teema. Tuumarajatiste käitaja teadmiste talletamine ja säilitamine enne elektritootmise lõplikku sulgemist 2035. aastal ja SF2 tegevuse lõpetamist 2050. aastal on olnud Belgia riigi üks prioriteete ([93]). Varasemate jäätmete üleandmisel antakse üle ka kogu olemasolev teave koostatud jäätmepakendite ja nende tekkimise kohta, sealhulgas tehnilised aruanded ja joonised ning arvutuste tegemiseks kasutatud mudelid. Kokkuleppe kohaselt peavad ONDRAF/NIRAS ja käitaja olema sellise üleandmise raamistikus kokku leppinud juba sulgemise ajaks. Tuumarajatiste käitaja ja Belgia riik käsitavad oskusteabe edasiandmist ja ONDRAFi/NIRASe töötajate koolitamist ühise eesmärgina, mis on vajalik tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse ohutuks pikaajaliseks käitlemiseks. Pikaajaliste tuumaalaste teadmiste säilitamine ja riiklike osalejate suutlikkuse suurendamine on oluline selleks, et tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse pikaajalise käitlemise kulud oleksid jätkuvalt kooskõlas jäätmekokkuleppe eeldustega;

([91]) Selleks et tagada kindlasummalise makse piisav kasv aja jooksul, luuakse Hederas investeerimiskomitee (millesse kuuluvad kolm sõltumatut finantseksperti, majandusministeeriumi juhtkomitee esimees, Hedera investeeringute juht, Belgia valitsemissektori võla ameti esindaja ja SPFIMi esindaja), mille ülesandeks on nõustada Hedera juhtkomiteed muu hulgas investeerimisstrateegia ja riskijuhtimise valdkonnas.

([92]) ONDRAF/NIRAS peab iga viie aasta järel esitama Hederale heakskiitmiseks kava, milles on välja toodud teenused, mille eest Hedera on võtnud rahalise vastutuse, samuti kava rakendamiseks vajalikud vahendid ja investeeringud ning vastavad kuluarvutused. Hedera analüüsib kava, küsib CPN/CNV arvamust ja kiidab viieaastase kava heaks (või siis ei kiida). Viieaastase kava kehtivusaja igal aastal esitab ONDRAF/NIRAS Hederale heakskiitmiseks üksikasjaliku aastakava järgmiseks kalendriaastaks. Hedera kiidab kava heaks pärast CPN/CNV arvamuse saamist. Lisaks tasub Hedera ONDRAF/NIRASe poolt talle saadetud arved üksnes järgmistel tingimustel: i) nõutavad summad on kohaldatava viieaastase kavaha ja üksikasjaliku aastakavaga kooskõlas, ii) nõutavad summad on põhjendatud tegelike tulemustega ja iii) nõutavad summad on seotud ellu viidud tegevuse tegelike kuludega.

([93]) Nagu on nõutud direktiivis 2011/70/Euratom. Selle direktiivi kohaselt peavad liikmesriigid kavandama töötajate koolitamist ja väljaõpetamist, samuti uurimis- ja arendustööd, et täita kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise riikliku programmi vajadused, mis on seotud vajalike eksperditeadmiste ja oskuste omandamise, säilitamise ja edasiarendamisega, ning seeläbi võimaldada tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse ohutut ja turvalist pikaajalist käitlemist.

e) ülekantud vahendite kasutamise range kontroll: Maksimaalsete summade maksmine on ühekordne makse, mis peaks katma kõik üleantud tuumakohustused kuni tuumajäätmete hoidla sulgemiseni Belgias pärast 2100. aastat. Seetõttu on oluline kontrollida makstud summade kulutamist ja neilt teenitud investeerimistulu, et tagada kõigi asjaomaste rahaliste kohustuste täitmiseks vajalike vahendite olemasolu, kättesaadavus ja piisavus. Belgia riik järgis sellega seoses CPN/CNV arvamust, mis põhines komisjoni soovitusel 2006/851/Euratom (vt joonealune märkus 93):

— tuumajäätmetega seotud eraldisi haldav riiklik fond Hedera on sõltumatu avaliku sektori asutus, kes annab aru otse Belgia parlamendile; seeläbi on tagatud läbipaistvus ja sõltumatus;

— Hedera rahalised vahendid on kaitstud: neid saab kasutada üksnes eesmärgil, milleks need loodi ja milleks neid hallatakse (vt põhjendus 179);

— Hedera eelarve planeerimine on CPN/CNV kontrolli ja järelevalve all;

— Hederal on mitmekesine ja riskikartlik investeerimispoliitika, pikaajalise positiivse tootluse; ning

— Hedera esitab oma kuluarvestused CPN/CNV-le, et tagada piisavate rahaliste vahendite ONDRAFile/NIRASele õigeaegne kättesaadavaks tegemine;

f) ülempiirita tuumakohustustega seotud tagatismeetmete pakett: vt jaotis 3.3.2.4.

(181) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 172, tunnistab Belgia, et tuumajäätmeid käsitleval kokkuleppel on positiivne mõju tuumarajatiste käitaja riskiprofiilile, kuna maksimaalsete summadega kaetakse märkimisväärne osa tema tuumakohustustest, ning et see teistsugune riskiprofiil õigustab ja nõuab meetmepaketi läbivaatamist, et tagada tuumarajatiste käitaja finantsseisundi turvalisus ja järelevalve: 15 miljardi euro suurune kindlasummaline makse Hederale õigustab Electrabeli Euroopa-väliste varade väljaviimist Electrabeli valdusest (ja sellega kaasneva CPN/CNV järelevalve alt). Electrabeli Prantsuse emaettevõtjana tagab Engie, et Belgia riigi ja Electrabeli vahelise lepingu sõlmimise ajal on Electrabelil vähemalt 4 miljardi euro väärtuses varasid (30. juuni 2023. aasta seisuga arvutatud omakapitali väärtuse alusel). Lisaks annab Engie esimesel nõudmisel emaettevõtja piiramatu ja tühistamatu garantii, mis hõlmab i) Electrabeli dekomissioneerimiskohutusi (sh riski, et eraldiste väärtus ei ole piisav), ii) ülempiiriga hõlmatud mahtudega seotud riski ja iii) Synatomilt saadud (olemasolevate ja tulevaste) laenude tagasimaksmist.

(182) Belgia leiab, et tuumajäätmetega seotud üleantud kohustused ja pikendamisprojektist tulenevad täiendavad dekomissioneerimiskohustused ei anna Electrabelile ja panustavatele äriühingutele majanduslikku eelist, kuna need kajastavad asjakohaselt riigi poolt ülevõetud kulude edaspidise kõikumise riski ning et riski ülekandmise korraldus on selline, et erainvestor nõustuks seda kandma.

3.3.2.3. Täiendavad põhjendused diskontomäära ja riskipreemiaga kohta

3.3.2.3.1. Diskontomäär

(183) Belgia väidab, et tuumakohustustega seotud eraldised, mille tuumarajatiste käitaja/Synatom moodustasid enne tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe sõlmimist, arvutati diskontomäärade abil, milleks demonteerimise (sealhulgas jäätmete demonteerimise) puhul on 2,5 % ja kasutatud tuumkütusega seotud tegevuse puhul 3 % (nagu otsustas CPN/CNV 2022. aasta lõpus tehtud (iga kolme aasta tagant toimuva) läbivaatamise käigus).

(184) Belgia selgitab, et kahe erineva diskontomäära kasutamine eraldiste arvutamiseks (demonteerimisega *vs.* kasutatud tuumkütusega seotud kohustused) on põhjendatud kestuse erinevusega ja kajastab raha ajaväärtust ([94]).

([94]) Demonteerimisega seotud eraldised diskonteeritakse 2,5 % diskontomääraga nende lühema tähtaja tõttu (kestus 11,4 aastat). Seevastu kasutatud tuumkütusega seotud eraldiste suhtes kohaldatakse kõrgemat 3 % diskontomäära, et võtta arvesse pikemat tähtaega (kestus 30 aastat).

(185) Nagu on märgitud põhjenduses 198, hõlmab tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkulepe üksnes üleantud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmist Belgia riigile, samas kui dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud kohustused jäävad tuumarajatiste käitaja kanda (välja arvatud pikendamisprojektist tingitud asünergia puhul, vt põhjendus 199). Seetõttu väidab Belgia, et tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud üleantud kohustuste nüüdisväärtuse arvutamisel kasutati ühtset 3 % diskontomäära (1 % reaalmäär + 2 % inflatsioon), võtmaks arvesse asjaolu, et tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste kestus on pikem kui dekomissioneerimiskohustuste kestus (vt menetluse algatamise otsuse põhjendus 148).

(186) Belgia küsis CPN/CNV arvamust kõige sobivama diskontomäära kohta, mida tuleks kasutada tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri arvutamisel ([95]). Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 149, soovitas CPN/CNV kohandada tuumajäätmete/dekomissioneerimise ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste diskontomäära, kohaldades kaheetapilist lähenemisviisi, mis seisneb selles, et esimese 30 aasta puhul kasutatakse 3,17 % diskontomäära, mis põhineb 30-aastase riigivõlakirja tegelikul määral, ja järgneva 30 aasta puhul kasutatakse 2,17 % diskontomäära, mis põhineb riigivõlakirja hinnangulisel riskivabal määral.

(187) Belgia tuletab meelde, et läbirääkimised kestsid kaua (1,5 aastat) ja et ühtse diskontomäära (3 %) kasuks otsustamine oli ajendatud vajadusest tagada Engiega peetud läbirääkimistel kasutatava diskontomäära teatav prognoositavus. Põhjuseks on asjaolu, et diskontomääral on otsene mõju kindlasummalise makse arvutamisele. Belgia selgitab, et metoodikat, mida CPN/CNV kasutas oma 2023. aasta nõuandes, kasutati hiljem koos Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (EIOPA) lõpliku forvardintressimääraga, ([96]) mis andis tagantjärele kinnituse, et 3 % diskontomäär on konservatiivne pikaajaline määr.

(188) Esiteks palus Belgia sõltumatul konsultandil arvutada CPN/CNV kaheetapilise lähenemisviisiga samaväärse „ühtse“ diskontomäära, kasutades CPN/CNV soovitatud riskivabasid määrasid ning teisi riigivõlakirja määra andmeid ([97]). Analüüs näitab, et CPN/CNV soovitatud lähenemisviis on eriti tundlik arvutamiseks valitud perioodi suhtes. Näiteks annab kaheetapiline lähenemisviis tulemuseks samaväärse diskontomäära 2,8 %, kui kasutada CPN/CNV soovitatud riskivabasid määrasid, samaväärse määra 3,1 %, kui kohaldada CPN/CNV metoodikat ja algatamisotsuse tegemise ajal kättesaadavaid riigivõlakirja määra andmeid, ning samaväärse määra 3,2 % rakendamislepingu allkirjastamise ajal. Nagu on näidatud allpool (Tabel 14), on CPN/CNV soovitatud kaheetapilise lähenemisviisi tulemuseks kaks samaväärset diskontomäära, mille erinevus on 40 baaspunkti, kui võtta arvesse kahte erinevat ajavahemikku, mille vahele jääb ainult üheksa kuud.

(189) Teiseks sisaldab Tabel 14 ka võrdlust EIOPA lõpliku forvardintressimääraga, kuna EIOPA võrdlusmäära kasutati ka Saksamaa pretsedendi käsitlevas riigiabiasjas (SA.45296 ([98])), kus diskontomäära 4,58 % peeti proportsionaalseks.

([95]) CPN/CNV 7. märtsi 2023. aasta nõuanne energeetikaministrile, lk 4–6 (*Advies van de Commissie voor Nucleaire Voorzieningen aan de Minister van Energie betreffende de overdracht van de financiële verantwoordelijkheid van ENGIE aan de Belgische staat van het beheer van het radioactief afval en de verbruikte splijtstof van de zeven Belgische kerncentrales*).

([96]) EIOPA avaldab igal kuul riskivaba intressi kõvera. EMP kindlustusandjad kasutavad seda neile Solventsus II reguleerivast raamistikust tulenevate kohustuste hindamiseks. EIOPA intressikõver on EMP riikide kuni 150-aastaste tähtaegade riskivaba intressimäära tulukõver. Kuni 20-aastaste tähtaegade puhul arvutatakse intressimäärad intressimäära vahetustehingute intressimäärade alusel (fikseeritud intressimäärad, millega turuosalised on valmis ujuva intressimääraga kohustusi vahetama). Pikemate tähtaegade puhul intressimäärad ekstrapoleeritakse ja need lähenevad väga pikas perspektiivis lõplikule forvardintressimäärale.

([97]) Vt Compass Lexeconi 28. novembri 2024. aasta märkus „*Response to the EC concerns on discount rate – 281124*“.

([98]) Komisjoni 16. juuni 2017. aasta otsus SA.45296 (2017/N), Saksamaa, radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmine Saksamaal (ELT C 254, 4.8.2017, lk 1).

Tabel 14

CPNi lähenemisviisiga samaväärne määr ja EIOPA määra muutumine alates CPNi 2023. aasta märtsi nõuandest

	CPN/CNV nõuanne 7. märts 2023	Allkirjastamine 13. detsember 2023	Teade 21. juuni 2024	Menetluse algatamise otsus 22. juuli 2024
CPN/CNV lähenemisviisiga samaväärne määr	2,82 %	3,23 %	3,04 %	3,08 %
Lõplik forvardintressimäär	3,45 %	3,45 %	3,30 %	3,30 %

Allikas: Compass Lexeconi analüüs, mis põhineb investing.com andmetel.

(190) Eeltoodud tabelist (Tabel 14) nähtub, et kasutatav 3 % diskontomäär jääb järgmiste väärtuste vahele:

a) CPN/CNV soovitus CPNi nõuandes energeetikaministrile (7. märts 2023), mida peetakse alumiseks piiriks; ning

b) lõplik forvardintressimäär, mida peetakse optimistlikumaks võrdlusmääraks ([99]).

(191) Lisaks näib 3 % määr olevat konservatiivsem kui CPN/CNV soovitatud määrad ja lõplik forvardintressimäär lepingu allkirjastamise ajal ja pärast seda.

(192) Peale selle väidab Belgia, et reaalväärtuses 1 % diskontomäär näib olevat konservatiivne võrreldes tulumääraga, mida Hedera võib asjakohast varade ja kohustuste usaldusväärse juhtimise lähenemisviisi rakendades eeldada. Võrdluseks toodud näitena viitab Belgia EDFi sihtotstarbelisele varaportfellile, mida EDF kasutab oma pikaajaliste tuumakohustuste rahastamise tagamiseks ja mida on kirjeldatud EDFi 2023. aasta universaalses registreerimisdokumendis ([100]). Seda portfelli hallatakse varade ja kohustuste juhtimise lähenemisviisi alusel ning see koosneb hajutatud varadest, olles võrreldav Hedera hallatava hüpoteetilise portfelliga, mille puhul võib seega põhjendatult eeldada võrreldavat tulusust.

(193) Belgia eeldab tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri arvutamisel, et püsiv inflatsioonimäär on 2 %, mis on Euroopa Keskpanga (EKP) sõnaselge pikaajaline inflatsioonieesmärk. EKP peab asjakohaseks inflatsiooninäitajaks tarbijahinnaindeksit (THI). Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduse 150 punktis b, väljendas CPN/CNV muret, et tuumarajatiste ehituskulude tegelik inflatsioon (indeksi ABEX põhjal) võib olla kiirem kui THI inflatsioon. Belgia leiab alljärgnevalt esitatud põhjustel, et EKP 2 % inflatsioonieesmärk on tuumajäätmete tootjate kohustuste ülempiiri arvutamisel õige inflatsiooninäitaja.

a) Esiteks väidab Belgia, et indeks ABEX hõlmab Belgias majade ja elamute ehitamise kulusid ning on seega tuumarajatiste ehituskulude puhul nõrk asendusnäitaja, võttes arvesse tuumarajatiste ja majade ehitamise olulisi erinevusi. Belgia lisab, et kulude kasvu risk, mis on seotud tuumajäätmete käitlemiseks kasutatavate tulevaste tuumarajatistega, on hõlmatud ONDRAF/NIRASe tööstusstsenaariumis kajastatud ettenägematute kuludega ja seega on seda baassummas arvesse võetud.

b) Teiseks väidab Belgia, et indeksi ABEX areng ei erine oluliselt tarbijahinnaindeksiga mõõdetud inflatsioonist ning et nende kahe määra erinevused tulenevad mitmest tegurist, näiteks energia- ja toorainekuludest, tööjõukuludest ja ehitusnõudlusest. Belgia sõnul on need erinevused olukorrapõhised, mitte struktuursed.

(194) Eeltoodud põhjustel peab Belgia 3 % diskontomäära pikaajaliste kohustuste diskonteerimiseks sobivaks ja konservatiivseks määraks.

([99]) EIOPA lähenemisviis kajastab turutingimusi ainult lühikeste tähtaegade puhul (kuni 20 aastat). Pärast seda tähtaega ei põhine metoodika mitte intressimäära vahetustehingute intressimääradel, vaid varasematel keskmistel näitajatel, mis ei pruugi kajastada kehtivat majanduslikku reaalsust; see võib põhjustada pikemaajaliste kohustuste märkimisväärse alahindamise. Seetõttu on lõplik forvardintressimäär nominaalväärtuses väga pikaajalise riskivaba määra asendaja, mis sobib pensionifondidele. Võttes aga arvesse tuumakohustuste kestust ja asjaolu, et nende kohustuste katmiseks makstakse algne riskipreemia ja edaspidi enam makseid ei tehta (erinevalt pensionifondidest), ei pruugi see käesoleva juhtumi puhul olla asjakohane.

([100]) 2023. aasta universaalses registreerimisdokumendis (lk 354) märgib EDF, et selle portfelli eeldatav tulumäär järgmise 20 aasta jooksul on kõrgem kui 4,5 %, mida EDF kasutab oma tuumakohustuste diskonteerimiseks, mis on omakorda 1,5 protsendipunkti kõrgem kui Belgia valitud diskontomäär.

3.3.2.3.2. Riskipreemia

(195) Nagu menetluse algatamise otsuse põhjenduses 153 märgitud, väidab Belgia, et 9 815 miljoni euro suurusele baassummale on alles jääva ebakindluse katmiseks lisatud märkimisväärne riskipreemia summas 5 185 miljonit eurot. Menetluse algatamise otsuse põhjenduses 154 on märgitud, et riskipreemia põhineb ONDRAFi/NIRASe tehnilisel märkusel, ([101]) milles analüüsitakse ebakindlust ja riske, mis on seotud Belgia seitsme tuumareaktori radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemisega seotud rahalise vastutuse üleminekuga Belgia riigile (vt menetluse algatamise otsuse joonealune märkus 80). Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 156, väidab Belgia, et 52,83 % suurune riskipreemia on piisav ja ületab Saksamaa juhtumi (SA.45296, vt joonealune märkus 101) puhul kohaldatud 35,47 % suurust riskipreemiat.

(196) Lisaks menetluse algatamise otsuse põhjenduses 154 esitatud selgitustele riskipreemia kohta selgitas Belgia ametliku uurimise käigus üksikasjalikumalt, kuidas riskipreemia ONDRAFi/NIRASe tehnilise märkuse alusel arvutati. Tabel 15 sisaldab üksikasjalikke selgitusi ja kirjeldust riskipreemia koosseisu kohta, mille tulemuseks on vastavalt 5 033 miljoni euro suurune alumine piir ja 5 133 miljoni euro suurune ülemine piir. Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe üle peetud läbirääkimiste tulemusel määrati riskipreemiaks veidi suurem summa ehk 5 185 miljonit eurot, et saada kindlasummalise makse suuruseks 15 miljardit eurot (vt Tabel 13).

Tabel 15

Riskipreemia üksikasjalik koosseis ja arvutamine

Riskipreemia komponendid (summad miljonites eurodes)	A-kat	B-kat	C-kat	Kirjeldus
A-kategooria jäätmete vastuvõetavus	900			Kõik A-kategooria lepingulistele üleandmise kriteeriumidele vastavad jäätmed saab Belgia riigile üle anda A-kategooria jäätmetena ja need ladustatakse tõenäoliselt A-kategooria hoidlas. Seoses riskiga (mida tuumakohustustega seotud eraldistes 2022. aastal algselt arvesse ei võetud), et osa neist jäätmetest ei saa muuta vastavaks A-kategooria kriteeriumidele, järgis Belgia riik ONDRAFi/NIRASe soovitust selle riski nõuetekohaseks arvessevõtmiseks, mis hõlmab mitmeid samme, nagu jäätmete järeltöötlus, täiendav teadus- ja arendustegevus, maapealsel hoiustamisel kasutatavate insenertehniliste tõkete muutmine, et kohandada ladustamist vastavalt probleemsete jäätmete konkreetsetele omadustele, ning jäätmete modifitseerimine nende ladustamiseks. Riskipreemia seda komponenti kohaldatakse koos komponendiga „Regulatiivne risk, mis on seotud A-kategooriast B-kategooriasse üleviimisega“.
Hoidlatega seotud riskid	500			Vahe võrdlusstsenaariumi ning jääkriske ja -ebakindlust kajastava summa vahel.
Regulatiivne risk, mis on seotud A-kategooriast B-kategooriasse üleviimisega	500	-500		A-kategooria lepingulistele üleandmise kriteeriumidele vastavad jäätmed saab Belgia riigile üle anda A-kategooria jäätmetena ja need ladustatakse A-kategooria hoidlas. Seoses riskiga, et osa neist jäätmetest ei vasta A-kategooria kriteeriumidele ja nende puhul tuleb kasutada geoloogilist lõppladustamist, sisaldab A-kategooria riskipreemia seda riski katvat komponenti. Riskipreemia seda komponenti kohaldatakse koos komponendiga „A-kategooria jäätmete vastuvõetavus“.
Kasutatud tuumkütuse hoidla („kuiv“ stsenaarium basseini asemel)			-367	Selleks et vähendada kasutusea lõppu jõudnud hoidlates hoitava kasutatud tuumkütuse Belgia riigile üleandmise riski, peab Electrabel asendama Tihanges asuva kasutatud tuumkütuse basseini ja andma jäätmed üle stabiilsel kujul. Seega saab eraldise, mis on seotud basseini asendamisega, sh käitamisega kuni 2050. aastani ja sellele järgneva dekomissioneerimisega, jätta Belgia riigile üle antavatest kohustustest välja.
B-kategooria jäätmete ladustamishoone		-100		Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiir ei hõlma ladustamiskonteinerite hoonet selle konstruktsiooninõuetega seotud ebakindluse tõttu. Selle hoone kulusid ei võetud 2022. aastal tuumakohustustega seotud eraldistes arvesse.
Ülekulud ja 600 m sügavusel ladustamise alternatiivne stsenaarium (B- ja C-kategooria jäätmed)				ONDRAFi/NIRASe hinnang 600 m sügavusel ladustamise alternatiivse stsenaariumi riskidele põhines eksperdihinnangul [x 1,21], mitte tõenäosuslikul mudelil. Seetõttu lähtus Belgia riik eksperdihinnangust, et võtta arvesse nii 70. protsentiili tõenäosust („P70“) kui ka 600 m sügavusel ladustamise alternatiivse stsenaariumiga seotud ülekulusid, mille kohta P70 arvutus puudus, ja määrata kindlaks P70 kulustsenaarium, ning diskonteeris selle 3%ga (arvestades, et ONDRAF/NIRAS ja CPN/CNV on 400 m sügavusel ladustamise stsenaariumi heaks kiitnud ning et 600 m sügavusel ladustamise alternatiivse stsenaariumi kulude tõenäosusjaotused on teadmata ja et mõlema asutuse hinnangul on selle stsenaariumi „tõenäosus väiksem kui 50 %“. Selle tulemusel määrati kindlaks riskipreemia hinnanguline ülemine ja alumine piir. See summa sisaldab 10 % eraldist teadus- ja arendustegevuseks.
alumine piir		4100		
ülemine piir		4200		
Riskipreemia kokku				
alumine piir		**5033**		
ülemine piir		**5133**		

Allikas: Belgia ametiasutuste vastus komisjoni 1. oktoobri 2024. aasta teabenõudele.

([101]) NIRAS/ONDRAF, tehniline märkus (konfidentsiaalne), märts 2023, „*Note technique documentant une analyse des incertitudes et des risques associés au transfert de la responsabilité financière de la gestion des déchets radioactifs et du combustible usé des sept centrales nucléaires belges d'Engie à l'État belge*“.

(197) Belgia väidab, et ONDRAFi/NIRASe tehnilises märkuses sisalduvas arvamuses on esitatud loetelu riskidest, mis on seotud tuumakohustuste üleandmisega Belgia riigile ja mis lisati ONDRAFi/NIRASe ekspertide abiga 2022. aasta eraldiste toimikusse, et hinnata, milline on kõigi teadaolevate riskide katmiseks vajalik minimaalne riskipreemia. Seetõttu leiab Belgia, et tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe kohase riskipreemia eesmärk on katta kõik ONDRAFi/NIRASe märkuses loetletud riskid, „mille tõenäosus on väiksem kui 50 %“, ja läbirääkimiste käigus kindlaks tehtud täiendavad riskid, mis tuletati suhtlusest Electrabeliga ja ekspertide arvamustest. Lõpuks tuletab Belgia meelde, et ONDRAFi/NIRASe eksperdid osalesid tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppe üle peetud läbirääkimistel, et aidata Belgia valitsusel võtta arvesse ONDRAFi/NIRASe 2023. aasta märtsi tehnilises märkuses esitatud soovitusi.

3.3.2.4. Dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud kohustused

(198) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 163, jääb erinevalt üleantud tuumajäätmetest ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustustest tuumarajatiste käitaja ainuisikuliselt vastutavaks kõigi tuumareaktorite dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud kohustuste eest (panustavad äriühingud osalevad dekomissioneerimis- ja demonteerimiskulude katmises). Dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud kohustustel seega ülempiiri ei ole.

(199) Tehingu raames võttis Belgia riik siiski rahalise vastutuse „pikendamisprojektist tulenevate täiendavate dekomissioneerimiskohustuste“ või „dekomissioneerimise asünergia“ eest. Kaks peamist vaadeldavat kategooriat on käitamisjärgsete kulude (tegevus- ja projektikulud) suurenemine ning pikendamisprojektist tulenevate dekomissioneerimis- ja demonteerimiskulude (tegevus-, projekti- ja investeeringukulud) suurenemine. Näited selle kohta, milles dekomissioneerimise asünergia konkreetselt seisneb, on esitatud menetluse algatamise otsuse joonealustes märkustes 85 ja 86. Dekomissioneerimise asünergiat kajastav lõplik summa on saadud pikendamisprojekti mõju hindamise tulemusel ning see ei hõlma igapäevase juhtimise ega tavapärase tegevusega seotud tegevuskulusid. Dekomissioneerimise asünergiat kajastava lõpliku summa arvutamiseks hinnati pikendamisprojekti mõju erinevatele kulude alamkategooriatele, kuna kahe kõnealuse reaktori dekomissioneerimise edasilükkamine mõjutab teatavate investeeringute planeerimist, korraldamist, ajastamist ja vajadust teataval ajahetkel ([102]). BE-NUC ega Belgia riik ei kanna dekomissioneerimiskohustuste eest mingit muud vastutust.

(200) Menetluse algatamise otsuse põhjenduses 168 on selgitatud, et kuna Electrabel ja Belgia riik olid dekomissioneerimise asünergiat kajastava summa suuruse osas eriarvamusel, pidi otsuse tegema CPN/CNV ja lõplik summa ei olnud menetluse algatamise otsuse tegemise ajal veel teada. 24. juunil 2024 kinnitas CPN/CNV [100–500] miljoni euro suuruse summa (nominaalväärtuses) ning 16. oktoobril 2024 teatas CPN/CNV Belgiale ja Engiele, et 2024. aasta lõpus tasumisele kuuluv lõplik summa on [100–500] miljonit eurot ([103]). Belgia valitsuse tasutav dekomissioneerimise asünergiat kajastav summa on kindlasummaline makse, mida ei saa suurendada, kui lisakulud on kavandatust suuremad; kui aga pikendamisprojekt ei edene ootuspäraselt, tehakse Belgia riigile tagasimakse.

(201) Belgia sõnul nähakse jäätmekokkuleppega ette ka ulatuslik tagatismeetmete pakett, millega tagatakse ülempiirita tuumakohustuste täitmine majanduslikult elujõulise tuumarajatiste käitaja poolt.

a) Pikendamisprojektist tulenev dekomissioneerimiskohustuste suurenemine (nii pikendatud kasutuseaga reaktorite kui ka teiste reaktorite puhul), mille eest vastutab Belgia riik, korvatakse kindlasummalise lõpliku maksega, tagades, et kõik dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud riskid jäävad tuumarajatiste käitaja kanda (vt põhjendus 200).

b) Ülempiirita tuumakohustused jäävad CPN/CNV range järelevalve alla, nagu ka enne jäätmekokkulepet (st dekomissioneerimiskulude, investeeringute jms läbivaatamine iga kolme aasta järel).

([102]) Belgia sõnul võib pikendamisprojekti mõju olemasolevale dekomissioneerimiskavale olla negatiivne (asünergia) või positiivne (sünergia). Kogusumma on arvutatud negatiivsena (asünergia), kuigi arvesse võeti ka positiivset mõju.

([103]) Kui tehing sõlmitakse hiljem kui 31. detsembril 2024, suurendatakse seda summat [0–0,500] miljoni euro võrra kuus, et aastakasv oleks [0–5] %.

c) Tuumarajatiste käitaja majandusliku elujõulisuse tagamiseks võetakse muu hulgas järgmised meetmed:

— Electrabelile jäävate varade kindel ulatus (vt põhjendus 181);

— vähendatud künnised kapitaliotsuste puhul, mille peab heaks kiitma CPN/CNV (vt menetluse algatamise otsuse põhjendus 175);

— kontsernisiseste laenude tingimused;

— emaettevõtja garantii (vt menetluse algatamise otsuse põhjendused 57 ja 174) ning

— laiendatud teavitamiskohustused.

3.3.2.5. Jäätmekokkuleppe mõju 1. komponendi rahalistele meetmetele

(202) Belgia sõnul võib jäätmekokkulepet hinnata meetme muudest osadest eraldi.

(203) Esiteks väidab Belgia, et jäätmekokkulepe ei puuduta mitte ainult pikendatud kasutuseaga reaktoreid, vaid kõiki seitset Belgias asuvat tuumareaktorit. Maksimaalsete summade aluseks olevad tuumakohustustega seotud eraldised hõlmavad kõiki eraldisi, mis peavad olemas olema kuni seitsme tuumareaktori algse seadusjärgse sulgemiskuupäevani (vt Tabel 1).

(204) Teiseks, nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 170, tasuvad pikendatud kasutuseaga reaktorite kaasomanikud (BE-NUC ja Luminus) pikendamisprojekti perioodi jooksul kõnealuste reaktorite käitamisel tekkinud jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kulud, sealhulgas kulud, mis on seotud käitamisjäätmete vastavusse viimisega lepingulistele üleandmise kriteeriumidele, ja mahu korrigeerimise tasu nende jäätmete täiendavate mahtude eest. Electrabel ja panustavad äriühingud moodustavad radioaktiivsete jäätmetega seotud eraldised vastavalt kohaldatavatele raamatupidamiseeskirjadele. Need lisakulud kajastuvad kokkulepitud finantsmudelis, millel põhinevad pikendamisprojekti 1. komponendi rahalise toetuse meetmed, ja seega võetakse neid 1. komponendi osameetmete kalibreerimisel arvesse.

(205) Kolmandaks jääb tuumarajatiste käitaja vastutavaks kõigi seitsme Belgia tuumareaktori dekomissioneerimise ja demonteerimise eest. Need kulud ei kajastu ei jäätmekokkuleppes ega kokkulepitud finantsmudelis. On üks erand, mis puudutab pikendamisprojektist tulenevalt dekomissioneerimiskohustuste suurenemist (nii pikendatud kasutuseaga reaktorite kui ka muude reaktorite puhul), mille jaoks CPN/CNV on määranud kindlaks ja kinnitanud kindlasummalise ühekordse makse, mille teevad Belgia ametiasutused. Seda asünergiat kajastavat summat on kokkulepitud finantsmudelis arvesse võetud.

3.3.3. *3. komponent: õiguskaitse*

(206) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse jaotises 3.5, sisaldab Belgia riigi ja Engie vaheline leping ka õiguskaitset käsitlevaid sätteid, milles on määratud kindlaks riskide jagamine teatavate tulevaste seadusemuudatuste korral. Phoenixi seaduse 4. peatükis on sätestatud õiguslik alus Engie kaitsmiseks teatavate seadusemuudatuste eest. Pooltevahelisi suhteid seoses asjaomastest seadusemuudatustest tuleneva kahju hüvitamisega reguleerivad siiski üksnes rakendamislepingu sätted.

(207) Need Engie ja Electrabeliga sõlmitud sätted näevad ette, et kui Belgia föderaalvalitsus või Belgia föderaalparlament võtab vastu uued õigusnormid, mis käsitlevad konkreetselt Belgia tuumarajatiste käitajaid või Electrabeli tuumaenergiaalast tegevust ning millel on negatiivne mõju tehingu olulistele tingimustele, hüvitab Belgia riik Engiele (või Engie kontserni mõjutatud äriühingule) selle tagajärjel tegelikult tekkinud otsese kahju. Need sätted käsitlevad ka makseid, mille Engie peab seoses sellise hüvitamisega tegema Luminusele. Belgia õiguse kohaselt peab hageja oma nõuet tõendama ning hüvitise summa määratakse kindlaks kohtu- või vahekohtumenetluses. Pädevus on Belgia kohtutel, kuid kasutada saab ka UNCITRALi vahekohtumenetlust, mille tulemust vastastikku tunnustatakse.

(208) Seda sätet ei kohaldata, kui seadusemuudatus tuleneb Euroopa või rahvusvahelise õiguse ülevõtmisest, välja arvatud juhul, kui Belgia föderaalvalitsus või Belgia föderaalparlament on asjaomaseid õigusnorme ja nende sisu muul (rahvusvahelisel, riigiülesel, Euroopa piirkonna, kohaliku omavalitsuse jne) tasandil õhutanud või aktiivselt edendanud või teinud kohtuotsuse või seda aktiivselt edendanud.

(209) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 180, tunnistab Belgia, et komisjoni otsustuspraktika kohaselt võib kaitse seadusemuudatuste eest kujutada endast riigiabi. Belgia viitab sellega seoses komisjoni otsusele kolme teise Belgias asuva tuumareaktori kasutusea pikendamise kohta, milles komisjon analüüsis Belgia riigi ja tuumarajatiste omanike vahel sõlmitud lepingutes sisalduvaid hüvitamisklausleid. Seetõttu järeldab Belgia, et Belgia riigi ja Engie vaheline õiguskaitset käsitlev kokkulepe võib tähendada Engiele valikulise majandusliku eelise andmist.

3.3.4. *Alternatiivsed rahastamisvõimalused*

(210) Belgia väidab, et konkreetse majandusliku olukorra ja tuumaenergia erilise riskiprofiili tõttu nõuab kõnealuse kahe tuumareaktori kasutusea pikendamine spetsiaalset toetuspaketti.

(211) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 22, ei moodustanud Electrabel seoses pikendatud kasutuseaega reaktoritega ühtegi eraldist, sest enne 2022. aasta märtsi oli plaanis kõik Belgia tuumarajatised vastavalt tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadusele hiljemalt 2025. aastaks sulgeda. Pärast otsust Doel 4 ja Tihange 3 kasutusea pikendamise kohta tekkis kiireloomuline vajadus pikendatud kasutuseaga reaktoreid renoveerida. Arvestades pingelist ajakava ning kütuse ja vajalike osade kulude suurenemist viimastel aastatel, on pikendamisprojekti investeeringukuludega seotud ebakindlus märkimisväärne.

(212) Belgia ametiasutused uurisid alternatiivseid toetusmehhanisme, nagu tuumatehnoloogia osalemine Belgia reservvõimsuse mehhanismis, fikseeritud soodustariifid, ühesuunaline hinnavaheleping või reguleeritud varabaasi mudel.

(213) Belgia ametiasutuste sõnul peeti neid alternatiive jaotises 3.1 nimetatud turutõrgete tõttu pikendamisprojekti toetamiseks alljärgnevalt kirjeldatud põhjustel vähem sobivaks.

a) Reservvõimsuse mehhanismis osalemine ei võimalda asjakohaselt lahendada potentsiaalse rahastamispuudujäägi ja pikendatud kasutuseaga reaktorite riskiprofiili küsimust, sest i) reservvõimsuse mehhanism seisneb konkurentsipõhises protsessis, mis hõlmab iga-aastaseid enampakkumisi, mille tulemused on osalejate jaoks olemuslikult ebakindlad, see aga ei ole kooskõlas Belgia valikuga kasutada oma energiaallikate seas tuumaenergiat; ii) reservvõimsuse mehhanismi enampakkumiste kaudu tasustamine ei sobi kokku kasutusea pikendamise ajastusega, sest investeeringuid tuleb hakata tegema võimalikult kiiresti, et pikendatud kasutuseaga reaktorid oleksid 2025. aasta novembriks taas käitamisvalmis; ning iii) reservvõimsuse mehhanismi abil saaks lahendada üksnes investeerimisprojekti rahastamispuudujäägi küsimuse, ent mitte kõrvaldada tuumarajatiste käitaja spetsiifilisi riske.

b) Fikseeritud soodustariifide puhul saadaks iga elektriühiku eest sama summa (olenemata hulgihinna tasemest), mille tulemuseks võib olla üle- või alatasustamine ning mis tekitaks käitajale liigse järelejäänud tururiski.

c) Ühesuunalise hinnavahelepingu korral ei pea elektritootjad maksma tagasi täitmishinda ületavat turutulu ja seega tekib ületasustamise risk.

d) Tuumarajatiste reguleeritud varabaasi mudel sobib paremini uuteks investeeringuteks tuumavõimsusse, et vähendada ehitusperioodi riske ja suuri investeeringukulusid.

(214) Belgia väidab, et alternatiivsete tasustamise toetusmehhanismidega võrreldes pakub kahesuunaline hinnavaheleping koos toetuspaketi muude osameetmetega tarbijatele vajalikku tuge madalamate kuludega.

3.4. **Abisaajad**

(215) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 181, on teatatud meetme puhul lõplikeks abisaajateks i) Engie kui Electrabeli (kes on pikendatud kasutuseaga reaktorite ainus käitaja ja kaasomanik (89,807 %)) emaettevõtja ja Belgia valitsusega sõlmitud rakendamislepingu otsene osaline ning ii) EDF S.A. (edaspidi „EDF“) kui Luminuse (kes on pikendatud kasutuseaga reaktorite kaasomanik (10,193 %) ja üks panustavatest äriühingutest) lõplik emaettevõtja ja EDF Belgiumi (üks panustavatest äriühingutest) emaettevõtja. Komisjon ei ole ametliku uurimise käigus leidnud põhjust muuta oma hinnangut peamiste abisaajate kohta.

(216) Komisjon nõustub siiski Belgia seisukohaga, mis puudutab abisaajaid meetme 1. komponendi puhul. Nimelt väitis Belgia oma märkustes menetluse algatamise otsuse kohta, et hinnavahelepingu, seiskamisperioodi kuludega seotud laenude, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ning käibekapitalikrediidi puhul on otsesteks abisaajateks BE-NUC (Belgia riigi ja Electrabeli ühisettevõte) ja Luminus, mitte Electrabel ja Luminus. Electrabelit, kes on BE-NUCi aktsionär ja pikendatud kasutuseaga reaktorite praegune kaasomanik, võib siiski samuti pidada nende 1. komponendi osameetmete puhul oluliseks abisaajaks. Muude 1. komponendi osameetmete puhul, millega toetatakse pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamist ja hooldamist, on Electrabel tuumarajatiste käitajana ja Belgia riigi kõrval BE-NUCi aktsionärina otsene abisaaja, samas kui Luminus on pikendatud kasutuseaga reaktorite kaasomanikuna kaudne abisaaja. Abi mõistet käsitleva komisjoni teatise punktide 115 ja 116 kohaselt võidakse eelis anda ka muudele ettevõtjatele kui need, kes saavad vahetult riigi vahendeid (kaudne eelis). Luminus saab 1. komponendi osameetmete kombinatsioonist kasu tegevus- ja maksejõuetusriskide vähendamise kaudu, mille need osameetmed pikendamisprojekti puhul tagavad, olemata ise nendesse osameetmetesse otseselt kaasatud. Seega võib järeldada, et need osameetmed annavad Luminusele kaudse eelise. See kaudne eelis ei kehti energiahaldusteenuste lepingu kohta, kuna Luminusele kuulub tema osa pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergiast ja ta haldab elektrienergia müüki sõltumatult, ega Electrabeli ja BE-NUCi vahel sõlmitava haldusteenuste lepingu kohta.

(217) Teatatud meetme 2. komponendi puhul, mis seisneb tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmises ning kokkuleppes dekomissioneerimiskohustuste kohta, on abisaajaks tuumarajatiste käitaja Electrabel, ent panustavate äriühingutena ka Luminus ja EDF Belgium, kes koos tuumarajatiste käitajaga kannavad rahalist vastutust tuumajäätmete ja dekomissioneerimiskohustuste eest.

(218) Teatatud meetme 3. komponendi, st õiguskaitse puhul nähakse ette, et Belgia riigi võetud ühepoolsed meetmed, mis mõjutavad konkreetselt Belgia tuumarajatiste käitajaid või mida kohaldatakse nende suhtes ning mis muudavad negatiivselt tehingu olulisi tingimusi, annavad õiguse hüvitisele. Seega on otsesteks abisaajateks Belgia tuumareaktorite käitaja (ja kaasomaniku) Electrabeli emaettevõtja Engie ning BE-NUC. Sarnaselt mõnele 1. komponendi osameetmele saab Luminus kaudse eelise (kuigi 3. komponendi õiguskaitsemeetmed teda otseselt ei puuduta), sest tema saab pikendamisprojekti mõjutavate seadusemuudatuste korral samuti hüvitist (vt jaotis 3.3.3). Seetõttu on Luminus meetme 3. komponendi puhul kaudne abisaaja.

3.5. **Õiguslik alus ja läbipaistvus**

(219) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse jaotises 3.7, on pikendamisprojekti elluviimiseks vaja teha mitu seadusemuudatust, mis on kokkuvõtlikult esitatud käesolevas jaotises.

3.5.1. *Tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seaduse muutmine*

(220) Tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seaduses on alates 2003. aastast sätestatud Belgias tuumaenergia abil elektri tootmise järkjärgulise lõpetamise kord ning seda on juba kolm korda muudetud, et võimaldada reaktorite Tihange 1, Doel 1 ja Doel 2 kasutusea pikendamist.

(221) Doel 4 ja Tihange 3 kasutusea pikendamiseks 10 aasta võrra oli tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seadust vaja taas muuta. Muudatused on rakendatud tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise seaduse muutmise seadusega, mille parlament kiitis heaks 18. aprilli 2024. aasta täiskogu istungil ja millele kuningas kirjutas alla 26. aprillil 2024 ning mis avaldati Belgia ametlikus väljaandes 5. juunil 2024.

(222) Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2011/92/EL, ([104]) nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ ([105]) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2009/147/EÜ ([106]) on Belgia teatanud, et keskkonnamõju hindamine ja piiriülesed konsultatsioonid ([107]) on nõutavad ja need on läbi viidud.

3.5.2. *Phoenixi seadus*

(223) Pikendamisprojekti eri elemente rakendatakse eraldi seadusega, mis käsitleb energiasektoris varustuskindluse tagamist ja tuumaenergiasektori reformimist ning mida nimetatakse ka „Phoenixi seaduseks“. Phoenixi seaduse eri peatükkide üksikasjalik kirjeldus on esitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 191. Parlament kiitis Phoenixi seaduse heaks 18. aprilli 2024. aasta täiskogu istungil ja kuningas allkirjastas selle 26. aprillil 2024. Seadus avaldati Belgia ametlikus väljaandes 5. juunil 2024.

3.5.3. *Belgia valitsusstruktuuri käsitlevad seadused*

(224) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 193, asutas Belgia riik kaks uut avalik-õiguslikku üksust, kes võtavad endale seoses pikendamisprojektiga teatavad kohustused:

a) BE-VATT – BE-WATTi seaduse alusel asutatud autonoomne ja iseseisva raamatupidamisega teenistus, millest saab Belgia valitsust esindav aktsionär BE-NUCis ja tasustamislepingu vastaspool; ning

b) Hedera – Hedera seaduse alusel asutatud uus *sui generis* avalik-õiguslik asutus, millel on juriidilise isiku staatus ning mis võtab üle rahalise vastutuse üleantud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste eest ning haldab maksimaalseid summasid.

(225) Parlament kiitis BE-WATTi seaduse ja Hedera seaduse heaks 18. aprilli 2024. aasta täiskogu istungil ja kuningas allkirjastas selle 26. aprillil 2024. Need avaldati Belgia ametlikus väljaandes 5. juunil 2024.

3.5.4. *Kuninglikud dekreedid*

(226) Tegevuslube käsitlev kuninglik dekreet reguleerib tuumajäätmeid käitlevatele rajatistele tegevusloa andmist. Seda kuninglikku dekreeti on muudetud, et võimaldada tegevusloa andmist tuumajäätmeid käitlevatele rajatistele, kus tuumajäätmed viiakse sobivale kujule vastavalt lepingulistele üleandmise kriteeriumidele. Lepinguliste üleandmise kriteeriumide kohaselt tuumajäätmeid käitlevate rajatiste jaoks luuakse eraldi tegevusloa kategooria. Dekreet võeti vastu 11. juulil 2024 ja avaldati Belgia ametlikus väljaandes 15. juulil 2024.

(227) Lepingulisi üleandmise kriteeriume käsitlevas kuninglikus dekreedis on määratud kindlaks lepingulise üleandmise kriteeriumid ning jäätmepakendite liigitus ja mahuühikud. Dekreet võeti vastu 11. juulil 2024 ja avaldati Belgia ametlikus väljaandes 15. juulil 2024.

3.6. **Eelarve ja rahastamine**

(228) Belgia katab pikendamisprojekti kogu rahastamisvajaduse riigieelarvest, sealhulgas võimalikest kahesuunalise hinnavahelepingu alusel tehtavatest tagasimaksetest.

([104]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT L 26, 28.1.2012, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj).

([105]) Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (ELT L 206, 22.7.1992, lk 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/oj)..

([106]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/oj).

([107]) Lisateave piiriüleste teadete kohta, mis edastati teistele ELi liikmesriikidele kooskõlas keskkonnamõju hindamise direktiivi artikliga 7 (sh kõik saadud vastused), on esitatud föderaalse majandusministeeriumi selleteemalisel veebilehel.

(229) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 200, moodustavad pikendamisprojekti investeeringukulud Belgia hinnangul [2–2,5] miljardit eurot ja tegevuskulud kokku [7 000–8 000] miljonit eurot.

(230) Netomõju Belgia riigieelarvele on kahetine, hõlmates esiteks 24,7 miljoni euro suurust kapitali sissemakset ühisettevõttesse ja teiseks meetmete netokulusid, mille tasub tasustamislepingu vastaspool. Belgia sõnul ei sõltu eeldatavad eelarvekulutused mitte ainult kuluprognoosidest, vaid ka energia turuhinna/tuluprognoosidest, sest pikendamisprojekti rahastatakse turutuluga, hinnavahemaksetega, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetega ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenudega.

(231) Kokkulepitud finantsmudeli põhistsenaariumi kohaselt saab tasustamislepingu vastaspool projekti kestuse jooksul nimiväärtuses kokku [0–500] miljonit eurot.

(232) Kui aga elektrihinnad peaksid kujunema vastavalt madalamate hindade prognoosile, kasvaks meetme maksumus suuremate hinnavahelepingu kohaste maksete tõttu Belgia valitsuse jaoks [4 000–4 500] miljoni euro võrra. Kui leiab aset ootamatu sündmus, mille tõttu kumbki reaktor ei ole käitatav, on tasustamislepingu vastaspoolel ka kohustus anda [500–1 000] miljoni euro ulatuses lisatoetust seisakuaasta kohta. Madalate elektrihindade ja 12-kuulise seisaku negatiivse stsenaariumi korral peaks tasustamislepingu vastaspool kogu projekti kestuse jooksul maksma välja (nominaalse) netosumma [4 000–4 500] miljonit eurot, st meetme eelarve moodustaks ligi [40–50] % kõigist investeeringu- ja tegevuskuludest.

3.7. **Kumuleerimine**

(233) Belgia kinnitab, et meedet ei saa kumuleerida muu abiga, mis on saadud pikendamisprojekti raames kantavate samade kulude katmiseks. Belgia väitel ei kasutata pikendamisprojekti rahastamiseks muid rahalisi vahendeid peale riigieelarve ega liidu vahendeid.

3.8. **Ametliku uurimismenetluse algatamise põhjused**

(234) Komisjon võttis menetluse algatamise otsuse vastu 22. juulil 2024. Komisjon asus esialgu seisukohale, et meetme näol on tegemist riigiabiga, ja kahtles, kas see on ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti c alusel siseturuga kokkusobiv. Menetluse algatamise otsuses väljendas komisjon kahtlusi seoses abi vajalikkuse, asjakohasuse ja proportsionaalsusega, liidu õiguse rikkumise puudumisega ning võimalike põhjendamatute konkurentsi- ja kaubandusmoonutustega.

(235) Esiteks väljendas komisjon 1. komponendi osaks olevate rahalise toetamise meetmete puhul kahtlust abi vajalikkuse suhtes. Mõistes, et elektri tulevase turuhinna ebakindluse tõttu võib olla vaja tagada tuumarajatiste käitajale ja tuumareaktorite omanikele stabiilne tuluallikas, kahtles komisjon siiski, kas kõik kahesuunalisele hinnavahelepingule lisanduvad rahalise toetamise meetmed on vajalikud. Eelkõige väljendas komisjon kahtlusi ühisettevõtte (milles Belgia valitsus on aktsionär) loomise, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenude suhtes.

(236) Teiseks väljendas komisjon 1. komponendi osaks olevate rahalise toetamise meetmete puhul kahtlust ka abi asjakohasuse suhtes. Komisjon soovis täiendavalt uurida Belgia kavandatud kahesuunalise hinnavahelepingu ülesehitust, kuna näis, et see ei loo asjakohaseid stiimuleid turutingimustele reageerimiseks ja hoolduse võimalikult tõhusaks planeerimiseks (sealhulgas hinnavahelepingus võrdlusturuhinnana järgmise päeva turu hinna kasutamist). Lisaks pidas komisjon võimalikuks, et tasustamismeetmete kombinatsiooniga vabastatakse abisaajad liiga suurest osast turu- ja tegevusriskidest.

(237) Kolmandaks väljendas komisjon abi proportsionaalsuse osas kahtlust mitme tasustamismeetme (sh seiskamisperioodi kuludega seotud laenude ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete) proportsionaalsuse suhtes. Komisjon leidis, et neid meetmeid kombineeritakse hinnavahelepinguga ja nende eesmärk on saavutada taotletav 7 % tulumäär, mille hindamiseks tuleb ennekõike hinnata meetmeid endid ja seda, mil määral nendega vähendatakse riske. Seetõttu leidis komisjon, et menetluse algatamise otsuse tegemise ajal ei ole tal võimalik hinnata taotletava tulumäära proportsionaalsust *in abstracto*, ning tegi järelduse, et proportsionaalsust saab hinnata alles pärast meetmete asjakohasuse hindamist. Lisaks oli komisjonil kahtlusi tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmise eest tehtava 15 miljardi euro suuruse kindlasummalise makse kindlaksmääramise suhtes (eelkõige kasutatud diskontomäära ja riskipreemia suuruse osas) ning pikendamisprojektist tulenevate täiendavate dekomissioneerimiskohustuste summa suhtes (mis ei olnud menetluse algatamise otsuse tegemise ajal veel teada).

(238) Lõpuks pidas komisjon võimalikuks, et hinnavahelepingu ebasobiv ülesehitus ja kõigi rahalise toetamise meetmete kumuleerumine põhjustab põhjendamatuid turumoonutusi. Lisaks vajas komisjon täiendavaid kinnitusi selle kohta, milline üksus hakkab energiahaldusteenuste lepingu alusel turul müüma pikendatud kasutuseaga reaktorite toodangut, ja selle üksuse sõltumatuse kohta.

4. **BELGIA SEISUKOHT**

(239) Belgia saatis oma vastuse menetluse algatamise otsusele 22. augustil 2024. Vastuseks komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses väljendatud kahtlustele, mis olid seotud rahaliste toetusmeetmete paketi (abimeetme 1. komponent) vajalikkuse, asjakohasuse ja proportsionaalsusega, jäätmekokkuleppe (abimeetme 2. komponent) proportsionaalsusega, hinnavahelepingu ülesehituse vastavusega liidu õigusele ning võimalike põhjendamatute konkurentsi- ja kaubandusmoonutustega, esitas Belgia täiendavad sõltumatud analüüsid, mille Compass Lexecon oli koostanud hinnavahelepingu ülesehituse, seiskamisperioodi kuludega seotud laenude ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete kohta (22. augustil 2024) ning tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kohta (30. augustil 2024).

(240) Belgia vastuses menetluse algatamise otsusele käsitletakse algset meedet (pikendamisprojekti), nagu seda menetluse algatamise otsuses kirjeldati. Praegune meede sisaldab algse meetmega võrreldes muudatusi (mis tehti selleks, et kõrvaldada komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses tõstatatud kahtlused) ja seda on üksikasjalikult kirjeldatud käesoleva otsuse 3. jaos.

(241) Alljärgnevalt käsitletakse üksikasjalikumalt Belgia esitatud argumente.

4.1. **Belgia seisukoht rahaliste meetmete paketi (1. komponent) suhtes**

4.1.1. *Hinnavahelepingu ülesehituse asjakohasus*

(242) Belgia nõustus komisjoniga, et turutingimustele vastavate stiimulite edendamine ja võimalike põhjendamatute moonutuste minimeerimine on toetusmehhanismide ülesehituse puhul üliolulised kaalutlused.

(243) Belgia väitel, mida toetab Compass Lexeconi koostatud sõltumatu täiendav majandusanalüüs, ([108]) kujundavad hinnavahelepingu ülesehituse teostatavust ja asjakohasust pikendatud kasutuseaga reaktorite tehnilised, regulatiivsed ja majanduslikud piirangud (vt ka jaotis 2.1). Nimelt väitis Belgia, et kui luua tuumarajatiste käitajale majanduslikud stiimulid turutingimustele reageerimiseks olukordades, kus reageerimisvõime on piiratud, võib tulemuseks olla riskide mitteoptimaalne jaotumine ja tulevaste tulude ebakindluse suurenemine, kusjuures puudub igasugune võimalus seda leevendada. Seega võivad abisaaja suuremad riskid, mida ei saa tegevuskulude katmise kaudu vähendada, põhjustada investeeringu riski ja tootluse profiili halvenemise ning lepingu majandusliku tasakaalustamatuse (nõudes näiteks kõrgemat sisemist tulumäära). Sellest tulenev oodatav mõju toetuskuludele tuleb seetõttu tasakaalustada tasustamislepingu vastaspoole kuludega, mis tulenevad selle riski otsesest kandmisest.

([108]) Compass Lexecon, memorandum hinnavahelepingu ülesehituse kohta, 22. august 2024.

(244) Lisaks väidab Belgia, et turutingimustele vastavat käitumist toetava hinnavahelepingu ülesehituse majanduslikuks mõõdupuuks on pikendatud kasutuseaga reaktorite turuolude kohane käitamine ja sellele vastavad pakkumisotsused.

(245) Belgia tuletab sellega seoses meelde, et mitmesugused tehnilised ja käitamispiirangud vähendavad oluliselt manööverdamisruumi hooldusgraafiku muutmiseks ja võimsuse vähendamiseks ning seega tõhusamate majanduslike stiimulite kaudu väärtuse loomise potentsiaali.

a) Pikendatud kasutuseaga reaktorite puhul tuleb arvestada käitamispiiranguid, mis on seotud varustuskindluse tagamisega talveperioodidel, ning seisakute (ümber-) planeerimise tehnilisi ja õiguslikke nõudeid.

b) Pikendatud kasutuseaga reaktorite konstruktsioon on optimeeritud käitamiseks baaskoormusel, millega kaasnevad märkimisväärsed tagajärjed ohutusnõuete seisukohast ja mis piirab võimsuse vähendamise võimalusi (kuni 30 võimsuse vähendamise korda tuumkütusetsükli kohta ja automaatse seiskumise risk).

c) Käitamis- ja võimsuse vähendamise piirangud ja riskid tähendavad tuumarajatiste käitaja alternatiivkulu (nt risk, et automaatse seiskumise korral jääb tulu saamata või et võimsuse vähendamise võimalused jäävad kasutamata, kuna võimsuse vähendamise lubatud kordade arv saab täis enne tsükli lõppu).

(246) Belgia väitel tuleneb pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamis- ja ohutuspiirangutest see, et mõned hinnavahelepingu ülesehituse alternatiivsed variandid, mida kirjeldatakse allpool , ei jagaks riske ega stimuleeriks turutingimustele vastavat käitumist tõhusamalt kui kavandatud hinnavaheleping. Nimelt väitis Belgia, et mõnel juhul võib pikaajaliste võrdlushindade ja võrdluskoguse kasutamine soodustada tõhusaid jaotamis- ja käitamisotsuseid, kuna seeläbi seotakse hinnavahemaksed lahti arvutuslikust teenitavast turuhinnast. Käesoleval juhul ei pruugi see siiski olla sobiv, võttes arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamispiiranguid ja erakorralist käitatavust reaktoritega seotud tööde perioodil, mida selgitatakse alljärgnevalt.

a) Esiteks, kui kasutada turu võrdlushinnana järgmise päeva turu hinna asemel pikaajaliste toodete hinda (nt futuurid, järgmise päeva turu aasta keskmised hinnad), jääb arvesse võtmata erakorraline käitatavuse muster reaktoritega seotud tööde perioodil ning see võib tähendada võrdlushinna ja arvutuslike teenitud hindade mittevastavuse märkimisväärset riski, mida BE-NUC ei saaks hinnavahelepingu halduskulude kaudu tõhusalt maandada ega juhtida (vt põhjendus 98). Alternatiivne turu võrdlushind võib teistsuguses kontekstis ja teistsuguste käitamispiirangute korral siiski olla õigustatud.

b) Teiseks võib tasu summa arvutamine tegeliku toodangu asemel võrdluskoguse alusel tekitada täiendavaid tururiske, mida BE-NUC ei saaks tõhusalt maandada ega juhtida. Jällegi võib võrdluskoguste kasutamine olla asjakohane teistsuguses kontekstis ning teistsuguste tehniliste ja käitamispiirangute korral.

c) Samal ajal oleks pikendatud kasutuseaga reaktorite suhtes kohaldatavate rangete käitamis- ja võimsuse vähendamise piirangute tõttu, mida on selgitatud põhjendustes 11 ja 12, hinnavahelepingu ülesehituse alternatiivsetest variantidest tulenevate suuremate turustiimulitega seonduv täiendava väärtuse loomise potentsiaal hinnavahelepingu valitud ülesehitusega võrreldes piiratud (vt allpool).

(247) Belgia sõnul on hinnavahelepingu valitud ülesehituse ja sellega kaasneva spetsiifilise korra (turuhinnariskiga korrigeerimine ja võimsuse vähendamise kord) eesmärk tasakaalustada tururiski käitamisstiimulitega, et toetada nii investeerimist kui ka turu lühiajalist tõhusust. See soodustab õigeaegset reageerimist turusignaalidele, põhjustamata tarbetut keerukust, ning on kooskõlas pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise tehniliste ja regulatiivsete piirangutega. Sellega seoses viitas Belgia

a) turuhinnariskiga korrigeerimisele, mis stimuleerib tootmist kõrgete turuhindade ajal, võttes arvesse (piiratud) võimalusi hooldusgraafikute kohandamiseks; ning

b) võimsuse vähendamise korrale, mis on kavandatud nii, et see vastaks praktilises mõttes pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise tehnilistele ja regulatiivsetele piirangutele ning turupõhistele toimingutele. Võimsuse vähendamise kordade kindlaksmääratud arvu eesmärk oli lihtsa mehhanismi abil tasakaalustada võimsuse vähendamisest saadavat võimalikku kasu sellega seotud alternatiivkuluga.

(248) Eespool kirjeldatud põhjustel järeldas Belgia, et kahtlused, mida komisjon menetluse algatamise otsuses väljendas hinnavahelepingu ülesehituse asjakohasuse suhtes, ei olnud põhjendatud.

(249) Ametliku uurimise käigus otsustas Belgia siiski muuta hinnavahelepingu ülesehitust ja turuhinnariskiga korrigeerimise mehhanismi, et tugevdada turutingimustele vastava tegusemise stiimuleid ja võtta arvesse turu arengut.

a) Esiteks otsustas Belgia muuta hinnavahelepingu ülesehitust, andes majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamist käsitlevate otsuste tegemise õiguse energiahaldusteenuste lepingu partnerile (jättes seega välja algse lepingu kohased võimsuse vähendamise tingimused) ning asendades energiahaldusteenuste lepingu partneri fikseeritud tasu fikseeritud ja muutuvtasu kombinatsiooniga, luues seega stiimulid võimsuse dünaamiliseks vähendamiseks vastavalt turul toimuvale, võttes samal ajal arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise piiranguid (ja võimaliku automaatse seiskumise riski). Muudetud tasuvalemi üksikasjalik kirjeldus on esitatud jaotises 3.3.1.5.2.

b) Teiseks tõhustas Belgia turuhinnariskiga korrigeerimise mehhanismi, et oodatav ja tegelik sisemine tulumäär järgiks paremini muutuvaid turutingimusi. Muudatust on üksikasjalikult kirjeldatud jaotises 3.3.1.3.2.

4.1.2. *Ühisettevõtte struktuur*

(250) Electrabel ja Belgia riik kavatsevad asutada 50/50 ühisettevõtte, mis haldab pikendatud kasutuseaga reaktorite jätkuvat käitamist võimaldavaid varasid.

(251) Belgia sõnul võimaldab see lähenemisviis Belgia riigil projektiettevõtet koos teise aktsionäriga ühiselt kontrollida, kuna kaks aktsionäri loovad ühisettevõtte võrdsetel tingimustel ning neile kui aktsionäridele kaasnevad sellega samal tasemel riskid (mis vastavad aktsionäri tavapärasele riskidele ja rahastamisele) ja hüved (täpsemalt dividendid). Samuti võimaldab see Belgia riigil säilitada teatava omandiõiguse elutähtsa taristu suhtes.

4.1.3. *Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenud*

(252) Belgia selgitas, et kui BE-NUCi tulud ei ole piisavad, et katta pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamiseks vajalikke kulusid (käitamis- ja hoolduslepingu kohased kulud ning muud tegevus-, kütuse- ja senisel tasemel käitamise jätkamiseks vajalikud investeeringukulud), peab Belgia riik tasustamislepingu vastaspoolena tegema BE-NUCile (ja Luminusele) puudujäägi ulatuses makse. BE-NUC peab sellega seoses esitama iga-aastase kooskõlastava võrdlemise aruande. Minimaalsete tegevuskulude makse eesmärk on kindlustada kõnealuste kulude katmiseks piisav raha, et tagada BE-NUC pikaajaline elujõulisus ja maksevõimelisus. Peale selle teeb tasustamislepingu vastaspool kapitalimakse, mis hõlmab investeeritud kapitali 50 % kulukaitset, võttes aluseks reaktorite kasutusea pikendamise amortiseeritud investeeringukulud. Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid tehakse alates pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise kuupäevast.

(253) Belgia selgitas, et ta teeb alates 1. juulist 2025 vastavalt tasustamislepingu punktile 3.2(A) („Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud“) nii BE-NUCile kui ka Luminusele kättesaadavaks ka krediidilimiidid teatavatel seiskamisperioodidel kantavate tegevus- ja hoolduskulude rahastamiseks. Täpsemalt annab Belgia riik BE-NUCile ja Luminusele täiendava kapitali asemel seiskamisperioodi kuludega seotud laene, mille intressimäärale seatakse ülempiir ja mis makstakse tagasi vastavalt kindlaksmääratud tagasimaksegraafikule ning mille eesmärk on kahes osas rahastada:

a) kulusid, mida kantakse alates pikendatud kasutuseaga reaktorite seiskamise kuupäevast (Doel 4 puhul 1. juuli 2025 ja Tihange 3 puhul 1. september 2025) kuni nende taaskäivitamise kuupäevani; ning

b) kulusid, mida kantakse pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud plaaniliste tööde ajal alates taaskäivitamise kuupäevast kuni 31. detsembrini 2028 (ebaselguse vältimiseks on täpsustatud, et võimalikud plaanivälistest seisakutest tingitud täiendavad kahjud kaetakse minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksega).

(254) Belgia selgitas, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete eesmärk on maandada suure mõjuga riske, mis põhjustavad kahjusid käitamisetapis. Need maksed ja seiskamisperioodi kuludega seotud laenud, mida antakse taaskäivitamisele eelnevas etapis, on olulised meetmed, mis on vajalikud selle tagamiseks, et projekt tekitab piisavaid rahavooge tuumarajatiste käitaja rahastamiseks ja tegevuse pikaajalise elujõulisuse kindlustamiseks. Belgia väidab, et ilma nende meetmeteta võib tuumaelektrijaam pikaajaliste seisakute või regulatiivsete (poliitika) muudatuste korral, mille tõttu reaktoreid ei saa käitada, minna pankrotti.

(255) Nende väidete täiendavaks põhjendamiseks esitas Belgia järgmised tähelepanekud, mida toetab Compass Lexeconi koostatud sõltumatu analüüs ([109]).

a) Turuoludele vastava tasuga investeeringud tuumaenergiavaradesse on avatud kontrollimatutele ja suure mõjuga riskidele, mis on seotud reguleerimise/poliitika ja tehnoloogiaga, mis võivad mõjutada elektrijaamade käitatavust. Tuumaenergiaprojektidel on valdavalt fikseeritud kulustruktuur, mis muudab nende finantstulemused seisakuperioodide suhtes iseäranis tundlikuks. Erinevalt reguleeritud varabaasi mudelist ei ole hinnavaheleping üksi nende suure mõjuga seisakuriskide leevendamiseks piisav, mistõttu on vaja täiendavat riskijuhtimismehhanismi.

b) Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed on vajalikud selleks, et pakkuda osalist kaitset stsenaariumide eest, millega kaasnevad märkimisväärsed kahjud, mis võivad ohustada pikendatud kasutuseaga reaktorite majanduslikku ja rahalist elujõulisust (ja maksevõimelisust). Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud on vajalikud selleks, et rahastada püsivaid tegevuskulusid, mis on vajalikud pikendatud kasutuseaga reaktorite hooldamiseks enne nende taaskäivitamist ja plaaniliste tööde perioodidel.

c) Võttes arvesse varasemaid andmeid Belgia ja teiste riikide tuumaelektrijaamade toimimise kohta, ei saa ulatuslikku seisakut, mis mõjutab mõlemat reaktorit olulisel osal aastast, pidada ebatõenäoliseks. Tulevikku vaadates eeldatakse nende süsteemsete riskide suurenemist, kui Belgia tuumareaktorite arv alates 2025. aastast kahaneb. Lisaks võib esineda ka sagedasemaid ja väiksema mõjuga sündmusi, mis põhjustavad pikendamisprojektile sellegipoolest kahju, mis õigustab veelgi minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete vajadust.

(256) Seetõttu järeldas Belgia, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ja seiskamisperioodi kuludega seotud laenud on asjakohased ja proportsionaalsed.

a) Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ei kaitse pikendamisprojekti kõigi tegevusriskide eest, mistõttu see meede on asjakohane, kuna see on vajalik üksnes selleks, et leevendada ulatuslike seisakute mõju ja hoida ära BE-NUCi pankrotti. Muud tegevusriskid jäävad aktsionäride kanda; see tähendab arvukaid stsenaariume, kus kasumlikkus väheneb ja abimeetmele vaatamata jääb projekti 7 % sisemine tulumäär saavutamata.

b) Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed on proportsionaalne meede, kuna see piirdub kahjumi vältimiseks vajalike puudujäägimaksetega (minimaalsete tegevuskulude komponent) ja investeeringukahjude (st projekti negatiivse sisemise tulumäära) korral katab see ainult 50 % omakapitali tehtud sissemaksetest (kapitalimaksete komponent). Teisisõnu, isegi minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete korral võivad aktsionärid kaotada kuni 50 % oma investeeringust.

c) Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud pakuvad likviidsust rahastamise vormis, mis piirdub tulude puudujäägiga, mistõttu see abi on asjakohane.

d) Seiskamisperioodi kuludega seotud laenud on proportsionaalne meede, kuna see piirdub kahjude vähendamiseks vajalikuga ja sellega kaasnevad kulud, sest need laenud tuleb tagasi maksta koos intressidega.

(257) Pärast ametlikku uurimismenetlust otsustas Belgia kehtestada võimalikele minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetele ülempiiri, mis on 2 miljardit eurot ja mille rakendamiseks kasutab Belgia riik tasustamislepingust tulenevat lepingu lõpetamise õigust (õigusi), välja arvatud juhul, kui tema analüüs näitab, et lõpetamine võib negatiivselt mõjutada Belgia elektrivarustuskindlust ja/või et lõpetamine ei oleks rahalisest seisukohast asjakohane. Üksikasjalikum teave on esitatud jaotises 3.3.1.3.3.

4.1.4. *Aktsionärilaenud ja käibekapitalikrediit*

(258) Belgia sõnul rahastavad Belgia riik ja Electrabel kui aktsionärid oma proportsionaalset osa BE-NUCi rahastamisvajadustest või ootamatutest rahastamispuudujääkidest (sel määral, mil need puudutavad kulusid ja väljaminekuid, mida ei rahastata muude mehhanismidega, nagu BE-NUCi tulud, tasustamislepingu alusel BE-NUCile tehtavad hinnavahemaksed, seiskamisperioodi kuludega seotud laen jne, st tagades, et neid kulusid ei kaeta kaks korda).

([109]) Compass Lexecon, memorandum – „Supplemental note on SDC Loan and MOCP“ (lisamärkus seiskamisperioodi kuludega seotud laenu ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete kohta), 22. august 2024.

(259) Belgia selgitas, et Electrabel ja Belgia riik sõlmisid BE-NUCiga aktsionärilaenude kohta individuaalsed identsed kokkulepped. Intressimäärad ei ole fikseeritud, kuid aktsionärilaenu lepingutes on sätestatud, et kummagi aktsionärilaenu intressimäär on reaalturuväärtusele vastav intressimäär, mille BE-NUCi juhatus määrab kindlaks vastavalt aktsionäride lepingule, võttes aluseks kehtivad turuintressimäärad ja võrreldavad laenud, mida kolmandad isikud asjaomasel ajal võivad anda. Laenusummade tagasimaksmise tingimused ja intressimäärad on identsed.

(260) Belgia selgitas, et käibekapitalikrediidi eesmärk on rahastada pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisest tulenevaid käibekapitalivajadusi. BE-NUC võib käibekapitalikrediidi kasutusse võtta, kui tema rahalaekumiste ja väljamaksete vahe on väiksem kui tasustamislepingus sätestatud eelseisva kuluperioodi hinnangulised tegevuskulud. Käibekapitalikrediidi summa peab olema vähemalt võrdne kolme kuu hinnanguliste keskmiste tegevuskulude kogusummaga. Belgia selgituse kohaselt toimib käibekapitalikrediit aastasisese vaherahastamisena enne iga-aastast minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makset ning vaba tagasimaksega krediidina, mis kasutusse võtmise korral makstakse igal aastal tagasi Belgia riigi tehtava minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makse arvelt.

(261) Belgia selgitas, et Electrabel pakub välja metoodika Electrabeli aktsionärilaenu jaoks, mida kirjeldatakse BE-NUCi juhatusele esitatavas põhitingimuste dokumendis ning mida seejärel kasutatakse ka Belgia aktsionärilaenu ja käibekapitalikrediidi puhul. Laenusummade tagasimaksmise tingimused ja intressimäärad on identsed. Belgia väitis, et metoodika on alles arutamisel ja sellest teatatakse hiljem.

4.2. **Belgia seisukoht energiahaldusteenuste lepingu suhtes**

4.2.1. *Energiahaldusteenuste lepingu sõlmimine konkurentsipõhise hankemenetluse kaudu*

(262) Energiahaldusteenuste lepingu kaudu energiahalduri teenuste ostmise kohta väitis Belgia, et need teenused ostetakse konkurentsipõhise, läbipaistva, mittediskrimineeriva ja tingimusteta hankemenetluse kaudu. Nimelt sõlmitakse energiahaldusteenuste leping väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse teel (Belgia 17. juuni 2016. aasta riigihankeseaduse artikkel 120), mis on kommunaalteenuste sektoris standardmenetlus. Seetõttu leiab Belgia, et energiahaldusteenuste leping ei anna energiahaldurile (energiahaldusteenuste lepingu partnerile) eelist ja et energiahaldusteenuste lepingu partner ei saa riigiabi.

(263) Belgia väitis, et kuigi riigihankedirektiivide kohaldamine annab juba mitmeid tagatisi, on hankemenetluses piisava konkurentsi tagamiseks rakendatud täiendavaid tingimusi ja kaitsemeetmeid, võttes arvesse hangitavate teenuste olulisust ja tundlikkust konkurentsi seisukohast.

(264) Täpsemalt on Belgia selgitanud, et enne hankedokumentide koostamist algatati energiahaldusteenuste lepingu teemal konsulteerimine, et koguda turult arvamusi, sealhulgas paljude energiahaldusteenuste lepingu sisuga seotud teemade kohta. Lisaks kasutatakse hankemenetluses spetsiifilisi kvalifitseerimise kriteeriume, millega tagatakse kvalifitseeritud/valitud osalejate sobivus, võttes arvesse hangitavate teenuste olulisust ja tundlikkust. Lisateave hankemenetluse ja kvalifitseerimise kriteeriumide kohta on esitatud jaotises 3.3.1.5.1.

(265) Nagu on märgitud jaotises 3.3.1.5.2, otsustas Belgia pärast ametlikku uurimismenetlust anda majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuste tegemise õiguse energiahaldusteenuste lepingu partnerile ning asendada energiahaldusteenuste lepingu partneri fikseeritud tasu fikseeritud ja muutuvtasu kombinatsiooniga, luues seega tugevamad stiimulid võimsuse vähendamiseks vastavalt turusignaalidele, võttes samal ajal arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise piiranguid (ja võimaliku automaatse seiskumise riski).

4.2.2. *Energiahalduriga seotud täiendavad kaitsemeetmed*

(266) Belgia teate kohaselt on ette nähtud erimeetmed juhuks, kui hankemenetluses osaleb Engie kauplemisüksus GEMS (Global Energy Management & Sales), mis on tuumaenergia äriüksusest (Nuclear) juhtimise mõttes sõltumatu.

(267) Lisaks selgitas Belgia, et võimalike huvide konfliktide tõhusaks tuvastamiseks ja ennetamiseks rakendatakse nüüd ja edaspidi piisavaid meetmeid. Need meetmed võib kokku võtta järgmiselt.

a) Konsulteerimise käigus võimaldati teha turuteste ja kõik huvitatud isikud võisid selles kontekstis esitada ettepanekuid mitmesuguste konsulteerimise tulemustes kajastatavate tingimuste ja meetmete kohta, millega tagati, et hankemenetlusega ei kaasne takistusi, mis seavad mis tahes huvitatud osaleja GEMSiga (või Engie kontserni mõne äriühinguga) võrreldes ebasoodsasse olukorda. Pärast konsulteerimist (selle tulemuste selgumist) ei osale Electrabel (ega Engie kontserni ükski äriühing) hankedokumentide koostamise protsessis.

b) Kui GEMS osaleb hankemenetluses, isegi kui ta teeb seda alltöövõtjana või mõnes muus rollis, ei osale Electrabel (ega Engie kontserni ükski äriühing) ega selle juhatuse liikmed või esindajad BE-NUCi otsuste tegemisel ega hanke üle peetavates aruteludes (nt eduka pakkuja valimise ja lepingu sõlmimise otsuste tegemisel).

c) Electrabeli organisatsiooni siseselt on loodud (ja luuakse edaspidigi) tugevad teabetõkked ja eetilised „müürid“ GEMSis pakkumuste esitamise eest vastutavate isikute ja BE-NUCi juhtimisega seotud isikute vahele. Samad kaitsemeetmed kehtestatakse juhul, kui GEMSi pakkumus tunnistatakse edukaks ja ta valitakse energiahalduriks.

(268) Belgia selgitas ka, et kui energiahaldusteenuste lepingut ei sõlmita õigeaegselt, osutab energiahaldusteenuseid ajutiselt viimase varuvariandina GEMS, et tagada järjepidevus. Belgia väitel on tegevuse selline korraldus vajalik ja asjakohane avaliku teenuse (pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergia müügi) järjepidevuse tagamiseks, kuid see lahendus on rangelt ajutine ja piirdub minimaalselt vajalikuga.

4.2.3. *Belgia järeldus energiahaldusteenuste lepingu kohta*

(269) Belgia tegi järelduse, et energiahaldusteenuste lepingu hankemenetlus välistab igasuguse võimaliku riigiabi, sest i) Belgia riik tagab, et BE-NUC järgib nõuetekohaselt riigihankealaseid õigusnorme ja põhimõtteid, ning ii) ulatuslik konsulteerimine enne hankemenetluse tegelikku väljakuulutamist annab täiendavat kindlust, et teenuste ostmine toimub konkurentsipõhise, läbipaistva, mittediskrimineeriva ja tingimusteta hankemenetluse kaudu.

(270) Samuti tegi Belgia järelduse, et turulepääsu piiramise ja Engie muu võimaliku konkurentsivastase tegevuse risk on välistatud ning et on võetud kõik vajalikud kaitse- ja muud meetmed energiahaldusteenuste lepingu sõltumatu partneri määramiseks. GEMS osutaks neid teenuseid ajutiselt üksnes varuvariandina, mis on vajalik ja asjakohane avaliku teenuse järjepidevuse tagamiseks.

4.3. **Belgia seisukoht jäätmekokkuleppe suhtes**

4.3.1. *Dekomissioneerimiskohustused*

(271) Belgia selgitas, et kui Electrabel neid tõendab, jäävad pikendamisprojektist tulenevad dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustused (asünergia) Belgia riigi kanda, millega seoses Belgia teeb tehingu sõlmimise kuupäeval ühekordse (täieliku ja lõpliku) kindlasummalise makse. Belgia selgituse kohaselt on rakendamislepingus sätestatud, et Belgia riik ja Electrabel peaksid selle makse summas kindlaksmääratud aja jooksul kokku leppima, ning kui see neil ei õnnustu, suunatakse küsimus otsustamiseks CPN/CNV-le.

(272) Belgia tuletas meelde, et kuna menetluse algatamise otsuse tegemise ajaks ei olnud CPN/CNV veel otsust teinud, ei hinnatud menetluse algatamise otsuses kõnealuse makse proportsionaalsust.

(273) Belgia selgitas, et Belgia riik ja Electrabel ei jõudnud ettenähtud tähtaja jooksul makse summa suhtes kokkuleppele, mistõttu esitati küsimus CPN/CNV-le otsustamiseks. Täpsemalt selgitas Belgia järgmist.

a) 12. detsembril 2023 saatis Electrabel Belgia riigile oma muutmisettepaneku: Electrabel väitis, et pikendamisprojektist tulenevad dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustused moodustavad 689,9 miljonit eurot (2021. aasta väärtuste põhjal) ja 580 miljonit eurot (2023. aasta väärtuste põhjal).

b) Belgia riik vastas sellele ettepanekule 25. jaanuaril 2024. Oma vastuses teatas Belgia riik, et Electrabel ei olnud esitanud iga mõju kohta piisavalt tõendeid ja et Electrabeli esitatud kulud ei olnud piisavalt täpselt arvutatud ning seetõttu võrduvad pikendamisprojektist tulenevad dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustused nulliga.

c) Kuna Electrabeli ja Belgia riigi vaheliste edasiste arutelude tulemusel ei jõutud pikendamisprojektist tulenevate dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustuste summa suhtes vastastikku rahuldavale kokkuleppele, esitati küsimus otsustamiseks CNV/CPNile.

d) CNV/CPN küsis nõu ONDRAF/NIRASelt ja FANC/AFCNilt, kes esitasid oma arvamused vastavalt 25. märtsil 2024 ja 27. märtsil 2024. ONDRAF/NIRAS esitas 6. juunil 2024 täiendavad kirjalikud märkused.

e) 24. juunil 2024 esitas CPN/CNV pikendamisprojektist tulenevate dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustuste kohta oma nõuande, tehes järelduse, et pikendamisprojekti mõju seisneb dekomissioneerimiskulude suurenemises (üleöökulud) [100–500] miljoni euro võrra (2021. aasta väärtuste põhjal). Arvutatud üleöökulud tuleb diskonteerida, kasutades diskonto- ja inflatsioonimäära, mis määrati kindlaks iga kolme aasta tagant toimuva läbivaatamise ajal 2022. aastal. Selle põhjal moodustab dekomissioneerimis- ja demonteerimiskulude kasv [100–500] miljonit eurot (2023. aasta väärtuste põhjal).

(274) Seetõttu tegi Belgia järelduse, et CPN/CNV 24. juuni 2024. aasta nõuandes esitatud summa, mis kajastab täiendavate pikendamisprojektist tulenevate dekomissioneerimiskohustuste üleandmist, on proportsionaalne.

4.3.2. *Belgia seisukoht tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri proportsionaalsuse suhtes*

(275) Lisaks esitas Belgia 30. augustil 2024 Compass Lexeconi täiendava sõltumatu analüüsi, mis sisaldas tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri majanduslikku analüüsi, sealhulgas 3 % diskontomäära analüüsi ja täiendavaid selgitusi selle kohta, kuidas CPN/CNV määratletud täiendavad riskid on kas Belgia riigi arvutatud riskipreemiaga juba hõlmatud või on nende realiseerumise tõenäosus/mõju väike.

4.3.2.1. Diskontomääraga seotud kahtlused

(276) Belgia väitis, et komisjoni kahtlused seoses diskontomääraga tulenevad CPN/CNV analüüsist, mis sisaldus CPN/CNV 7. märtsi 2023. aasta nõuandes energeetikaministrile, ([110]) milles CPN/CNV leidis, et kasutatud tuumkütusega seotud kulude puhul kasutatav diskontomäär peab järk-järgult lähenema pikaajalisele riskivabale tulumäärale (arvutuslikult 2,17 %), ning soovitas kasutada kahesugust diskontomäära (esimese 30 aasta puhul 3,17 % ja pärast esimest 30-aastast perioodi 2,17 %).

([110]) CPN/CNV, „*Advice to the Minister of Energy concerning the transfer of financial responsibility from ENGIE to the Belgian State of the management of radioactive waste and spent fuel from Belgium's seven nuclear power plants*“, 7. märts 2023.

(277) Belgia viitas Compass Lexeconi koostatud sõltumatule analüüsile, ([111]) milles toodi välja, et Belgia riigi kasutatud 3 % diskontomäär on proportsionaalne, tuginedes i) CPN/CNV soovitatud lähenemisviisi majanduslikule analüüsile, ii) muudele asjakohastele lähenemisviisidele ja iii) Saksamaa pretsedendile riigiabiasjas SA.45296.

a) Esiteks näitas diskontomäära sõltumatu analüüs, et CPN/CNV soovitatud kaheetapiline lähenemisviis diskontomäära kindlaksmääramiseks on samaväärne maksevoogude diskonteerimisega ühtse 2,9 % ([112]) diskontomääraga. Lisaks näitas analüüs, et CPN/CNV soovitatud intressimäärad on arvutatud konkreetse perioodi põhjal, mil intressimäärad olid püsivalt madalad, ja et arvutuse ajakohastamisel 22. juuli 2024. aasta menetluse algatamise otsuse tegemise ajal kättesaadavate riigivõlakirja intressimäära andmete alusel annab kaheetapiline lähenemisviis tulemuseks samaväärse diskontomäära 3,2 %, ([113]) mis on 24 baaspunkti kõrgem kui Belgia riigi valitud diskontomäär.

b) Teiseks näitas sõltumatu analüüs, et CPN/CNV pakutud kaheetapiline lähenemisviis ei ole ainus lahendus sellise diskontomäära kehtestamiseks, mis läheneks järk-järgult pikaajalisele riskivabale tulumäärale. Nimelt peaks diskontomäär kajastama tulu, mida Hederal on võimalik teenida ühekordse makse investeerimisel riskivabadesse varadesse. See analüüs kinnitab, et investeerides teatavate fikseeritud tulumääraga väärtpaberite portfelli, sealhulgas Belgia erinevate tähtaegadega riigivõlakirjadesse, võib Belgia riik tagada üle 3 % intressimäära ([114]).

c) Peale selle toodi sõltumatus analüüsis esile, et Saksamaa pretsedendi juhtumis (SA.45296), mis puudutas tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmist Saksa riigile, oli diskontomäär 4,58 % ja selle aluseks oli Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (EIOPA) oodatav 30-aastane tulumäär, mis oli komisjoni 2017. aasta juuni otsuse tegemise ajal 1,994 %. Komisjon pidas 4,58 % diskontomäära Saksamaa radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste puhul vastuvõetavaks. Arvestades märkimisväärselt tõusnud EIOPA intressimäära, näib Belgia riigi kavandatud märksa madalam 3 % diskontomäär olevat intressimäärade praeguse tasemega kooskõlas.

4.3.2.2. Tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppes arvesse võetud riskidega seotud kahtlused

(278) Belgia väitis, et kahtlused, mida komisjon väljendas tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppes arvesse võetud riskide suhtes, tulenevad samuti CPN/CNV nõuandest energeetikaministrile (vt joonealune märkus 113), mille kohaselt tuleks arvesse võtta kolme riski:

a) ülekulud – risk, et eeldatavaid üleöökulusid võidakse alahinnata ja et seetõttu ei pruugi arvesse võetud ettenägematud kulud olla piisavad;

b) ehituskulude inflatsiooni alahindamine – risk, et ehituskulude tegelik inflatsioon on kiirem kui Euroopa Keskpanga 2 % inflatsioonieesmärk, millest lähtutakse CPN/CNV diskontomäära puhul;

c) investeerimisrisk – risk, et pärast intressimäärade muutmist ei suuda Hedera saavutada eeldatavat tulumäära. CPN/CNV arvates on selle stsenaariumi realiseerumise tõenäosus väike.

([111]) Compass Lexecon, memorandum – „Analysis of the concerns of the EU Commission relating to the nuclear waste cap design", 30. august 2024.

([112]) See väärtus on asendatud Compass Lexeconi 30. novembril 2024 esitatud dokumendis „CL – Response to the EC concerns on discount rate – 291124" üksikasjalikumate andmete põhjal tehtud analüüsist tuleneva samaväärse määraga 2,8 %.

([113]) See väärtus on asendatud Compass Lexeconi 30. novembril 2024 esitatud dokumendis „CL – Response to the EC concerns on discount rate – 291124" üksikasjalikumate andmete põhjal tehtud analüüsist tuleneva samaväärse määraga 3,1 %.

([114]) Seda on täiendatud vastusega 1. oktoobri teabenõude küsimusele 5.4. Praktikas keskendub Hedera inflatsiooniriski maandamiseks varade ja kohustuste dünaamilisele juhtimisele, kasutades hajutatud portfelli, mis hõlmab varasid, mis võimaldavad fondil end inflatsiooniriski vastu kaitsta. Näiteks võiks Hedera kavandada võlakirjadel ja võlainstrumentidel, omakapitaliinstrumentidel, kinnisvaral ja tuletisinstrumentidel põhineva portfelli, seades pikaajalise eesmärgi saavutada reaalne 1 % tootlus, minimeerides samal ajal volatiilsusriski.

(279) Compass Lexeconi sõltumatu analüüs näitas, et neid riske on arvesse võetud ning et Belgia riigi lähenemisviis on konservatiivne ja hõlmab piisavat ettenägematute kulude summat, mis kajastab neid riske.

a) Ülekulude riski kohta märgiti analüüsis, et tuumajäätmete käitlemise kulusid auditeeritakse ja ajakohastatakse Belgias sageli ning et tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiir põhineb kõige värskematel kättesaadavatel andmetel. Lisaks sisaldab see ülempiir baassummat ja riskipreemiat. Baassumma põhineb ONDRAF/NIRASe jäätmeinventuuril ja tööstuse võrdlusstsenaariumil, mis kajastab olukorda, mille „tõenäosus on suurem kui 50 %“ (st 50. protsentiili riskistsenaariumi), mis tähendab, et arvesse võetud ettenägematud kulud on 50 % tõenäosusega ülekulude katmiseks piisavad. Baassummale lisatud riskipreemia põhineb ONDRAF/NIRASe märkusel, milles kasutatakse alt-üles lähenemisviisi, et teha kindlaks ja kvantifitseerida mõned täiendavad riskid: i) täiendavate geoloogilise lõppladustamisega seotud ülekulude risk, mis ei ole hõlmatud baassummas sisalduvate ettenägematute kuludega, ii) 400 m sügavusel geoloogilise lõppladustamise asemel muu tehnilise lahenduse valimise risk, iii) täiendavate ülekulude risk, mis on seotud Belgoprocessi hoidlate käitamise ja hooldamisega, kasutatud tuumkütuse hoidlate käitamisega pärast 2050. aastat ja täiendavate hoidlate rajamisega ning mis ei ole hõlmatud baassummas sisalduvate ettenägematute kuludega, ja iv) regulatiivne risk, et osa jäätmetest ei pruugi olla kõlblik maapealseks hoiustamiseks. Lisaks märgiti analüüsis, et 5 185 miljoni euro suurune riskipreemia moodustab baassummast (9 815 miljonit eurot) 53 % ehk oluliselt rohkem kui 35 % riskipreemia puhul, mis sisaldus sarnases juhtumis SA.45296 tuumajäätmetega seotud kohustuste Saksa riigile üleandmiseks väljatöötatud metoodikas. Saksamaa pretsedendis kasutatud metoodika oli sarnane, kuid Belgia juhtumi võrdlusstsenaariumi aluseks on uuemad andmed, sealhulgas tagasiside Šveitsi ja Soome projektide kohta, mistõttu see põhineb ajakohasemal andmestikul.

b) Ehituskulude inflatsiooni alahindamise riski osas näitas analüüs, et Association Belge des Experts'i (ABEX) mõõdetud ehituskulude areng ei erine oluliselt tarbijahinnaindeksiga mõõdetud inflatsioonist. Analüüsi kohaselt olid CPN/CNV kartused tingitud ehituskulude tavapärasest kiiremast inflatsioonist 2022. aastal ning seda inflatsiooni tippu on riskipreemias arvesse võetud. Analüüsis märgiti ka, et sarnases juhtumis SA.45296 oli Saksamaa pikaajaline inflatsioon 1,60 %, samas kui käesoleval juhul loetakse pikaajaliseks inflatsiooniks 2 %, mis on EKP inflatsioonieesmärk.

c) Mis puudutab investeerimisriski ja CPN/CNV kartusi, et eraldiste eest vastutav Hedera fond võib olla avatud riskile, et tulu ei ole kulude katmiseks piisav, siis analüüs näitas, et kui fond investeerib praegu erineva tähtajaga võlakirjadesse ja hoiab neid lõpptähtajani, teenib fond muutumatu määraga kupongiintressi, nii et fond ei oleks avatud intressimäära muutuse riskile (kasutades varade ja kohustuste juhtimise meetodeid, et viia varad vastavusse kohustustega nende tähtaja saabudes). Analüüsis mainiti siiski kahte jääkriski, millele fond oleks selle lähenemisviisi rakendamisel avatud.

— Esiteks peab fond kupongimaksete tegemisel saadud intresside liitmiseks sageli reinvesteerima uutesse emiteeritud võlakirjadesse. Seda riski saab maandada, arvestades, et fondile on tagatud suhteliselt kindel jäätmekäitluse eest tehtavate maksete voog, mis võimaldab kavandada fikseeritud tulumääraga väärtpaberite portfelli, mis vastab kulude tähtaegadele.

— Teiseks on Belgia võlakirjade pikim tähtaeg 50 aastat, samas kui kasutatud tuumkütusega seotud kulud ulatuvad 2135. aastani. Samas on 50 aasta möödumisel tekkivad kulud piiratud, moodustades vaid 13 % diskonteerimata kogukuludest, ning kasutada saab mõningaid pikema tähtajaga ja fikseeritud tulumääraga väärtpabereid, näiteks 100-aastaseid Austria võlakirju.

(280) Seda analüüsi on täiendatud vastusega 1. oktoobri 2024. aasta teabenõude küsimusele 5.4. Belgia teatas, et praktikas tuleks Hedera portfell kavandada viisil, mis võimaldab tulla toime kõigi asjaomase perioodi puhul tõenäoliste majanduslike stsenaariumidega, eelkõige inflatsioonitaseme seisukohast. Hedera eesmärk on saavutada reaalne 1 % tootlus (st 1 % üle inflatsioonitaseme). Selleks töötab Hedera välja strateegia, milles võetakse arvesse riski, et teatavate majandustingimuste (näiteks pikema kiire inflatsiooni perioodi) korral ei pruugi ainult võlakirjadest koosneva portfelliga olla võimalik sellist tootlust saavutada. Seetõttu keskendub Hedera varade ja kohustuste dünaamilisele juhtimisele, kasutades hajutatud portfelli, mis hõlmab varasid, mis võimaldavad fondil inflatsiooniriski maandada. Näiteks võiks Hedera kavandada võlakirjadel ja võlainstrumentidel, omakapitaliinstrumentidel, kinnisvaral ja tuletisinstrumentidel põhineva portfelli, seades pikaajalise eesmärgi saavutada reaalne 1 % tootlus, minimeerides samal ajal volatiilsusriski. Lõpetuseks tuleb märkida, et Hedera piirab oma riskipositsiooni Belgia aktsiate, võlakirjade ja kinnisvara suhtes. Seda tehakse hajutamiseks ja selle tagamiseks, et fond on Belgia majandusest piisavalt lahutatud.

4.4. Belgia seisukoht osameetmete kumulatiivse mõju suhtes

(281) Belgia väitel on pikendamisprojekti eri komponendid ja osameetmed osa Engie nõudmistest kasutusea pikendamisega nõustumiseks ning kõik nad kajastuvad 13. detsembril 2023 allkirjastatud üldistes tehingudokumentides. Belgia märkis ka seda, et pikendamisprojekti komponendid erinevad mitme elemendi poolest ja täiendavad üksteist, mis piirab võimalikku kumulatiivset mõju.

(282) Belgia viitas kohtupraktikale järjestikuste meetmete hindamisel käsitletavate järgmiste teemade kohta:

— asjaomaste sekkumiste sisu, laad ja kontekst;

— sekkumiste kronoloogia;

— sekkumiste eesmärk;

— ettevõtja olukord sekkumiste ajal;

— toetuse andjad või toetusesaajad (sealhulgas nende õiguslik seisund ja rahaline/majanduslik olukord) ning

— see, kas asjaomased erinevad sekkumised kavandati või olid ettenähtavad esimese sekkumise ajal.

4.4.1. *1., 2. ja 3. komponendi sisu ja laad*

(283) Belgia väitis, et pikendamisprojekti kolme komponendi sisu ja laad on olemuslikult erinevad, ning märkis, et komisjon ei võtnud menetluse algatamise otsuses eraldi arvesse 1., 2. ja 3. komponendi sisu ja laadi erinevusi/sarnasusi. Sellega seoses väitis Belgia järgmist.

a) 1. komponent hõlmab rahalisi ja struktuurimeetmeid, millega toetatakse BE-NUCi pikaajalist elujõulist toimimist, sealhulgas hinnavahelepingu kaudu, millega antakse tulutoetust ja vähendatakse turuhinnariski, ning mitme tasustamismehhanismi kaudu, millega kaetakse muud rahalised puudujäägid, et tagada pikaajaline majanduslik elujõulisus, pidades silmas avatust teatavale mahuriskile/tegevuse tulemuslikkuse riskile.

b) 2. komponent hõlmab Belgia kõigi tuumareaktorite tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmist ning seega väga pikka ajavahemikku, mis on 1. ja 3. komponendi rakendamise kestusest oluliselt pikem.

c) 3. komponent hõlmab õiguslikke tagatisi, mis kaitsevad tulevaste seadusemuudatuste eest, ning seega on selle komponendi sisu 1. ja 2. komponendist väga erinev.

4.4.2. *1., 2. ja 3. komponendi eesmärk*

(284) Belgia märkis, et kolme komponendi üldine eesmärk on seotud asjaomaste tuumareaktorite kasutusea pikendamisega. Samas on Belgia sõnul iga komponendi konkreetne eesmärk hindamisel oluline element.

a) 1. komponendi peamine eesmärk on vähendada tuludega seotud ebakindlust ja tagada pikendamisprojekti pikaajaline elujõulisus, hoides ära BE-NUCi maksejõuetuse ja pankroti. Samal ajal peetakse silmas ka eesmärki vältida aktsionäride ülemäärast tasustamist ja piirata Belgia riigi kui tasustamislepingu toetust. Täpsemalt on 1. komponendi aluseks olevad rahalised meetmed kavandatud proportsionaalselt vähendama erinevaid riske: hinnavahelepinguga vähendatakse hulgituru hindadega seotud riski, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetega maandatakse ootamatute seisakute suure mõjuga riske, mis põhjustavad kahjusid käitamisetapis, seiskamisperioodi kuludega seotud laenudega tagatakse pikendatud kasutuseaga reaktorite seiskamise ja nendega seotud plaaniliste tööde perioodil piisavad rahavood. Belgia sõnul tunnistas menetluse algatamise otsuse põhjenduses 208 seda ka komisjon.

b) 2. komponent hõlmab Belgia tuumareaktoritega seotud pikaajaliste keskkonna- ja dekomissioneerimiskohustuste haldamist, mis eristub 1. komponendi raames käsitletavatest BE-NUCi tegevusalastest ja finantsküsimustest. Selle komponendi peamine eesmärk on anda üle asjaomased tulevased tuumajäätmetega seotud kohustused, mis erineb tegevuseks vajalike rahaliste vahendite tagamise eesmärgist. Belgia sõnul näis komisjon menetluse algatamise otsuse põhjenduses 208 kinnitavat seda 2. komponendi eraldiseisvat eesmärki.

c) 3. komponent hõlmab õiguslikke tagatisi kaitseks teatavate tulevaste seadusemuudatuste eest. Selle komponendiga maandatakse regulatiivset riski, mis tuleneb teatavate Belgia riigi poliitika ja õigusnormide võimalikust muutumisest, ning see ei ole otseselt seotud teiste komponentidega hõlmatud finants-, tegevus- ega vastutusalaste aspektidega.

4.4.3. *Otsesed abisaajad 1., 2. ja 3. komponendi puhul*

(285) Belgia väitis ka, et 1., 2. ja 3. komponendi puhul on otsesed abisaajad erinevad. Belgia tunnistas, et kumulatiivse mõju olemasolu hindamisel on oluline teha kindlaks, kes on iga meetme puhul abisaajad. Sellega seoses esitas Belgia riik järgmised märkused.

a) 1. komponent hõlmab rahastamismehhanisme, kusjuures iga meetme puhul on ette nähtud konkreetsed abisaajad. Belgia märkis, et erinevalt menetluse algatamise otsuse põhjenduses 182 märgitust on hinnavahelepingu, seiskamisperioodi kuludega seotud laenude, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ning käibekapitalikrediidi puhul otsesteks abisaajateks BE-NUC ja Luminus, mitte Electrabel ja Luminus (Electrabel saaks kaudselt kasu aktsionärina).

b) 2. komponendi puhul, mis seisneb pikendamisprojektist tulenevate tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmises ning kokkuleppes dekomissioneerimiskohustuste kohta, on abisaajaks tuumarajatiste käitaja Electrabel, ent panustavate äriühingutena ka Luminus ja EDF Belgium. Seetõttu järeldas Belgia, et BE-NUC ei ole 2. komponendi puhul abisaaja.

c) 3. komponendiga nähakse ette, et teatavad Belgia (föderaalse) riigi võetud ühepoolsed meetmed annavad Electrabelile ja kaudselt ka Luminusele õiguse hüvitisele.

4.4.4. 1., 2 ja 3. komponendi kumulatiivne mõju

(286) 1., 2. ja 3. komponent erinevad oluliselt nii sisu, laadi, eesmärgi kui ka abisaajate poolest, neis on kokku lepitud samal ajal ja nad teenivad asjaomaste tuumareaktorite kasutusea pikendamise üldeesmärki. Nagu eespool kirjeldatud, vastab iga komponent konkreetsele eesmärgile, mis muudab need komponendid üksteist täiendavaks, see aga piirab võimalikku kumulatiivset mõju.

(287) Mis puudutab Electrabeli riskiprofiili võimaliku muutumist tänu 2. ja 3. komponendile, siis need meetmed võivad tõepoolest tuua Electrabelile kui tuumarajatiste käitajale kasu ja seega üldiselt parandada Electrabeli riskiprofiili. 2. ja 3. komponent ei muuda 1. komponendi peamise abisaaja BE-NUCi riskiprofiili. Compass Lexeconi tehtud sõltumatu analüüsi kohaselt on BE-NUCi riskiprofiil asjakohane tegur 1. komponendi proportsionaalsuse hindamisel, võttes arvesse projekti mõjutavaid konkreetseid riske ning riskide jaotumist Belgia riigi ja BE-NUCi vahel.

5. **ENGIE SEISUKOHT**

(288) Engie esitas oma märkused menetluse algatamise otsuse kohta 9. septembril 2024. Oma märkustes esitas Engie tõendid ja analüüsi, et põhjendada oma väidet selle kohta, et komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses väljendatud kahtlused on alusetud. Engie vastuses menetluse algatamise otsusele käsitletakse algset meedet, nagu seda menetluse algatamise otsuses kirjeldati. Praegune meede sisaldab algse meetmega võrreldes muudatusi (mis tehti selleks, et kõrvaldada komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses tõstatatud kahtlused) ja seda on üksikasjalikult kirjeldatud käesoleva otsuse 3. jaos. Engie seisukoht on kooskõlas Belgia ametiasutuste seisukohaga.

(289) Engie väitis, et pikendamisprojekt kujutab endast terviklikku kokkulepet, mis saavutati pärast Belgia valitsusega peetud ulatuslikke ja pikaajalisi läbirääkimisi, milles ta juhindus eesmärgist jääda Belgiaga seotuks ja aidata kaasa selle riigi elektrivarustuskindlusele, nõustudes Belgia sooviga pikendada kahe tuumareaktori kasutusiga, millega Belgia tühistas oma avaliku strateegia lõpetada tuumaenergiaalane tegevus Belgias pärast 2025. aastat (vt põhjendus 23). Lisaks väitis Engie, et pikendamisprojektil on alljärgnevalt kirjeldatud põhjustel siseturule positiivne mõju.

a) Esiteks on pikendamisprojekt oluline selleks, et tagada lähiaastatel Belgia elektrivarustuskindlus, võimaldades samal ajal potentsiaalselt vähendada Belgia reservvõimsuse mehhanismi rahastamise kulusid. See positiivne mõju toob kaudselt kasu ka naaberliikmesriikidele, kelle energiavõrgud on Belgia võrkudega ühendatud ja kes saavad elektrit importida (kusjuures elektri ekspordi näol ei ole tegemist otsese müügiga, vaid põhivõrguettevõtjate korraldatavate tasakaalustamistoimingutega).

b) Teiseks aitab pikendamisprojekt saavutada rohelise kokkuleppe kohaseid süsinikuheite vähendamise eesmärke.

(290) Lisaks väitis Engie, et käesoleva pikendamisprojekti (Doel 4 ja Tihange 3 kasutusea pikendamine) ning 2015. aastal Doel 1, Doel 2 ja Tihange 1 (edaspidi „varem pikendatud kasutuseaga reaktorid“) kasutusea pikendamise vahel on mitu erinevust.

a) Esiteks algatas Belgia riik käesoleva pikendamisprojekti 2022. aastal ehk pärast seda, kui Engie oli (2020. aastal) võtnud vastu otsuse loobuda tuumaenergiaalasest tegevusest ja suunata oma tegevus ümber, keskendudes taastuvenergiale ja energiataristule. Seega pidi Engie oma strateegia täielikult ümber tegema, mis juba iseenesest suurendas pikendamisprojekti kulusid, eelkõige seetõttu, et Electrabel ei teinud ettevalmistavaid ohutusuuringuid ega moodustanud eraldisi seoses eluea võimaliku uue pikendamisega ega varem pikendatud kasutuseaga reaktorite eluea järjekordse pikendamisega. Varem pikendatud kasutuseaga reaktorite puhul oli aga Electrabel viinud läbi ettevalmistavad uuringud Belgia tuumareaktorite käitamise pikendamiseks, kuna sellist stsenaariumi peeti tol ajal tõenäoliseks.

b) Teiseks tulenesid mitmed kulud pikendamisprojekti pingelisest ajakavast. Belgia valitsuse taotlusel toodi pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamine ettepoole, 1. novembrile 2025 (algselt kavandatud 1. novembri 2026 asemel).

c) Kolmandaks eeldatakse lisaks regulatiivsele ebakindlusele, et BE-NUCi mõjutab turuhindade suurem kõikumine (võrreldes 2015. aasta olukorraga), kuna energiaallikate jaotuses kasvab taastuvate energiaallikate osakaal. Lisaks olid ka turutingimused 2015. aastal oluliselt teistsugused, sest fossiilkütustel põhinevad ja stabiilsemad energiaallikad moodustasid energiaallikate jaotusest suurema osa ning madalaid/negatiivseid hindu esines harva.

d) Neljandaks on varem pikendatud kasutuseaga reaktorite finantstulemusi negatiivselt mõjutanud oodatust sagedasemad seisakud, investeeringukulud ja madalam teenitud elektrihind. Alates 2016. aastast on Engie raamatupidamises seoses tema tuumaenergiaalase tegevusega mitmel korral kajastatud väärtuse langus, mis tõi Engie kontsernile kaasa märkimisväärse rahalise kahju (sellest järeldub, et eraõiguslik turuosaline ei saa seda tegevust üksi ja ilma tasakaalustatud riskijagamismehhanismita ellu viia).

e) Ka AFCN/FANC tõi oma 2021. aasta seisukohas selgelt esile arvukad erinevused varem pikendatud kasutuseaga reaktorite ja käesoleva pikendamisprojekti vahel ([115]). Selleks et tegevust saaks taasalustada 1. novembril 2025 ehk algselt plaanitust aasta varem, andis AFCN/FANC loa viia vajalike turvatäiustuste tegemine lõpule kolme aasta jooksul pärast reaktorite taaskäivitamist (31. detsembriks 2028), samas kui varem pikendatud kasutuseaga reaktorite puhul oli AFCN/FANC lubanud teha vajalikke töid viie aasta jooksul pärast taaskäivitamist.

(291) Engie väitis, et kõigi nende tegurite tõttu sõlmisid Engie ja Belgia riik kõikehõlmava lepingu, milles nähakse ette nii kasutusea soovitud pikendamine (Engie riski vähendamise tingimusel) kui ka üleantud kasutatud tuumkütuse ja tuumajäätmete käitlemine, ning ta leidis, et varem pikendatud kasutuseaga reaktorid ei ole asjakohane võrdlusalus käesoleva pikendamisprojekti eri meetmete vajalikkuse ja asjakohasuse hindamiseks.

(292) Alljärgnevalt kirjeldatakse üksikasjalikumalt Engie peamisi argumente komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses väljendatud kahtluste kohta.

5.1. Engie seisukoht pikendamisprojektiga seotud riigiabi üheks ja samaks sekkumiseks kvalifitseerimise ning ergutava mõju suhtes

5.1.1. *Üks ja sama sekkumine*

(293) Komisjon on seisukohal, et meetme kolme komponenti võib pidada Belgia riigi üheks ja samaks sekkumiseks niivõrd, kuivõrd need kõik on seotud sama sündmusega, st asjaomaste reaktorite kasutusea pikendamisega.

(294) Engie teatas, et tal ei ole vastuväiteid üheks ja samaks sekkumiseks kvalifitseerimisele niivõrd, kuivõrd see vastab Euroopa Liidu Kohtu praktikas sätestatud kriteeriumidele ([116]). Engie nõustus komisjoni poolt menetluse algatamise otsuse põhjenduses 208 esitatud seisukohaga, et meetme kolm komponenti on üksteisest sõltuvad ja aitavad ühiselt kaasa reaktorite eluea pikendamise kokkuleppe täitmisele, mis võimaldab neid käsitada ühe sekkumisena. Engie tunnistas, et tal olid riskile avatusega ning kasutatud tuumkütuse ja tuumajäätmete käitlemisega seotud eeltingimused, mille tulemusena sõlmiti üldine kõikehõlmav kokkulepe, mis ei piirdu tuumareaktorite jätkuva käitamise eest tasu maksmise mehhanismi kehtestamisega. Seadmata üheks ja samaks sekkumiseks kvalifitseerimist kahtluse alla, juhtis Engie siiski tähelepanu sellele, et mõned pikendamisprojekti osameetmed ei kujuta endast riigiabi, kuna need ei anna Electrabelile valikulist eelist, eelkõige järgmised:

a) haldusteenuste leping, mille kohaselt võib Electrabel osutada BE-NUCile tugiteenuseid (sealhulgas sekretariaadi-, raamatupidamis- ja maksuteenuseid) ning mis on turutingimustel sõlmitav ja turul standardselt kasutatav leping;

([115]) AFCN/FANC, 28. november 2021, „*Position de l'AFCN sur le projet LTO pour Doel 4 et Tihange 3*“, lk 5, kättesaadav aadressil https://afcn.fgov.be/fr/system/files?file=2021-11-28-afcn-position-lto-final-fr.pdf. „*Doel 4 ja Tihange 3 olukorda ei saa võrrelda reaktorite Doel 1 ja Doel 2 olukorraga (mille puhul tehti 2014. aastal otsus anda kasutusea pikendamiseks alles viimasel minutil). Reaktorid Doel 1 ja Doel 2 oli võimalik 2015. aasta talvel suhteliselt kiiresti taaskäivitada, sest i) nende kasutusea pikendamise toimik koostati ja kiideti heaks juba 2012. aastal, nii et taaskäivitamiseks vajalikud muudatused (mis olid seotud seadmete kvalifitseerimise ja vananemise haldamisega) olid hästi teada, ning ii) tuumarajatiste ohutust käsitleva kuningliku dekreedi artikkel 30 ei olnud veel jõustunud ja seetõttu sai ohutuse tagamiseks vajalike muudatuste tegemise jaotada erinevatele 2015.–2020. aasta plaanilistele seisakutele. […] Tuumareaktorite Doel 4 ja Tihange 3 ohutu käitamise pikendamiseks on vaja laiendatud tegevuskava, mis käsitleb peamiselt tuumaohutuse tagamise seisukohast olulisi elemente. See tegevuskava hõlmab potentsiaalselt suure hulga komponentide projekteerimist, kontrollimist ja ehitamist/koostamist/paigaldamist. Seetõttu võtab uute ohutusnõuete täitmiseks vajalike muudatuste ettevalmistamine ja rakendamine aastaid.*“

([116]) Engie viitas sellega seoses Üldkohtu 15. septembri 1998. aasta otsusele kohtuasjas BP Chemicals *vs.* komisjon, T-11/95, milles on sedastatud, et kui *järjestikused sekkumised, võttes eelkõige arvesse nende ajalist järjekorda, eesmärki ja ettevõtja olukorda nende sekkumiste hetkel, on niivõrd tihedalt omavahel seotud, et neid on võimatu eraldada, võib neid pidada üheks ja samaks sekkumiseks.*

b) pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergia müügi allhange energiahaldusteenuste lepingu alusel, mis sõlmitakse konkurentsipõhise, läbipaistva, mittediskrimineeriva ja tingimusteta hankemenetluse teel, tagades seeläbi vastavuse turutingimustele; ning

c) Belgia riigi poolt kulude katmisega seotud kahju hüvitamine juhul, kui tehingut ei sõlmita, mis ei ületa tavapärastes turutingimustes võrreldavate tehingute puhul kohaldatavaid kohustusi, kusjuures kumbki pool vastutab lepingu (ettevalmistamise) kulude eest juhul, kui tehing jääb emma-kumma poole süül sõlmimata. Engie vastutab selliste kulude eest 100 % ulatuses, kui tehingu nurjumise eest vastutab tema, ja kulud jagatakse pooleks, kui tehingu nurjumise eest ei vastuta kumbki pool.

5.1.2. *Ergutav mõju*

(295) Engie rõhutas, et ergutav mõju, mida komisjon pidas menetluse algatamise otsuse põhjendustes 229 ja 239 esitatud hinnangus tõenäoliseks, ei ole hüpoteetiline, kuid pole kahtlust, et ilma pikendamisprojektita, sealhulgas kolme kõnealuse komponendita, ei oleks Electrabel pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamist jätkanud. Sellega seoses väitis Engie järgmist.

a) Electrabel oli juba alustanud oma tuumaenergiaalasest tegevusest täielikult loobumise strateegia rakendamist ja sel ajal kohaldatud õigusraamistiku kohaselt ei olnud tal võimalik seda otsust (mis oli avaldatud Engie avalikus finantsteabes ([117])) tagasi võtta.

b) Engie seisukoht kajastus selgelt AFCN/FANC arvamustes ja aruannetes Doel 4 ja Tihange 3 kasutusea pikendamise projekti teostatavuse kohta ([118]).

c) Oma teabevahetuses, mis oli seotud Belgia valitsusega pikendamisprojekti üle peetud läbirääkimistega, tõi Engie selgelt esile, et ilma riskijagamismehhanismita ja Belgia seitsme tuumareaktori käitamisest tulenevate tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse kulude katmise lahenduseta ei kaalu Electrabel asjaomaste reaktorite kasutusea pikendamist ([119]). See seisukoht tehti selgeks juba pikendamisprojekti puudutanud arutelude alguses, nagu on märgitud AFCN/FANC aruandes ja Engie tegevjuhi teates (nagu on osutatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 6).

(296) Lisaks rõhutas Engie, et Electrabeli stiimul jätkata pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamist tuleneb pikendamisprojekti toetusmeetmete kogupaketist, mis on sel eesmärgil asjakohaselt kalibreeritud. Ükski osameede eraldi võetuna ei oleks saanud pakkuda piisavaid stiimuleid. Samamoodi oleks Engie paketi mis tahes elemendi väljajätmise korral keeldunud pikendamisprojektis osalemast. Engie järeldab, et seetõttu ei tohiks menetluse algatamise otsuse põhjenduses 235 osutatud meetmeid pidada eraldiseisvalt konkreetset (või täiendavat) stiimulit pakkuvaks, vaid neid tuleks käsitleda tervikuna.

([117]) Selle tulemusena kajastas Engie 2020. aastal oma tuumaenergiavarade väärtuse languse. Engie 2020. aasta universaalne registreerimisdokument, jaotis 1.4.1, lk 13. Kättesaadav aadressil www.engie.com/sites/default/files/assets/documents/2021-03/ENGIE_URD_2020_0.pdf.

([118]) Vt nt AFCN/FANC, 28. november 2021, „*Position de l'AFCN sur le projet LTO pour Doel 4 et Tihange 3*“, lk 5, kättesaadav aadressil https://afcn.fgov.be/fr/system/files?file=2021-11-28-afcn-position-lto-final-fr.pdf. *„Käitaja Electrabel teatas 2020. aasta novembris, et Belgia valitsus oli oma valitsuslepingus teinud selge valiku 2025. aastaks tuumarajatiste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise kasuks. Selle tähtajani oli jäänud alla viie aasta ning Doeli ja Tihange tuumaelektrijaamade käitaja otsustas, et reaktorite Doel 4 ja Tihange 3 käitamise võimalikuks pikendamiseks valmistumine ei ole enam võimalik. Seetõttu otsustas Electrabel suunata kõik oma ressursid Doeli ja Tihange tuumaelektrijaamade kõigi seitsme tuumareaktori lõplikuks seiskamiseks ja demonteerimiseks valmistumisse. Seega lõpetas käitaja selles etapis teise põlvkonna reaktorite käitamise pikendamiseks valmistumise projekti.*“

([119]) Vt nt AFCN/FANC, 17. jaanuar 2022, „*Résumé et analyse des actions nécessaires pour l'activation du plan B - Long Term Operation Doel 4 & Tihange 3*“, lk 9, kättesaadav aadressil https://afcn.fgov.be/fr/system/files?file=20220118-note-afcn-liste-analyse-actions-late-lto-vf.pdf. *„[…] Electrabel soovib enne omapoolsete sammude astumist kindlust. Kui valitsus soovib käivitada plaan B* [Doel 4 ja Tihange 3 käitamise jätkamine]*, peab ta enne selle plaani edasiarendamist seadma prioriteediks Electrabeliga peetavad arutelud nõutavate tingimuste ja kindluse üle (1. ülesanne). AFCN juhib taas valitsuse tähelepanu asjaolule, et peaaegu kõik plaan B kohased toimingud, mis kuuluvad AFCNi pädevusse (kasutusea pikendamise toimiku koostamine), eeldavad koostööd Electrabeliga. Electrabeli sõnul sõltub igasugune arutelu kasutusea võimaliku pikendamise teemal selge, stabiilse ja sidusa tuumaohutusalase regulatiivse raamistiku olemasolust. AFCN mõistab seda seisukohta ja kavatseb seetõttu jätkata tööd tuumaohutusalase regulatiivse raamistiku täpsustamiseks 2022. aasta esimeses kvartalis.*“

5.2. **Engie seisukoht 1. komponendi mitme osameetme vajalikkuse, asjakohasuse ja proportsionaalsuse suhtes**

5.2.1. *Ühisettevõtte loomine*

(297) Engie sõnul on sellise ühisstruktuuri loomine, milles Belgia riigile kuulub 50 % osalus, vajalik pikendamisprojekti eesmärkide saavutamiseks, s.t pikendatud kasutuseaga reaktorite õigeaegseks taaskäivitamiseks 2025. aasta novembriks. Engie teatas, et enne pikendamisprojekti kohta kokkuleppe sõlmimist nõudis ta mehhanismi riskide jagamiseks Belgia riigiga 50/50 põhimõttel.

(298) Engie sõnul ei ole tasustamismehhanismide olemasolu selleks otstarbeks mitmel põhjusel piisav: i) tasustamisleping jätab Engiele jääkriskid, ii) ilma ühisettevõtteta peaks Engie ajutiselt kandma 100 % kahjudest kuni lepingutes ette nähtud hüvitamiseni ning iii) Engie oli oma tuumaenergiaalast tegevust vähendamas ega soovinud üksi kanda pikendamisprojekti jaoks vajalikke investeeringukulusid, mis ületavad [2–2,5] miljardit eurot, ega kõiki ootamatutest seisakutest ja ülekuludest tulenevaid võimalikke kahjusid.

(299) Lisaks teatas Engie, et kuna Belgia riik osaleb pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisest tulenevas kasumis ja kahjumis (eelkõige dividendide vormis), eeldas ta, et see motiveerib Belgia riiki täiendavalt pikendatud kasutuseaga reaktoreid oma tulevastes poliitilistes otsustes arvesse võtma. Seetõttu järeldas Engie, et ühisstruktuuri loomine viib Belgia riigi ja Engie huvid omavahel kooskõlla.

(300) Engie väitis ka, et ühisettevõte on asjakohane ja proportsionaalne, võimaldades Engiel kui eraettevõtjal tasakaalustada võimalikku riski, et Belgia riik tegutseb BE-NUCi strateegiliste otsuste üle ühist kontrolli teostades erapoolikult, lisades, et Belgia riik ja Engie kasutavad oma õigusi BE-NUCi juhtimisel võrdsetel alustel.

5.2.2. *Engie seisukoht hinnavahelepingu suhtes*

(301) Seoses hinnavahelepingu vajalikkusega väitis Engie, et võttes arvesse tuumatööstusega seotud turutõrkeid ja elektrituru suurt volatiilsust lähiaastatel, on pikendamisprojekt avatud märkimisväärsele rahastamispuudujäägi riskile, mistõttu hinnavaheleping on vajalik vahend ühistes huvides oleva eesmärgi saavutamiseks. Engie viitas ka kasutusea pikendamise lühikesele kestusele (10 aastat) võrreldes keskmiste investeeringutega tuumaenergiasektorisse, märkimisväärsetele kuludele ja asjaolule, et esimese kolme aasta jooksul ei tööta pikendatud kasutuseaga reaktorid 100 % võimsusega, kuna samal ajal tehakse käitamise pikendamiseks vajalikke töid.

(302) Engie väitis, et hinnavahelepingu ülesehitus ja turuhinnariskiga korrigeerimine on asjakohane ja proportsionaalne, võimaldades tagada pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamisel tõhusalt turusignaalidele reageerimise stiimulid. Sellega seoses nõustub Engie Belgia riigi argumentidega, mis puudutavad pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise tehnilisi, regulatiivseid ja majanduslikke piiranguid (vt jaotis 2.1). Engie väitis, et nüüdki, kui hinnavaheleping puudub ja viis reaktorit võimaldavad rakendada suurema hajutamise strateegiat, on Engie paindlikkus tuumaenergia abil elektritootmise kohandamiseks vastavalt lühikese ja keskmise perioodi turusignaalidele väga piiratud. Engie sõnul on hinnavaheleping selle piiratud manööverdamisruumi raames kavandatud nii, et see annaks BE-NUCile täieliku stiimuli hinnasignaalidele reageerimiseks (niivõrd, kuivõrd see on tehniliselt teostatav).

a) Esiteks rõhutas Engie, et erinevalt paindlikest elektritootmisallikatest ja uuematest tootmisüksustest ja/või muud tüüpi tuumareaktoritest on pikendatud kasutuseaga reaktorid projekteeritud baaskoormusel tootmiseks ja võimsuse vähendamise võimalused on nende puhul väga piiratud, mistõttu on ratsionaalne mitte vähendada võimsust iga kord, kui hinnad muutuvad negatiivseks või on lühiajalistest piirkuludest madalamad. Engie selgitas, et AFCN/FANC on alles alates 2015. aastast lubanud Belgia tuumareaktorite võimsuse vähendamist majanduslikel põhjustel; seejuures tuleb järgida rangeid tehnilisi piiranguid, mida on kirjeldatud käesoleva otsuse põhjendustes 13–15. Võttes arvesse neid piiranguid (aga ka võimsuse vähendamisega kaasnevat automaatse seiskumise riski, samuti seiskamisest tulenevat tasakaalustamatuse riski ning kütusesäästu puudumist võimsuse vähendamise ajal), selgitas Engie, et tuumarajatiste käitajal ei ole võimalik negatiivsetele hindadele reageerimiseks reaktorite elektritootmist vabalt kohandada ja et võimsuse vähendamise piiratud võimalusi tuleks võimalikult hästi ära kasutada.

b) Teiseks tagavad turuhinnariskiga korrigeerimine ja tuumkütusetsükli kestuse muutmine, et plaanilisi seisakuid tehakse suveperioodil, mil hinnad on ajalooliselt olnud ja eeldatavalt on ka edaspidi kõige madalamad. Sellega tagatakse, et pikendatud kasutuseaga reaktorid on käitatavad siis, kui elektrinõudlus (ja -hinnad) on eeldatavasti kõrgeimal tasemel. Engie lisas ka, et tuumareaktori plaaniliseks seisakuks valmistumiseks kulub umbes 12 kuud, seisakust tuleb turgu eelnevalt teavitada ja sellesse on kaasatud suur hulk sidusrühmi. Tuumarajatiste käitaja ei saa plaanilise seisaku aega ilma võrguettevõtja eelneva nõusolekuta muuta. Seega, kuigi seisakute planeerimisel saab võtta arvesse pikaajalisi turutingimusi, ei reageerita tuumaelektrijaama hooldustööde planeerimisel lühikese perioodi turusignaalidele.

c) Kolmandaks väitis Engie, et turuhinnariskiga korrigeerimine annab BE-NUCile piisava stiimuli maksimeerida ja saada kõrgeimat turuhinda, planeerides seisakud ajale, mil hinnad on eeldatavalt kõige madalamad, ning ta ei saa kuidagi nõustuda komisjoni esialgse seisukohaga, et turuhinnariskiga korrigeerimise mõju on praktikas väike (nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 290).

(303) Lõpuks väitis Engie seoses hinnavahelepingu ülesehituse parameetritega, et järgmise päeva turu hind on asjakohane turu võrdlushind.

a) Esiteks teatas Engie, et pikaajalistel toodetel puudub mõju tuumaelektrijaama jaotamisotsustele, sest tuumaelektrijaama lühiajalised piirkulud on olemuslikult väga väikesed. Elektri forvardhinnad ei ole ühelgi Euroopa turul kunagi muutunud negatiivseks ja sellise sündmuse toimumist tulevikus võib pidada väga ebatõenäoliseks. Seetõttu väitis Engie, et pikaajalised tooted ei anna vajalikke turusignaale jaotamisotsuste arbitraažiks ning et olenemata võrdluseks valitud turuhinnast on jaotuse aluseks alati ühelt poolt lühiajaliste piirkulude ja alternatiivkulude ning teiselt poolt järgmise päeva turu hinna võrdlus (võttes arvesse elektrijaama paindlikku käitamise võimalusi).

b) Teiseks väitis Engie, et turu võrdlushinnana forvardtoodete kasutamine tooks BE-NUCile kaasa märkimisväärsed ja juhitamatud riskid, mis tulenevad asjakohaste pikaajaliste toodete ebapiisavast kättesaadavusest Belgia turul.

— Belgia forvardturgu iseloomustab vähene ja kahanev likviidsus. Järgmise aasta turul kaubeldavad mahud on pikendatud kasutuseaga reaktorite eeldatavast aastatoodangust oluliselt väiksemad ([120]). See lahknevus rõhutab, et pikaajaliste turutoodete kasutamine hinnavahelepingu võrdlushinnana on ebapraktiline.

— Forvardturu vähene likviidsus mitte ainult ei muuda seda kehvaks võrdlusaluseks täitmishinna alusel hinnavahemakse arvutamisel, vaid tekitab ka märkimisväärseid riske, mis on seotud hinnakujunduse, turumoonutuste ja täitmiskuludega. Järgmise päeva turu hind seevastu pakub hinnakujunduses suurimat likviidsust ja läbipaistvust, võimaldades seega vältida probleeme, mis on seotud läbipaistmatu likviidsuse, kordamiskulude, kaudse riskimaandamise kulude ja võimendustagatise nõuetega.

— Belgia forvardturul puudub võrdlushinnana kasutamiseks piisav detailsus ([121]).

([120]) Näiteks 2024. aastal kaubeldakse järgmise aasta turul eeldatavalt ainult 9 TWh elektrienergiaga, kuid pikendatud kasutuseaga reaktorid toodavad aastas hinnanguliselt 14 TWh elektrit.

([121]) Forvardtooted kantakse enamasti kalendrisse, mis hõlmab ka järgmist kvartalit ja järgmist kuud. Võttes aga arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite tootmise kõikuvust ja ebakindlust, mis tuleneb plaanilistest seisakutest (millele lisanduvad reaktoritega seotud tööd kuni 2029. aastani ning töö ja planeerimisega seotud ebakindlus) ning ettenägematutest seisakutest, tooks turu võrdlushinna jaoks pikaajalise toote kasutamine kaasa märkimisväärse mahuriski ja märkimisväärsed kulud seoses riskimaanduspositsioonide likvideerimisega juhul, kui tootmist ei toimu, mis tekitavad rahavoogude tekitamisele ja BE-NUCi rahalisele elujõulisusele täiendava riski.

c) Engie väitis, et täiendavad riskid tulenevad asjaolust, et tema tuumareaktorite arv väheneb alates 2025. aastast märkimisväärselt, kuna seitsmest reaktorist viis dekomissioneeritakse. See suurendab käitamise võimatuse riski, sest pikendatud kasutuseaga reaktorite võimalikke seisakuid või käitamisprobleeme ei saa korvata teiste reaktorite abil. See muudab BE-NUCi tootmise ebakindlamaks, mis suurendab pikaajaliste lepingute kohaselt elektrienergia tarnimata jätmise riski. Selliste stsenaariumide korral oleks BE-NUC sunnitud elektrit potentsiaalselt kõrgemate hindadega tagasi ostma, mis lisaks vähenenud tootmisest tulenevale tulude vähenemisele põhjustaks märkimisväärset rahalist kahju. Seda kahju süvendaks vähene likviidsus pikaajalistel turgudel, kus ostu-müügi noteeringute suured vahed ja piiratud kauplemismahud võivad lepinguliste kohustuste täitmisega seotud kulusid veelgi suurendada ([122]).

5.2.3. *Engie seisukoht minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenu suhtes*

(304) Engie rõhutas, et vajadus minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenude järele on peamiselt seotud pikendamisprojekti konkreetse kontekstiga, mis tuleneb i) hilinenud otsusest pikendada Doel 4 ja Tihange 3 kasutusiga ning pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud tööde ettevalmistamiseks ja tegemiseks jääva perioodi lühidusest, ii) varade vananemisest ja suurenenud süsteemsest riskist, mis on tingitud kahe sama tehnoloogiaga reaktori käitamisest, iii) pikendatud kasutuseaga reaktorite samaaegsest taaskäivitamisest ja käitamisest esimese kolme aasta jooksul ning iv) tuumaenergia abil elektritootmise tasandatud kogukuludest, milles käitamis- ja hoolduskulude osakaal on suurem kui uue tuumaelektrijaama puhul.

(305) Lisaks väitis Engie, et nii minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed kui ka seiskamisperioodi kuludega seotud laenud piirduvad hädavajalikuga, sest i) Belgia riigi poolt tasustamislepingu alusel tehtavad maksed ei kata ulatuslikke seisakuid, mis on tingitud tehnilistest probleemidest, rahvusvahelise reguleerimisega seotud ettenägematust olukorrast või tuumahädaolukorrast; ii) vastupidiselt menetluse algatamise otsuse põhjenduse 269 punktis b esitatud väitele ei ole sellised ootamatud sündmused äärmuslikud ega vähetõenäolised stsenaariumid, vaid järgmise kümne aasta võib neid suure tõenäosusega ette tulla; ning iii) hõlmatud on ainult teatavat künnist ületavad sündmused.

a) Tasustamisleping võimaldab kohandada hinnavahelepingu täitmishinda BE-NUCi kasuks konkreetsete nn „muutmist tingivate sündmuste“ puhul, millega kaasnevad siiski piirangud ja erandid. Näiteks ei hõlma tasustamisleping ühe või mõlema pikendatud kasutuseaga reaktori seiskamist ohutusmeetmete võtmiseks pärast hädaolukorda või rahvusvaheliste eeskirjade muutumise tõttu. Lisaks ei hõlma tasustamisleping teatavatest tehnilistest probleemidest tingitud seisakuid, näiteks järgmisi: ohutusega seotud seiskamine pärast rutiinset regulatiivset kontrolli, mis on eeldatava tegevuse osa; kohustuslik uuendamine, mis on nõutav kehtivate või laialdaselt vastu võetud rahvusvaheliste eeskirjade kohaselt, nagu nõukogu direktiiv 2014/87/Euratom, ([123]) mis võeti vastu pärast Fukushima tuumaavariid; rahvusvahelisest intsidendist tingitud ennetav seiskamine, mis on prognoositav regulatiivne lahendus; piirkondliku omavalitsuse kehtestatud rangemad keskkonnaeeskirjad, mis mõjutavad sageli mitut sektorit; tarneahela häired, mis ei võimalda teha vajalikku hooldust või remonti; ning kriitilise tähtsusega seadmete seisukorra ettenägematu halvenemine.

b) Selliste tehniliste/regulatiivsete/erakorraliste sündmuste toimumise tõenäosus ei ole nii väike nagu menetluse algatamise otsuses väidetud ning nad võivad mõjutada nii pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise kulusid kui ka nende käitatavust. Engie mainis sellega seoses järgmist.

— Vaatamata kehtivatele rangetele tuumaohutuseeskirjadele ei saa välistada sellist õnnetust nagu Tšernobõlis või Fukushimas juhtunu.

— Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete lisamine lepingusse põhines Electrabeli kogemustel Belgia tuumareaktorite käitamisel: aastatel 2012–2022 toimus Belgia seitset tuumareaktorit mõjutavatel tehnilistel põhjustel 11 ulatuslikku ootamatut seisakut.

— Teistest riikidest saab tuua mitu hiljutist näidet tuumareaktorite pikaajalise seisaku kohta (nt Rootsi Ringhals 4 seisak 2022. aastal, Prantsusmaa Civaux 1 seisak 2021. aastal ja Hiina Taishhan 1 seisak 2021. aastal).

([122]) Engie oli sellises olukorras 2018. aastal, kui mitu reaktorit olid samaaegselt rivist väljas, mistõttu kasutada sai keskmiselt vaid 52 % nimivõimsusest. Engie pidi riskimaandusena kasutatud forvardlepingud ostma tagasi olukorras, kus Belgia hinnad olid märkimisväärselt tõusnud ja ühendusvõimsus oli küllastunud, mille tulemusel moodustas tema tuumaenergiaalase tegevuse kahjum (EBITDA) sel aastal [0–0,5] miljardit eurot (võrreldes eelmise aasta [0–0,5] miljardi euro suuruse kasumiga).

([123]) Nõukogu 8. juuli 2014. aasta direktiiv 2014/87/Euratom, millega muudetakse direktiivi 2009/71/Euratom, millega luuakse tuumaseadmete tuumaohutust käsitlev ühenduse raamistik (ELT L 219, 25.7.2014, lk 42, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2014/87/oj).

c) Kõik sündmused, mille kulud jäävad allapoole 5 miljoni euro suurust künnist, ei kvalifitseeru „muutmist tingivaks sündmuseks“ ja seega tasustamislepingu vastaspool neid ei hüvita.

(306) Engie sõnul ei kujuta minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed endast piiramatut toetust (vastupidiselt komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses väidetule), võttes arvesse tasustamislepingu vastaspoole lõpetamisõigusi, mis on sätestatud tasustamislepingus ja mis võimaldavad tal oma riski vähendada.

(307) Engie väitel võimaldas Belgia riik seiskamisperioodi kuludega seotud laenude pikendamist, et katta osa kuludest pärast reaktorite taaskäivitamise kuupäeva, sest Belgia riigi soovil toodi pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamine ettepoole (2026. aastast 2025. aastasse), mis tähendab, et reaktoritega seotud töid tuleb teha nende käitamise ajal ja seetõttu teenitakse esimesel kolmel käitamisaastal vähem tulu. Seejuures järgiti Engie ja Belgia riigi vahel kokku lepitud põhimõtet, mille kohaselt peavad aktsionärid kandma kõik kulud, mis tulenevad asjaomaste reaktorite kasutusea pikendamisest, samas kui BE-NUC rahastab käitamis- ja hoolduskulusid oma tuludest.

(308) Seoses pikendamisprojekti raames ette nähtud finantsmehhanismide proportsionaalsusega väitis Engie, et need mehhanismid ei kaitse BE-NUCi tegevusriskide eest, nagu komisjon väitis menetluse algatamise otsuses. BE-NUC on muu hulgas osaliselt avatud käitatavuse riskile asjaomaste reaktorite kogu pikendatud kasutusea jooksul, samuti tegevuskulude ületamisele pärast kulude kooskõlastamise kuupäeva, mis võib takistada rahavoogude tekitamist ja avaldada negatiivset mõju BE-NUCi tulumäärale. Need kulud hõlmavad muu hulgas suurenenud personalikulusid (töötajate hoidmise programmid ja täiendavad värbamis-/koolituskulud, mis on vajalikud tegevuse jätkamiseks), käitamis- ja hoolduskulusid (materjalide hinnatõus, oluliste varuosade ja komponentide nappus tarneahelates, ANFC/FANC nõudeid (AFCN/FANC vaatab kõik projekti muudatused enne heakskiitmist põhjalikult läbi ja võib need vaidlustada), oluliste seadmete ettenägematuid rikkeid enne taaskäivitamist ning kütusekulusid (lepingud on osaliselt seotud turu arenguga).

(309) Lisaks väitis Engie, et Electrabel kui pikendatud kasutuseaga reaktorite käitaja on tugevalt motiveeritud maksimeerima reaktorite käitatavust tavapärastes käitamistingimustes, et vältida leppetrahvi maksmist, kui käitatavus langeb mis tahes lepinguaastal alla [90–100] %.

(310) Engie esitas simulatsiooni, mis näitab nende sündmuste mõju pikendatud käitamise kasumlikkusele, mida minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetega ei kaeta; näitena on kasutatud i) vähenenud käitatavust käitamisetapis (kõrgemat sundseisakute määra) ja ii) teatavate tegevuskulude ületamist ettenägematute kulude tõttu pärast kulude kooskõlastamise kuupäeva ning mõlema sündmuse kombinatsiooni. Tabel 16 näitab, et nendel sündmustel võib olla märkimisväärne negatiivne mõju BE-NUCi sisemisele tulumäärale.

Tabel 16

Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetega hõlmamata sündmuste mõju pikendatud käitamise kasumlikkusele (100 %)

	Põhistsenaarium (käitatavus ei ole vähenenud)	Sundseisakute määra tõus 5 %	Sundseisakute määra tõus 10 %
Põhistsenaarium (tegevuskulusid ei ületata)		Sisemine tulumäär = [5–10] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [100–300] miljonit eurot	Sisemine tulumäär = [0–5] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [200–400] miljonit eurot
Tegevuskulude ületamine 5 %	Sisemine tulumäär = [5–10] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [0–200] miljonit eurot	Sisemine tulumäär = [5–10] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [100–300] miljonit eurot	Sisemine tulumäär = [0–5] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [200–400] miljonit eurot
Tegevuskulude ületamine +10 %	Sisemine tulumäär = [5–10] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [0–200] miljonit eurot	Sisemine tulumäär = [0–5] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [100–300] miljonit eurot	Sisemine tulumäär = [0–5] % Nüüdispuhasväärtus = miinus [200–400] miljonit eurot

Allikas: Engie vastus menetluse algatamise otsusele.

(311) Lisaks väitis Engie, et seiskamisperioodi kuludega seotud laenude intressimäär on proportsionaalne ja asjakohane, nagu kinnitab sõltumatu analüüs ([124]). Engie lisas, et seiskamisperioodi kuludega seotud laenud on kavas koos intressidega tagasi maksta pikendatud käitamisperioodi lõpus, kui BE-NUC teenib piisavalt raha.

5.2.4. *Engie seisukoht käibekapitalikrediidi ja aktsionärilaenude tingimuste suhtes*

(312) Engie selgitas, et aktsionärilaenude ja käibekapitalikrediidi intressimäär on reaalturuväärtusele vastav intressimäär, mille määrab kindlaks BE-NUCi juhatus, võttes aluseks kehtivad turuintressimäärad ja võrreldavad laenud, mida kolmandad isikud asjaomasel ajal võivad anda.

(313) Engie selgitas ka, et ta on koostanud põhitingimuste dokumendi, milles kirjeldatakse intressimäärade kehtestamisel järgitavat metoodikat. Engie selgituse kohaselt on see metoodika kooskõlas tema siirdehindadega seotud laenupoliitikaga ning OECD põhimõttega maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise kohta, tagades, et kehtestatav intressimäär vastab reaalturuväärtusele (vt põhjendus 63).

(314) Seetõttu tegi Engie järelduse, et nii käibekapitalikrediidi kui ka aktsionärilaenude intressimäär on proportsionaalne.

5.2.5. *Engie seisukoht energiahaldusteenuste lepingu suhtes*

(315) Esiteks rõhutas Engie, et tema kontserni üksus (GEMS), mis võidakse valida energiahaldusteenuste lepingu partneriks kas hankemenetluse kaudu või ajutise varuvariandina, on tuumaenergia äriüksusest (Nuclear) täiesti sõltumatu. Engie selgitas, et alates 2024. aasta jaanuarist on ühelt poolt korraldatud asjakohased hankemenetlused ja teiselt poolt on Engie kontsernis loodud sisemised tõkked, et vältida Electrabeli mis tahes osalemist energiahaldusteenuste lepingu partneri valimisel.

(316) Teiseks väitis Engie, et GEMSi võimalik väljavalimine energiahaldusteenuste lepingu partneri hankemenetluses ei põhjusta turulepääsu piiramise ohtu. Engie sõnul tegutseks GEMS lepinguosalisena täpsete volituste alusel, mis tulenevad pakkumise ja tasakaalustamatuse strateegiast (millest ta ei tohi kõrvale kalduda), talle makstaks tasu ning elektrienergia omandiõigus jääks kuni müümiseni BE-NUCile. Seega, kuna BE-NUCi vastavat müüki ei saaks omistada GEMSile/Engie kontsernile, ei saa Electrabeli positsioon Belgia turul tugevneda, kui GEMS nimetataks energiahaldusteenuste lepingu partneriks.

(317) Kolmandaks vastab energiahaldusteenuste lepingu partneri valimiseks korraldatav hankemenetlus komisjoni praktikast tulenevatele konkurentsipõhisuse, läbipaistvuse ning mittediskrimineeriva ja tingimusteta laadi nõuetele. Hankest on teatatud ELi tasandil ja selle raames täpsustatakse kvalifitseerumise kriteeriumid (eelkõige seoses taotleja rahalise usaldusväärsuse ja töökogemusega). Seega, kui GEMS tunnistataks hankemenetluses edukaks pakkujaks, võib tema nimetamist energiahaldusteenuste lepingu partneriks pidada proportsionaalseks. Engie väitis ka, et kui hange ei õnnestu ja GEMS nimetatakse energiahaldusteenuste lepingu partneriks varuvariandina, oleks proportsionaalsuse kriteerium siiski täidetud: GEMS saaks tasu vastavalt turutingimustele, kusjuures poolte lahkarvamuse korral määrab tasu suuruse kindlaks sõltumatu ekspert, nii et tasu ei läheks kaugemale sellest, mis on rangelt vajalik energiahaldusteenuste lepingu eesmärgi saavutamiseks. Lisaks selgitas Engie, et see varulahendus oleks vaid ajutine ja Belgia riik alustaks viivitamata uue konkurentsipõhise hankemenetluse korraldamist.

([124]) Compass Lexeconi 22. augusti 2024. aasta memorandum „*Supplementary note on MOCP and SDC Loan*“, punkt 1.12.

5.3. **Engie seisukoht jäätmekokkuleppe suhtes**

(318) Engie sõnul on tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kohane kogusumma piisav selleks, et katta kõik täiendavad riskid, mida ei ole baassumma arvutamisel arvesse võetud. Engie märgib lisaks, et ülempiir on seatud nii, et riik kannab oluliselt vähem riske kui Saksamaa pretsedendi puhul, mille komisjon on kinnitanud. Täpsemalt väitis Engie järgmist.

a) Pärast tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiirile vastava summa tasumist ei anta jäätmeid automaatselt Hederale üle. Üle antakse ainult need jäätmed, mis vastavad väga rangetele lepingulistele üleandmise kriteeriumidele; mittevastavate jäätmete eest jääb vastutavaks Electrabel. Lepingulised üleandmise kriteeriumid on kokku lepitud ekspertide vahel ja need põhinevad praegustel parimatel tavadel. Lisaks, kui Electrabelil on vaja anda üle täiendavaid mahte, peab ta maksma Hederale lisasumma (mahu korrigeerimise tasu).

b) Saksamaa puhul jäi püsima ebakindlus jäätmekäitluskohtade asukoha osas, samas kui käesoleval juhul on A-kategooria jäätmete lõppladustamispaik juba teada, mis vähendab ebakindlust märkimisväärselt.

c) Erinevalt Saksamaa juhtumist sisaldab pikendamisprojekti baassumma juba märkimisväärseid ettenägematuid kulusid.

d) Saksamaa juhtumi puhul kasutati nominaalset diskontomäära 4,58 % (mis määrati kindlaks EIOPA määrade alusel). Arvestades märkimisväärselt tõusnud EIOPA intressimäära (+56 baaspunkti), näib pikendamisprojektis kasutatav märksa madalam (-158 baaspunkti) 3 % (nominaalne) diskontomäär olevat täielikult kooskõlas intressimäärade praeguse tasemega. Lisaks on pikendamisprojektis kasutatav 1 % reaalne määr teiste Euroopa riikidega võrreldes konservatiivne.

e) Hedera suudab teenida oma maksekohustuste täitmiseks piisavat investeerimistulu. Seda seisukohta toetab varade ja kohustuste juhtimise uuring, mille […] viis läbi CPNi 2022. aasta läbivaatamise tarbeks.

(319) Seetõttu järeldas Engie, et Electrabeli poolt jäätmekokkuleppe kohaselt makstav summa katab piisavalt ebakindlust, mille Belgia riik enda kanda võtab, ja on seega proportsionaalne.

(320) Seoses dekomissioneerimiskohustustega väitis Engie, et Electrabel kui Belgia seitsme tuumareaktori käitaja jääb vastutavaks oma dekomissioneerimiskohustuste eest. Engie tunnistas siiski, et Belgia katab otseselt pikendamisprojektist tulenevad (suurenevad) dekomissioneerimiskulud, tehes Electrabelile ühekordse (täieliku ja lõpliku) kindlasummalise makse.

(321) Engie viitas CPN/CNV nõuandele pikendamisprojektiga seotud dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustuste kohta, milles tehti järeldus, et pikendatud käitamise mõju dekomissioneerimiskuludele (üleöökulud) seisneb dekomissioneerimiskulude suurenemises (asünergias) [100–500] miljoni euro võrra (2021. aasta väärtuste põhjal) või ajakohastatuna [100–500] miljoni euro võrra (2023. aasta väärtuste põhjal). Seetõttu järeldas Engie, et CPN/CNV määratletud summa, mis kajastab täiendavate pikendamisprojektist tulenevate dekomissioneerimiskohustuste üleandmist, on proportsionaalne.

6. **KOLMANDATE ISIKUTE MÄRKUSED**

(322) Lisaks Engie märkustele sai komisjon menetluse algatamise otsust käsitlenud avaliku konsultatsiooni käigus, mis kestis kuni 9. septembrini 2024, märkusi seitsmelt kolmandast isikust vastajalt.

(323) Märkusi saadi liikmesriikidelt, ettevõtjatelt, ühendustelt ja valitsusvälistelt organisatsioonidelt. Kolmandate isikute märkusi käsitletakse hindamise asjakohastes osades ilma vastavat märkust konkreetselt nimetamata.

(324) Alljärgnevalt on esitatud kolmandate isikute märkuste ja riigiabi hindamise seisukohast oluliste tähelepanekute kirjeldus teemade kaupa.

6.1. **Märkused abi olemasolu kohta**

(325) Abi olemasolu kohta märkusi ei esitatud.

6.2. **Märkused abi siseturuga kokkusobivuse kohta**

6.2.1. *Märkused meetme asjakohasuse ja vajalikkuse kohta*

(326) Enamik kolmandaid isikuid nõustus kahtlustega, mida komisjon väljendas menetluse algatamise otsuses seoses meetme asjakohasuse ja vajalikkusega.

6.2.1.1. Üldised tähelepanekud

(327) Üks kolmas isik ei nõustunud komisjoniga Belgia riigi väidetud turutõrgete olemasolu ja asjakohasuse osas ning väitis, et tuumatehnoloogia lihtsalt ei ole kulutõhus ja seda ei tohiks toetada riigi vahenditest. See isik tuletas meelde, et üldiselt on ELi riigiabi eeskirjade kohaselt tegevusabi lubatud ainult erandlikel asjaoludel ja peaks piirduma tehnoloogiaga, mis ei ole veel turukõlblik või piisavalt väljakujunenud, tingimusel et täidetud on teatavad tingimused. See kolmas isik ei nõustunud tuumaenergia toetamise asjakohasuse ja vajalikkusega, pidades seda piisavalt väljakujunenud ja kahjumlikuks tehnoloogiaks.

(328) Seitsmest kolmandast isikust kolm väitsid, et tuumaenergia ei ole sobiv tehnoloogia elektrivarustuskindluse probleemide lahendamiseks, kuna tuumaelektrijaamad ei ole piisavalt paindlikud ja peavad pidevalt tootma, sest sagedane võimsuse vähendamine ei ole soovitav.

6.2.1.2. Hinnavahelepingu ülesehituse asjakohasus

(329) Seitsmest vastajast viis jagasid komisjoni kahtlusi hinnavahelepingu ülesehituse asjakohasuse suhtes. Kõige olulisemad kahtlused puudutasid järgmist: i) vastavus ELi õigusaktidele, ii) täitmishinna kindlaksmääramine ilma konkurentsipõhise menetluseta (nagu nt avamere tuuleparkide puhul), iii) vähene stiimul kohandada tootmist vastavalt turutingimustele, kuna võimsust võib (algse hinnavahelepingu kohaselt) vähendada alles siis, kui hinnad on elektriturgudel olnud negatiivsed kuue tunni vältel, iv) võrdlushinna valik.

(330) Üks kolmas isik tunnistas siiski, et kuna võimsuse vähendamise võimalused on tuumaelektrijaamade puhul piiratud, on tuumarajatiste käitajatel turusignaalidele keeruline reageerida. Lisaks väitis üks kolmas isik, et hinnavahelepingu ülesehituse puhul ei tohiks olla universaalset lahendust ja liikmesriikidel peaks olema võimalus kohandada hinnavahelepingu ülesehitust vastavalt konkreetsetele oludele. Näiteks tuleks hinnavahelepingu ülesehituse põhimõtteid kohaldada tuumatehnoloogia suhtes teisiti kui muutlike taastuvenergia allikate puhul ning tuleks tunnistada, et tuumaelektrijaamad toimivad baaskoormusel käitatavate elektrijaamadena.

(331) Komisjon märgib, et ühelgi kolmandal isikul ei olnud konkreetseid märkusi selle kohta, kuidas menetluse algatamise otsuse tegemise ajal Belgia riigi poolt kavandatud hinnavahelepingu ülesehitust parandada.

6.2.2. *Märkused meetme proportsionaalsuse kohta*

(332) Seitsmest vastajast kuus toetasid menetluse algatamise otsuses väljendatud komisjoni kahtlusi meetme proportsionaalsuse suhtes.

6.2.2.1. Märkused rahaliste meetmete paketi kohta

(333) Üldiselt leidsid seitsmest vastajast viis, et rahalise tasustamise meetmete pakett (sealhulgas hinnavaheleping, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed, mitu laenu) ei oleks proportsionaalne. Need kolmandad isikud nõustusid komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses esitatud esialgse hinnanguga, et rahalise tasustamise meetmete pakett võimaldaks Engie riskid täielikult kõrvaldada.

(334) Üks isik väitis, et Belgia valitsusel on selles kokkuleppes kõige ebasoodsam positsioon, sest ta võtab endale ulatuslikud rahalised kohustused, et motiveerida Engiet kokkuleppes osalema, ja riskid jäävad lõppkokkuvõttes Belgia maksumaksjate kanda.

(335) Sarnaselt komisjoniga võrdles üks isik kokkulepet reaktorite Doel 1, Doel 2 ja Tihange 1 kasutusea varasema pikendamisega 2015. aastal ning tuletas meelde, et see kasutusea pikendamine toimus ilma riigiabita.

(336) Seoses tasustamise ja sisemise tulumääraga märkis üks kolmas isik, et kuigi see tulumäär võib olla tuumatööstusele tüüpiline, eiraks praegune sisemine tulumäär paljusid kavandatud kokkuleppes sisalduvaid riskivähenduselemente. Kuigi konkreetseid viiteid selle kohta, milline oleks proportsionaalne sisemine tulumäär, ei esitatud, peeti vajalikuks tulumäära allapoole korrigeerimist.

(337) Komisjon täheldab kolmandate isikute üldist nõustumist vajadusega uurida hoolikalt rahalise tasustamise meetmete paketti.

6.2.2.2. Märkused jäätmekokkuleppe kohta

(338) Üldise märkusena tuletas üks kolmas isik meelde, et tuumaelektrijaamade käitamisel tekivad väga pikaealised ja ohtlikud ained, mida Maal looduslikult ei esine. Kõnealune isik väitis, et elektritootmise kogukulud peavad sisaldama usaldusväärset kava nende ainete käitlemiseks pärast nende kasutamist energia tootmiseks.

(339) Tuumajäätmete käitlemise kohta väitis sama isik, et sügaval asuvad geoloogilised hoidlad ei saa kujutada endast piiramatu ohutu ladustamise kohti, kuna geoloogilised formatsioonid, mis on läbi Maa ajaloo olnud pikkade perioodide vältel stabiilsed, võivad pikas perspektiivis muutuda kliimamuutuste või kiirguse enda tõttu ebastabiilseks. Seetõttu soovitatakse ettevaatuspõhimõtet järgides ladustada materjale maapinnal või kergesti juurdepääsetavates kohtades ning pakendada need iga 50–100 aasta järel ümber.

(340) Seoses jäätmekokkuleppe majanduslike aspektidega leidis mitu kolmandat isikut, et tuumajäätmete käitlemise kulude alahindamise tõttu on see Engie jaoks liiga soodne.

(341) Komisjon märgib, et enamik kolmandaid isikuid ei esitanud konkreetset teavet selle kohta, milline osa jäätmekokkuleppest on problemaatiline, milliseid parameetreid tuleks muuta ning milline oleks jäätmekokkuleppe mõistlik ja proportsionaalne väärtus. Ainult üks isik väitis, et Belgia peaks arvesse võtma ka tuumajäätmete hoidla asukoha kindlaksmääramise kulusid, kuid ta ei esitanud rohkem üksikasju.

6.2.3. *Konkurentsi ja liikmesriikidevahelise kaubanduse võimalike põhjendamatute moonutuste kohta saadud märkus*

6.2.3.1. Mõju taastuvatele energiaallikatele ja süsinikuheite vähendamisele

(342) Seitsmest kolmandast isikust kuus väitsid, et tuumaenergia toetamine ei ole kliimasõbralik, kuigi see aitab süsinikuheidet vähendada. Need kolmandad isikud juhtisid tähelepanu asjaolule, et tuumaenergia toetamine aeglustab taastuvate energiaallikate arendamist ega aita kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele. Konkreetselt esitati sellega seoses järgmised väited.

a) Üks kolmas isik väljendas kartust, et Doeli ja Tihange tuumaelektrijaamadele antavate riiklike toetuste suurus ja vorm võivad vähendada stiimuleid taastuvenergia kasutamise laiendamiseks ning seega aeglustada Euroopa energiasüsteemi süsinikuheite vähendamist ja majanduse elektrifitseerimist. Veel üks kolmas isik juhtis tähelepanu sellele, et kuna päikese- ja tuuleenergia tootmist tuleb kohandada paindumatu tuumaenergia tootmisega, satub nende tootmine ebasoodsasse olukorda. Põhjuseks on eelkõige asjaolu, et kui taastuvad energiaallikad on konkurentsile avatud, siis tuumarajatiste käitajate riskid võtavad liikmesriigid enda kanda.

b) Mõned kolmandad isikud väitsid, et tuumaenergia ei saa olla õiguspärane strateegia ELi majanduse süsinikuheite vähendamiseks, kuna tuumaenergia ei ole kulude seisukohast konkurentsivõimeline, seob liiga palju nappe ressursse (mitte ainult rahalisi, vaid ka inim- ja materiaalseid ressursse) ning seda iseloomustavad süstemaatilised viivitused.

c) Üks kolmas isik väitis, et isegi kui tuumatehnoloogia võib võrreldes muude tehnoloogiliste lahendustega süsinikuheidet rohkem vähendada, on üldine keskkonnatasakaal negatiivne (nt tuumajäätmete kõrvaldamise tõttu).

d) Üks kolmas isik märkis, et Engiele antav riigiabi võib kahjustada paljusid väiksemaid tulevases detsentraliseeritud energiasüsteemis osalejaid. See isik kutsus komisjoni üles enne tuumaelektrijaamadele suures mahus riigiabi eraldamise kinnitamist kaaluma võimalusi investeerida Belgia päikese- ja tuuleenergiajaamadesse, st muusse kulutõhusamasse tehnoloogiasse, mis ei pruugi riigiabi vajada. See isik kutsus üles hindama ka tulevast baaskoormuselektri vajadust.

(343) Seevastu üks kolmas isik ei nõustunud eespool esitatud väidetega ja leidis, et tuumaenergial on oluline roll ELi kliimaeesmärkide ja elektrivarustuskindluse saavutamisel. Kõnealune isik kutsus komisjoni üles pidama meeles tuumainvesteeringute keerukust ja võimaldama liikmesriikidel kasutada teatavat kaalutlusõigust tuumainvesteeringute toetamiseks sobivate abimeetmete valimisel.

6.2.3.2. Hankemenetluse puudumine ja tuumaelektri müük

(344) Üks kolmas isik avaldas kahetsust, et reaktorite Doel 4 ja Tihange 3 kasutusea pikendamiseks Belgia riigi, Engie ja Electrabeli vahel kavandatud lepingus lepiti kokku ilma hankemenetlust korraldamata. Selle vastaja sõnul oleks suuremahulise taastuvenergia portfelli ja akupõhise energiasalvestuse kombinatsioon võinud tagada tuumaenergiaga sarnase elektritootmisprofiili.

(345) Seoses tuumaenergia müügiga vastavalt praegusele kokkuleppele märkis üks vastaja, et kui hankemenetluse tulemusel ei õnnestu eduka pakkujaga lepingut sõlmida, peaks energiahaldusteenuseid osutama sõltumatu isik.

6.2.4. *Muud kolmandate isikute esitatud märkused*

(346) Üks kolmas isik väitis, et elektri tootmiseks tuumaenergia kasutamine on vastuolus ELi toimimise lepingu artiklis 191 sätestatud põhimõttega „saastaja maksab“ ja ettevaatuspõhimõttega.

(347) Mitu kolmandat isikut väljendas muret tuumatehnoloogia käitamisega seotud julgeolekuküsimuste pärast.

a) Üks isik leidis, et välistada ei saa tuumaelektrijaamades toimuvaid suurõnnetusi, mis mõjutaksid ka teisi liikmesriike.

b) Sama isiku sõnul on viimasel ajal saanud ilmseks, et tuumaelektrijaamu ohustavad relvakonfliktid, kuna tsiviilotstarbeline tuumataristu ei ole põhimõtteliselt kavandatud nii, et tulla toime sõjasündmuste otseste ja kaudsete mõjudega. Seega võivad tuumaelektrijaamadest saada potentsiaalsed sihtmärgid, mille hävitamine võib põhjustada radioaktiivset saastumist, mis ei kujuta endast mitte ainult suurt julgeolekuohtu, vaid võib ka destabiliseerida riigi energiavarustust.

c) Üks teine isik väitis, et mis tahes uuendustele ja ohutuse parandamisele vaatamata suurendab tuumaelektrijaama kasutusea pikendamine negatiivse mõju ohtu, mis on seotud tuumareaktorite komponentide kvaliteedi ja usaldusväärsusega, mis aja jooksul vähenevad. Selle isiku sõnul põhjustab seadmete vananemine reaktori väga reostunud komponentide rikete ja talitlushäirete sagenemise.

d) Üks isik tuletas meelde, et uraani ja tooriumi kättesaadavus on endiselt piiratud ning et ELi liikmesriigid sõltuvad uraanimaagi impordist peaaegu 100 %-liselt. Kõnealune isik lükkas ümber nn tuumkütusetsükli idee, väites, et kasutatud tuumkütuse ümbertöötlemist ei saa võimalikult sageli korrata, ning märkis, et ümbertöötlemine kujutab endast märkimisväärset ohutus-, tervise-, keskkonna- ja tuumarelva leviku riski.

(348) Üks kolmas isik väitis, et tal on kahtlusi seoses keskkonnamõju hindamise läbiviimisega. Täpsemalt märkis ta, et avaliku konsultatsiooni käigus ei käsitletud olulisi küsimusi, mis on seotud ohutuse parandamisega ja seadmete vananemise haldamisega. See isik teatas, et esitas selles küsimuses laiendatud seisukoha, mida ei võetud arvesse.

(349) Üks kolmas isik tuletas meelde, et kuigi üks Belgia poolt pikendamisprojekti elluviimise vajaduse kohta esitatud argumentidest seisneb Venemaa maagaasist sõltuvuse vähendamises, sõltub Euroopa tuumatööstus tuumkütuse osas endiselt suurel määral Venemaast, millel on oluline roll nii uraani tootmisel kui ka ümbertöötlemisel. Selle vastaja sõnul oleks lihtsam leida alternatiivseid maagaasiallikaid kui kõrvaldada Venemaa praegune roll Euroopa tuumatööstuses.

7. **BELGIA VASTUS KOLMANDATE ISIKUTE MÄRKUSTELE**

(350) Belgia ametiasutused saatsid oma vastuse kolmandate isikute esitatud märkustele 30. oktoobril 2024.

(351) Üldiselt väljendas Belgia riik esitatud seisukohtade üle heameelt, kuid leidis, et mitmed tõstatatud küsimused olid puhtalt poliitilist laadi, ebamäärased või põhinesid ebaõigel arusaamal pikendamisprojektist.

(352) Lisaks selgitas Belgia, et enamikku tõstatatud küsimustest oli juba käsitletud tema poolt varasemalt esitatud teabes ja vastuses menetluse algatamise otsusele. Alljärgnevalt tuuakse esile peamised argumendid, mille Belgia esitas vastuseks kolmandate isikute väljendatud kahtlustele. Eelkõige tuuakse esile vastused märkustele, mis on otseselt seotud riigiabi hindamisega.

(353) Seoses mõne kolmanda isiku kriitikaga, et kaaluda oleks tulnud muid rahastamismehhanisme või muud tootmistehnoloogiat (näiteks elektritootmisprofiili hankemenetlust, mis on avatud teistele energiatootjatele, Belgia reservvõimsuse mehhanismi kasutamist või investeeringuid suuremahulistesse taastuvatesse energiaallikatesse ja akupõhisesse energiasalvestusse), esitas Belgia järgmised vastused.

a) Belgia viitas tuumaprojektidega seotud olulistele investeeringukuludele ja täiendavatele turutõrgetele võrreldes muu tehnoloogiaga (vt põhjendus 39), mille tõttu ei ole võimalik rahastada pikendamisprojekti Belgia reservvõimsuse mehhanismi kaudu. Lisaks väitis Belgia, et enampakkumiste mehhanism, nagu Belgia reservvõimsuse mehhanismi enampakkumised, ei ole tuumaenergia tootmise rahastamiseks sobiv vahend, mistõttu pikendatud kasutuseaga reaktorid vajavad spetsiaalset toetuspaketti.

b) Belgia tuletas meelde, et ELi toimimise lepingu artikli 194 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel vabadus kujundada oma energiapoliitikat, sealhulgas võimalus lisada tuumaenergia oma energiaallikate jaotusesse, ning et töökindla ja tasakaalustatud elektrivõrgu tagamiseks on vajalik elektritootmismeetodite mitmekesine kombinatsioon. Belgia otsustas 2022. aastal, et asjaomased tuumarajatised peaksid kuuluma Belgia energiaallikate hulka veel kümne aasta jooksul, ning see otsus energiaallikate jaotuse kohta ei saa sõltuda enampakkumise tulemusest.

c) Lisaks rõhutas Belgia, et ainult Electrabelil kui pikendatud kasutuseaga reaktorite praegusel (enamus-) omanikul ja Belgia tuumaelektrijaamade ainukäitajal on mõistlikult võimalik pikendatud kasutuseaga reaktoreid käitada. Belgia tuletas meelde, et juurdepääs tuumaenergia tootmisvõimsusele nõuab erilist, sealhulgas riigipõhist oskusteavet, mis ei ole kõigile turuosalistele kättesaadav, ning et käesoleval juhul ei oleks hankemenetlus andnud mõttekat tulemust, sest ühtegi teist käitajat peale Electrabeli poleks saanud valida.

(354) Seoses kolmandate isikute märkustega pikendamisprojekti toetamiseks ette nähtud eri meetmete (rahaline toetus, jäätmekokkulepe) paketi kohta, mis oleks ülemäärane, ei oleks kooskõlas turustiimulitega ega oleks proportsionaalne, väitis Belgia, et lepingud sisaldavad mitmesuguseid mehhanisme, mis ergutavad BE-NUCi reageerima turusignaalidele nii palju kui võimalik, võttes arvesse tuumaelektrijaamade tehnilisi piiranguid. Täpsemalt väitis Belgia järgmist.

a) Seoses hinnavahelepinguga kordas Belgia, et hinnavahelepingu ülesehitust mõjutavad pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamise tehnilised, regulatiivsed ja majanduslikud piirangud. Leping hõlmab kulu/tulu jagamise mehhanismi ja selle aluseks on sisemine tulumäär 6–8 %, mis motiveerib BE-NUCi i) optimeerima oma kulustruktuuri enne täitmishinna kehtestamist ja muutmist, ii) maksimeerima elektrijaamade toodangut, kui on oodata kõrgeid hindu ja elektrisüsteemis lähenetakse elektrinappusele (nt talvel), iii) vähendama võimalikku juhuslikku kasumit, iv) käivitama negatiivsete hindade pikaajalistel perioodidel võimsuse vähendamise ning v) tagama, et plaanilised seisakud pikaajalisteks toiminguteks, hoolduseks ja kütusega täitmiseks kavandatakse suveks, mil hinnad on tavaliselt madalaimad.

b) Mis puudutab hinnavahelepingule lisanduvat mitme rahalise osameetme kombinatsiooni, siis Belgia väitel piirduvad need meetmed minimaalselt vajalikuga ja iga meetmega kaetakse pikendamisprojektiga seotud konkreetseid riske (ja seega on need meetmed üksteist vastastikku täiendavad). Belgia tuletas meelde, et i) minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenud on vajalikud selle tagamiseks, et BE-NUC tekitab piisavaid rahavooge käitaja rahastamiseks ja tegevuse pikaajalise elujõulisuse kindlustamiseks, ning ii) ühisettevõtte struktuur, aktsionärilaenud ja käibekapitalikrediit on kavandatud nii, et nii Belgia riigi kui ka Electrabeli kui aktsionäride jaoks oleksid tingimused ühesugused, ning vastavad lepingud sõlmitakse turutingimustel.

c) Belgia väitis, et pikendamisprojekt ei ole vastuolus põhimõttega „saastaja maksab“ ega ettevaatuspõhimõttega, ning tuletas meelde, et Saksamaal ja Ühendkuningriigis on sarnased (nii rahastamismehhanismide kui ka tuumajäätmete tekitajate kohustuste ülempiiri süsteemi osas) tuumaprojektid leitud põhimõttega „saastaja maksab“ ja ettevaatuspõhimõttega kooskõlas olevat ning komisjon on need seetõttu heaks kiitnud.

d) Seoses jäätmekokkuleppega väitis Belgia, et asjaomased tuumajäätmetega seotud kohustused antakse Belgia riigile üle 15 miljardi euro suuruse ühekordse maksega, mille summa määrati kindlaks usaldusväärse metoodika ja ekspertide arvamuse alusel. Belgia juhtis tähelepanu ka sellele, et lõplik vastutus kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete tuumajäätmete ohutu käitlemise eest lasub liikmesriikidel ja see on aluspõhimõte, mis on sätestatud nõukogu direktiivi 2011/70/Euratom ([125]) artikli 4 lõikes 1.

(355) Seoses kolmandate isikute märkustega taastuvenergia arendamise takistamise kohta väitis Belgia, et elektrinõudlus kasvab jätkuvalt, luues võimalusi iga liiki elektritootmiseks. Belgia rõhutas ka oma kavatsust arendada taastuvenergia sektorit ja toetada selle edasist arengut.

(356) Seoses kolmanda isiku märkusega keskkonnamõju hindamise kohta väitis Belgia, et pikendamisprojekti keskkonnamõju hindamine on Belgia majandusministeeriumi algatusel läbi viidud ning et see korraldati täielikus kooskõlas Belgia õigusaktide ja Århusi konventsiooniga ([126]). Lisaks rõhutas Belgia, et Belgia ametiasutused ja Engie on järginud kõiki riigihanke-eeskirju.

(357) Seoses kolmandate isikute kahtlustega tuumaenergia abil toodetud elektri müügi suhtes rõhutas Belgia, et energiahaldusteenuste lepingu partneriga seoses on nähtud ette täiendavad konkreetsed kaitsemeetmed. Belgia rõhutas, et Engie jäetakse välja valiku- ja otsustamismenetlusest ning juhul, kui GEMS osaleb energiahaldusteenuste lepingu hankemenetluses, võetakse piisavad meetmed huvide konfliktide vältimiseks.

(358) Märkuse kohta, mis puudutas jätkuvat sõltuvust Venemaast, väitis Belgia, et Synatomi tarnelepingute puhul, mille üle peeti või peetakse läbirääkimisi Euratomi Tarneagentuuri järelevalve all, on Venemaalt pärit loodusliku uraani tarnijad ja muundamisteenused sõnaselgelt välistatud.

8. **MEETME HINDAMINE**

8.1. **Riigiabi olemasolu**

(359) ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 kohaselt on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.

(360) Meede kujutab endast riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, kui see vastab neljale kumulatiivsele tingimusele. Esiteks peab meedet rahastama riik või seda tuleb rahastada riigi ressurssidest. Teiseks peab meede andma abisaajale eelise. Kolmandaks peab meede soodustama teatavaid ettevõtjaid või majandustegevust (st peab olema teataval määral valikuline). Neljandaks peab meede mõjutama liikmesriikidevahelist kaubandust ja moonutama konkurentsi siseturul.

([125]) Nõukogu 19. juuli 2011. aasta direktiiv 2011/70/Euratom, millega luuakse ühenduse raamistik kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete vastutustundlikuks ja ohutuks käitlemiseks (ELT L 199, 2.8.2011, lk 48, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/70/oj).

([126]) ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon, mida tavaliselt tuntakse Århusi konventsioonina. Århusi konventsioon on mitmepoolne keskkonnaleping, mille kaudu suurendatakse kodanike võimalusi pääseda ligi keskkonnateabele ja tagatakse usaldusväärne reguleerimismenetlus.

(361) Menetluse algatamise otsuse jaotises 4.1.1 selgitas komisjon, et teatatud meetme kolm komponenti kavandati koos ja on üksteisest lahutamatud. Riigiabi mõistet käsitleva komisjoni teatise punkti 81 kohaselt võib erinevaid meetmeid käsitada „ühe sekkumisena“. Nii võib see olla eelkõige juhul, kui järjestikused sekkumised, võttes eelkõige arvesse nende ajalist järjekorda, eesmärki ja ettevõtja olukorda nende sekkumiste hetkel, on niivõrd tihedalt omavahel seotud, et neid on võimatu eraldada ([127]). Näiteks järjestikuseid riigi sekkumisi, mida rakendatakse sama ettevõtja suhtes suhteliselt lühikese ajavahemiku jooksul, mis on üksteisega seotud või mida kavandati või võis ette näha esimese sekkumise ajal, võib üldjuhul pidada üheks sekkumiseks ([128]).

(362) Komisjon selgitas menetluse algatamise otsuse põhjendustes 204 ja 208, et meetme kolmel komponendil, sealhulgas nende kõigil alamkomponentidel, on ühine eesmärk, mis seisneb asjaomaste tuumareaktorite kasutusea pikendamises, need on kehtestatud sama lepinguga, nimelt 13. detsembri 2023. aasta rakendamislepinguga (vt põhjendus 24), ja sama seadusandliku aktiga, nimelt Phoenixi seadusega, mis käsitleb elektrivarustuskindlust ja tuumaenergiasektori reformi (vt jaotis 3.5.2), ning neid kõiki rakendab sama abi andja, st Belgia riik. Lisaks toimub kahe tuumareaktori kasutusea pikendamine ja seega ka pikendamisprojekt Belgia valitsuse algatusel ning Engie ja Electrabeli osalemine lepingus seati sõltuvusse asjakohasest tasust, kaitsest tuumaenergia abil elektri tootmist puudutavate seadusemuudatuste eest ning tuumajäätmetega seotud riskide täiendavast vähendamisest (vt põhjendus 23). Seega on teatatud meetme kõik kolm komponenti, sealhulgas nende alamkomponendid, omavahel tihedalt seotud ja neid oleks võimatu eraldada, kuna nad kujutavad endast ühiselt vajalikku eeltingimust Engie ja Electrabeli osalemiseks pikendamisprojektis.

(363) Eeltoodut arvesse võttes leidis komisjon, et neid kolme komponenti tuleks käsitleda ühiselt ja ühe sekkumisena. Need kolm komponenti on üksteisest sõltuvad ja neil on pikendamisprojekti tulemuslikkusele vastastikku tugevdav mõju. Komisjon tegi meetme kolme komponendi kohta ka esialgse järelduse, et sekkumine kujutab endast riigiabi, kuna seda rakendatakse Belgia riigi ressursside arvelt ja see on omistatav riigile, meede annaks valikulise majandusliku eelise ning see võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ja moonutada konkurentsi siseturul.

(364) Komisjon ei ole ametliku uurimise käigus leidnud ühtegi põhjust oma hinnangu muutmiseks nendes aspektides. Kuna meetme kolm komponenti kavandati koos, neil on sama eesmärk, need on kehtestatud sama lepingu ja seadusega, neid rakendab sama abi andja ning kõik kolm olid vajalikud selleks, et veenda Engiet ja Electrabelit pikendamisprojektis osalema, leiab komisjon, et nad on osa ühest ja samast sekkumisest ning neid tuleks käsitleda ühiselt ja ühe sekkumisena.

8.1.1. *Riigile omistatavus ja riigi ressursside olemasolu*

(365) Meetmed saab liigitada abiks ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, kui neid rakendatakse otseselt või kaudselt riigi ressursside arvelt.

(366) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 213, tegi Belgia riik (kokkuleppel Engiega) 13. detsembril 2023, rakendamislepingu allkirjastamise ajal, otsuse käesoleva otsuse 3. jaos kirjeldatud pikendamisprojekti osameetmete kombineerimise kohta. Lisaks hõlmab pikendamisprojekt osaliselt riigile kuuluva üksuse (BE-NUC) loomist ja abi andjaks on Belgia riik.

([127]) Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. märts 2013, Bouygues ja Bouygues Télécom *vs.* komisjon jt, liidetud kohtuasjad C-399/10 P ja C-401/10 P, ECLI:EU:C:2013:175, punkt 104; kohtuotsus, Üldkohus, 13. september 2010, Kreeka jt *vs.* komisjon, liidetud kohtuasjad T-415/05, T-416/05 ja T-423/05, ECLI:EU:T:2010:386, punkt 177; kohtuotsus, Üldkohus, 15. september 1998, BP Chemicals *vs.* komisjon, T-11/95, ECLI:EU:T:1998:199, punktid 170 ja 171.

([128]) Kohtuotsus, Üldkohus, 15. detsember 2021, Oltchim SA *vs.* komisjon, T-565/19, ECLI:EU:T:2021:904, punktid 93–197.

(367) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 214, hõlmab pikendamisprojekt mitut osameedet, millega kaasneb riigi ressursside üleandmine Belgia riigi ja Electrabeli ühisettevõttele BE-NUC. Riigi tagatisega hinnavaheleping, mis võimaldab ühisettevõttel saada täiendavat tasu juhul, kui turuhinnad põhjustaksid tegevustulude puudujäägi, kohustab riiki andma oma ressursse ühisettevõttele.

(368) Eespool esitatud põhjustel järeldab komisjon, et meedet rakendatakse riigi ressursside arvelt ja see on omistatav riigile ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.

8.1.2. *Valikuline majanduslik eelis*

(369) Meedet peetakse valikuliseks, kui see soodustab ainult teatavaid ettevõtjaid või teatavate toodete tootmist. Komisjon kordab, et käesolev meede, sealhulgas selle erinevad alamkomponendid, mida hinnatakse koos ja eraldi, annab valikulise eelise ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.

(370) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 217, on pikendamisprojekt, sealhulgas teatatud meetme kolm komponenti, suunatud kahe tuumareaktori kasutusea pikendamisele, et pakkuda energiaturul elektrienergiat ja aidata seeläbi tagada elektrivarustuskindlust. Meetmega antakse peamistele abisaajatele Electrabelile ja Luminusele ning BE-NUCile konkreetne eelis, i) mida ei anta teistele energiaettevõtjatele, kes on sarnases õiguslikus ja faktilises olukorras, võttes arvesse meetme eesmärki ja mõju (tagada rahastamine ja stabiilne tulu kahe tuumareaktori kasutusea pikendamiseks ja Belgias elektrivarustuskindluse tagamiseks), ning ii) mida nad ei oleks saanud tavapärastes turutingimustes ja ilma konkreetse kokkuleppeta meetme eri komponentide kohta. See eelis on valikuline selles mõttes, et soosib pikendatud kasutuseaga reaktorite omanikke ja käitajat, kes on võrreldavas faktilises ja õiguslikus olukorras teiste tootmisvõimsuse pakkujatega, kellel ei ole võimalust käitada Belgias tuumaelektrijaamu, kuid kes võivad samuti aidata kaasa elektrivarustuskindlusele (nt gaasielektrijaamad, tarbimiskaja haldurid, energiasalvestuse pakkujad).

(371) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 218, annavad mitu pikendamisprojekti osaks olevat osameedet valikulise majandusliku eelise Electrabelile ja/või Luminusele (ja asjakohasel juhul panustavatele äriühingutele). Näiteks 1. komponendis sisalduv tasustamisleping sisaldab kahesuunalist hinnavahelepingut, millega tagatakse kindel tuluvoog elektri tootmiseks tuumaenergia abil, kaitstes seeläbi tuumaelektrijaamade omanikke tururiskide eest. Belgia riik annab ka aktsionärilaenu ja seiskamisperioodi kuludega seotud laene ning teeb minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid, et katta pikendatud kasutuseaga reaktorite käivitamise kulusid ja korvata nende kasumlikkuse võimalik puudumine. Sellised laenud ja lepingud ei ole teistele konkurentidele kättesaadavad ning annavad seega BE-NUCi aktsionäriks olevale Electrabelile ja Luminusele valikulise majandusliku eelise. 3. komponendi kohaselt hüvitatakse seaduse või poliitika muutmise korral Engiele ja Luminusele kulud, vähendades seeläbi investeerimisriski ja kandes selle üle riigile ning andes majandusliku kasu, mida ei oleks olnud võimalik saada tavapärastel turutingimustel ja mis ei ole kättesaadav teistele turuosalistele.

(372) Belgia väidab, et energiahaldusteenuste lepingu hankemenetlus viiakse läbi vastavalt Belgia 17. juuni 2016. aasta riigihankeseadusele ja 18. juuni 2017. aasta kuninglikule dekreedile kommunaalteenuste sektori riigihangete kohta. Energiahaldusteenuste lepingu partner valitakse avatud, läbipaistva, mittediskrimineeriva ja tingimusteta hankemenetluse teel. Energiahaldusteenuste lepingu sõlmimiseks korraldatav konkurentsipõhine hankemenetlus, milles kasutatakse riigihangete direktiivides sätestatud menetlusi ja mis on nendega kooskõlas, tagab, et tehing, käesoleval juhul energiahaldusteenuste ostmine, vastab turutingimustele ja välistab energiahaldurile mis tahes eelise andmise. Seega ei anna pikendamisprojekt energiahaldusteenuste lepingu partnerile valikulist eelist.

(373) Eespool esitatud põhjustel järeldab komisjon, et pikendamisprojektiga antakse meetme abisaajatele valikuline majanduslik eelis.

8.1.3. *Konkurentsi põhjendamatu moonutamise oht ja mõju kaubandusele*

(374) Nagu komisjon menetluse algatamise otsuse põhjenduses 221 märkis, on elektriturg liberaliseeritud ja elektritootjad tegelevad liikmesriikidevahelise kaubandusega, mistõttu tuumaelektri tootjatele antav eelis moonutab tõenäoliselt konkurentsi ja mõjutab liikmesriikidevahelist kaubandust. Tuumaenergia abil toodetud elektrit müüakse üldjuhul elektri siseturul, kus see konkureerib kõigi elektriallikatega, sealhulgas teiste liikmesriikide elektriallikatega. Lisaks on Belgia elektriturg võimsuse koordineerimise alal teiste turgudega tihedalt seotud.

(375) Seetõttu kordab komisjon oma seisukohta, et abisaajatele pikendamisprojekti kaudu antav eelis võib moonutada konkurentsi ja mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.

8.1.4. *Järeldus abi olemasolu kohta*

(376) Komisjon teeb järelduse, et teatatud meetme 1., 2. ja 3. komponent (üheskoos „pikendamisprojekt“) ehk riigi ühe ja sama sekkumise osaks olevad eri meetmed kujutavad endast riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.

8.2. **Abi seaduslikkus**

(377) Nagu komisjon märkis menetluse algatamise otsuse põhjenduses 224, teatati meetmest komisjonile 21. juunil 2024 ja seda ei ole seni rakendatud. Belgia on kinnitanud, et enne tehingu lõpuleviimist ei tehta ühtegi tegelikku tööd peale muudetud ühise arendustegevuse lepingu raames toimuva arendustegevuse osaks olevate ettevalmistustööde. Tehingu lõpuleviimine ja meetme rakendamine on seatud sõltuvusse sellest, kas komisjon kiidab meetme heaks, kuna riigiabi heakskiitmine on rakendamislepingu kohaldamise eeltingimus.

(378) Seega on Belgia ametiasutused täitnud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 3 sätestatud teatamiskohustuse ja järginud rakendamiskeeldu.

8.3. **Meetme kokkusobivus siseturuga**

(379) Kuna leiti, et meede hõlmab riigiabi, uuris komisjon täiendavalt, kas seda võiks pidada siseturuga kokkusobivaks.

8.3.1. *Hindamise õiguslik alus*

(380) Komisjon hindas teatatud meedet ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti c alusel, kus on sätestatud, et komisjon võib tunnistada siseturuga kokkusobivaks *„abi teatud majandustegevuse või teatud majanduspiirkondade arengu soodustamiseks, kui niisugune abi ei mõjuta ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega*“.

8.3.2. *Positiivne tingimus: majandustegevuse areng*

8.3.2.1. *Majandustegevuse arengule kaasaaitamine*

(381) ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktis c on sätestatud, et komisjon võib tunnistada siseturuga kokkusobivaks „abi teatud majandustegevuse või teatud majanduspiirkondade arengu soodustamiseks, kui niisugune abi ei mõjuta ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega“. Selleks et abi oleks aluslepingu selle sätte alusel siseturuga kokkusobiv, peab see aitama kaasa teatava majandustegevuse arengule ([129]).

(382) Riigi sekkumine võib olla vajalik, et hõlbustada või stimuleerida teatava majandustegevuse arengut, mis abi puudumisel ei areneks või ei areneks samas tempos või samadel tingimustel.

([129]) Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. september 2022, Austria *vs.* komisjon, C-594/18 P, ECLI:EU:C:2020:742, punktid 20 ja 24.

(383) Belgia väidab, et meetme kõik kolm komponenti vähendavad tuumaenergia tootmise varadesse tehtavate investeeringute peamisi riskitegureid. Nagu on selgitatud käesoleva otsuse jaotises 3.1 ja menetluse algatamise otsuse jaotises 2.3, on teatatud meetme eesmärk võimaldada investeeringuid kahte olemasolevasse tuumareaktorisse, et tagada nende käitamine veel kümne aasta vältel (eelkõige meetme 1. komponendi kaudu, vt jaotis 3.3.1), aidates seeläbi kaasa Belgia elektrivarustuskindlusele ning tagades tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemise rahastamise pikas perspektiivis (eelkõige meetme 2. komponendi kaudu, vt jaotis 3.3.2). Lisaks väidab Belgia, et õiguskaitse (meetme 3. komponent, vt jaotis 3.3.3) on vajalik selleks, et pikendamisprojekt varem ellu viia, vähendades teatavaid riske, mida peetakse investori kontrolli alt väljas olevateks.

(384) Komisjon tuletab meelde, et Euroopa Kohus tunnistas uue tuumaenergiavõimsuse arendamise majandustegevuseks ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti c tähenduses ([130]) ning on otsustanud, et tuumaenergia tootmisse tehtavate investeeringute suhtes võib kohaldada ELi toimimise lepingu artiklit 107 ([131]). Kuna pikendamisprojekt aitab kaasa tuumaenergia abil elektri tootmise arendamisele Belgias, aitab see kaasa majandustegevuse arengule Belgias.

(385) Seepärast järeldab komisjon, et meetmega soodustatakse teatava majandustegevuse arengut, nagu on ette nähtud ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktis c.

8.3.2.2. Ergutav mõju

(386) Riigiabi võib pidada majandustegevust soodustavaks üksnes juhul, kui sellel on ergutav mõju. Ergutav mõju tekib siis, kui abi ajendab abisaajat muutma oma käitumist, et arendada teatavat abi saavat majandustegevust, ja kui käitumise muutust ilma abita ei toimuks.

(387) Nagu on osutatud menetluse algatamise otsuse põhjendustes 5 ja 6 ning käesoleva otsuse põhjendustes 19 ja 23, on Belgia selgitanud, et abi puudumise korral ei oleks Engiel vajalikke stiimuleid jätkata investeerimist tuumaelektri tootmisvõimsuse arendamisse, eelkõige seetõttu, et enne seda, kui Belgia valitsus tegi 2022. aasta märtsis otsuse pikendamisprojekti kohta, oli Belgia plaaninud tuumaenergiast täielikult loobuda (vt jaotis 2.2). Lisaks selgitas Belgia, et energiatootmise ressurssidesse üldiselt ja eriti tuumaenergia tootmisse investeerimisel esineb olulisi turutõrkeid (vt jaotis 3.1). Ilma riigi toetuseta ei ole tuumaenergiasse tehtavad investeeringud elektrituru arengu ebakindluse tõttu tõenäoliselt kasumlikud, eriti juhul, kui kasutusiga pikendatakse ainult kümneks aastaks.

(388) Nagu on selgitatud käesoleva otsuse põhjenduses 19 ja menetluse algatamise otsuse põhjenduses 5, oli Engie juba teatanud oma kavatsusest lahkuda Belgia tuumaenergiasektorist ning kohandanud vastavalt oma kommunikatsiooni ja strateegiat. Vastuseks menetluse algatamise otsusega seotud avalikule konsultatsioonile kinnitas Engie, et ei ole kahtlust, et ilma pikendamisprojektita, sh ilma selle kolme komponendita ei oleks Electrabel jätkanud pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamist (vt jaotis 5.1.2).

(389) Samuti väidab Belgia, et muudetud ühise arendustegevuse lepingu sõlmimise tulemusel enne tehingu sõlmimist toimuv arendustegevus hõlmab üksnes ettevalmistustöid ja teostatavusuuringuid ning et enne tehingu ametlikku sõlmimist tegelikke ehitustöid ei tehta (vt jaotis 3.3.1.1).

(390) Komisjon on seisukohal, et meetme kõigil komponentidel on sama konkreetne eesmärk ja need on kõik vajalikud pikendamisprojekti elluviimiseks.

a) Teatatud meetme 1. komponendi osaks olevad rahalise toetamise mehhanismid on vajalikud selleks, et vähendada pikendamisprojekti riske ja katta selle investeeringukulusid, sealhulgas tagades mõistliku kasumi, eelkõige seetõttu, et praeguse õigusliku aluse kohaselt peab tuumarajatise käitaja pärast 10-aastast pikendatud kasutusiga tuumaenergiaalase tegevuse jälle lõpetama, mis tekitab veelgi suurema ebakindluse seoses tuumaenergia tootmisest saadava tuluga.

([130]) *Ibid.*, punkt 63.
([131]) *Ibid.*, punkt 32.

b) Engie ja Electrabel soovisid enne pikendamisprojektis osalemise kaalumist ja Belgias tuumaenergia valdkonnas tegevuse taasalustamist ka meetme 2. komponendi osaks olevat jäätmekokkulepet ning kokkulepet õiguskaitse kohta tuumaenergia tootmist käsitlevate õigusaktide muutumise korral (3. komponent).

(391) Eespool toodut arvesse võttes leiab komisjon, et meetmel on ergutav mõju, kuna see ajendab abisaajaid tegelema majandustegevusega, millega nad ilma meetmeta ei tegeleks.

8.3.2.3. Kooskõla liidu õiguse asjaomaste sätetega

(392) Nagu on selgitatud menetluse algatamise otsuses, leidis Euroopa Kohus kohtuasjas Hinkley Point C, ([132]) et „sellist riigiabi, mis rikub liidu õiguse sätteid või üldpõhimõtteid, ei saa tunnistada siseturuga kokkusobivaks“. Konkreetselt tuumaenergia kohta selgitas Euroopa Kohus, et „*Euratomi lepingu kohaldamisalasse kuuluvas tuumaenergia sektoris [ei saa] majandustegevusele antud riigiabi, mille kontrollimine näitab, et see rikub liidu keskkonnaalaseid õigusnorme, tunnistada selle sätte alusel siseturuga kokkusobivaks*“.

(393) Lisaks rõhutas Euroopa Kohus, et tuumaelektrijaamade ja muude tuumareaktorite suhtes kohaldatakse teiseseid õigusakte, näiteks direktiivi 2011/92/EL, mille kohaselt tuleb hinnata teatavate projektide keskkonnamõju.

(394) Samuti selgitas Euroopa Kohus, et tuumaenergiasse tehtavad investeeringud ei ole vastuolus ELi toimimise lepingu artikliga 194 liidu energiapoliitika kohta ([133]). Kohtupraktikast ([134]) tuleneb, et kuna liikmesriikidel on ELi toimimise lepingu alusel vaba valik lisada tuumaenergia oma energiaallikate jaotusesse, siis on ilmne, et liidu keskkonnaõiguse eesmärgid ja põhimõtted ning Euratomi asutamislepinguga taotletavad eesmärgid ei ole omavahel vastuolus, mistõttu ei saa keskkonnakaitse põhimõtet, ettevaatuspõhimõtet, põhimõtet „saastaja maksab“ ja säästlikkuse põhimõtet käsitada nii, et nendega on igal juhul vastuolus riigiabi andmine tuumaelektrijaama ehitamiseks või käitamiseks.

(395) Seega ei muuda asjaolu, et meede puudutab tuumaenergiat, seda siseturuga kokkusobimatuks. Belgia on otsustanud kasutada tuumaenergiat, et lahendada elektrivarustuskindluse probleemid ja aidata kaasa oma energiaallikate süsinikuheite vähendamisele (vt jaotised 2.3 ja 2.4).

(396) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 240 ja käesoleva otsuse põhjenduses 222, selgitas Belgia, et pikendamisprojekti väljatöötamisele eelnes ulatuslik ja avatud keskkonnamõju hindamise protsess, mis viidi läbi kooskõlas ELi teiseste õigusaktide nõuetega ([135]). Vastuses kolmanda isiku sellekohasele märkusele (vt põhjendus 348) kordas Belgia, et Belgia majandusministeeriumi algatusel on läbi viidud pikendamisprojekti keskkonnamõju hindamine ning et see korraldati täielikus kooskõlas Belgia õigusaktide ja Århusi konventsiooniga (vt põhjendus 356). Seetõttu ei ole Euroopa Komisjonil tõendeid selle kohta, et pikendamisprojekt rikuks ELi keskkonnaõiguse sätteid.

(397) Pikendamisprojektist teavitati komisjoni ja Belgia ametiasutused teatasid sellest Euratomi asutamislepingu artikli 41 kohaselt.

(398) Ei ole välistatud, et Electrabel peab teostama ehitustöid, et viia pikendatud kasutuseaga reaktorid vastavusse ohutusameti kehtestatud nõuetega. Kohtupraktika kohaselt on „*komisjon nimelt kohustatud juhul, kui ta algatab riigiabi*

([132]) Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. september 2022, Austria *vs.* komisjon, C-594/18 P, ECLI:EU:C:2020:742, punktid 44 ja 45.
([133]) Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. september 2022, Austria *vs.* komisjon, C-594/18 P, ECLI:EU:C:2020:742, punktid 48 ja 49.
([134]) *Ibid.*, punkt 49.
([135]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT L 26, 28.1.2012, lk 1, ELI : http://data.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj).

menetluse, asutamislepingu ülesehitusest lähtudes järgima seost riigiabi käsitlevate õigusnormide ja muude kui riigiabi käsitlevate erisätete vahel ja seega hindama asjaomase riigiabi kooskõla nende erisätetega. Samas on komisjonil niisugune kohustus üksnes siis, kui abi andmise viis on abi eesmärgiga sedavõrd seotud, et neid ei ole võimalik eraldi hinnata. […] *Seevastu juhul, kui kõnealuse abi andmise viisi saab abi eesmärgist eraldi hinnata, ei ole komisjon kohustatud analüüsima selle kooskõla riigiabi käsitlevate normidega ELTL artiklis 108 kehtestatud menetluse alusel*" ([136]). Üldkohus kinnitas oma otsuses tuumaelektrijaamale Paks II riigiabi andmise kohta, et komisjon ei ole kohustatud kontrollima, kas abimeetme mis tahes aspekt või abiga seotud mis tahes asjaolu on kooskõlas liidu õigusega, kui puudub lahutamatu seos ([137]). Samuti märkis Üldkohus selles kohtuasjas, et „*riigihanke korraldamine ja võimalik muu ettevõtja valimine reaktorite ehitamiseks ei muudaks ei abi eesmärki […] ega ka abi saajat […]*" ([138]).

(399) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 243, leiab komisjon, et teatatud meetme kokkusobivuse hindamist võib mõjutada võimalik mittevastavus direktiivile 2014/25/EL, kui see tekitaks täiendavaid põhjendamatuid konkurentsi- ja kaubandusmoonutusi elektriturul (turul, kus abisaajad tegutsevad). Komisjon märgib, et direktiiv 2014/25/EL on asjakohane seoses pikendatud kasutuseaga reaktorite (võimalike) ehitustööde otselepingute sõlmimisega konkreetsete ettevõtjatega.

(400) Käesoleval juhul leiab komisjon, et isegi kui Electrabel telliks allhanke korras kõik või mõned pikendamisprojektiga seotud (võimalikud) ehitustööd, mille suhtes võidakse kohaldada riigihanke-eeskirju, puudub abi ja riigihanke aspektide vahel „lahutamatu seos", sest neid on võimalik eraldi hinnata. Teatatud meede toetab kahe tuumareaktori kasutusea pikendamist sõltumata sellest, kuidas tulevane töövõtja (tulevased töövõtjad) valitakse. Teatatud abi rakendamine ei sõltu ka riigihanke-eeskirjade täpsest kohaldamisest. Seega on pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamine ja elektrienergia turustamise tingimused eraldatavad tuumareaktorite renoveerimistöödega seotud riigihangete aspektidest. Seetõttu on komisjonil võimalik hinnata meedet ilma renoveerimistööde riigihankeaspekte hindamata, sest need aspektid ei ole lahutamatult seotud ei abiga edendatava majandustegevuse ega abi andmise viisidega.

(401) Energiahaldusteenuste lepingu kohta väidab Belgia, et energiahaldusteenuste lepingu partneri valimiseks on käimas riigihankemenetlus, mille läbiviimisel järgitakse Belgia riigihankeseaduse norme (vt jaotis 3.3.1.5.1). Belgia valitsus tegutseb hankijana BE-NUCi nimel (sest BE-NUC ei ole veel täielikult toimiv), kuid BE-NUC sõlmib energiahaldusteenuste lepingu ise. BE-NUCi tegevust silmas pidades otsustati kohaldada kommunaalteenuste sektori suhtes kohaldatavaid õigusnorme. Hankija valib välja kvalifitseeruvad taotlejad ja palub neil esitada pakkumuse, lähtudes hankija esitatud energiahaldusteenuste lepingu projektist, millele võivad järgneda edaspidised läbirääkimised ja pakkumised. Seetõttu võib komisjon järeldada, et energiahaldusteenuste lepingu hankemenetlus vastab asjakohastele Belgia ja ELi riigihanke-eeskirjadele.

(402) Belgia kinnitas, et Belgia ametiasutused ja Engie on järginud energiahaldusteenuste lepingu hankemenetluse suhtes kohaldatavaid riigihanke-eeskirju (vt põhjendus 143) ja ka üldisi riigihanke-eeskirju (vt põhjendus 356). Põhjendustes 398–401 nimetatud põhjustel ei ole komisjonil tõendeid selle kohta, et pikendamisprojekt rikuks riigihankeid käsitlevaid õigusnorme.

([136]) Vt kohtuotsus, Üldkohus, 3. detsember 2014, Castelnou Energía, T-57/11, ECLI:EU:T:2014:1021, punktid 181–184; kohtuotsus, Üldkohus, 30. november 2022, Austria *vs.* komisjon, T-101/18, ECLI:EU:T:2022:728, punkt 30.

([137]) Kohtuotsus, Üldkohus, 30. november 2022, Austria *vs.* komisjon, T-101/18, ECLI:EU:T:2022:728, punkt 32.

([138]) Kohtuotsus, Üldkohus, 30. november 2022, Austria *vs.* komisjon, T-101/18, ECLI:EU:T:2022:728, punkt 37. Põhjendust selle kohta, miks peab olemas olema lahutamatu seos, et komisjon hindaks teatavate abi andmise viiside kokkusobivust liidu õigusega, kinnitas Euroopa Kohus Braeschi kohtuasjas. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 31. jaanuar 2023, komisjon vs. Braesch jt, C-284/21 P, ECLI:EU:C:2023:58, punktid 96–99.

(403) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 245 ja käesoleva otsuse jaotises 3.3.2.1, on tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmist käsitlev kokkulepe kooskõlas direktiivi 2011/70/Euratom sätetega. Euratomi asutamislepingu ja asjakohaste teiseste õigusaktide kohaselt lasub tuumarajatiste käitajatel peamine vastutus kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete vastutustundliku ja ohutu käitlemise ning selle rahastamise tagamise eest kooskõlas direktiivi 2011/70/Euratom artikli 4 lõikes 3 sätestatud põhimõttega. Lõplikku vastutust radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vastutustundliku ja ohutu käitlemise eest ning selliseks käitlemiseks piisavate rahaliste vahendite olemasolu tagamise eest kannab siiski riik. Belgia ametiasutused on tõendanud, et meetme eesmärk on tagada kasutatud tuumkütuse ja tuumajäätmete käitlemise rahastamine, mis on nende materjalide vastutustundliku ja ohutu käitlemise eeltingimus. Seetõttu ei ole komisjonil tõendeid selle kohta, et pikendamisprojekti jäätmekokkuleppe osa rikuks direktiivi 2011/70/Euratom sätteid.

(404) Kuna pikendamisprojekt saab toetust kahesuunalise hinnavahelepingu vormis, leiab komisjon, et määruse (EL) 2019/943 ([139]) (mida on muudetud määrusega (EL) 2024/1747) (edaspidi „elektrimäärus“) artikli 19d lõikes 2 sätestatud põhimõtteid kohaldatakse alates kõnealuse määruse jõustumisest 16. juulil 2024 kõigi kahesuunaliste hinnavahelepingute suhtes. See hõlmab juhtumeid, kus liikmesriik, kellel ei ole elektrimäärusest tulenevat kohustust seda teha, otsustab kehtestada kahesuunalise hinnavahelepingu seoses investeeringutega, mille eesmärk on pikendada olemasolevate rajatiste kasutusiga, nagu see on käesoleva pikendamisprojekti puhul. Sellega seoses tegid Belgia ametiasutused hinnavahelepingus mõningaid muudatusi, et parandada võimsuse vähendamise otsuseid, andes majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise kohta otsuste tegemise õiguse energiahaldusteenuste lepingu partnerile, nagu on selgitatud jaotises 3.3.1.5.2. Lisaks tõhustas Belgia kulu/tulu jagamise mehhanismi (ajakohastades turuhinnariskiga korrigeerimist), et viia rahaline toetamine paremasse vastavusse turuhindade muutustega (vt põhjendus 107). Komisjon tunnistab, et tuumaelektrijaamad on Belgia päevasisese ja tasakaalustamisturu likviidsusega võrreldes suhteliselt suured, et kõnealused tuumaelektrijaamad põhinevad vanal, piiratud paindlikkusega tuumatehnoloogial, et tuumaelektrijaamade suhtes kehtivad eriti ranged turvanõuded ning et käitamise pikendamine ja majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise kasutuselevõtt suurendavad seisakute ohtu (vt jaotis 2.1). Samal ajal tunnistab komisjon, et kuigi Belgia päevasisesed ja tasakaalustamisturud on naaberturgudega üha enam integreeritud, on nad kahe jaama suurusega võrreldes suhteliselt väikesed. Seda arvesse võttes tunnistab komisjon asjaolu, et Belgia ametiasutused tegid hinnavahelepingus mõningaid muudatusi, et viia see paremini kooskõlla elektrimääruse artikli 19d lõike 2 eesmärkidega, tagades, et pikendatud kasutuseaga reaktorite võimsust vähendatakse vastavalt turusignaalidele ning et tootmis- ja hooldusgraafikut planeeritakse võimalikult tõhusalt, niivõrd kui see on tehniliselt teostatav.

(405) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 247 ja käesoleva otsuse põhjenduses 110, väidab Belgia, et kahesuunalisest hinnavahelepingust saadav tulu kantakse riigieelarvesse (selle suhtes kohaldatakse eraldi raamatupidamisarvestust) ja seda kasutatakse peamiselt selleks, et rahastada tasustamislepingu vastaspoole makseid hinnavahelepingu alusel seoses pikendatud kasutuseaga reaktoritega. Kui hinnavahelepingust saadav tulu ületab summasid, mis on vajalikud pikendatud kasutuseaga reaktoritega seotud hinnavahelepingu kulude rahastamiseks, võib seda kasutada mõne teise hinnavahelepingu kulude rahastamiseks. Belgia kohustub tagama, et kui hinnavahelepingust saadud tulu kasutatakse selle jaotamiseks ettevõtjatele, toimub jaotamine vastavalt elektrimääruse artikli 19d lõike 2 punktidele d ja e. Belgia teavitab komisjoni eelnevalt hinnavahelepingust saadud tulu jaotamisest ettevõtjatele ja vajaduse korral teatab asjaomasest meetmest (vt põhjendus 110). Komisjon leiab, et selle kohustuse võtmisega on Belgia andnud piisava tagatise elektrimääruse artikli 19d lõike 2 punktides d ja e sätestatud põhimõtete järgimise kohta. Belgia kinnitas ka, et hinnavaheleping sisaldab leppetrahviklausleid lepingu põhjendamatu ühepoolse ennetähtaegse lõpetamise puhuks kooskõlas elektrimääruse artikli 19d lõike 2 punktiga f (vt põhjendus 110).

([139]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/943, milles käsitletakse elektrienergia siseturgu (ELT L 158, 14.6.2019, lk 54, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2019/943/oj), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrusega (EL) 2024/1747, millega muudetakse määruseid (EL) 2019/942 ja (EL) 2019/943 seoses liidu elektrituru korralduse parandamisega (ELT L, 26.6.2024, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1747/oj).

(406) Mis puudutab ühisettevõtte vastavust nõukogu määrusele (EÜ) nr 139/2004, ([140]) siis Belgia riigi ja Engie märkustest ilmneb, et kavandatavat ühisettevõtet ei saa pidada täielikult toimivaks kõnealuse määruse artikli 3 tähenduses, nagu on märgitud ka menetluse algatamise otsuse põhjenduses 248. Sellest järeldub, et meetmest ei pea teatama Euroopa Komisjonile seoses selle vastavusega kõnealusele määrusele.

(407) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 249 ja käesoleva otsuse jaotises 3.6, selgitasid Belgia ametiasutused seoses meetme rahastamisega, et pikendamisprojektiga seotud kulud kaetakse vajaduse korral riigieelarvest. Projektist saadav kasu kantakse samuti riigieelarvesse. Meetmega ei ole seotud konkreetset maksutulu ja seega ei riku meede ELi toimimise lepingu artiklit 30 ega artiklit 110.

(408) Eespool esitatud põhjustel järeldab komisjon, et kavandatav meede kui selline ei riku ühtegi asjakohast ELi õigusnormi.

8.3.2.4. Järeldus

(409) Eespool öeldut arvesse võttes järeldab komisjon, et pikendamisprojekt vastab kokkusobivuse hindamise esimesele (positiivsele) tingimusele (st et abi aitab kaasa majandustegevuse arengule).

8.3.3. *Negatiivne tingimus: abi ei tohi mõjutada ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega*

8.3.3.1. Abist mõjutatud turu kindlakstegemine

(410) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuses, on pikendamisprojekt kavandatud selleks, et aidata kaasa elektrivarustuskindlusele Belgia turul, vähendades samal ajal Belgia sõltuvust fossiilkütustest (aidates seega ka kaasa Belgia energiasüsteemi süsinikuheite vähendamisele). Samal ajal on kindlaks tehtud, et Belgia turg on võimsuse koordineerimise alal teiste turgudega tihedalt seotud (vt põhjendus 374).

(411) Eespool öeldut arvesse võttes on kõnealuste meetmete hindamisel asjakohased turud Belgia elektriturud ja võimsuse koordineerimise ala elektriturg.

8.3.3.2. Abimeetme positiivse mõju kindlakstegemine

(412) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 254 ja käesoleva otsuses eespool (Tabel 2), langeb kahe pikendatud kasutuseaga tuumareaktori arvele eeldatavalt 12–16 % Belgia elektritoodangust ning seega võimaldab kasutusea pikendamine jätkata tuumaenergiapõhist elektritootmist ja säilitada vajaliku elektritootmise pakkumise poolel kooskõlas Belgia valitud konkreetse energiaallikate jaotusega. Belgia põhivõrguettevõtja viimasest ressursside piisavuse hinnangust (vt jaotis 2.4) nähtub, et reservvõimsuse mehhanismi kaudu hangitava võimsuse kõrval on vaja kaks kõige uuemat tuumareaktorit hoida turul veel 10 aasta jooksul, et tulla toime pidevalt kasvava elektrinõudlusega Belgias. Seega on pikendamisprojektil turule positiivne mõju, kuna see aitab lahendada ressursside piisavusega seotud probleeme ja suurendada elektrivarustuskindlust Belgias.

(413) Lisaks võimaldavad investeeringud tuumaenergiaallikatesse luua usaldusväärseid vähese süsinikuheitega tootmisvahendeid. Tagades kõige saastavamate kütuste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise ajal elektrivarustuskindluse ja vähendades sõltuvust maagaasist, aitab tuumaenergial põhinev elektritootmine, mille süsinikuheide toodetud elektri MWh kohta on väike, kaasa riiklike ja Euroopa süsinikuheite vähendamise eesmärkide saavutamisele (koos taastuvenergia arendamisega).

(414) Pikendamisprojekt toetab otseselt ka kava „REPowerEU“ eesmärke, kuna vähendab sõltuvust imporditavatest fossiilkütustest (eelkõige gaasist), mida mõjutavad hinnakõikumised ja geopoliitilised riskid, ning tugevdab seega energiajulgeolekut (vt põhjendus 21).

([140]) Nõukogu 20. jaanuari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (ELT L 24, 29.1.2004, lk 1, ELI : http://data.europa.eu/eli/reg/2004/139/oj).

(415) Eespool esitatud kaalutlusi arvesse võttes järeldab komisjon, et pikendamisprojektil on turule positiivne mõju, kuna see suurendab elektrivarustuskindlust ja aitab kaasa Belgia energiaallikate süsinikuheite vähendamisele. Kuna võimsuse koordineerimise ala turud on omavahel tihedalt seotud, tooks see positiivne mõju tõenäoliselt kasu naaberliikmesriikidele, kes impordivad Belgiast elektrit.

8.3.3.3. Riigi sekkumise vajalikkus

(416) Selleks et teha kindlaks, kas abimeede on vajalik, peab komisjon hindama, kas meede on suunatud olukorrale, kus see võib tuua kaasa olulise paranemise, mida turg üksi ei suuda saavutada. Abi, mis parandab abi saava ettevõtja finantsolukorda, kuid ei ole taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik, ei saa pidada siseturuga kokkusobivaks.

(417) Käesoleval juhul soovib Belgia pikendada oma kahe kõige uuema tuumareaktori kasutusiga, et lahendada elektrivarustuskindluse probleemid, vähendades samal ajal fossiilkütuste tarbimist ja aidates seeläbi kaasa süsinikuheite vähendamisele. Komisjon peab hindama, kas tuumaenergia turul hoidmiseks antav riigiabi on nende eesmärkide saavutamiseks vajalik.

(418) Menetluse algatamise otsuse jaotises 2.3.2 ja käesoleva otsuse jaotises 3.1 selgitas komisjon, et turutõrgete olemasolu on abi vajalikkuse hindamisel oluline tegur, ning tunnistas teatavaid turutõrkeid, mis nõuavad riigi sekkumist tuumaenergia arendamisse ([141]). Tuumaenergiasse tehtavate investeeringute puhul tuleneb turutõrge peamiselt mitmest konkreetsest riskist, mida turuoludele vastava tasuga projektide puhul on investoritel keeruline juhtida, ([142]) näiteks järgmistest riskidest:

a) tuumatehnoloogia keerukus, mis toob kaasa tehnilised ja projektijuhtimise riskid, samuti turu- ja investeerimisriskid (investeeringute kapitalimahukuse ja energiaturgude volatiilsuse tõttu), mida maandatakse meetme 1. komponendiga;

b) tuumajäätmete käitlemise ning tuumaelektrijaamade dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud pikaajalised riskid, mida maandatakse meetme 2. komponendiga; ning

c) regulatiivsete ja poliitiliste otsustega seotud riskid, mida maandatakse meetme 3. komponendiga.

(419) Belgia sõnul on pikendamisprojekti kolmest komponendist igaüks suunatud mõnele põhjenduses 418 nimetatud riskidest ja turutõrgetest.

(420) Belgia väidab ka, et Belgia reservvõimsuse mehhanism ei ole Belgia tuumaenergia võimsuse jaoks sobiv rahastamismehhanism, võttes eelkõige arvesse lühikest ajavahemikku, mille jooksul on otsustatud kasutusiga pikendada, tuumaenergiasse tehtavate investeeringutega seotud täiendavat ebakindlust ja turutõrkeid võrreldes muu tehnoloogiaga, reservvõimsuse mehhanismi eripära ja selle mehhanismi raames toimuvate iga-aastaste enampakkumiste tulemuse ebakindlust, ning ajakava, mis ei ole kooskõlas pikendamisprojekti ajakavaga (vt jaotis 3.3.4 ja põhjendus 353). Lisaks väidab Belgia, et teatatud meede, sealhulgas osameetmete pakett, oli vajalik selleks, et veenda Engiet alustama läbirääkimisi asjaomaste reaktorite kasutusea pikendamise üle, kuna Engie oli juba teinud otsuse lõpetada kogu tuumaenergiaalane tegevus Belgias (vt põhjendus 19).

([141]) Komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), Ühendkuningriik, Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetamine (ELT L 109, 28.4.2015, lk 44), põhjendused 382–385.

([142]) Vt näiteks komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), Ühendkuningriik, Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetamine (ELT L 109, 28.4.2015, lk 44); komisjoni 24. juuli 2017. aasta otsus SA.38454 (2017/C) (ex 2015/N), Ungari, Paks II tuumaelektrijaama kahe tuumareaktori arendamine (ELT L 317, 1.12.2017, lk 45); komisjoni 17. märtsi 2017. aasta otsus SA.39487 (2016/NN), Belgia, tuumareaktorite Tihange 1, Doel 1 ja Doel 2 kasutusea pikendamine (ELT C 142, 5.5.2017, lk 1); komisjoni 16. juuni 2017. aasta otsus SA.45296 (2017/N), Saksamaa, radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmine Saksamaal (ELT C 254, 4.8.2017, lk 1).

(421) Seetõttu väidab Belgia, et kahe tuumareaktori kasutusea pikendamine on ebatõenäoline, kui puudub riigi toetus, sealhulgas asjakohane tasustamismudel (1. komponent), kokkulepe tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmise kohta (2. komponent) ning õiguskaitset käsitlevad sätted (3. komponent), mis kõik on suunatud mõnele eespool nimetatud turutõrgetest.

(422) Meetme kolmest komponendist igaühe vajalikkust hinnatakse (eraldi) jaotistes 8.3.3.3.1, 8.3.3.3.2 ja 8.3.3.3.3. Hinnang 1., 2. ja 3. komponendi kombineeritud vajalikkusele ning nende võimalikule kumulatiivsele mõjule esitatakse jaotises 8.3.3.6.

8.3.3.3.1. 1. komponendi vajalikkus

(423) Seoses Belgia mainitud tehniliste, projektijuhtimise, turu- ja investeerimisriskidega on komisjon varasemates otsustes tunnistanud, et investeeringutega uutesse tuumaenergiaprojektidesse kaasneb märkimisväärne risk, arvestades suuri algseid investeeringukulusid, pikki ehitusaegu ja pikka käitamisperioodi investeeringukulude katmiseks. Samuti tunnistas komisjon, et turupõhiste finantsinstrumentide ja ka muud liiki lepingute puudumine sellise olulise riski maandamiseks kujutab endast turutõrget, mis on omane vaid vähestele tehnoloogiatele, sealhulgas tuumaenergiale ([143]). See puudutas siiski investeeringuid uutesse tuumaelektrijaamadesse. Seevastu käesolev juhtum hõlmab investeeringuid kahe olemasoleva tuumareaktori kasutusea pikendamiseks. Seetõttu leiab komisjon, et kahe tuumareaktori kasutusea pikendamisse investeerimise küsimust ei oleks abi puudumise korral tekkinud.

(424) Esiteks, mis puudutab menetluse algatamise otsuse põhjenduses 295 esitatud komisjoni tähelepanekut, et 2015. aastal pikendati reaktorite Doel 1, Doel 2 ja Tihange 1 kasutusiga 10 aasta võrra ilma rahalise toetuse meetmete paketita, ([144]) siis märkis Engie vastusena avalikule konsultatsioonile (vt põhjendus 290), et nende kahe projekti asjaolud ei ole järgmistel põhjustel võrreldavad: i) käesoleval juhul tegi Belgia valitsus pikendamisprojekti kohta otsuse pärast seda, kui Engie oli alustanud ettevalmistusi tuumaenergia valdkonnast lahkumiseks, ii) pikendamisprojekti pingelise ajakava tõttu tekivad lisakulud, mida tunnistas ka tuumaohutusamet (AFCN/FANC), ning iii) taastuvenergia osakaalu suurenemine energiasüsteemis põhjustab 2015. aasta olukorra ja ootustega võrreldes suuremat turuhinna volatiilsust.

(425) Teiseks väitsid Belgia ja Engie seoses komisjoni kahtlusega, kas tasustamismeetmete täielik pakett on vajalik, et 1. komponendi iga osa täidab konkreetset eesmärki ja et alamkomponendid täiendavad üksteist. Belgia selgitas üksikasjalikumalt rahaliste meetmete ülesehitust (vt ka põhjendus 68).

a) Pikendamisprojekti käitamis- ja hoolduskulusid rahastatakse projekti tegevustuludest, millega tagatakse hinnavahelepingu kaudu stabiilne tegevustulu voog. Belgia ja Engie selgitasid, et võttes arvesse tuumatööstusega seotud turutõrkeid ja elektrituru suurt volatiilsust lähiaastatel, on pikendamisprojekt avatud märkimisväärsele rahastamispuudujäägi riskile, mistõttu hinnavaheleping on vajalik vahend stabiilse tegevustulu saavutamiseks. Komisjon leiab, et asjakohaselt kavandatud hinnavaheleping on vajalik vahend stabiilse tuluvoo tagamiseks ebakindlas turukeskkonnas. Komisjon tunnistas juba menetluse algatamise otsuses, et hinnavahelepingu puudumisel tekib pikendamisprojekti puhul suur negatiivse nüüdispuhasväärtuse risk. Komisjon nõustub ka sellega, et asjaomase kahe reaktori kasutusea pikendamine (10 aasta võrra) hõlmab lühikest ajavahemikku võrreldes tuumaenergiasektorisse tehtavate investeeringute keskmise kestusega (seda enam, et pikendatud kasutuseaga reaktorid ei tööta esimese kolme aasta jooksul 100 % võimsusega, kuna samal ajal on vaja lõpule viia kasutusea pikendamisega seotud ehitustööd), samas kui nende reaktorite ohutuseeskirjadega vastavusse viimisel tuleb kanda märkimisväärseid kulusid.

([143]) Komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), Ühendkuningriik, Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetamine (ELT L 109, 28.4.2015, lk 44), põhjendused 382 ja 383.

([144]) Kõnealusel juhul tagati ainult õiguskaitse poliitiliste takistuste riski vastu (sarnaselt käesoleva meetme 3. komponendi kaudu tagatavale õiguskaitsele).

b) Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenud täiendavad hinnavahelepingut, et tagada pikaajaline finantsstabiilsus, kuna ei saa välistada, et 10-aastase perioodi jooksul esineb ulatuslikke plaaniväliseid seisakuid. Electrabeli esitatud andmete kohaselt ei ole sellise sündmuse tõenäosus tõepoolest väike: tema kogemus Belgia tuumareaktorite käitamisel aastatel 2012–2022 näitab, et sellised seisakud on tõenäolised (vt tabel Tabel 10). Seiskamisperioodi kuludega seotud laenude eesmärk on tagada pikendamisprojekti jaoks piisav raha taaskäivitamisetapis, mil on veel aja teha mahukaid töid ja pikendatud kasutuseaga reaktoreid ei saa täisvõimsusel käitada, ning need kavatsetakse tagasi maksta 10-aastase perioodi lõpuks. Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed on seevastu kättesaadavad kogu 10-aastase perioodi jooksul, kuid üksnes ulatusliku plaanivälise seisaku olukordades. Enne iga-aastast minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makset saab vajaduse korral kasutada käibekapitalikrediiti. Belgia esitas ulatuslike plaaniväliste seisakute mõju kohta kolm stsenaariumi. Nagu eespool (Tabel 11) osutatud, võib sellistes olukordades, mille tekkimist 10-aastase perioodi jooksul ei saa välistada, ühisettevõte ilma minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseteta ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenudeta pankrotti minna.

c) Seepärast tunnistab komisjon, et hinnavaheleping, seiskamisperioodi kuludega seotud laenud, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning käibekapitalikrediit on täiendavad meetmed, mis on kõik vajalikud tagamaks, et BE-NUCil on igal ajal piisav likviidsus oma käitamis-, hooldus- ja kütusekulude tasumiseks, et võimaldada pikendatud kasutuseaga reaktorite ohutut ja usaldusväärset käitamist.

d) Kuna Engie oli oma tuumaenergiaalast tegevust vähendamas (vt põhjendus 19) ega soovinud üksi kanda pikendamisprojekti jaoks vajalikke investeeringukulusid, mis ületavad [2–2,5] miljardit eurot, ega kõiki ootamatutest seisakutest ja ülekuludest tulenevaid võimalikke kahjusid, nõudis ta pikendamisprojekti käsitleva lepingu sõlmimise tingimusena Belgia riigiga riskide 50/50 põhimõttel jagamise mehhanismi (vt põhjendus 23) ning ühisettevõtte struktuuri (BE-NUC) lisaks tasustamislepingu tasustamismehhanismidele, et katta ülejäänud rahastamis- ja maksevõimeriskid. Pikendamisprojekti investeeringukulusid rahastavad ühisettevõtte aktsionärid *pari passu* põhimõttel kas omakapitali või aktsionärilaenude kaudu.

— Vaatamata tasustamislepingu kohastele rahalise tasustamise mehhanismidele jäävad alles märkimisväärsed riskid, mida Engie ei soovinud üksi kanda. Engie esitas simulatsiooni, mis kirjeldab vähenenud käitatavusega seotud sündmuste ja/või suurenenud tegevuskulude mõju käitamisetapis, mida minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ei kata ning millel võib olla märkimisväärne negatiivne mõju BE-NUCi kasumlikkusele, nagu on näidatud eespool (Tabel 16).

— Ühisettevõtte struktuuri kaudu saab investeeringukulusid rahastada ilma väliste laenudeta, mida käesoleval juhul oleks väga kulukas või keeruline saada, kuna kommertspangad ei soovi tuumaenergia-varadega seotud riske võtta.

— Omakapitalisüsti kõrval aktsionärilaenude kasutamine tuleneb rahalistest kaalutlustest, kuna see võimaldab suuremat paindlikkust krediidi kasutusse võtmise ja tagasimaksegraafikute kavandamisel ning optimeerib finantsstruktuuri maksustatava tulu osas.

e) Seetõttu järeldab komisjon, et ühisettevõtet, kus Belgia riigiga jagatakse riske, mis on seotud ülekulude ja sundseisakutega ning mida muud rahastamisvahendid ei kata, võib pidada vajalikuks.

f) Muudetud ühise arendustegevuse lepingu alusel kaetakse kulud, mis on seotud arendustegevusega, mis on vajalik selleks, et vastata ohutusasutuse ootustele seoses pikendamisprojektiga. Võttes arvesse pikendamis-projekti pingelist ajakava, leiab komisjon, et kõnealuses tegevuses ja selle rahastamises kokkuleppimine oli vajalik.

g) Nagu on juba märgitud menetluse algatamise otsuses, leiab komisjon 1. komponendi ülejäänud osameetmete puhul, et:

— käitamis- ja hooldusleping võimaldab igal ajal katta kõik käitamis- ja hoolduskulud ning seega on see vajalik;

— haldustavasid ja energiamüüki käsitleva kokkuleppe sõlmimine on pikendamisprojekti praktiliseks toimimiseks vajalik ning seega on haldusteenuste leping ja energiahaldusteenuste leping vajalikud; ning

— kahepoolse kokkuleppe raames on tavaks leppida kokku tingimused juhuks, kui tehing jääb sõlmimata, ning seega on kulude katmisega seotud kahju hüvitamine juhul, kui tehing jääb sõlmimata, vajalik.

(426) Kolmandaks tuletab komisjon meelde kolmandate isikute märkusi, mille kohaselt saab elektrivarustuse tagada ka odavama tehnoloogiaga ning et toetused tuumaenergiasektorile aeglustaksid muu, odavama ja kliimasõbralikuma tehnoloogia (eelkõige taastuvate energiaallikate) arendamist. Belgia teatas, et liikmesriikidel on vabadus kujundada oma energiapoliitikat, sealhulgas võimalus lisada tuumaenergia oma energiaallikate jaotusesse, ning et töökindla ja tasakaalustatud elektrivõrgu tagamiseks on vajalik elektritootmismeetodite mitmekesine kombinatsioon. Võttes arvesse asjaolu, et tänu taastuvenergia suuremale osakaalule Belgia energiaallikate jaotuses on turu kontsentratsioon viimastel aastatel vähenenud (vt põhjendused 34–37), ning Belgia riigi hiljutisi investeeringuid Princess Elisabethi avamere tuuleparki, ([145]) ei näe komisjon põhjust järeldada, et pikendamisprojekt takistab taastuvenergia kasutuselevõttu Belgias. Vajadus investeerida nii tuumaenergiasse kui ka taastuvenergiasse on samuti usutav, kuna taastuvatel energiaallikatel on praegu ikka veel puudusi, näiteks asukohtade vähesus ja võrguühenduse võimsus. (Muudetud) hinnavahelepingu kohane tasu loob rohkem stiimuleid tootmise maksimeerimiseks kõrge hinnaga tundidel (niivõrd, kuivõrd see on pikendatud kasutuseaga reaktorite vana tehnoloogiat arvestades võimalik). See vähendab meetme konkurentsimõju turupõhistele taastuvenergiainvesteeringutele, kuna võib eeldada, et taastuvenergia tootmise varasid käitatakse eriti sageli madalama hinnaga perioodidel (sest neil perioodidel on taastuvate energiaallikate kättesaadavus suur, mis vähendab turuhindu).

(427) Mis puudutab Belgia väidet, et reservvõimsuse mehhanismis osalemise kaudu ei ole võimalik pikendatud kasutuseaga reaktorite rahastamispuudujääki piisavalt katta (vt jaotis 3.3.4 ja põhjendus 353), siis komisjon tunnistab, et reservvõimsuse mehhanismi enampakkumiste ebakindel tulemus ja enampakkumiste ajastus ei ole kooskõlas Belgia plaaniga taaskäivitada kõnealused reaktorid 2025. aastal. Nimelt teatas Belgia valitsus pikendamisprojektist 2022. aasta märtsis ja allkirjastas siduva rakendamislepingu 13. detsembril 2023 (vt jaotis 2.3). Selleks ajaks oli juba toimunud kolm reservvõimsuse mehhanismi enampakkumist.

(428) Eespool esitatud põhjendusi arvesse võttes leiab komisjon, et kõik 1. komponendi osameetmed on osutunud üksteist täiendavateks ja vajalikeks.

8.3.3.3.2. 2. komponendi vajalikkus

(429) Seoses turutõrgete ja riskidega, mis on seotud tuumajäätmete käitlemise ja dekomissioneerimise ebakindlate kuludega, nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 276, leiab komisjon, et need kõrvaldatakse radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmisega ning pikendamisprojektist tulenevate täiendavate dekomissioneerimiskohustuste üleandmisega. Jäätmekokkuleppe eesmärk on tagada kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete vastutustundlik ja ohutu käitlemine, kuna üleandmisega tagatakse tuumajäätmete käitlemise rahastamine ning suurendatakse nende materjalide vahe- ja lõppladustamise ohutust. Belgia väidab, et pikendamisprojektist tulenevad täiendavad dekomissioneerimiskohustused hõlmavad üksnes pikendamisprojektist tulenevaid lisakulusid ning need ei hõlma igapäevase juhtimise või tavapärase tegevusega seotud tegevuskulusid ega ole seega moonutavad.

([145]) Vt komisjoni 13. septembri 2024. aasta otsus SA.107336 (2024/N), Belgia, Princess Elisabethi avamere tuulepargi 1. osa toetusmehhanism (ELT C, C/2024/5754, 25.9.2024, ELI : http://data.europa.eu/eli/C/2024/5754/oj).

(430) Nagu komisjon on märkinud varasemates otsustes tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmise kohta Saksamaal ja Ühendkuningriigis, ([146]) iseloomustavad radioaktiivsete jäätmete käitlemist pikad tähtajad, mistõttu riigi sekkumine võib osutuda vajalikuks. Lisaks on vajadus riigi sekkumise järele seoses radioaktiivsete jäätmete vastutustundliku ja ohutu käitlemisega sätestatud direktiivi 2011/70/Euratom artikli 4 lõikes 1, mis näeb selles osas ette riigi lõpliku vastutuse. Radioaktiivsete jäätmete käitlemise ja dekomissioneerimiskohustuste üleandmise eesmärk on tagada kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise rahastamine, mis on nende materjalide vastutustundliku ja ohutu käitlemise eeltingimus. Lisaks ei kavatsenud Engie jätkata oma tuumaenergiaalast tegevust Belgias (vt põhjendus 19) ja nõustus alustama läbirääkimisi kasutusea pikendamise üle alles siis, kui saavutati kokkulepe rahastamiskorra, aga ka tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmise kohta (vt põhjendus 23).

(431) Mis puudutab konkreetselt pikendamisprojektist tulenevate täiendavate dekomissioneerimiskohustuste üleandmist, siis kuna see üleandmine hõlmab üksnes pikendamisprojektist tulenevaid lisakulusid, samas kui tavapärased dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustused jäävad tuumarajatise käitajale, ning kuna kasutusea pikendamist taotles Belgia valitsus, mitte Engie või Electrabel, leiab komisjon, et ka pikendamisprojektist tulenevate täiendavate dekomissioneerimiskohustuste üleandmine on vajalik. Võrreldes menetluse algatamise otsuses esitatud hindamisega on ka CPN/CNV vahepeal kinnitanud pikendamisprojektiga seotud täiendavaid dekomissioneerimiskulusid (vt põhjendus 200).

(432) Lisaks ei ole komisjonil vastuväiteid Electrabeli Euroopa-väliste varade väljaviimisele Electrabeli valdusest, kuna Engie tagab, et Electrabelile jääb vähemalt 4 miljardi euro väärtuses varasid (vt põhjendused 59 ja 181).

(433) Eespool esitatud põhjendusi arvesse võttes leiab komisjon, et teatatud meetme 2. komponent on vajalik.

8.3.3.3.3. 3. komponendi vajalikkus

(434) Mis puudutab regulatiivsete ja poliitiliste riskidega seotud turutõrkeid, siis nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 278, leiab komisjon, et kuigi põhimõtteliselt võivad poliitilised takistused mõjutada iga tehnoloogiat, võib tuumatehnoloogia vastuolulisust arvesse võttes eeldada, et tuumaenergiaprojektid kannatavad nende tõttu rohkem ([147]). Nimelt on Belgia viimase 25 aasta jooksul juba mitu korda muutnud oma poliitilist suunda tuumaenergia valdkonnas (vt jaotis 2.2), mistõttu komisjon peab seda riski Belgias eriti aktuaalseks. Lisaks ei saanud komisjon juhtumi avaliku konsultatsiooni käigus mingeid vastupidiseid tõendeid.

(435) Seepärast leiab komisjon, et regulatiivseid ja poliitilisi riske maandatakse tõhusalt õiguskaitsemeetme abil ning et tuumaenergia puhul on õiguskaitse vajalik, nagu komisjon tunnistas ka otsuses juhtumi SA.39487 kohta ([148]).

8.3.3.3.4. Järeldus meetme vajalikkuse kohta

(436) Eespool öeldut arvesse võttes järeldab komisjon, et meetme kõik kolm komponenti (sealhulgas nende alamkomponendid) on vajalikud, et tagada kahe tuumareaktori kasutusea pikendamine Belgias. Lisaks järeldab komisjon, et meetmel on abisaajatele ergutav mõju, mis tagab pikendamisprojekti eduka elluviimise.

([146]) Vt komisjoni 16. juuni 2017. aasta otsus SA.45296 (2017/N), Saksamaa, radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmine Saksamaal (ELT C 254, 4.8.2017, lk 1); komisjoni 20. aprilli 2016. aasta otsus SA.34962 (2015/N), Ühendkuningriik, uute tuumaelektrijaamade jäätmete üleandmise leping (ELT C 161, 4.5.2016, lk 1).

([147]) Vt ka riigiabi SA.34947 käsitleva komisjoni otsuse põhjendused 384–385 (vt joonealune märkus 144).

([148]) Vt komisjoni 17. märtsi 2017. aasta otsus, SA.39487 (2016/NN), Belgia, tuumareaktorite Tihange 1, Doel 1 ja Doel 2 kasutusea pikendamine (ELT C 142, 5.5.2017, lk 1).

8.3.3.4. Abi asjakohasus

(437) Jaotises 3.1 nimetatud turutõrked, mis tulenevad i) ebakindlast energiaturust ja investeerimiskliimast, ii) tuumajäätmetega seotud ebakindlatest kuludest ning iii) poliitiliste otsustega seotud riskist, pärsivad tuumarajatise käitaja tulukindlust. Käesoleval juhul leiab komisjon, et see on eriti problemaatiline vana tehnoloogia tõttu, millel pikendatud kasutuseaga reaktorid põhinevad ja mis jätab vähe võimalusi paindlikuks käitamiseks, ning kasutusea pikendamise lühikese 10-aastase kestuse tõttu. Need asjaolud, mis on käesoleval juhul eriti nähtavad, raskendavad veelgi pikendatud kasutuseaga reaktorite kasumlikku käitamist ning seetõttu peab komisjon riigiabi asjakohaseks.

(438) Belgia väidab, et tuvastatud turutõrgete ja tuumaenergiaga seotud konkreetsete riskide tõttu on tuumaenergia jaoks vaja eraldi toetusmehhanismi. Nagu on mainitud jaotises 3.3.4, väidab Belgia, et kaalutud on ka muid otsese rahalise toetamise kavasid (fikseeritud soodustariif, ühesuunaline hinnavaheleping ja reguleeritud varabaasi mudel), kuid neid ei peetud pikendamisprojekti toetamiseks asjakohaseks. Belgia sõnul on teatatud meetme kolm komponenti vajalikud turutõrgete ja riskide kõrvaldamiseks. Belgia väidab, et i) pikendamisprojekti konkreetne ülesehitus ja 1. komponendi osaks olevad rahalise toetuse meetmed on asjakohased, et tagada tuumarajatiste käitajale stabiilne tulu ja vältida ühisettevõtte maksejõuetust ulatuslike plaaniväliste seisakute korral, ii) tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiir ja sellega seotud 2. komponendi osameetmed on asjakohased, et tagada vajalike rahaliste vahendite kättesaadavus kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise vastutustundlike ja ohutute lahenduste rahastamiseks, ning iii) 3. komponendi osaks olev õiguskaitse on asjakohane, et kaitsta projekti avaliku arvamuse ja poliitikakujundajate seisukohtade muutuste eest tuumaenergia suhtes.

(439) Komisjon hindab järgnevates jaotistes iga komponendi puhul eraldi, kas teatatud meetme 1., 2. ja 3. komponent, sealhulgas nende mitu osameedet, on asjakohased. Hinnang 1., 2. ja 3. komponendi kombineeritud asjakohasusele ning nende võimalikule kumulatiivsele mõjule esitatakse jaotises 8.3.3.6.

8.3.3.4.1. 1. komponendi asjakohasus

(440) Esiteks, nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjendustes 285, 300 ja 303, leidis komisjon, et muudetud ühise arendustegevuse leping, haldusteenuste leping ja kulude katmisega seotud kahju hüvitamine juhul, kui tehing jääb sõlmimata, on asjakohased meetmed. Esiteks, võttes arvesse lühikest ajavahemikku enne pikendatud kasutuseaga reaktorite taaskäivitamise kuupäeva ja vajadust alustada arendustegevust võimalikult kiiresti pärast Belgia valitsuse otsust kahe tuumareaktori kasutusea pikendamise kohta, peab komisjon muudetud ühise arendustegevuse lepingu sõlmimist enne tehingu lõplikku sõlmimist asjakohaseks, kuna see tagab, et tuumarajatiste käitaja viib vajaliku arendustegevuse õigeaegselt ellu. Teiseks leiab komisjon, et haldusteenuste lepingu sõlmimine ja tingimuste kokkuleppimine juhuks, kui tehing jääb sõlmimata, on kahepoolsete kokkulepete puhul tavapärane. Lisaks ei saanud komisjon juhtumi avaliku konsultatsiooni käigus nende kolme osameetme kohta vastupidiseid tõendeid. Seepärast leiab komisjon, et muudetud ühise arendustegevuse leping, haldusteenuste leping ja kulude katmisega seotud kahju hüvitamine juhul, kui tehing jääb sõlmimata, on asjakohased meetmed, mis peavad olema osa pikendamisprojektist.

(441) Teiseks väidab Belgia hinnavahelepingu kohta, et kahesuunaline hinnavaheleping on kõige sobivam variant turutõrgete kõrvaldamiseks ja tulukindluse tagamiseks, vältides samal ajal tuumarajatiste käitaja ülemäärast tasustamist. Belgia ametiasutused on uurinud alternatiivseid toetusmehhanisme (osalemine reservvõimsuse mehhanismis, fikseeritud soodustariif, ühesuunaline hinnavaheleping, reguleeritud varabaasi mudel), kuid neid peeti vähem asjakohaseks (vt jaotis 3.3.4). Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjendustes 290–293, oli komisjonil seoses hinnavahelepingu ülesehitusega mitu kahtlust ja mitu avalikule konsultatsioonile vastanud kolmandat isikut nõustus komisjoni seisukohaga (vt jaotis 6.2.1.2).

a) (Algse) hinnavahelepingu puhul nähti sisuliselt ette kindlaksmääratud tasu tegelikult toodetud elektri MWh kohta ning selles puudusid asjakohased stiimulid elektri tootmiseks ja hoolduse planeerimiseks vastavalt turuoludele, see aga võib turukäitumist põhjendamatult moonutada.

b) Lisaks nähti (algse) eelnevalt kindlaks määratud võimsuse vähendamise korraga ette üksnes leppetrahvid, mida kohaldatakse juhul, kui pikendatud kasutuseaga reaktorite tootmist ei vähendata siis, kui elektrihind MWh kohta on –20 eurot või veel madalam rohkem kui kuue tunni jooksul, see aga tooks kaasa abi andmise negatiivsete elektrihindade ajal.

c) Samuti ei olnud komisjon sel ajal veendunud, et (algne) kulu/tulu jagamise mehhanism avaldab praktikas mõju.

d) Peale selle tõstatati küsimus, kas hinnavahelepingu valemis turu võrdlushinnana järgmise päeva turu hinna kasutamine on kõige tõhusam valik ja kas ei oleks asjakohasem lisada turu võrdlushinda ka pikaajaline toode.

(442) Vastuseks komisjoni väljendatud kahtlustele hinnavahelepingu ülesehituse suhtes tegi Belgia mõned muudatused.

a) Belgia selgitas esiteks, et kuna pikendatud kasutuseaga reaktorid põhinevad vanal tuumatehnoloogial, ei ole nende käitamisel võimalik turusignaalidele kuigi hästi reageerida. Nagu on märgitud jaotises 2.1, oli Engie ise avatud võimalusele saada meetme raames energiaturul tulu pikendatud kasutuseaga reaktorite paindlikkusest, rõhutades samas reaktorite võimsuse vähendamisest tulenevat seiskumise ohtu. Samal ajal kehtestas Belgia tuumaohutusamet ülempiiri majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamiste arvule tsükli kohta. Seoses komisjoni ja kolmandate isikute kahtlustega, mida on mainitud põhjenduse 441 punktis a, otsustas Belgia muuta sõltumatu energiahaldusteenuste lepingu partneri tasu, võttes samas arvesse reaktorite käitamise tehnilisi piiranguid. Belgia lisas tasuvalemile muutuvkomponendi, et energiahaldusteenuste lepingu partneril oleks stiimul müüa tuumaelektrit võimalikult suurel määral vastavalt turuoludele, võttes samal ajal arvesse võimsuse vähendamise piiranguid, nagu on selgitatud jaotises 3.3.1.5.2. Seoses põhjenduse 441 punktis b esitatud kahtlustega loobuti lepingu uue ülesehituse kohaselt algsest võimsuse vähendamise korrast ja õigus otsustada, millal on asjakohane algatada majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamine, anti energiahaldusteenuste lepingu partnerile. Energiahaldusteenuste lepingu partneril on õiged stiimulid nõuda majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamist, kui turuhinnad on madalad või negatiivsed, sest vastasel juhul kohaldatakse tema suhtes leppetrahvi.

b) Mis puudutab põhjenduse 441 punktis c esitatud kahtlust, siis Belgia tõhustas turuhinnariskiga korrigeerimise mehhanismi, et hinnavahelepingu alusel makstav tasu oleks paremini kooskõlas muutuvate turuoludega (vt jaotis 3.3.1.3.2).

c) Mis puudutab põhjenduse 441 punktis d esitatud kahtlust, siis põhjenduses 98 nimetatud põhjustel säilitas Belgia hinnavahelepingu valemis turu võrdlushinnana järgmise päeva turu hinna. Eelkõige rõhutas Belgia ametliku uurimise etapis plaaniväliste seisakute suurt riski ja märkimisväärset mõju, eelkõige pikendamisprojekti taaskäivitamisetapis. See muudaks pikendatud kasutuseaga reaktorite toodangu tootmisperioodi esimese kolme aasta jooksul väga ebakindlaks ja seega suurendaks hinnavahelepingus pikaajalise võrdlushinna kasutamine tuumaelektrijaamade riske.

d) Lõpuks kinnitab Belgia ka seda, et hinnavahelepingu vastaspool (BE-WATT) töötab välja oma avatud positsioonist tulenevate riskide juhtimise strateegia, nagu on seadusega ette nähtud, ning et selle rakendamine aitab kaasa elektrienergia forvardturgude likviidsusele (vt põhjendus 99). Strateegia vastuvõtmisel võetakse arvesse reguleeriva asutuse nõuannet, mis hõlmab hinnangut strateegia mõju kohta asjaomastele elektriturgudele (vt põhjendus 158).

(443) Komisjon leiab, et hinnavahelepingu ülesehituse ja rakendamisega seotud muudatused ning kohustus töötada välja riskijuhtimisstrateegia, mis aitab kaasa elektrienergia forvardturgude likviidsusele, on menetluse algatamise otsuses tõstatatud kahtluste kõrvaldamiseks piisavad. Komisjon tunnistab, et pikendatud kasutuseaga reaktorid põhinevad vanal, vähese paindlikkusega tehnoloogial, mis piirab tuumarajatiste käitaja suutlikkust muuta korrapäraselt elektrijaamade toodangut. See erineb uuemast tehnoloogiast või tuumaelektrijaamade teistsugustest projekteerimislahendustest (nt hallid *vs.* mustad juhtvardad), mis võimaldavad nõudlusele vastavat reguleerimist. Võttes arvesse, et kasutusiga pikendatakse vaid 10 aasta võrra, tunnistab komisjon, et olemasolevat tehnoloogiat tuleb käsitada

sellisena, mis piirab tuumarajatiste käitaja võimalusi tuumaelektrijaamade käitumist oluliselt muuta. Seda silmas pidades hindab komisjon Belgia ametiasutuste ja Electrabeli püüdeid viia tootmine ja hooldus võimalikult suurel määral vastavusse turuoludega, esiteks delegeerides majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuste tegemise õiguse energiahaldusteenuste lepingu partnerile ja muutes tema tasu, ning teiseks minnes 18-kuuliselt tuumkütusetsüklilt üle 12-kuulisele tsüklile, et planeerida hooldus võimaluste piires suveperioodiks. Ka kulu/tulu jagamise mehhanismi tõhustamine aitab kaasa eesmärgile viia hinnavahelepingu kohane tasu võimalikult palju kooskõlla turutingimustega ja suurendab avatust tururiskile. Kuigi tuumaelektrijaamade piiratud paindlikkuse ja ohutusprobleemide tõttu ei saa täielikult välistada toetuse maksmist negatiivsete hindade ajal, vähendab muudetud hinnavaheleping koos energiahaldusteenuste lepingu kohase muudetud tasuvalemiga stiimuleid toota elektrit negatiivsete hindade ajal. Komisjon tunnistab ka, et eelkõige pikendamisprojekti taaskäivitamisetapis on suur oht, et tekivad plaanivälised seisakud ja katkestused, mistõttu pikaajalistel turgudel osalemine võib kaasa tuua täiendavaid riske, ning et seetõttu on järgmise päeva turu hind pikendamisprojekti algusperioodil turu võrdlushinnana sobivam. Samuti märgib komisjon, et Belgia ametiasutustel on õigus korrigeerida hinnavahelepingu kohast turu võrdlushinda ja energiahaldusteenuste lepingu kohase tasu maksmist pärast projekti esimest kolme aastat. Järgmise päeva turu hinna kasutamisest tulenevat mõju forvardturgudele vähendab ka forvardturgude likviidsust soodustav riskimaandamisstrateegia ning päevasisesele turule avalduvat mõju leevendavad energiahaldusteenuste lepingu partneri kantavad muutuvkulud.

(444) Sellest tulenevalt ja võttes arvesse käesoleva juhtumi konkreetseid asjaolusid, mis seisnevad selles, et tegemist on olemasolevate tuumareaktoritega, mis põhinevad piiratud paindlikkusega vanal tehnoloogial, leiab komisjon, et muudetud hinnavaheleping ja energiahaldusteenuste lepingu kohane muudetud tasu on asjakohased.

(445) Kolmandaks väljendas komisjon kahtlust ka seiskamisperioodi kuludega seotud laenude ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete asjakohasuse suhtes, sest nendega kaetakse vastavalt seiskamisperioodi kulud ja võimalikud tegevuse rahavoogude puudujäägid viisil, mis sarnaneb potentsiaalselt piiramatu toetusega, mis kaitseb ühisettevõtet igasuguste tegevusriskide eest. Lisaks tagavad minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed 50 % kapitalikaitse. Belgia väidab, et ilma seiskamisperioodi kuludega seotud laenude, käibekapitalikrediidi ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseteta oleks vaja täiendavaid omakapitali sissemakseid, kuna üheainsa seisaku korral ähvardaks ühisettevõtte aktsionäre maksejõuetuse risk ja rahastamispuudujääk, mistõttu investeering ei oleks kasumlik.

(446) Vastuseks komisjoni kahtlustele seiskamisperioodi kuludega seotud laenude ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete suhtes esitas Belgia täiendavaid selgitusi ja kohandas neid meetmeid.

a) Belgia väidab, et seiskamisperioodi kuludega seotud laenud makstakse põhimõtteliselt tagasi. Seoses riskiga, et seiskamisperioodi kuludega seotud laene ei maksta tagasi, kui raha laekumised on ebapiisavad (kuna nendega saab arvestada pärast aktsionäride sissemaksete tagasimaksmist), väidab Belgia, et see stsenaarium on väga ebatõenäoline ja et seiskamisperioodi kuludega seotud laene ei maksta tagasi ainult väga negatiivse stsenaariumi korral (vt põhjendus 132), st juhul, kui mitmel aastal toimuksid ulatuslikud seisakud, nt kui reaktorite käitatavuse määr oleks ajavahemikul 2029–2035 igal aastal alla 60 %. Kuigi see risk ei ole ebatõenäoline, on see väike ja realiseerub üksnes äärmuslikes tingimustes, mis hõlmavad ühte või mitut ulatuslikku ootamatut sündmust pika aja jooksul, ning võib lõpuks tähendada tuumaelektrijaama sulgemist (vt punkt b). Selline olukord seaks aktsionärid ebasoodsasse olukorda: seiskamisperioodi kuludega seotud laene ei maksta täies ulatuses tagasi ainult juhul, kui projektiga ei teenita piisavat kasumit aktsionäride investeeringult tulu maksmiseks, ja seetõttu ei too seiskamisperioodi kuludega seotud laenud aktsionäridele ebaproportsionaalselt suurt kasu.

b) Samuti väidab Belgia, et ka minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid tehakse vaid väga negatiivse olukorra korral ning et Engie võib endiselt kaotada 50 % oma kapitaliinvesteeringust. Seoses kahtlusega, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete tulemuseks võib olla piiramatu toetus, on Belgia kehtestanud minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksetele ülempiiri. Nagu on selgitatud põhjenduses 121, kasutab tasustamislepingu vastaspool (st Belgia riik) tasustamislepingust tulenevat lõpetamisõigust, kui minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ulatuvad 2 miljardi euroni.

c) Belgia esitas lisateavet riski kohta, et 10-aastase pikendatud kasutusea jooksul võib toimuda ulatuslik plaaniväline seisak, mis esitatud teabe kohaselt ei ole ebatõenäoline (vt põhjendused 114–118), ja selle märkimisväärse mõju kohta pikendamisprojekti kasumlikkusele (vt tabel Tabel 11).

(447) Seetõttu järeldab komisjon, et seiskamisperioodi kuludega seotud laenud ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed on vajalikud ja asjakohased vahendid pikendamisprojekti elujõulisuse tagamiseks, võttes eelkõige arvesse käesoleva juhtumi konkreetseid asjaolusid, mis seisnevad selles, et tegemist on olemasolevate tuumareaktoritega, mis põhinevad vanal tehnoloogial ja mille puhul esineb seetõttu ulatuslike plaaniväliste seisakute oht. Seda silmas pidades ja võttes arvesse, et kasutusiga pikendatakse vaid 10 aasta võrra, mis vähendab märkimisväärsete kahjude korvamise võimalust, piiravad minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ühisettevõtte avatust tegevusriskile. Ilma täiendavate tagatisteta minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ning seiskamisperioodi kuludega seotud laenude näol ei võtaks erainvestor tõenäoliselt pikendamisprojekti elluviimise riski. Arvestades minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete võimalikku ulatust ühe või mõlema pikendatud kasutuseaga reaktori pikaajalise seisaku korral mitme aasta jooksul, näis olevat vajalik piirata seda mehhanismi summaga, mis vastaks turutavadele ja annaks piisavalt aega pikendatud kasutuseaga reaktori(te) normaalse töö taastamiseks. Komisjon toetab minimaalsete tegevuskulude ja kapitali (võimalike) maksete piiramist, nii et Belgia riigi riskipositsioon on vähemalt kvantifitseeritud ja ette teada.

(448) Belgia riigi osalemise kohta ühisettevõttes väidab Belgia, et see võimaldab Belgia riigil projektiettevõtet koos teise aktsionäriga ühiselt kontrollida, kuna kaks aktsionäri loovad ühisettevõtte võrdsetel tingimustel. Samuti võimaldab see Belgia riigil säilitada teatava omandiõiguse elutähtsa taristu suhtes. Seepärast järeldab komisjon, et ühisettevõte on asjakohane.

(449) Neljandaks, mis puudutab energiahaldusteenuste lepingut, siis komisjon peab asjakohaseks valida partner, kes müüb pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrit hulgimüügiturul, tingimusel et see partner tegutseb täiesti sõltumatult ja mitte Electrabeli huvides. Komisjonil oli siiski kahtlusi seoses müügi piiramisega järgmise päeva hulgimüügituruga. Belgia selgitas, et energiahaldusteenuste lepingu partneril on vabadus müüa pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrit mis tahes turul, mitte ainult järgmise päeva turul (vt põhjendus 152). Belgia kinnitas ka, et energiahaldusteenuste lepingu partner valitakse välja konkurentsipõhise hankemenetluse teel ning et selleks, et välistada Engie mõju hankemenetlusele ja selle tulemusele, kehtestatakse kaitsemeetmed (vt jaotised 3.3.1.5.1 ja 3.3.1.5.3). Kui GEMS valitakse energiahaldusteenuste lepingu partneriks, kohustuvad Belgia ja Engie kehtestama vajalikud kaitsemeetmed, et GEMS ei sekkuks muusse kauplemistegevusse (vt jaotis 3.3.1.5.3). Seepärast peab komisjon energiahaldusteenuste lepingu ülesehitust ja partneri valimist asjakohaseks.

(450) Komisjon kahtles ka mitme hinnavahelepingule lisanduva tasustamismehhanismi kombinatsiooni asjakohasuses ning leidis, et 1. komponendi osameetmete paketti saab pidada asjakohaseks üksnes juhul, kui see ei põhjusta täiendavaid põhjendamatuid kaubandus- ja konkurentsimoonutusi. Kuna komisjonil puuduvad tõendid selle kohta, et energiahaldusteenuste lepingu partner ei tegutseks sõltumatult ning et Engie oleks kaitstud kõigi tururiskide eest (turuhinnariskiga korrigeerimise kohandatud mehhanismi, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiiri ning 50 % kapitaliriski kaudu), saab ta järeldada, et kõiki 1. komponendi osameetmeid võib pidada asjakohaseks nii eraldi kui ka koos.

8.3.3.4.2. 2. komponendi asjakohasus

(451) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 304, iseloomustavad radioaktiivsete jäätmete käitlemist pikad tähtajad ja seetõttu võib see nõuda mingis vormis riigi sekkumist; riigi lõplik vastutus radioaktiivsete jäätmete vastutustundliku ja ohutu käitlemise eest on sätestatud direktiivi 2011/70/Euratom artikli 4 lõikes 1.

(452) Seetõttu leiab komisjon, et tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmine sõltumatule avaliku sektori asutusele Hedera on asjakohane viis omistada Belgia riigile suurem vastutus kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustamise eest ning tagada selle rahastamine pika aja jooksul. Samuti ei ole komisjon peale jaotises 3.3.2.2 kirjeldatu teinud kindlaks ühtegi alternatiivset meedet või tegevuse korraldust, mis võimaldaks Belgial neid eesmärke sama hästi saavutada.

(453) Mis puudutab jaotises 3.3.2.4 osutatud pikendamisprojektist tulenevate täiendavate dekomissioneerimiskohustuste üleandmist („dekomissioneerimise asünergia“), siis selle üleandmisega kaetakse üksnes pikendamisprojektist tulenevad lisakulud, samas kui tavapärased dekomissioneerimis- ja demonteerimiskohustused jäävad tuumarajatiste käitaja kanda. Ka CPN/CNV kinnitas, et dekomissioneerimis- ja demonteerimiskulusid mõjutab asünergia, ning kvantifitseeris selle summa. Kuna kasutusea pikendamist taotles Belgia valitsus, mitte Engie/Electrabel, leiab komisjon, et dekomissioneerimise asünergia ülekandmine Belgia riigi ühekordse kindlasummalise makse kaudu on asjakohane.

(454) Tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmine fondile Hedera, mis on eraldiseisev avaliku sektori asutus, kes tagab rahaliste vahendite sihtotstarbelise kasutamise ja kontrollib üleantud kohustustega seotud kulusid sõltumatu valitsusasutuse (CPN/CNV) järelevalve all, õigustab Electrabeli Euroopa-väliste varade väljaviimist Electrabeli valdusest ning tagab radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmise asjakohasuse.

(455) Seepärast leiab komisjon, et teatatud meetme 2. komponent (sh selle osameetmed) on asjakohane, et kõrvaldada turutõrked, mis on seotud jäätmekäitluse ja dekomissioneerimise ebakindlate kuludega.

8.3.3.4.3. 3. komponendi asjakohasus

(456) Komisjon leiab, et tuumatehnoloogia on eriti tundlik poliitiliste takistuste suhtes. Seega, nagu menetluse algatamise otsuse põhjenduses 306 juba märgiti, peab komisjon õiguskaitsealast kokkulepet asjakohaseks, et kõrvaldada turutõrge, mis on seotud poliitiliste ja regulatiivsete riskidega, nagu komisjon tunnistas ka otsuses juhtumi SA.39487 kohta ([149]).

8.3.3.4.4. Järeldus meetme asjakohasuse kohta

(457) Komisjon leiab, et meetme muudatused, sealhulgas hinnavahelepingu ülesehituse muutmine, turuhinnariskiga korrigeerimise tõhustamine ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiir, ning lisaselgitused osameetmete kombinatsiooni kohta on piisavad, et komisjon saaks teha järelduse 1. komponendi asjakohasuse kohta. Komisjon võtab arvesse ka juhtumi konkreetseid asjaolusid, mis seisnevad selles, et tegemist on piiratud kestusega investeeringuga olemasolevatesse vanal tehnoloogial põhinevatesse tuumaelektrijaamadesse. Mis puudutab 2. ja 3. komponenti, siis ametliku uurimise käigus ei ole esitatud tõendeid, mis kummutaksid komisjoni varasema järelduse, et 2. ja 3. komponent on asjakohased.

(458) Eespool toodut arvesse võttes leiab komisjon, et 1., 2. ja 3. komponendi osameetmed on asjakohane viis pikendamisprojekti toetamiseks.

8.3.3.5. Proportsionaalsus

(459) Meetme proportsionaalsuse hindamiseks peab komisjon kontrollima, kas meede piirdub miinimumiga, mis võimaldab pikendamisprojekti edukalt lõpule viia, et saavutada taotletud eesmärgid.

(460) Menetluse algatamise otsuses selgitas komisjon, et proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvesse võtta Belgia ametiasutuste kavandatud toetusmeetmete kombinatsiooni, st 1., 2. ja 3. komponendi kombinatsiooni, sealhulgas iga komponendi osameetmete kombinatsiooni.

(461) Kõigepealt hindab komisjon järgmistes jaotistes, kas teatatud meetme 1., 2. ja 3. komponent, sealhulgas nende mitu osameedet on proportsionaalsed. Hinnang 1., 2. ja 3. komponendi kombineeritud proportsionaalsusele ning nende võimalikule kumulatiivsele mõjule esitatakse jaotises 8.3.3.6.

([149]) Vt ka riigiabi SA.39487 käsitleva komisjoni otsuse põhjendus 103 (vt joonealune märkus 25).

8.3.3.5.1. 1. komponendi proportsionaalsus

(462) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 331, leidis komisjon, et muudetud ühise arendustegevuse leping, käitamis- ja hoolduslepingu, haldusteenuste leping ja kokkulepe kulude katmisega seotud kahjude hüvitamise kohta juhul, kui tehing jääb sõlmimata, sõlmiti turutingimustel ja seetõttu võib neid pidada proportsionaalseks. Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 324, tunnistas komisjon, et käitamis- ja hoolduslepingu puhul ei pruugi konkurentsipõhise hankemenetluse korraldamine olla asjakohane, võttes arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite tundlikkust ja eripära, mistõttu selle proportsionaalsust võib hinnata marginaali alusel, mida Electrabel saab lepingu täitmisel ja mis tuleks kehtestada vastavalt turutingimustele. Kuna käitamis- ja hoolduslepingus sätestatud marginaalid on kooskõlas marginaalidega, mida kohaldatakse Luminusega sõlmitud pikendamisprojekti partnerluslepingu alusel, mis on asjakohane võrdlusleping, kuna see hõlmab sarnaseid teenuseid, leidis komisjon, et käitamis- ja hoolduslepingu on proportsionaalne. Lisaks ei saanud komisjon juhtumi avaliku konsultatsiooni käigus tõendeid, mis kinnitaksid muudetud ühise arendustegevuse lepingu, käitamis- ja hoolduslepingu, haldusteenuste lepingu ja tehingu sõlmimata jäämise korral kulude katmisega seotud kahjude hüvitamise kokkuleppe proportsionaalsuse kohta vastupidist.

(463) Menetluse algatamise otsuses peeti ühisettevõtet proportsionaalseks ka seetõttu, et Belgia valitsus ja Electrabel kasutavad oma õigusi võrdsetel alustel: ühisettevõtte juhtimine ning kulud ja tulud jagatakse võrdselt.

(464) Selles jaotises hindab komisjon pikendamisprojekti sisemise tulumäära ning 1. komponendi ülejäänud rahaliste osameetmete (minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed, käibekapitalikrediit, seiskamisperioodi kuludega seotud laenud, aktsionärilaenud) proportsionaalsust. Selleks et tagada riigiabimeetme proportsionaalsus ja vältida ülemäärast hüvitamist, peab abisaajale investeeringu tegemiseks olema tagatud minimaalne tulumäär. Teisisõnu tuleb tagada miinimummäär, mis on piisav projekti rahastamispuudujääki katmiseks. Rahastamispuudujääk on faktilise stsenaariumi nüüdispuhasväärtuse ja vastupidise stsenaariumi nüüdispuhasväärtuse vahe; samal ajal on see minimaalne riigiabi summa, mida on vaja ergutava mõju tagamiseks ettevõtjale, ning maksimaalne riigiabi summa, mis on investeeringu tegemiseks proportsionaalse suurusega.

(465) Rahastamispuudujääki kontseptsioon on tavapärases äriotsuste tegemise protsessis sügavalt juurdunud. Kui maksimaalset kasumit taotlev äriühing otsustab, kas projekti ellu viia, võrdleb ta asjaomase projektiga loodavat väärtust muude võimalike tegevussuundadega loodava väärtusega ning valib variandi, mis tagab suurima eeldatava tulu. Selleks et äriühing oleks valmis ellu viima projekti, mille puhul eeldatav tulu ei ole kõige suurem, võib ta seega vajada stiimulit, st riigiabi rahastamispuudujääki katmiseks.

(466) Selleks et tuua esile, milline osa positiivsest mõjust on omistatav sekkumisele (kuna see mõju ei pruugi olla tingitud mitte ainult pikendamisprojektist, vaid ka muudest teguritest), esitas Belgia vastupidise stsenaariumi, mis ei olnud menetluse algatamise otsuse tegemise ajal komisjoni käsutuses ([150]). Antud juhul on vastupidine stsenaarium selline stsenaarium, kus asjaomaste reaktorite kasutusiga ei pikendata, mis oleks nii juhul, kui Belgia valitsusega jääb leping sõlmimata. Vastupidise stsenaariumi analüüsis võrreldakse sekkumise tulemusi tulemustega, mis saavutataks ilma sekkumiseta. Sellises olukorras i) jätkaks Electrabel tuumareaktorite käitamist kuni nende algsete seadusjärgsete sulgemiskuupäevadeni ja ii) tal säiliksid kõik jäätmetega seotud kohustused. Belgia valitsus esitas asjaomased finantsandmed, nimelt konkreetsed prognoositavad diskonteerimata ([151]) vabad rahavood, mis on seotud Belgia tuumareaktorite käitamisega nende järelejäänud kasutusea jooksul (kuni seadusjärgsete sulgemiskuupäevadeni 2025. aastal). Belgia väidab, et pikendatud kasutuseaga reaktorite rahavood jäävad ülejäänud seadusjärgse kasutusea jooksul muutumatuks olenemata sellest, kas pikendamisprojekti viiakse ellu või mitte.

(467) Menetluse algatamise otsuses oli 1. komponendi proportsionaalsusega seotud kolm peamist probleemi, mis on komisjoni hindamise seisukohast olulised:

a) minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed ning käibekapitalikrediidi, aktsionärilaenude ja seiskamisperioodi kuludega seotud laenude tingimused (vt jaotis 8.3.3.5.1.1);

b) finantsmudeli aluseks olev sisemine tulumäär 7 % (vt jaotis 8.3.3.5.1.2) ning

c) energiahaldusteenuste leping (vt jaotis 8.3.3.5.1.3).

([150]) Menetluse algatamise otsuses osutatud vastupidise stsenaariumi analüüs hõlmab stsenaariumi, mille puhul Engie viiks pikendamisprojekti ellu ilma Belgia valitsusega lepingut sõlmimata.

([151]) Vabu rahavooge ei diskonteeritud, sest seadusjärse sulgemiskuupäevani on jäänud vähem kui üks tegevusaasta.

8.3.3.5.1.1. 1. komponendi rahalise toetuse meetmete proportsionaalsus

(468) Esiteks, nagu menetluse algatamise otsuses mainitud, leidis komisjon, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed pakuvad ühisettevõttele tegelikult tagatist, kuna esialgse perioodi ja käitamisperioodi jooksul elektritootmise puudumisest tulenev tulu puudujääk kaetakse Belgia riigi maksetega, kaitstes seega ühisettevõtet rahaliselt mis tahes tegevusriskide eest. Minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete peamine probleem oli seotud asjaoluga, et pikendatud kasutuseaga reaktorite pikkade plaaniväliste seisakute perioodide korral võivad need tegelikult tähendada BE-NUCi peaaegu piiramatut toetamist. Kui ootamatu ulatuslik sündmus või mitu ootamatut ulatuslikku sündmust takistavad pikendatud kasutuseaga reaktoritega elektri tootmist pikendamisprojekti 10-aastase kestuse jooksul, võivad minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed teoreetiliselt ulatuda [7 000–8 000] miljoni euroni. Belgia esitas täiendavaid selgitusi selliste oluliste plaaniväliste seisakute esinemise märkimisväärse tõenäosuse kohta (vt põhjendused 114–118) ja sellega kaasnevate tagajärgede kohta (vt Tabel 11) ning kohustus piirama minimaalsete tegevuskulude ja kapitali makseid 2 miljardi euroga (vt põhjendus 121). See summa, mis näib olevat kooskõlas tootmisharu tavadega tagatise taseme osas, vastab sellise stsenaariumi ülemisele piirile, kus mõlemad pikendatud kasutuseaga reaktorid on kahe järjestikuse aasta jooksul samaaegselt rivist väljas. Võttes arvesse tuumaelektrijaama kasutusea pikendamise perioodi (10 aastat), peeti kahte aastat maksimaalseks ajaks, mida võiks kulutada probleemi(de) tuvastamiseks ja lahendamiseks vastavalt nende olulisusele, enne kui kaaluda jaama sulgemise võimalust. Seepärast leiab komisjon, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiir on proportsionaalne.

(469) Teiseks, seoses seiskamisperioodi kuludega seotud laenudega väidab Belgia, et kuni 2028. aastani kaetakse nende laenudega kulusid ajavahemikul, mil pikendatud kasutuseaga reaktorid ei ole kavandatud netotulu teenima, ning need makstakse Belgia valitsusele tagasi, mis tagab abi minimaalse suuruse. Nagu menetluse algatamise otsuses märgitud, tundis komisjon muret seiskamisperioodi kuludega seotud laenude tagasimaksmise pärast, kuna praktikas kujutavad need laenud endast kõigi teiste laenude ja ühisettevõtte omakapitali suhtes madalama nõudeõiguse järguga rahastamisliini. See tähendab, et kui elektrit ei toodeta piisavalt palju, ei pruugita neid laene pikendamisprojekti perioodi lõpus tagasi maksta, mistõttu nendega kaasneb märkimisväärne risk, mida intressimäär, milleks on Belgia (viieaastase) ([152]) riigivõlakirja intressimäär pluss 200 baaspunkti või 6 %, olenevalt sellest, kumb on madalam, ei pruugi kajastada. Belgia selgitas, et seiskamisperioodi kuludega seotud laene ei maksta tagasi ainult väga negatiivse stsenaariumi korral, mistõttu risk, et need jäävad Belgia riigile tagasi maksmata, on väga väike (vt põhjendus 132). Eelkõige rõhutas Belgia, et sellise väga negatiivse stsenaariumi korral ei saadaks ka investeeritud kapitalilt mingit tulu. Seiskamisperioodi kuludega seotud laenude riskid on seotud üksnes projekti tulemuslikkuse ja kasumlikkuse riskidega, kuna neid laene ei kasutata investeeringukulude rahastamiseks. Intressimäära puhul on kehtestatud ülemmäär, mis ei ületa turuhinnariskiga korrigeeritud taotletava sisemise tulumäära vahemikku 6 %–8 %. Seepärast leiab komisjon, et seiskamisperioodi kuludega seotud laenude tingimused on proportsionaalsed. Kui seiskamisperioodi kuludega seotud laenude lõplike tingimustega muudetakse käesolevas otsuses kirjeldatud meedet, kohustub Belgia neist tingimustest komisjonile teatama.

(470) Kolmandaks, seoses käibekapitalikrediidi ja aktsionärilaenude tingimustega selgitas Belgia ametliku uurimismenetluse käigus, et need hangitakse turutingimustel intressimääradega, mida ei ole veel kindlaks määratud, kuid mille kindlaksmääramisel võetakse aluseks kehtivad turuintressimäärad ja võrreldavad laenud, mida kolmandad isikud asjaomasel ajal võivad anda. Koostatud on põhitingimuste dokument, milles on määratud kindlaks mõlema aktsionärilaenu tingimused ja kirjeldatakse intressimäära kindlaksmääramise metoodikat. Belgia selgitas, et see metoodika on kooskõlas Engie siirdehindadega seotud laenupoliitikaga ning OECD põhimõttega maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise kohta, tagades, et kehtestatav intressimäär vastab reaalturuväärtusele. Põhitingimuste dokumendi kohaselt eeldatakse, et intressimäär on ujuv intressimäär, milleks on kuue kuu EURIBOR ja sellele lisanduv eeldatav marginaal ligikaudu [0–3] %. Komisjon märgib, et kuue kuu EURIBORile lisatav marginaal arvutatakse […] alusel, mis on laialdaselt tunnustatud ja kasutatav vahend marginaalide arvutamiseks selliste kriteeriumide alusel nagu lõpptähtaeg, laenaja krediidivõimelisus ja laenu vääring. Mis puudutab krediidireitingut, mida võetakse ühisettevõtte puhul arvesse marginaali hindamisel, siis kuna BE-NUCil puudub reitinguagentuuri ametlik krediidireiting, võtab Belgia selle hindamisel aluseks BE-NUCi aktsionäride

([152]) See vastab seiskamisperioodi kuludega seotud laenude hinnangulisele kestusele (5 aastat).

madalaima krediidireitingu. Need aktsionärid on Belgia riik (Moody'se reiting Aa3, ([153]) mida on kinnitatud Belgia valitsuse veebisaidil, ([154]) S&P reiting AA ja Fitchi reiting AA-, mida on kinnitatud Belgia valitsuse veebisaidil ja mida Euroopa Komisjon kontrollis 16. jaanuaril 2025 ka portaalist S&P Capital IQ Pro ([155])) ja Electrabel (Moody'se reiting Baa1 ([156]) vastavalt avalikult kättesaadavale 10. juuli 2024. aasta aruandele ([157]) ja Fitchi reiting BBB+ vastavalt avalikult kättesaadavale teabele Fitchi veebisaidil ([158])). See on standardne lähenemisviis, võttes eelkõige arvesse, et pikendatud kasutuseaga reaktorite käitamine on Electrabeli põhitegevus, mida toetab ka Engie (Moody'se reiting Baa1 ([159]) ja Fitchi reiting BBB+ ([160])) antav piiramatu emaettevõtja garantii, ning võttes arvesse ühisettevõtte omakapitali struktuuri. Seepärast leiab komisjon, et käibekapitalikrediidi ja aktsionärilaenude tingimused on proportsionaalsed. Kui käibekapitalikrediidi ja aktsionärilaenude lõplike tingimustega muudetakse käesolevas otsuses kirjeldatud meedet, kohustub Belgia neist tingimustest komisjonile teatama.

(471) Võttes arvesse minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiiri kehtestamist ning lisaselgitusi seiskamisperioodi kuludega seotud laenude ning käibekapitalikrediidi ja aktsionärilaenude tingimuste kohta, leiab komisjon, et minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksed, käibekapitalikrediit, seiskamisperioodi kuludega seotud laenud ja aktsionärilaenud on proportsionaalsed.

8.3.3.5.1.2. Taotletava 7 % tulumäära (millel põhineb hinnavaheleping) proportsionaalsus

(472) Tasustamislepingu raames kohaldatakse poolte vahel kahesuunalist hinnavahelepingut. Komisjon hindas täitmishinna kindlaksmääramise metoodikat, sealhulgas kontrollides parameetreid, mida kasutati täitmishinna taseme kindlaksmääramiseks kasutatavas finantsmudelis. Nagu on märgitud põhjenduses 71, eeldab Belgia 13. detsembril 2023 allkirjastatud rakendamislepingu aluseks oleva kokkulepitud finantsmudeli baasstsenaariumis, et kahe reaktori moderniseerimise kulud ulatuvad [2–2,5] miljardi euroni investeeringukuludena, mille tulemusel peaks täitmishind olema [80–90] eurot MWh kohta, et tagada pikendatud kasutuseaga reaktorite kasutusea jooksul sisemine tulumäär 7 %. Teisisõnu, kui diskonteerida vabad rahavood maksujärgse määraga 7 %, oleks nüüdispuhasväärtus null, mis näitab sisemise tulumäära proportsionaalsust ja kõrvaldab rahastamispuudujäägi. Lisaks väidab Belgia, et tasustamisleping näeb ette kulu/tulu jagamise mehhanismi (turuhinnariskiga korrigeerimise), mille kaudu Engie jagab osaliselt riske Belgia riigiga, kui turuhinnad osutuvad baasstsenaariumis eeldatust madalamaks või kõrgemaks. Madalamate hindade puhul langeb taotletav tulumäär (madalama täitmishinna kujul) 7 %-lt 6 %-le, samas kui kõrgemate hindade puhul tõuseb see (kõrgema täitmishinna kujul) 8 %-ni.

(473) Ametliku uurimismenetluse käigus esitas Belgia lisaselgitusi selle kohta, miks 7 % taotletav tulumäär ja 6 %–8 % vahemik on proportsionaalsed, näidates, et abisumma piirdub rahastamispuudujäägi katmiseks vajaliku miinimumiga.

(474) Esiteks muutis Belgia hinnavahelepingu ülesehitust nii, et pikendatud kasutuseaga reaktorite elektritootmine oleks paremini kooskõlas turusignaalidega ning energiahaldusteenuste lepingu partnerile ei loodaks stiimulit müüa elektrit negatiivsete hindadega. Nagu on märgitud jaotises 8.3.3.4.1, leiab komisjon, et muudetud hinnavahelepingu ülesehitus on tõepoolest asjakohane.

([153]) Samaväärne reitinguga AA-, kasutades S&P ja Fitchi reitinguterminoloogiat.
([154]) Vt https://www.debtagency.be/en/datafederalstaterating.
([155]) Euroopa Komisjonile juurdepääsetavas portaalis S&P Capital IQ Pro on esitatud ainult S&P ja Fitchi reitingud, kui need on olemas.
([156]) Samaväärne reitinguga BBB+, kasutades S&P ja Fitchi reitinguterminoloogiat.
([157]) Vt https://www.engie.com/sites/default/files/assets/documents/2024-07/Credit_Opinion-Electrabel-SA-Update-to-credit-10Jul2024-PBC_1410170.pdf.
([158]) Vt https://www.fitchratings.com/entity/electrabel-sa-96533890.
([159]) Baa1 on samaväärne reitinguga BBB+ vastavalt S&P ja Fitchi reitinguterminoloogiale, https://www.engie.com/sites/default/files/assets/documents/2024-07/Credit_Opinion-ENGIE-SA-Update-to-credit-03Jul2024-PBC_1409724.pdf.
([160]) Vt https://www.fitchratings.com/entity/engie-sa-80361337.

(475) Teiseks ajakohastas Belgia võrdlusanalüüsi ja järeldas, et kasumlikkuse vahemik 6 %–8 % on kooskõlas tootmisharu võrdlusalustega; nimelt vastab 7 % sisemine tulumäär ligikaudu 4 % riskipreemiale, mis lisandub ligikaudu 3 % riskivabale määrale (vt jaotis 3.3.1.3.1.1). Belgia esitatud rahvusvaheliste võrdlusaluste analüüsis kasutatakse võimaluste piires võrreldavaid äriühinguid ja projekte. Arvestades, et tuumasektor tugineb väga spetsiifilisele ja vajadustega kohandatud rahastamisele, milles valitsusel on sageli suur osalus, näib täpselt samaväärsete mehhanismide võrdlusaluse väljapakkumine ebarealistlik. Belgia tunnistaski, et turgude ja reguleerivate raamistike, riskiprofiilide ning äriühingute ja projektide omaduste mitmekesisus takistab täielikult võrreldava äriühingute või projektide kogumi koostamist. Belgia esitatud näiteid võib siiski pidada asjakohaseks, kuna need tuginevad projektidele ja äriühingutele, mis omavad tuumaenergiavarasid eri geograafilistes piirkondades ja kasutavad käesolevale pikendamisprojektile kõige sarnasemaid rahastamismehhanisme. Mis puudutab sisemise tulumäära vahemikku 6 %–8 %, siis Belgia valitud parameetrid näivad olevat skaala alumises otsas, nagu see on ka enamiku võrreldavate vahemike ja rahaliste kaitsemeetmetega projektide puhul.

(476) Kolmandaks muutis Belgia turuhinnariskiga korrigeerimise mehhanismi nii, et sisemise tulumäära korrektsioon toimuks vastavalt turuoludele kiiremini (vt jaotis 3.3.1.3.2). Turuhinnariskiga korrigeerimise astmete kohandamine 30 %-lt 20 %-le, mis tõhustab mehhanismi, toob kaasa sisemise tulumäära kiirema languse, kui turuhind on täitmishinnast madalam, või sisemise tulumäära kiirema tõusu, kui turuhind on täitmishinnast kõrgem. Kui kõik muud tegurid jäävad samaks, avaldaks see ühisettevõtte sisemisele tulumäärale suuremat mõju, kui turuhinnad muutuvad hinnavahemikus.

(477) Neljandaks arvutas Belgia turuhinnariskiga korrigeerimise ajakohastatud mehhanismi ja praeguste turuhinna-prognooside põhjal tegeliku tulumäära, mille BE-NUC saavutaks praegu; see oleks 6,5 % ehk 0,5 baaspunkti võrra madalam kui taotletav määr 7 % ja jääks 6 %–8 % vahemiku alumisse otsa. See hinnang põhineb elektriturgude arengul pärast lepingu allkirjastamist (2023) ja asjaolul, et prognoosid aastateks 2025–2035 on vähenenud. Komisjon märgib, et need hinnangud on kooskõlas praeguste noteeringutega energiabörsil EEX. 16. jaanuari 2025. aasta seisuga on keskmised hinnaprognoosid järgmised: 2025. aastal 79,72 eurot MWh kohta, 2026. aastal 80,23 eurot MWh kohta, 2027. aastal 75,75 eurot MWh kohta ja 2028. aastal 64,99 eurot MWh kohta ([161]).

(478) Viiendaks võrdles Belgia taotletavat sisemist tulumäära kapitali teoreetilise hinnaga, tuginedes kahele laialdaselt tunnustatud meetodile, nimelt kapitali kaalutud keskmisele hinnale ja omakapitali hinnale (finantsvõimenduseta omakapitali hinnale). Belgia arvutas kapitali kaalutud keskmise hinna, mis jääb vahemikku 6,2 %– 7,4 %, ja finantsvõimenduseta omakapitali hinna, mis jääb vahemikku 6,2 %– 7,5 %. Selleks et täiendavalt kinnitada, kas taotletav sisemine tulumäär on proportsionaalne, võrdles komisjon Belgia taotletavat kapitali kaalutud keskmist hinda turupõhise kapitali kaalutud keskmise hinna vahemikuga ([162]). Vahemikust kõrgem taotletav sisemine tulumäär tähendab ebaproportsionaalselt suurt tulu ja vahemikust madalam taotletav sisemine tulumäär tähendab ebaproportsionaalselt väikest tulu (st tulu, mida turuinvestor ei aktsepteeriks). Teoreetilise kapitali kaalutud keskmise hinna vahemiku hindamiseks turuandmete põhjal tugineb komisjon kapitali kaalutud keskmise hinna standardvalemile, mida kasutas ka Belgia ja mida on kirjeldatud jaotises 3.3.1.3.1.2.1.

(479) Omakapitali hinna puhul tugines komisjon standardsele finantsvara hindamise mudeli valemile, mida kasutas ka Belgia ja mida on kirjeldatud jaotises 3.3.1.3.1.2.2, hinnates iga selle komponenti turuandmete põhjal, nagu on selgitatud alljärgnevalt.

(480) Riskivaba määra puhul tugineb komisjon sarnaselt Belgia lähenemisviisile Belgia 10-aastase tähtajaga riigivõlakirjade tootlusele, mis võib olla ligilähedane euroala riskivabale tegurile Belgia riigi krediidireitingus ja kooskõlas projekti 10-aastase kestusega. Mis puudutab keskmistamisperioodi, siis komisjon võttis arvesse nii 6 kuu

([161]) Vt https://www.eex.com/en/market-data.

([162]) Võttes arvesse, et finantsvõimenduseta omakapitali hinna ja kapitali kaalutud keskmise hinna puhul kasutatavad turuparameetrid on samad, keskendub komisjon käesolevas jaotises kapitali kaalutud keskmise hinna arvutusele.

kui ka 12 kuu libisevat keskmist, mis oli 2024. aasta septembri seisuga vastavalt 3,01 % ja 3,03 % ([163]). Seega jääb riskivaba määra hinnanguline vahemik Belgia arvutatud alumise (2,8 %) ja ülemise (3,11 %) hinnangu (põhineb vastavalt 2023. aasta keskpaiga ja 2023. aasta lõpu 12 kuu libiseval keskmisel) piiresse. Need hinnangud on kooskõlas ka 2024. aasta alguse kohta esitatud Fernandez jt andmete ([164]) kohaselt Belgias kasutatud keskmiste riskivabade määradega.

(481) Riskipreemia puhul eeldab Belgia Damodarani ja Krolli andmete põhjal vahemikku 5,27 %– 5,75 % (vt Tabel 8). Need andmebaasid on finants- ja ärimaailmas laialdaselt tunnustatud ja neile tuginetakse. Komisjon leiab, et need allikad on usaldusväärsed, ning ta eeldab oma madala määra stsenaariumis Damodarani andmete keskmist (5,27 %) ja oma kõrge määra stsenaariumis Belgia konservatiivset näitajat (5,75 %). Oma baasstsenaariumi puhul võttis komisjon arvesse kolmandat üldtunnustatud andmeallikat, nimelt Fernandez jt ([165]) avaldatud iga-aastaseid uuringuandmeid, mille kohaselt oli riskipreemia 2024. aasta alguses 5,7 %. Konservatiivsuse kaalutlustel võtab komisjon oma baasstsenaariumi puhul aluseks kolme allika (Damodaran, Kroll ja Fernandez) keskmise, mis on 5,57 %.

(482) Finantsvõimenduseta beeta puhul hindas komisjon mõlemat Belgia esitatud metoodikat, mis põhinevad viie võrreldava kommunaalettevõtja finantsvõimenduse (võlg/omakapital) aritmeetilisel keskmisel ja mediaanil ning beetadel, mis on 2023. aasta keskpaigast arvutatud viie aasta päevased libisevad keskmised. Komisjon leiab, et see metoodika ja andmeallikas (Bloomberg) on kooskõlas laialdaselt tunnustatud meetoditega ([166]). Oma baasstsenaariumi ([0,40–1,00]) puhul kasutab komisjon madalamate ([0,40–1,00]) ja kõrgemate ([0,40–1,00]) hinnangute keskmist. Beetade puhul tugineb komisjon finantsvõimenduse mõju lisamisel ja kõrvaldamisel sarnaselt Belgiaga Hamada lähenemisviisile, nagu on osutatud eespool (Tabel 6), ja kasutab konservatiivsuse kaalutlustel Belgia taotletava finantsvõimenduse (võlg/omakapital) hinnangu alumist piiri (53 %).

(483) Finantsvõimenduse ([167]) kohta märgib komisjon, et vahemik 34,6 %– 35,2 % (vt Tabel 6) on tuletatud taotletavast finantsvõimendusest vahemikus 53 %–54,5 %, võttes aluseks beetade arvutamiseks kasutatud võrreldavad äriühingud, nagu on kirjeldatud põhjenduses 482. Konservatiivsuse kaalutlustel kasutab komisjon oma baasstsenaariumis esitatud hinnangute alumist piiri ([168]).

(484) Maksueelse võla hinna arvutamiseks kasutab Belgia laialdaselt tunnustatud metoodikat, mille kohaselt lisatakse riskivabale määrale krediidimarginaal (mis põhineb sektoril, kus äriühing tegutseb). Kooskõlas selle metoodikaga lisab komisjon oma baasstsenaariumis riskivabale määrale (3,03 %) (baasstsenaarium) 2023. aasta alguse ja 2024. aasta alguse krediidimarginaalide (vastavalt 2,69 % ja 2,17 %) ([169]) keskmise.

([163]) S&P Capital IQ Pro andmeid vaadati 4. septembril 2024.

([164]) Üldtunnustatud andmeallikas. Professor Fernandez jt avaldavad igal aastal uuringu riskipreemia ja riskivaba määra kohta, mida kasutatakse paljude riikide puhul. 2024. aasta uuringu kohaselt on keskmine riskivaba määr 3,1 %. Uuring: „Market Risk Premium and Risk-Free Rate used for 96 countries in 2024“, Pablo Fernandez, Diego Garcia de la Garza, Lucía Fernández Acín – https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4754347.

([165]) Üldtunnustatud andmeallikas. Professor Fernandez jt avaldavad igal aastal uuringu riskipreemia ja riskivaba määra kohta, mida kasutatakse paljude riikide puhul. 2024. aasta uuringu kohaselt on keskmine riskipreemia 5,7 %. Uuring: „Market Risk Premium and Risk-Free Rate used for 96 countries in 2024“, Pablo Fernandez, Diego Garcia de la Garza, Lucía Fernández Acín: SSRN.

([166]) Viie aasta päevase libiseva keskmise kasutamine võimaldab vähendada lühiajalist volatiilsust ja saada stabiilsema riskinäitaja.

([167]) Finantsvõimendus (võlg/kogukapital) tuletatakse taotletavast finantsvõimendusest, mida kasutatakse beetade puhul finantsvõimenduse mõju lisamisel ja kõrvaldamisel, nagu on kirjeldatud jaotises 3.3.1.3.1.2. Finantsvõimendus arvutatakse järgmiselt: (taotletav finantsvõimendus/(1+taotletav finantsvõimendus)).

([168]) Finantsvõimendus on üldjoontes samuti kooskõlas tootmisharu teabega, mille esitas Damodaran, kelle hinnangul on 2023. aasta keskmine finantsvõimendus energiasektoris 39,25 % (andmed avaldati 2024. aasta jaanuaris, kättesaadavad aadressil https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/dataarchived.html#capstru).

([169]) Damodarani veebisaidi leht „Archived data“ (https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/dataarchived.html#discrate), failid 1/24 ja 1/23 Euroopa kohta jaotises „Cost of Capital by Industry“.

(485) Alljärgnevalt (Tabel 17) on esitatud komisjoni järeldused kapitali kaalutud keskmise hinna kohta. Tabelis on esitatud kolm kapitali kaalutud keskmise hinna stsenaariumi, mis tulenevad kolmest eelduste kogumist: Belgia madala määra stsenaarium, komisjoni baasstsenaarium ja Belgia kõrge määra stsenaarium.

Tabel 17

Kolm kapitali kaalutud keskmise hinna stsenaariumi

Stsenaariumid (*)	Belgia madala määra stsenaarium	Komisjoni baasstenaarium	Belgia kõrge määra stsenaarium
Riskivaba määr	2,8 %	3,0 %	3,1 %
Riskipreemia	5,3 %	5,6 %	5,8 %
Finantsvõimendusega beeta	[0,40–1,00]	[1,00–1,60]	[1,00–1,60]
Maksueelne võla hind	5,5 %	5,5 %	5,3 %
Finantsvõimendus	34,6 %	34,6 %	35,2 %
Maksumäär	25 %	25 %	25 %
Kapitali kaalutud keskmine hind	6,5 %	7,0 %	7,2 %

(*) Arvud on ümardatud esimese kümnendkohani.

(486) Eespool (Tabel 17) esitatud kapitali kaalutud keskmise hinna parameetrid annavad tulemuseks kapitali kaalutud keskmise hinna, mis on komisjoni baasstsenaariumis ligikaudu 7,0 %, jäädes Belgia madala ja kõrge määra stsenaariumi puhul hinnatud vahemikku. Taotletav sisemine tulumäär 7 % on selles vahemikus. Tähele tuleks panna järgmist:

a) need arvud ei sisalda konkreetset tuumariskipreemiat ega muid riskipreemiaid, näiteks mittelikviidsuse preemiat, mis kajastab riskide maandamist eelmistes jaotistes kirjeldatud eri meetmetega ([170]);

b) Belgia madala määra stsenaariumi kohane beeta ja finantsvõimendus põhinevad valitud võrreldavate äriühingute aritmeetilisel keskmisel. Eelkõige seoses beetaga rõhutab Belgia aga oma 2024. aasta detsembris esitatud lisaselgitustes kapitali hinna vahemiku kohta (nagu on selgitatud jaotises 3.3.1.3.1.2), et võrreldavate beetade aritmeetilise keskmisega alahinnataks mõne tuumaenergia tootmisega seotud kommunaalettevõtja tururiske, kuna see annab võrdse kaalu äriühingutele, mille portfelli koosseis on erinev ([171]). Sel põhjusel esitas Belgia veidi muudetud finantsvõimenduseta beeta näitajad, arvutades kõigi sarnaste äriühingute aritmeetilise keskmise, jättes välja selle äriühingu, mille varade seas on tuumaenergiavarade osakaal kõige väiksem, saades tulemuseks [0,40–1,00], ning arvutades kahe suurima tuumaenergiaalase tegevuse osakaaluga äriühingu finantsvõimenduseta beetade keskmise, saades tulemuseks [0,40–1,00]. Komisjon tunnistab Belgia esitatud märkuste paikapidavust. Kui komisjoni baasstsenaariumis võtta kapitali kaalutud keskmise hinna puhul arvesse kahe finantsvõimenduseta beeta keskmist ([0,40–1,00]), oleks kapitali kaalutud keskmine hind veidi kõrgem ehk 7,12 %;

c) jaotises 3.3.1.3.1.3 nimetatud (elektri) turuhindade muudetud prognooside kohaselt on hinnanguline realiseerunud sisemine tulumäär 6,5 %.

(487) Nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 318, on 1. komponendi rahaliste osameetmete proportsionaalsus seotud nende asjakohasusega. Nagu on märgitud jaotises 8.3.3.4.1, järeldas komisjon, et 1. komponendi rahaliste osameetmete paketti võib pidada asjakohaseks, et kõrvaldada turutõrked ja tuumainvesteeringutega seotud riskid.

([170]) See on kooskõlas Dukovany otsusega.

([171]) „SA.106107 Belgia lisamärkus – lisaselgitused kapitali hinna vahemiku kohta“, detsember 2024. Näiteks Iberdrola (võimendamata beetaga [0,00–0,60]) ülesseatud võimsusest 5 % moodustasid tuumaenergiavarad ja 14 % tema elektritootmisest põhines tuumaenergial. Samal ajal põhines 53 % Fortumi elektritootmisest tuumaenergial ja tema beeta oli [0,40–1,00].

(488) Eespool nimetatud põhjustel leiab komisjon, et Belgia on piisavalt tõendanud hinnavahelepingu ülesehituse ja selle aluseks oleva sisemise tulumäära proportsionaalsust.

8.3.3.5.1.3. Energiahaldusteenuste lepingu proportsionaalsus

(489) Lõpuks kinnitas Belgia ametliku uurimismenetluse käigus, et energiahaldusteenuste lepingu partneri valimiseks korraldatakse hankemenetlus, ning ta selgitas üksikasjalikumalt energiahaldusteenuste lepingu partneri suhtes kohaldatavaid kvalifitseerimise kriteeriume ja tingimusi (vt jaotis 3.3.1.5.1). Komisjon leiab, et hankemenetlus on konkurentsipõhine, nimelt avatud, selge, läbipaistev ja mittediskrimineeriv, ning põhineb objektiivsetel kriteeriumidel, mis on eelnevalt kindlaks määratud kooskõlas meetme eesmärgiga, minimeerides strateegilise pakkumise riski. Kvalifitseerimise kriteeriumid avaldati ka asjaomastel Belgia ja ELi platvormidel ning piisavalt aegsasti enne pakkumuste esitamise tähtaega, et tagada tõhus konkurents. Belgia rakendas lisatingimusi ja kaitsemeetmeid, et tagada energiahaldusteenuste lepingu eesmärkide saavutamine ja hangitavate teenuste nõuetekohane osutamine (nt konsulteerimine ja osalemistaotluste esitamise kutse avaldamine, nagu on selgitatud jaotises 3.3.1.5.1).

(490) Belgia rakendas hankemenetluse ettevalmistamise ajal ka meetmeid, et tõhusalt tuvastada ja ennetada võimalikke huvide konflikte Engiega.

(491) Seoses komisjoni poolt menetluse algatamise otsuse põhjenduses 328 väljendatud kahtlustega muutis Belgia ka hinnavahelepingu ülesehitust, andes majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuste tegemise õiguse energiahaldusteenuste lepingu partnerile, kellele on – muudetud tasuvalemi kaudu – loodud õiged stiimulid teha majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamise otsuseid vastavalt turuoludele, tagades pikendatud kasutuseaga reaktorite optimaalse käitamise ja hoolduse ning vähendades stiimuleid toota negatiivsete hindade ajal (vt jaotis 8.3.3.4.1). Seetõttu leiab komisjon, et energiahaldusteenuste lepingu partneril ei ole stiimulit rakendada pikendatud kasutuseaga reaktorite koguvõimsust selleks, et pakkuda toodangut madalaima lubatava järgmise päeva turu hinnaga.

(492) Energiahaldusteenuste lepingu kohase muudetud tasuvalemiga saavutatakse ka õige tasakaal suurenenud seiskumisriski ja energiahaldusteenuste lepingu partnerile tasakaalu poole püüdlemiseks õigete stiimulite loomise vahel. Seetõttu eeldab komisjon, et energiahaldusteenuste lepingu hankemenetluses soovib osaleda piisavalt palju pakkujaid.

(493) Lisaks on Belgia selgitanud, et juhuks, kui GEMS osaleb hankemenetluses ja tunnistatakse edukaks pakkujaks või kui GEMS peab hanke ebaõnnestumise korral ajutiselt tegutsema energiahaldusteenuste lepingu partnerina, on ette nähtud eritingimused ja -meetmed (vt jaotis 3.3.1.5.3). Komisjon leiab, et need meetmed on piisavad, et tagada energiahaldusteenuste lepingu partneri sõltumatus igas olukorras.

(494) Eespool esitatud põhjustel leiab komisjon, et Belgia on piisavalt tõendanud energiahaldusteenuste lepingu proportsionaalsust.

8.3.3.5.2. 2. komponendi proportsionaalsus

(495) Selleks et teha kindlaks, kas tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmine on proportsionaalne, on komisjon kontrollinud, kas tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmise tingimused on määratletud nii, et riiki mõjutavate ülekulude riski ja sellega seotud ebakindlust on vähendatud nii palju kui võimalik. Radioaktiivsete jäätmete käitlemise laadi ning koha valiku ja lõppladustamise kulude suhtes püsiva ebakindluse tõttu ei pruugi ülekulusid olla võimalik täielikult välistada, nagu on tunnistatud komisjoni varasemates otsustes tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste kohta (vt joonealune märkus 149).

(496) Komisjon on varasemates juhtumites juhtinud tähelepanu ka sellele, et radioaktiivsete jäätmete käitlemist iseloomustavad pikad tähtajad, mille tõttu võib osutuda vajalikuks riigi sekkumine. Belgia väidab ka, et vajadus riigi sekkumise järele radioaktiivsete jäätmete vastutustundliku ja ohutu käitlemise tagamiseks on sätestatud direktiivi 2011/70/Euratom artikli 4 lõikes 1, milles on nähtud ette riigi lõplik vastutus selles valdkonnas, ning kasutatud tuumkütuse käitlemise ohutust ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise ohutust käsitlevas ühiskonventsioonis. Belgia sõnul võib riigi sekkumine olla õigustatud, et vältida riigi koormuse edaspidise suurenemise riski juhul, kui meetmeid ei võeta.

(497) Belgia on ka teatanud, et kooskõlas Euratomi soovituses 2006/851/Euratom sätestatud põhimõttega „saastaja maksab“ on Belgia tuumarajatiste käitaja moodustanud piisavad eraldised kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise kulude katmiseks seitsme tuumareaktori kasutusea jooksul. CPN/CNV on nende rahaliste vahendite piisavust korrapäraselt kontrollinud. Lisaks väidab Belgia, et alljärgnevalt esitatud põhjustel vastab praegune jäätmekokkulepe jätkuvalt põhimõttele „saastaja maksab“ ning direktiivi 2011/70/Euratom artikli 4 lõike 3 punktis e, artikli 5 lõike 1 punktis f ja artiklis 9 osutatud nõuetele.

a) Tuumarajatiste käitaja on jätkuvalt vastutav dekomissioneerimiskohustuste ja tegevuse eest, mille eesmärk on viia radioaktiivsed jäätmed ja kasutatud tuumkütus vastavusse lepinguliste üleandmise kriteeriumidega. Lisaks väidab Belgia, et neid lepingulisi üleandmise kriteeriume võib pidada väga rangeks, mis vähendab veelgi Belgia riigi võetud riski. Riigil ei ole ka mingit rahalist ega muud vastutust üleandmiseelse käitlemise eest, millega tegeleb tuumarajatiste käitaja.

b) Jäätmete maht on eelnevalt kindlaks määratud ja tuumarajatiste käitaja kannab mahuriski, kui jäätmeid tekib kokkulepitust rohkem, makstes mahu korrigeerimise tasu; kui aga jäätmeid tekib vähem, siis tagasimakset ei tehta.

c) Kindlasummaline makse sisaldab riskipreemiat, et katta ebakindlus, mille jaoks ei olnud IAS 37 (rahvusvaheline raamatupidamisstandard) kohaselt veel eraldist moodustatud.

d) Electrabel teeb 15 miljardi euro suuruse kindlasummalise makse kohe, mitte aastakümnete jooksul, ning seda haldab ja investeerib sõltumatu avaliku sektori asutus (Hedera), kes tagab vahendid ettenähtud eesmärgil ja kontrollib üleantud kohustustega seotud kulusid sõltumatu valitsusasutuse (CPN/CNV) järelevalve all. See tagab rahaliste vahendite kättesaadavuse radioaktiivsete jäätmete lõppladustamise käivitumisel ja vähendab Electrabeli võimaliku maksejõuetusega seotud riske. Maksimaalsete summade ühekordse ettemakse kaudu antakse rahalised vahendid Belgia riigi käsutusse ja need ei sõltu kaugemas tulevikus enam eraõigusliku tuumarajatise käitaja olemasolust.

(498) Komisjon tunnistas menetluse algatamise otsuse põhjendustes 337–340, et Belgia ja Engie vahelisel jäätmekokkuleppel on mitu positiivset aspekti, näiteks i) kohene rahaline makse, mis põhineb olemasolevatel tuumakohustustega seotud eraldistel (mille on sertifitseerinud rahvusvahelised raamatupidajad) ja mis sisaldab riskipreemiat, mis kaitseb Belgia riiki tuumarajatiste käitaja võimaliku maksejõuetuse eest, ii) mahu korrigeerimise tasu maksmine juhul, kui tuumajäätmete kogus on praegu ettenähtust suurem, ning iii) ranged lepingulised üleandmise kriteeriumid.

(499) Komisjon leiab, et tuumajäätmetega seotud kohustuste üleandmine fondile Hedera, mis on eraldiseisev avaliku sektori asutus, kes tagab rahaliste vahendite sihtotstarbelise kasutamise ja kontrollib üleantud kohustustega seotud kulusid sõltumatu valitsusasutuse (CPN/CNV) järelevalve all, õigustab Electrabeli Euroopa-väliste varade väljaviimist Electrabeli valdusest (ja sellega kaasneva CPN/CNV järelevalve alt) ning tagab radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud üleantud kohustuste proportsionaalsuse, arvestades, et tehingu sõlmimisel on Electrabelil hinnanguliselt vähemalt 4 miljardi euro väärtuses varasid. Lisaks, nagu on juba märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 334, võib väljaviimist pidada proportsionaalseks, sest Engie annab piiramatu ja tühistamatu emaettevõtja garantii, mis hõlmab i) Electrabeli dekomissioneerimiskohustusi (sh riski, et eraldiste väärtus ei ole piisav), ii) tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppest tulenevat mahuriski ja iii) Synatomilt saadud laenude tagasimaksmist.

(500) Belgia selgitas veel, et kokkulepitud finantsmudelis võetakse arvesse pikendatud kasutuseaga reaktorite jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemise või tuumkütusetsükli lõpu kulusid, mis moodustavad hinnanguliselt ligikaudu 0,9 miljonit eurot koostu kohta (2022. aasta väärtuste põhjal) (vt põhjendus 177), nii et need väärtused saab omistada ainult kasutusea pikendamise perioodile ja neid jäätmekokkuleppes ei arvestata.

(501) Menetluse algatamise otsuses oli 2. komponendi proportsionaalsusega seoses kolm peamist lahendamata küsimust, mis on komisjoni hindamise seisukohast olulised:

a) tuumajäätmetega seotud üleantud kohustuste nüüdisväärtuse arvutamisel kasutatud diskontomäära suurus, mis ei pruugi kajastada väga pikaajalisi riske, mis on seotud kõigi jäätmetega seotud kohustuste täieliku üleandmisega Belgia riigile (nagu CPN/CNV mainis oma nõuandes);

b) riskipreemia suurus ning

c) pikendamisprojektist tulenevate täiendavate üleantavate dekomissioneerimiskohustuste väärtus, mis ei olnud menetluse algatamise otsuses esitatud hindamise ajal veel teada.

(502) Esiteks otsustas Belgia tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse kohustuste nüüdisväärtuse arvutamiseks kasutada ühtset nominaalset diskontomäära 3 %, mis põhineb 2 % inflatsioonimääral ja 1 % reaalsel määral, erinevalt CPN/CNV soovitusest kohaldada kaheetapilist lähenemisviisi, mille kohaselt esimese 30 aasta puhul kasutatakse 3,17 % diskontomäära (30-aastase riigivõlakirja määra alusel) ja sellele järgneva perioodi puhul 2,17 % diskontomäära (riskivaba määra alusel). Komisjon küsis, miks Belgia kaldus kõrvale CPN/CNV lähenemisviisist.

(503) Nagu on osutatud jaotises 3.3.2.3.1, selgitas Belgia, et 3 % diskontomäär on konservatiivne pikaajaline intressimäär, võrreldes seda simuleeritud ühtse määraga, mis vastab CPN/CNV kaheetapilisele lähenemisviisile (arvutatud eri ajahetkedel) ja EIOPA lõplikule forvardintressimäärale. Eespool (Tabel 14) on näidatud, et kui võrrelda 3 % diskontomäära nende muude viitemääradega, mis on arvutatud erinevatel ajahetkedel pärast rakendamislepingu allkirjastamist, asub 3 % määr nende viitemäärade vahemiku alumises otsas.

(504) Pealegi on 3 % määr kooskõlas Belgia 30-aastase riigivõlakirja määraga ja see oleks turutava kohaselt parim võimalik näitaja, võttes arvesse pikemat ajavahemikku ja seda, et 3 % on juba eri hinnangute alumisel piiril. Samuti on see oluliselt madalam kui 4,58 % diskontomäär, mida Saksamaa kasutas sarnases juhtumis (SA.45296) ja mille komisjon kiitis heaks.

(505) Belgia eeldab tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri arvutamisel, et püsiv inflatsioonimäär on 2 %, mis on EKP pikaajaline inflatsioonieesmärk. CPN/CNV väljendas muret, et tuumarajatiste ehitamise kulude tegelik inflatsioon (ABEXi indeksi põhjal) võib olla EKP 2 % inflatsioonieesmärgist kiirem (vt põhjendus 278). Belgia väidab, et EKP 2 % inflatsioonieesmärk on tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri arvutamisel õige inflatsiooninäitaja, sest i) ABEXi indeks on tuumarajatiste ehituskulude puhul nõrk asendusnäitaja, kuna see hõlmab ainult elamuehitust, ning ii) ABEXi indeksi ja tarbijahinnaindeksi aluseks olevad struktuursed suundumused on sarnased. Komisjon nõustub Belgia põhjendustega, et vastavalt turutavale tuleks asjakohase inflatsioonimäärana kasutada EKP 2 % inflatsioonieesmärki.

(506) Seetõttu järeldab komisjon, et 3 % diskontomäära võib pidada konservatiivseks ja seega proportsionaalseks.

(507) Teiseks selgitas Belgia seoses riskipreemia suurusega, et 9 815 miljoni euro suurusele baassummale on ONDRAF/NIRASe tehnilise märkuse kohaselt lisatud märkimisväärne 5 185 miljoni euro suurune täiendav riskipreemia, et katta allesjäänud ebakindlus.

(508) Belgia selgitas ametliku uurimismenetluse käigus, kuidas riskipreemia arvutamisel võeti arvesse ebakindlust ja riske, mis on seotud radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemisega seotud rahalise vastutuse üleminekuga Belgia tuumaelektrijaamadelt Belgia riigile ning millele osutati ONDRAF/NIRASe märkuses (vt Tabel 15).

(509) Komisjon tunnistab, et kõigi nende riskide kvantifitseerimine ja nende tõenäosuse hindamine ei ole lihtne. Sellele vaatamata leiab komisjon, et tuumajäätmete tekitaja kohustuste ülempiiri kokkuleppes sätestatud riskipreemia peaks katma kõik ONDRAF/NIRASe märkuses osutatud riskid, „mille tõenäosus on väiksem kui 50 %“, ning peab seetõttu 5 185 miljoni euro suurust riskipreemiat proportsionaalseks.

(510) Kolmandaks võtab komisjon seoses dekomissioneerimise asünergia summa arvutamisega teadmiseks CPN/CNV soovituse vähendada Engie väljapakutud summat [100–500] miljonile eurole (nominaalväärtuses) (vt põhjendus 200) ja peab seda summat proportsionaalseks.

(511) Võttes arvesse eespool esitatud põhjendusi ja Belgia lisaselgitusi, leiab komisjon, et meetme 2. komponent on proportsionaalne.

8.3.3.5.3. 3. komponendi proportsionaalsus

(512) Engie'ga sõlmitud õiguskaitset käsitlevad sätted näevad ette, et Belgia riik hüvitab Engiele tegelikult kantud otsese kahju, kui võetakse vastu uued õigusnormid, mis käsitlevad tuumarajatiste käitajaid Belgias või Electrabeli tuumaenergiaalast tegevust ning millel on negatiivne mõju tehingu tingimustele.

(513) Kui Belgia riik tegutseb ühepoolselt, mille tulemuseks on tuumareaktorite Doel 4 ja Tihange 3 enneaegne sulgemine või lepingutes sätestatud majanduslike parameetrite muutmine, võivad tuumaelektrijaamade omanikud kohaldada lepingutes sisalduvaid hüvitamisklausleid ja nõuda kohtu või vahekohtu kaudu hüvitist. Hageja peab oma nõuet tõendama ja hüvitise suurust ei määra kindlaks mitte Belgia riik ega tuumareaktorite omanikud, vaid kolmas isik.

(514) Nagu menetluse algatamise otsuses juba märgitud, peaks hüvitatava kahju suuruse kindlaksmääramise kohtu- või vahekohtumenetlus tagama, et abisumma on võimalikult väike ja seega proportsionaalne.

8.3.3.5.4. Järeldus meetme proportsionaalsuse kohta

(515) Komisjon leiab, et meetme muudatused, sealhulgas hinnavahelepingu ülesehituse muutmine, turuhinnariskiga korrigeerimise tõhustamine, minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiir ning lisaselgitused osameetmete kombinatsiooni kohta on piisavad, et komisjon saaks teha järelduse 1. komponendi proportsionaalsuse kohta. Komisjon võtab arvesse ka juhtumi konkreetseid asjaolusid, mis seisnevad selles, et tegemist on piiratud 10-aastase kestusega investeeringuga olemasolevatesse vanal tehnoloogial põhinevatesse tuumaelektrijaamadesse. Lisaks leiab komisjon, et diskontomäära ja riskipreemia arvutamist käsitlevad lisaselgitused on piisavad, et teha järeldus meetme 2. komponendi proportsionaalsuse kohta. Mis puudutab 3. komponenti, siis ametliku uurimise käigus ei ole esitatud tõendeid, mis kummutaksid komisjoni varasema järelduse, et 3. komponent on proportsionaalne.

(516) Eespool toodut arvesse võttes leiab komisjon, et 1., 2. ja 3. komponendi osameetmed on proportsionaalne viis pikendamisprojekti toetamiseks.

8.3.3.6. Kolme komponendi kombinatsioon ja võimalik kumulatiivne mõju

(517) Vastuseks menetluse algatamise otsusele (vt jaotis 4.4.4) teatas Belgia, et meetme 1., 2. ja 3. komponent kannavad küll sama eesmärki, nimelt pikendada reaktorite kasutusiga, ja neis on kokku lepitud samal ajal, kuid nad erinevad oma sisu ja laadi, otstarbe ja abisaajate poolest, nii et kõiki meetme komponente ja nende alamkomponente võib pidada üksteist täiendavateks, mis vähendab võimalikku kumulatiivset mõju.

(518) Mis puudutab Belgia väiteid (vt põhjendused 517 ja 419) selle kohta, et pikendamisprojekti kolmest komponendist igaüks on suunatud mõnele põhjenduses 418 nimetatud riskidest ja turutõrgetest, siis komisjon on varasemates tuumaenergiat käsitlevates otsustes tunnistanud, et nende konkreetsete riskide ja turutõrgete kombinatsioon on tuumatehnoloogiale ainuomane ([172]) ning kõigi ELi turgude, sealhulgas Belgia elektrituru üldine omadus.

(519) Komisjon leiab, et meetme kolmest komponendist igaüks hõlmab eraldi riski ja turutõrget ning et selles mõttes need kolm komponenti ei kattu. Seepärast järeldab komisjon, et kõigi tuumatehnoloogiaga seotud tuvastatud riskide (tehnilised ja projektijuhtimise riskid, turu- ja investeerimisriskid, tuumajäätmete käitlemise ning tuumaelektrijaamade dekomissioneerimise ja demonteerimisega seotud pikaajalised riskid, regulatiivsed ja poliitilised riskid) katmiseks on meetme kolme komponendi kombinatsioon (1., 2. ja 3. komponent) vajalik ja asjakohane.

(520) Seoses kombineeritud meetmete proportsionaalsusega leidis komisjon menetluse algatamise otsuses, et Belgia ei ole piisavalt tõendanud meetme kolme komponendi mõju üksteisele, eelkõige seoses kõigi osameetmete kombineeritud kogumi proportsionaalsusega.

(521) Belgia selgitas ametliku uurimismenetluse käigus, et rahastamismudel, millel põhinevad 1. komponendi rahalise toetuse meetmed, hõlmab lisakulusid, mis on seotud pikendatud kasutuseaga reaktorites tekkinud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega, samuti dekomissioneerimise asünergia summat (mis jääb Belgia riigi kanda), samas kui jäätmekokkulepe ei puuduta mitte ainult pikendatud kasutuseaga reaktoreid, vaid kõiki seitset Belgias asuvat tuumareaktorit, ning selles võetakse arvesse kõiki tuumakohustustega seotud eraldisi, mis tuleb moodustada enne seitsme tuumareaktori algset seadusjärgset sulgemiskuupäeva (vt jaotis 3.3.2.5). Seetõttu nõustub komisjon, et vajaduse korral on tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütuse kulusid võetud arvesse 1. komponendi finantsmudelis, mille põhjal kalibreeriti 1. komponendi rahalised osameetmed, samas kui suurim osa 2. komponendi jäätmekokkuleppest (võttes arvesse enne seitsme tuumareaktori algse seadusjärgset sulgemiskuupäeva tekkinud tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmist) ei kattu 1. komponendi rahaliste osameetmetega. Seetõttu järeldab komisjon, et 2. komponendi osameetmete mõju on 1. komponendi proportsionaalsuse analüüsis nõuetekohaselt arvesse võetud.

(522) Belgia tunnistab, et meetme 2. ja 3. komponent muudavad (potentsiaalselt) Electrabeli riskiprofiili. Belgia sõnul ei muuda 2. ja 3. komponent siiski 1. komponendi peamise abisaaja BE-NUCi riskiprofiili. Seepärast on BE-NUCi riskiprofiil asjakohane tegur 1. komponendi proportsionaalsuse hindamisel. Nagu on märgitud jaotises 3.4, nõustub komisjon, et meetme kolme komponendi puhul on abisaajad veidi erinevad ning et meetme iga komponendi mõju tuleb hinnata asjaomase abisaaja tasandil. 1. ja 3. komponendi puhul on peamisteks abisaajateks BE-NUC ja Electrabel. 1. komponendi rahaliste osameetmete hindamisel on võetud arvesse näiteks seda, et Electrabeli ja BE-NUCi riskid vähenevad tänu 3. komponendi õiguskaitsemeetmetele, kuna ajakohastatud võrdlusanalüüsis leitakse, et pikendamisprojekti sisemine tulumäär on skaala alumises otsas (vt jaotis 3.3.1.3.1.1), lähenedes seega väiksema riskiprofiiliga äriühingute kasumlikkusele. Pealegi ei ole lisatud täiendavat tuumariskipreemiat (või likviidsuspreemiat), mis on kooskõlas vähendatud riskiprofiiliga (vt põhjenduse 486 punkt a). Kui taotletav sisemine tulumäär on 7 %, siis eeldatav tegelik sisemine tulumäär on 6,5 % ja see võib isegi olla märksa madalam, arvestades, et ootamatuid sündmusi tuleb väga tõenäoliselt ette igal aastal, millel on negatiivne mõju projekti tasuvusele (vt jaotis 3.3.1.3.1.3).

([172]) Vt näiteks komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), Ühendkuningriik, Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetamine (ELT L 109, 28.4.2015, lk 44), põhjendus 385; komisjoni 24. juuli 2017. aasta otsus SA.38454 (2017/C) (ex 2015/N), Ungari, Paks II tuumaelektrijaama kahe tuumareaktori arendamine (ELT L 317, 1.12.2017, lk 45), põhjendus 322; menetluse algatamise otsus, 30. juuni 2022, SA.58207 (2021/N), Tšehhi, toetus Tšehhi uuele tuumaelektrijaamale Dukovany II (ELT C, C/2022/299, 5.8.2022, lk 5), põhjendused 182–184.

(523) Seepärast järeldab komisjon, et proportsionaalsuse hindamisel on vajaduse korral arvesse võetud meetme kolme komponendi kumulatiivset mõju, ning teeb seetõttu järelduse, et ka meetme kolme komponendi kombinatsioon on proportsionaalne.

8.3.3.7. Konkurentsile ja kaubandusele avalduva põhjendamatu negatiivse mõju vältimine ning tasakaalustatuse kriteerium

(524) Selleks et meede oleks siseturuga kooskõlas, peab meetme negatiivne mõju, mis seisneb põhjendamatutes konkurentsimoonutustes ja mõjus liikmesriikidevahelisele kaubandusele, olema piiratud ja abi positiivne mõju peab selle üles kaaluma.

(525) Turule avalduva mõju analüüsimiseks on komisjon uurinud konkurentsile avalduvat mõju, mis tuleneb asjaolust, et teatatud meetme puhul on peamisteks abisaajateks kahe pikendatud kasutuseaga reaktori ainus käitaja Electrabel, kes on turgu valitsev ettevõtja, ning Belgia elektriturul turuosalt teine ettevõtja Luminus. Arvestades Electrabeli tugevat positsiooni Belgia väga kontsentreeritud elektriturul (vt jaotis 2.5), tekitas Electrabeli valimine peamiseks abisaajaks kahtlusi turustruktuuri võimaliku põhjendamatu moonutamise suhtes.

(526) Menetluse algatamise otsuse jaotises 4.3.3.1 hindas komisjon asjaolu, et Electrabel (kes on pikendamisprojekti puhul oluline abisaaja ja pikendatud kasutuseaga reaktorite ainus käitaja) valiti välja ilma hankemenetluse, valikumenetluse või avaliku osalemiskutseta. Seetõttu ei olnud selge, kas kaaluti teisi võimalikke käitajaid, mis tõstatas küsimuse, kas Electrabel on kõige tõhusam käitaja ja millistel tehnilistel või majanduslikel põhjustel Electrabel valiti.

(527) Komisjon kaalus menetluse algatamise otsuses alljärgnevalt esitatud väiteid ning jõudis järeldusele, et Electrabeli valimine ilma hankemenetluseta ei too kaasa turustruktuuri põhjendamatut moonutamist.

a) Electrabel on alati olnud ainus tuumaelektrijaamade käitaja Belgias ja seetõttu on tal vajalikud kogemused Belgia olemasolevate tuumaelektrijaamade käitamisega ja nõutavad load. Seetõttu ei ole ühtegi alternatiivset käitajat, kes oleks sobivam tegutsema tuumareaktorite käitajana (vt põhjendus 22).

b) Teistes juhtumites, mis olid seotud uute tuumareaktorite ehitamisega (nt Paks II ([173])), ei valitud tuumaelektrijaama käitamisega seotud abi saajat hankemenetluse teel.

c) Toetust antakse piiratud ajavahemikul (10 aastat) ning toetatakse üksnes kahe tuumareaktori jätkuvat käitamist, mitte uusi investeeringuid.

(528) Menetluse algatamise otsuses viitas komisjon ka Engie tugevale positsioonile Belgia elektriturul ja väljendas muret turustruktuuri võimalike põhjendamatute moonutuste pärast, mis tulenevad kõnealusest abimeetmest. Komisjonil oli sellega seoses kahtlusi ja küsimusi, eelkõige seoses

a) hinnavahelepingu ülesehitusega,

b) tuumaelektrit müüma määratava energiahaldusteenuste lepingu partneri sõltumatusega,

c) meetmest tulenevalt alternatiivsete investeeringute võimaliku kõrvaletõrjumisega.

([173]) Vt joonealune märkus 145.

(529) Esiteks, nagu on üksikasjalikumalt selgitatud jaotises 3.3.1.3.2 ja hinnatud jaotises 8.3.3.4.1, muutis Belgia hinnavahelepingu ülesehitust, andes võimsuse vähendamise otsuste tegemise õiguse energiahaldusteenuste lepingu partnerile, keda motiveeritakse – muudetud tasuvalemi kaudu – nõudma madalamate turuhindade ajal majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamist ja mitte nõudma majanduslikel põhjustel võimsuse vähendamist siis, kui turuhinnad on kõrgemad (erinevalt algsest hinnavahelepingu projektist, mille puhul oli tuumarajatiste käitajal stiimul toota kogu aeg). Komisjon kahtles ka järgmise päeva turu hinna kasutamises turu võrdlushinnana hinnavahelepingu valemis. Belgia ei muutnud turu võrdlushinda, väites sellega seoses, et pikaajalise toote kasutamine hinnavahelepingus on vähem sobiv, kuna pikendamisprojekti taaskäivitamisetapis toodetakse vähe (sest samal ajal tehakse pikendamisprojektiga seotud töid) ning kogu pikendamisprojekti kestuse jooksul esineb seisakute risk, sest samal ajal vähendatakse tuumareaktorite arvu seitsmelt kahele (vt põhjendus 98). Belgial on võimalus vaadata turu võrdlushinna valik läbi 3,5 aasta pärast (vt põhjendus 100). Belgia kinnitab ka, et hinnavahelepingu vastaspool (BE-WATT) töötab välja oma avatud positsioonist tulenevate riskide juhtimise strateegia, nagu on seadusega ette nähtud, ning et selle rakendamine aitab kaasa elektrienergia forvardturgude likviidsusele (vt põhjendus 99).

(530) Teiseks kinnitas Belgia, et energiahaldusteenuste leping sõlmitakse avatud konkurentsipõhise hankemenetluse teel, mille kaudu valitakse välja sõltumatu energiahaldusteenuste lepingu partner, kes hakkab müüma pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrit. Hankemenetluse korraldamine kõrvaldab komisjoni kahtluse energiahaldusteenuste lepingu sõlmimise menetluse suhtes. Seoses komisjoni kahtlusega energiahaldusteenuste lepingu partneri sõltumatuse suhtes juhul, kui hankemenetluse tulemus ei ole lõplik ja esimesel aastal tegeleks elektrimüügiga Engie müügiüksus GEMS, või juhul, kui GEMS valitakse hankemenetluse tulemusel energiahaldusteenuste lepingu partneriks, selgitas Belgia üksikasjalikumalt täiendavaid kaitsemeetmeid, mida sellistel juhtudel rakendatakse (vt jaotis 3.3.1.5.3).

(531) Nagu menetluse algatamise otsuses juba mainitud, oli komisjon mures, et pikendamisprojekt jätab liiga vähe ruumi muudele energiasektori investeerimisprojektidele. Mõnedes kolmandate isikute märkustes juhiti tähelepanu ka pikendamisprojekti võimalikule negatiivsele mõjule eelkõige investeeringutele taastuvenergiasse (vt jaotis 6.2.3.1). Komisjon leiab, et kolmandate isikute väited ei olnud piisavalt põhjendatud ning et alljärgnevalt esitatud põhjustel ei suudeta pikendamisprojektiga aastatel 2025–2035 täielikult ära katta ebapiisavat elektritootmisvõimsust.

a) Oma viimases ressursside piisavuse uuringus (2023. aasta piisavusuuring) märkis Elia, et pikendatud kasutuseaga reaktorite 2 GW suurune lisavõimsus ei ole piisav, et rahuldada elektrinõudluse eeldatavat suurenemist järgmise kümne aasta jooksul.

b) Belgia reservvõimsuse mehhanismi kaudu on muude, uute ja olemasolevate tootmistehnoloogiate (eelkõige soojusenergia, tarbimiskaja ja salvestamine) puhul võimalik saada rahastamist lühemaks või pikemaks perioodiks (reservvõimsuse mehhanismi lepingud sõlmitakse 1, 3, 8 või 15 aastaks). Seega ei mõjuta pikendamisprojekt põhjendamatult muude tootmistehnoloogiate olukorda Belgias ega pärsi kuni 2035. aastani investeeringuid uutesse soojusrajatistesse, tarbimiskajasse ja salvestamisse.

c) Miski ei viita sellele, et Belgia lõpetaks taastuvatest energiaallikatest elektritootmise uute võimsuste arendamise toetamise. Näiteks kiitis komisjon 2024. aastal heaks Belgia kavad Põhjamere tuuleparkide arendamiseks Princess Elisabethi avamere tuuleenergia projekti kaudu (vt joonealune märkus 148).

(532) Eespool nimetatud põhjustel ei ole komisjonil tõendeid selle kohta, et pikendamisprojekt takistaks uutel osalistel siseneda Belgia elektritootmise turule ja/või takistaks teistel osalejatel arendada uusi tootmisvõimsusi. Sellest tulenevalt võib eeldada, et pikendamisprojekti mõju jaemüügiturule jääb samuti piiratuks.

(533) Lisaks märgib komisjon, et Belgia energiaturu kontsentratsioon on viimastel aastatel veidi vähenenud (vt jaotis 2.5) ning Engie teiste tuumareaktorite paralleelne dekomissioneerimine Belgias võib seda suundumust süvendada.

(534) Seoses 2. komponendiga märkis komisjon menetluse algatamise otsuse põhjenduses 372, et tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmine ei paranda otseselt abisaajate konkurentsiolukorda võrreldes nende konkurentidega. Esialgu sunnib see meetme komponent tuumarajatiste käitajat maksma suuremat summat kui see, mis on kogunenud bilansis. Mahu korrigeerimise tasu, millega tagatakse, et tuumarajatiste käitaja maksab lisasumma, kui tuumajäätmeid tekib algselt ettenähtust rohkem, toimib kaitsemeetmena. Lisaks järeldab komisjon pärast ametlikku uurimist – tuginedes Belgia esitatud täiendavatele elementidele, mida on selgitatud jaotises 3.3.2.3 –, et 15 miljardi euro suurune ettemakse vähendab piisavalt riski, mille Belgia riik võtab tuumajäätmetega seotud kohustuste ülevõtmisel Electrabelilt, ning on seega proportsionaalne. Samuti leidis komisjon, et 2. komponendi teised osameetmed on proportsionaalsed (vt jaotis 8.3.3.5.2). Seetõttu ei ole 2. komponendi osameetmetel võimalikku negatiivset mõju konkurentsile ega liikmesriikide vahelisele kaubandusele.

(535) Mis puudutab 3. komponenti, siis nagu on märgitud menetluse algatamise otsuse põhjenduses 373, on õiguskaitseklauslid, kui need on kohaldatavad, üksnes kompenseerivad. Seetõttu leiab komisjon, et neil ei ole võimalikku negatiivset mõju konkurentsile ega liikmesriikide vahelisele kaubandusele.

(536) Kokkuvõttes leiab komisjon, et võttes arvesse hinnavahelepingu ülesehituse muudatusi, energiahaldusteenuste lepingu hankemenetluse korraldamist (ja energiahaldusteenuste lepingu partneri tasustamise muudatusi) ja energiahaldusteenuste lepingu partneri sõltumatuse tagatisi, puuduvaid märke selle kohta, et pikendamisprojekt takistab muude elektritootmistehnoloogiate arendamist Belgias, ning tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud üleantud kohustuste proportsionaalsust ja õiguskaitset, on komisjon seisukohal, et võimalikud põhjendamatud moonutused Belgia turul jäävad piiratuks.

8.3.4. *Abi positiivse mõju ning konkurentsile ja kaubandusele avalduva negatiivse mõju võrdlemine*

(537) Pärast käesoleva otsuse jaotises 8.3.2 esitatud hindamist tunnistab komisjon, et meetme eesmärk on soodustada investeerimist tuumaenergiasse ja see aitab seega kaasa majandustegevuse arengule, st elektrienergia tootmisele tuumaenergia abil, toetades ühtlasi elektrivarustuskindlust ning vähendades Belgia sõltuvust fossiilkütustest (andes seega panuse ka Belgia süsinikuheite vähendamise eesmärkide saavutamisse).

(538) Komisjon tunnistab, et ilma abita, mis hõlmab meetme kõiki kolme komponenti, kõnealust investeeringut eeldatavasti ei tehtaks. Seega on abi vajalik kõnealuse majandustegevuse arendamiseks ja sellel on ergutav mõju.

(539) Komisjon on jõudnud järeldusele, et kahesuunaline hinnavaheleping, mida täiendavad muud ühisettevõtte rahalist elujõulisust toetavad rahalised meetmed, samuti kokkulepe tuumajäätmete ja kasutatud tuumkütusega seotud kohustuste üleandmise kohta ning õiguskaitsemeetmed on asjakohased vahendid. Ametliku uurimise käigus ei ole esitatud tõendeid selle kohta, et muud meetmed oleksid olnud sama tõhusad ja väiksema moonutava mõjuga, võttes eelkõige arvesse juhtumi konkreetseid asjaolusid, mis on seotud olemasolevate varade kasutusea pikendamisega piiratud ajaks.

(540) Abi antakse proportsionaalselt, kuna abisaaja ei saa täiendavat kasumit rohkem, kui on rangelt vajalik tuumaelektrijaama majandusliku toimimise ja elujõulisuse tagamiseks. Hinnavahelepingu muudetud ülesehitusega, energiahaldusteenuste lepingu partneri muudetud tasuvalemiga (mille parameetrid vaadatakse läbi kolme aasta pärast) ning minimaalsete tegevuskulude ja kapitali maksete ülempiiriga tagatakse, et pikendatud kasutuseaga reaktorid toodavad elektrit kooskõlas turusignaalidega, et tuumarajatiste käitaja ja ühisettevõte on rohkem tururiskile avatud, samas kui Belgia riigi riskipositsiooni on vähendatud.

(541) Finantsmudeli selgelt määratletud sisendväärtuste korrapärane läbivaatamine, mis võimaldab üles- ja allapoole korrigeerimist, tagab, et investeeringu- ja tegevuskuludega seotud märkimisväärne ebakindlus ei too kaasa abisaajate ülemäärast tasustamist. Lisaks tagab (tõhustatud) kulu/tulu jagamise mehhanismi kohaldamine stiimulid pikendatud kasutuseaga reaktorite võimalikult tõhusaks käitamiseks, jagades samal ajal koormust Belgia riigiga juhul, kui turuhinnad on oodatust kõrgemad või madalamad.

(542) Omakapitali tulukuse määr vahemikus 6 %–8 % (taotletav määr 7 %) on madalam kui võrreldavate projektide puhul ja kooskõlas kapitali hinnaga ning seda peetakse seetõttu proportsionaalseks, eriti kui pidada silmas pikendamisprojekti asjaolusid, st vanal tehnoloogial põhinevate olemasolevate varade kasutusea pikendamist piiratud 10-aastaseks perioodiks.

(543) Komisjon märgib ka, et ei Electrabel ega BE-NUC ei kontrolli pikendatud kasutuseaga reaktorite toodetud elektrienergia müüki, sest kogu elektri müüb turul energiahaldusteenuste lepingu sõltumatu partner. See aitab tagada, et Engie turupositsioon Belgia turul ei tugevne.

(544) Lisaks ei ole komisjonil tõendeid selle kohta, et pikendamisprojekt takistaks uutel osalistel siseneda Belgia elektritootmisturule ja/või takistaks teistel osalejatel arendada uusi tootmisvõimsusi, ning ta järeldab jaotises 8.3.3 esitatud kaalutluste põhjal, et kokkuvõttes on võimalikud põhjendamatud konkurentsimoonutused piiratud.

(545) Pärast põhjalikku kaalumist ja väljapakutud siduvaid kohustusi arvesse võttes on komisjon jõudnud järeldusele, et meetmest tulenevad põhjendamatud konkurentsimoonutused jäävad minimaalseks ning neid tasakaalustab meetme positiivne mõju.

8.3.5. *Järeldus abi kokkusobivuse kohta siseturuga*

(546) Tuginedes käesolevas otsuses tehtud hindamisele ja võttes arvesse käesoleva juhtumi konkreetseid asjaolusid, nimelt vanal vähese paindlikkusega tehnoloogial põhinevate olemasolevate tuumareaktorite kasutusea pikendamist piiratud 10-aastaseks perioodiks, leiab komisjon, et Belgia ametiasutuste teatatud ja edaspidi muudetud meetmepakett, sealhulgas läbivaatamise võimalused ja võetud siduvad kohustused, on ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti c kohaselt siseturuga kokkusobiv.

9. **JÄRELDUS**

(547) Muudetud meede on ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti c alusel siseturuga kokkusobiv.

(548) Komisjon märgib, et rakendamisleping ja sellega kaasnevad dokumendid on hindamiseks esitatud koos energiahaldusteenuste lepingu tingimustega ja kokkulepitud finantsmudeliga. Belgia kohustub tagama, et lepingud, mille lõplikud tingimused ei ole veel kindlaks määratud (nt haldusteenuste leping, aktsionärilaenud, seiskamisperioodi kuludega seotud laenud, käibekapitalikrediit), sisaldavad standardklausleid, mida iga investor sarnase projekti puhul soovib, ja et need tingimused vastavad turutingimustele. Kui nende dokumentide lõplike tingimustega muudetakse käesolevas otsuses kirjeldatud teatatud meedet, kohustub Belgia neist komisjonile teatama,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Meede, mida Belgia kavatseb rakendada kahe Belgias asuva tuumareaktori, nimelt Doel 4 ja Tihange 3 kasutusea pikendamise toetamiseks, on siseturuga kokkusobiv.

Seega on lubatud meedet rakendada.

Artikkel 2

Käesolev otsus on adresseeritud Belgia Kuningriigile.

Brüssel, 21. veebruar 2025

Komisjoni nimel
juhtiv asepresident
Teresa RIBERA